

This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

- + *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
- + *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
- + *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
- + *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at <http://books.google.com/>

615.

11.

P 53e

R

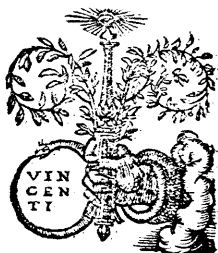
N. 177.612 615.41
 THESAURVS
 EVONYMI
 PHILIATRI,

DE REMEDIIS

del libreria del collegio
 SECRETIS

Liber Physicus, Medicus, & partim etiā
 Chymicus, & œconomicus in vino-
 rum diuerſi ſaporis apparatu, medicis
 & pharmacopolis omnibus præcipuè
 neceſſarius.

Quem præter hæc quæ antea prelo commiſſa
 fuere, quàm plurimis fornacum figuris
 & auxiliis, & illuſtrauiſus.

L. V. G. D. V. N. I.

Apud Antonium Vincentium.

M. D. L. V. I. I.

cos to fies fcales

ARGVMENTVM.

DE remediis secretis hunc librum inscribere placuit, quod de illis medicamentis doceat, quæ non integra & in substantia sumuntur, aut applicantur, sed puriore sui parte, hoc est liquoribus, aquis, oleis aut succis secretis siue abstractis per distillationem, aut alios modos artificiosos. Deinde etiam quod secreta, arcana, & paucissimis hætenus cognita remedia, quæ empirici quidam tanquam mysteria occultabant, contineat quàm plurima. Non solum autem de medicamentis istis singulatim & empiricè tractat, sed logicè etiam ac methodicè, hoc est de præparationibus & compositionibus eorum in genere. Hac lucubratio nostra si approbata fuerit viris bonis & eruditis, meditabimur etiam alterius libri editionem de experimentis & raris quibusdam remediis, quæ integra vel in substantia sua resurpantur.

CLARISSIMO

VIRO D. NICOLAO

Zur Kinden Bernensī, Euo-
nymus Philatros

S. D. P.

*H*nc de secretis reme-
diis siue librū siue cē-
tonē, quem partim ex
libris diuersis, excu-
sis, manu scriptis, La-
tinis, Germanicis, Gallicis & Italicis.
collegi, trāstuli, in ordinē digessi: par-
tim ex observationibus propriis confe-
ci, tuo imprimis nomini, clarissime Ni-
colae, inscribere volui, quoniam & in
bonis literis te excellere, nec earū cultū
per magistratus honorē, quem in cla-
rissima Reipli. Bernēsis ditione Sa-
bandica gessisti, tibi imminutū esse, &
bonos studiososq; homines summa hu-
manitate ac benivolētia te dignari, &
de hac, praecipuē rei medicae parte, quae
circa stillatitios plātārū liquores ver-
aa 2 satur,

satur, iudiciū ferre posse: iam dudū cognoui. A quo tēpore etsi nulla familiaritas propter locorū intervalla tecū intercedere mihi potuit, semper tamen nō solū maximi te feci, sed etiā amavi summopere, ita ut saepe huius animi, quo erga te afficior declarādi, occasione quaesiverim. Quod si id in praesentia commodè facio, est quod gaudeā & gratuler mihi, si minus, tu tamen voluntatē nostrā boni cōsules, & quicquid pro iudicio tuo et experiētia, quibus plurimū potes tum aliis tum his in rebus, emendandum aut quovis modo mutadū deprehēderis, admonebis me, si me amas, quā liberrimè, si quid etiā his nostris adiicere de tuo poteris, quod nō dubito, id quoque candidè, ingenuè, ac liberaliter ut facias per illū quo te prosequor amorē & publicam rei medicæ studiosorum utilitatem, etiam atque etiam te oro. Vale quā felicissime.

CAPITA PRAE- fentis libri.

Præfatio, pagina.	1
De destillatione eiusque differentiis in genere.	18
De viribus liquorum destillatorum in genere	24
De multiplici vsu liquorum destillatorum	33
Forma purgandi aquas turbidas	35
De Balneo Marię in genere, & de iis destillationibus	36
Egregiæ quædā aquæ simplices in Balneo Ma. destillatæ	46. & 87
De vasis & instrumentis diuersis ad destillationem pertinentibus	90
De materia vasorum ad destillandum	100
De fornacibus	104
Vasa quomodo claudantur	108
De præparatione ad destillationem	110
De rectificatione liquorum destillatorum.	117
Destillatio per filtrum	119
De aqua ardente seu aqua vitæ simplici, eiusq; viribus & vsu multiplici	120
De viribus aquæ vitæ ex libro Arnoldi	22 3 de

- de Villa noua, qui de aqua vitæ inscribitur 128
- De iis quæ arida destillantur in liquore aliquo infusa 134
- De quinta essentia remediorum 141
- Quomodo extrahatur quinta essentia rerum omnium 145
- De aqua mirabili quæ appellari potest quinta essentia frigida 156
- De chelidoniæ essentiis omnibus extrahendis 159
- Quintū esse quomodo extrahatur à fructibus 166
- De quinta essentia ex sanguine humano, ouis, carnibus, & melle 168
- De quinta essentia metallorum 172
- De quinta essentia extrahenda ab antimonio, plumbo, serussa 173
- De aquis vitæ compositis 175
- Aqua vitæ contra pestem 180
- Aquæ vitæ compositiones duæ ex Raymundi Lulli lib. de aquis 192
- De quintæ essentiæ à vino extractione ex Philippo Vlstadio & Raymundo Lullo 149
- Quo qnta essentia facilius extrahat 152
- Quibus in locis Vlstadius in cœlo suo varias quintas essentias extrahere doceat 155

De remediis quæ aquæ vitæ miscentur
 citra destillationem 194
 Aquæ ardentis vsus cum aliis medica-
 mentis extra corpus 198
 De aquis destillatis compositis 200
 De aquis virtutum siue Aureis 209
 Aquæ compositæ nullæ cum aceto de-
 stillatæ 221
 Caponum aquæ 224
 Aqua ex sanguine maialis cōtra pestem
 231
 De purgantibus medicamentis compo-
 sitis destillatis 230
 Aurum potabile 234
 Aquæ aliquot compositæ ad oculorum
 affectus 241
 Aquæ ophthalmicæ quædam 243
 De aquis odoris 246 & 251
 Aqua rosarum cū moscho, croco, caryo-
 phyllis, caphura &c. ex Bulcasi. 248
 Aquæ destillatæ cosineticæ. hoc est ad or-
 natum pertinentes 255. Ex Furnerio
 260 Ex Gordonio 268
 Aquæ ad tingendos capillos & alios pi-
 los 293. Dentibus purgandis 269
 Destillatio in cineribus, vel arenis, aut
 scoria trita, &c. 275
 Extemporaneus quidam modus 270
 De oleis destillatis 285

Oleum: quomodo extrahendum sit ex:
aromatibus 288

Oleum, quomodo per destillationē ex-
trahatur ē lignis & similibus 289

De oleis ex floribus 295

Olea ex seminibus & fructibus 301. &
304

Oleum ex baccis iuniperi 306

De oleis ex gūmis, lachrymis seu liquo-
ribus densatis, & resinis 312

De oleo terebinthinæ siue larigna resi-
næ 314

De balsamo vero 328

De oleis ex animalium partibus vel ex-
crementis 359

De oleis ex metallis, lateribus, gagate,
succino 360

De fomentis & suffitibus 444

De succis quibusdam 449 458

De succo iridis & rapi, &c. 462

De decoctis 465

De vinis factitiis & medicatis 468

SVMMA PRAE- FATIONIS CAPITA.

1. *De liquorum, & oleorum stilla-
tiorum inuentione.*
2. *De scopo huius libri. De quo plu-
ra etiam dicuntur circa finem
praefationis.*
3. *Laus eorum, qui quae optima &
efficacissima habent remedia,
communia esse volunt.*
4. *Quantum in omni re apparatus
referat.*

Præfatio.

Hymistica ars quā
chymia, alchymia
alkimia, chemiam
(vt Suidas,) & alche-
miam vocant multa
humanae vitae utilia
ipuenit: & in re me-
dica quoq; mira quædā & laudē digna,
si quis rectē & diligēter parer. nam me-

a   dico

dicorum & pharmacopolarū vulgariū, imperitiā, auaritiā, aut negligentia factum est, ut pleræque huiusmodi præparationes contemnantur: & merito quidē si ea respicias quæ ipsi parant immeritō, si artem ipsam, quæ certē & pulcherrima, & utilissima est, id quod in causa mihi esse videtur cur tam diu latuerit, & serō ad modum vsurpari cœperit. Sunt qui ad Hieronymum Brunsvicensē, qui ante annos circiter septuaginta medicinam Argentorati factitavit, aquas, ut vocant, & liquores & olea ē medicamentis simplicibus vi ignis eliciendi originem referant: sed illi multum falluntur. non enim ab illo inuenta hæc ars est, sed lingua nostra Germanica conscripta & euulgata primū. Meo quidem iudicio tam vetus hoc inuentum est, quàm ipsius chymię, quam ab hominibus Punica siue Arabica lingua vsis primū celebratā & literis proditam existimo, paulō post Græcorum medicorum ætatem. illorum dico qui vltimi ferē scripserūt, ut sunt Actius, Oribasius, Aëtarius, Psellus. In Italiæ quibusdam bibliothecis hodieq; extant, Græcorum quorundam recentiorum de chymia scripta, & nominatim Stephani cuiusdam philosophi: item liber inscriptus.

ptus de mutatione metallorū, quæ vulgò Chymia dicitur, siue Archymia. Aui cennæ etiā de Alchymia ad Assēm philo sophū liber habetur, Geber nepos nescio cuius magni Mahumethis, q̄ veluti dux & princeps huius sciētię celebratur, quæ vixerit ætate non facile dixerim. Quan- quam non illum primum huius artis in- uentorem, sed illustratorem fuisse existi mo. Hic in opere quod Summæ pfectio- nis inscribitur, de destillatiōe in genere multa pulchrè differens, varios destillan di modos ferè omnibus notos esse scri- bit, nimirū vt vetus quoddam suo etiam seculo, non recens quoddam inuentum. Recentiores quidam non solum Alberti Magni, & diui Thomæ, & Razæ ac Aui cennæ medicorū Arabū, sed etiam Ari- storelis, Platonis & Salomonis de Alchy mia scripta aut certè mentionē eius ab ip̄s factam, referunt. quibus ego parum adhibeo fidei, non quod hoc studium re- centius putem, sed certe philosophis istis aut ignotum aut nusquam memoratum. Sunt qui omnia poëtarum figmenta, & præcipuè illud de vellere aureo ab Argo nautis quæsito, ad chrysopeiā seu artem de mutatione metallorum argutè inter- pretentur. Alij etiam altius ascendūt, &

primos statim à condito mundo homines eius authores faciunt. Sunt qui simpliciter antiquissimam faciant, deq; primis inuentoribus nihil certū haberi asserant. Patavij in Italia nostro seculo repertum est monumentum vetustissimū nempe urna fictilis, cum inscriptione huius hexastichi.

*Plutoni sacrum munus ne attingite fures,
 Ignotum est vobis hoc quod in urna latet.
 Nanque elementa graui clausit digesta labore
 Vase sub hoc modico Maximus Olibius:
 Adsit secundo custos sibi copia cornu,
 Ne pretium tanti depereat laticis.*

Intra hanc urnam erat altera urnula cū inscriptione horum versuum.

*Abite hinc pessimi fures.
 Vos quid vultis cum vestris oculis emissitis?
 Abite hinc vestro cum Mercurio petasato cadis
 ceatoq;
 Maxumus maxumo donum Plutoni hoc sacrum facit.*

Rursus intra hanc urnulā reperta est lucerna adhuc ardens intra duas ampullas, alteram ex auro, alteram ex argento, purissimo liquore quodam plenas, cuius virtute creditur per multos annos lu

cer

cernam hanc arfisse, vt annotarūt in suis Antiquarū inscriptionum collectaneis Petrus Appianus & Bartholomeus Amā-
tius. Meminit huius rei Hermolaus Bar-
barus etiā in corolario in Dioscoridē,
vbi de aquis in commune agit. Est & coe-
lestis aqua, inqt. siue potius diuina. chy-
mistarū, quam & Democritus. & Mercu-
rius Trifnegiltus nouēre, modo diuinā
aquam: modo Scythicum laticem appel-
lantes, modo pneuma, hoc est spiritū ex
ætheris natura & essentia rerum quin-
ta: vnde aurum poculentum, & iactatus
ille necdum inuētus philosophorum la-
pis, & sabulum cōstet. Hinc & arti datū
nomen, psammurgicen, & mysticen: &
ammophytiā, & sacram & maximam
vocādo. ceu literas quasdam seclusas ha-
beat, & à quibus prophanū vulgus ar-
ceri cōueniat. Hoc genus laticis, Vt arbi-
tror, significat epigrāma nuperrimē in
agro Patavino iuxta oppidulum Atestæ
inuentum opere lateritio ac proinde fra-
gili, per imprudentiamq; manus rusticæ
proscindētis ibi terram, corrupto: Cuius
memoria ne pereat verba prætexui-
mus: [*Plutoni sacrum munus, &c.*] vt su-
pra. Itaque antiquissimum huius artis a-
pud Barbaros studium fuisse constat ad

Romanos verò & Græcos deriuatum tardius, nec prius fortè quàm Romani magnæ orbis parti imperitarèt: aut si prius, latuisse tamen & intra paucissimos se cōtinuisse. Cicendutē quæ noctu lucēt, (inquit Cardanus,) docent nos liquorem fieri posse qui relaceat in tenebris. fit autē putrescentibus his, quæ cādores, lucem ac perspicuitatem summā habēt: & fieri posse nō dubito: sed quib⁹ & quomodo, adhuc mihi incertum est. Sed hæc ferè extra scopum, nisi omnino sublimandi destillandiq; vt loquuntur, ratio, à chymistica profecta, & simul cum ea semper durasse videretur, nostris verò hominibus tum primū aperta fuisset cum orbe per imperium Romanorum patefacto, aromata quoque multa, & remedia diuersa Europæ prius Græcisq; & Latinis incognita importari cœperunt, & postea etiam amplius cū Mauritanis & Arabicæ linguæ doctrinēq; homines magnam Hispaniæ partem tenuerunt, vnde eruditorum aliquot libri ad nos perueniunt: & inter postremos, vt puto, Bulcasis Benaberazerin cuiusdā, qui vbi de præparationibus medicamētorum agit, de nonnullis quoq; sublimādis destillandisque docet. Eiusdem ferè ætate Ioan.

Mesq

Mesuen claruisse puto, quem legimus vi-
xisse circa annū Domini 1158. Is tamen
nō alias destillatas aquas quā rosarum
& absinthij commemorat. Auicennam
floruisse aiunt anno Domini 1149. qui &
ipse rosaceæ aquę distillatę meminit. Lō-
gē antiquior, saltem quod ad authorum
traditionem, metallicorum sublimato-
rum vsus est, & oleorum quę per descen-
sum sūt, vt apud Rasim & Aetium. Græ-
cis recētorib. liquores huiusmodi destil-
latitios nō ignotos fuisse nuper quidam
scripsit, cuius nomini parco, hoc argumē-
to quod in Actuarij scriptis aliquoties
stillatitij liquores nominent. Et sanē no-
minat ille alicubi Rhodostagma, vt in
zulapio cōtra rufsim: & paulo post in a-
lio zulapio Inrybostagma. Sed his voci-
bus nō aliud quā simplex de rosis aut in-
tybo fyrupus significatur. Rhodostagmū
describit Aegineta libro 7. cap. 15. his ver-
bis, Rosarum quibus vngues sunt adē-
pti, succi sextarios duos, mellis sexta-
rium incoquito despumans quoad quar-
ta pars fuerit absumpta. Quin & paulo
ante hydrorosatum, id est aquam rosatā
describit, illam quoq; à stillatitio liquo-
re siue aqua destillata lōgē diuersam. con-
stat enim rosarū vnguibus exemptis li-

bris quatuor: aquæ sextarijs quinq; mel-
lis sextarijs duobus. Arabes etiam vel eo-
rum interpretes cū plantæ alicuius aquā
dicūt, eius in aqua decoctum intelligūt:
& similiter Nicolaus Myrepsus qui cō-
positiones medicamētorum Græce scri-
psit, quem recentissimum esse ex barba-
ris quibus frequentissimè vtitur dictio-
nibus apparet, in quo illud miror, nullā
ab eo aquarum oleorūue chymisticis
instrumentis paratorum mentionem fie-
ri. Capnistum tantum oleum, quod per
descensum destillatur, describit, vt Ae-
tius quoque. Porro ea quæ chymistæ fa-
ciunt duobus fermè generibus summis
cōprehenderim, vt aut liquores sint, aut
solida. liquores rursus aut aquei aut oleo-
si: & hi vel aërei vel ignei. Solida verò,
aut quæ in vasorū fundo remanent, aut
quæ sursum efferūtur: idque dupliciter,
vel tanquam pura corpora, vt quæ subli-
mata vocantur, argentum viuum, arse-
nicum. &c. vel fuligo ad oculorū reme-
dia apud medicos. Sunt & alij quidam
artificiosi præparationis modi, quibus
quod in medicamentis purissimum effi-
cacissimumque inest extrahitur, & velu-
ti forma à materia separatur.

Et quāquā ego hæc in chymisticis neq;
cater

cæteris apparatibus versatus sum, sed obiter quædã tum ipse experiendo pau- cula, tum ex amicis cognouerim: tamen quicquid & quantulumcumque hoc est, rei medicę studiosis communicabo: non vt perfectę accurateque artem ipsam de- stillandi & alia præparandi tradam, sed tanquam ijs scribens qui iam prius non prorsus rudes & imperiti harum rerum sint, quod vel ipsi periculum fecerint, vel aliorum scripta legerint. Nihil enim tã egregium aut secretum habeo, quod nõ cupiam in publicam & cõmunem vtili- tatem prodire: & quãquam in tenui for- tuna semper natura ad communicandũ pronus fui, quod alij ad simplicitatem, alij melius ad liberalitatem ingenij refe- runt. Sunt qui sua omnino ceient, diuersi quidẽ generis homines, ambitione qui- dã, vt habeãt quo præ cæteris excellant. alij etiã auaritia, vt lucrũ faciãt. alij per ignorantia veterũ scriptorũ, quasi non aut eadem aut meliora multo à veterib. prodita sint, quæ nũc plerisq; negligun- tur, & noua semper quærẽdi stulta & in- satiabilis libido est. Non desunt qui ma- gna & efficacia remedia ideo absconden- da putet, ne homines imperiti, vt multi sunt empirici omnis ferẽ rationis & om-

nium studiorum expertes, ijs abuti, & quæ ad salutem inuenta sunt ea in hominū perniciem cōuertere possint. His ego dixerim malum quidem minimè faciendum quicquam vt aliquid boni sequatur: bonum verò non ideo non faciendum, ne quid sequatur mali. Nam qui rebus et inuentis bonis abutantur, deerunt nunquam. At viri boni, simpliciter quæ bona habent communia facient, non ideo omitturi quod metuant improbos quosdam per eadem nocere posse. Sed relinquo hanc disputationem. hoc candidè & ex animo testor, cupere me exemplo meo doctos & bonos medicos excitare, vt depositis ambitione, auaritia, inscitia, inuidia, si quid præclarum ad professionem nostram adferre possunt, id vt similiter candidè publiceque præstent. Indocti certe nō magni tantum istis & efficacibus medicamentis, qualia hic prodemus nōnulla, sed cibis etiam & potibus communissimis, intempestiuè exhibitis hominū vitā sæpe ad morbos mortemq; cōpellunt, & notum est Hippocratem nostrum ptisanam intempestiuè exhibitā, mortis causam fuisse pleuritico cuidā scripsisse. Isti igitur ptim inscitiae partim improbitati suæ relinquēdi sunt:

ij verò q medicorū opera indigēt admo-
 nendi, idē in medicina vt faciāt, qđ in oī-
 bus alijs artib⁹ omnes solent: hoc est me-
 dicos vt eligant bonos & eruditos, quiq;
 hanc artem ex professo tum rationibus
 ceu philosophiæ partem, tum actu ipso
 medendi colant exerceantq;. Sed redeo
 ad institutum. Apparatus igitur, inquā,
 maximam in omni re vim habet. In ora-
 tione elocutio, actio & pronūtiatio, ma-
 gis ferē mouēt audientiū animos, quā
 ipsum quod tractatur argumentū. hinc
 est quod numeris & metris inclusa, tāto-
 pere delectant: quæ si oratione soluta ef-
 feras, frigida, supina & inertia habebun-
 tur. Hinc est quod quidā in oratore quid
 primum esset interrogatus, pronūciatio
 respondit, quid secundum, quid tertium,
 idem. Spectacula & dramata quod adeo
 afficiūt auditores, & spectatores, multis
 modis formę eorum & apparatus potius
 quā argumento debetur. Sic in ipsis re-
 bus, & operibus, tū naturæ tū artiū, for-
 ma, figura, modus, in summa apparatus
 quidam, magis quā materia spectatur,
 aut laudatur. Similiter in re medica ma-
 ximū rectē præparandi ars & commodē
 administrandi solertia momentum ha-
 bent: neque plus refert quid exhibeas
 quā

quàm in quo modo. Et licet plures sint circumstantiæ vt rectè exhibeas medicamentum considerandæ, modus tamen & apparatus intra medicamentum est, eiusq; veluti forma aut pars: reliqua verò extra ipsum, tempus, locus, & quæ circa egrum considerantur. Sed alijs apparandi præparandique modis nos in præsentia omis-
sis, illos tantum attingemus, per quos à medicamentorū substantia virtus & facultas omnis separatur, ita vt liquidior tantū, purior & subtilior cuiusq; remedij pars secreta et abstracta à crassa & terresti habeatur, siue ea in liquore ab eodē remedio abstractū colligatur, siue in alium quendam externum, &c. quod ex-
virtuare & excorporare barbarus scriptor Arnoldus appellat. Iam si quæ curiosius aut operosius scripta videbūtur, cogitandum est ea non ad medicos vulgi, & pauperū pertinere, sed ad illos qui diuitijs & otio magis affluunt, & ministris abundant, qui vè in principum regumque aulis versantur: aut etiā ad philosophos, qui mirabiles rerum naturæ mutationes ac vires rimantur, & in ijs se oblectant. Postremò non est quòd quis miretur medicamentis quibusdam magna & proluxa eulogia addi, vt quintis
essen

essentijs quas vocant, aquis vitæ & balsamis factitijs, & quibuscumque facultates valde mirabiles attribui, quales sunt, ingenium & memoriam acui, sensus & iuuentutem conseruari, &c. quando huiusmodi effectus apud veteres etiam Græcos Latinosque theriacæ & alijs antidotis & compositionibus, præcipuè quidē apud Arabes diuersis, sed à Galeno etiam theriacæ adscriptos legimus. Sunt quæ nolim defendere, & quorum fidem apud authores relinquo, quorum nomina adscribo vbique. Sed iam prius dictum est hæc omnia à nobis pro hominibus eruditis scribi, qui plerunque quantum cuique fidei sit habendum facilius iudicabunt. Et si in plurimis eruditione & iudicio valere non satis sit, nisi etiam experientia accesserit.

Sed desino præfari.

A V

A V T H O R E S I N

hoc Libro citati.

A Egidy cuiusdam libellus de nouem aut decem liquoribus destillatis, in quo reperio multa quae etiam in Raimundi Lulli de aquis libello habentur.

Aetius Amidenus.

Albertus Magnus.

Alexander Benedictus.

Andrea Furnerij libellus Gallicus de decoratione humana natura.

Antonius Guainerius.

Arnoldus de Villa noua.

Auicenna.

Bartol. Montagnana.

Bulcasis, quidam Albucrasin vocat.

Brudus Lusitanus.

Dioscorides.

Epiphany Empirici medici in Grecia peregrinati, quē adolescens cognoui, remediorum liber manuscriptus.

Geber Chymista.

Gu.

*Gualtheri Ryffi de destillationibus li-
ber Germanicus.*

Hermolaus Barbarus.

*Hieronymus Brūsuicēsis, qui de aquis
destillatis primus Germanicè scripsit*

Hieronymus Cardanus.

Iac. Hollerius de materia chirurgica.

*Iac. Syluij Commētarij in Mesuen, &
libri de simplicibus medicamētis pra-
parandis & componendis.*

Id. Armenal de morbo Catholico.

Io. Bracefcus.

Io. Ganiuetus.

Io. de Rupefciffa, vide in Raim. Lullo.

Ioannis Gœuroti liber Gallicus.

Io. Manardus.

Io. Mesue.

*Io. Taganti Metaphrasis in Chirur-
giam Guidonis de Cauliaco.*

Ioannis de Vigo Chirurgia.

Marianus Sanctus Chirurgus.

Monachorū commentarij in Mesuen.

Nicander.

Nico

Nicolaus Massa de morbo omnigeno.

Nicolaus Myrepsus.

Petri & Andree Matthaeoli Senensis liber de morbo Gallico: & Commentarij Italici in Dioscoridem.

Petrus Aponensis.

Phil. Vlstadij Cælum philosophorum.

Raimūdi Lulli liber optimus & doctissimus de quinta essentia, qui Argētorati olim editus est & nuper Norimbergæ, sed in multis differēs. Mihi exēplaria duo manuscripta sunt, et alia duo apud amicum uidi, quæ omnia & inter se & ab impressis differūt. Vidi & Ioā. de Rupe scissa libellū de quinta essentia ferè p̄ omnia ad verbū eundē, ut Lullus ab eo trās scripsisse, videatur, aut Lullo aliquis falso tribuisse, si modo is ante Lullū scripsit, ut in Io. Bracesci dialogo legimus. Symphorianus Caperius tamē Lullū siue Lulliū claruisse anno Christi 1311. annotauit. Io. verò de

Rup

Rupe. scissa anno 1340. Tritthemius.
Eiusdem Lulli libellus de aquis, vide
supra in Aegidio.

Rasis.

Remaclus. F. Limburgensis, qui scrip-
psit de aquis destillatis illis quæ in
communi usu sunt.

Rogerus Bacho de viribus aquæ vitæ
per 12. signa quem librum aliqui
non rectè Arnolde de Villa noua
tribuunt.

Serapio.

Et alij quidam tum excussi, tum ma-
nuscripti in diuersis linguis, quorū
aliqui nullum authoris nomen ex-
pressum habent.

Scripsit & Adamus Lonicerus nu-
per de destillandi arte quedam La-
tinè, ita puto ut Brunsvicensis &
& Ryffij scripta breuius compre-
henderet.

DE DESTIL LATIONE EIVS QVE DIFFEREN-

tiis in genere.

ESTILLATIO

(vt doctiores scribunt, nō distillatio) est humoris ē succo tenuioris extractio vi caloris. Syluius. Destillatio per ascē-

sum dicitur, vbi vapores sursum elati, ibi concreti in aquam destillant, Idem. Humida corpori (sic enim vocāt latius vas, à quo vapor tollitur) imposita, vi caloris tenuantur in vaporem, qui capitelli vel alterius frigiditate coactus, in aquam, alueolo in marginē capitelli inferro ferre excipitur, mox per nasum. (sic enim etiam vulgò vocant capitelli partē, naso nostro figura & vsū finitimā) in subiectū vas, receptorium & matellam dicūt, aliquod destillat. Syluius. Similia quædam natura fecit, tum in meteoris præsertim humidis, tum in hominis & aliorū quorundam animalū catarrhis à capite ad sub

subiectas partes. Plāta ergo aut corpore alio ad destillandum composito, pars eius quæ tenuari est aptior, (scilicet natura tenuior, leuior, rarior, ligdior, superficialia magis,) illa primūvi caloris tenuata attollitur: postea alia illi natura ppiu qua, postremo id qđ ceu humidū rei substantificum terreas partes glutinans, pingue, & oleaginum vi ignis validiore separatur, integrumq; atollitur: quo omnino extracto, velut cinis factum corpus & dissolutum cernitur. A plāta igitur omni & animali ex omnibus vtriusq; partibus aqueum aliquid crudum, ac velut pituitosum excrementosumq; primū extrahitur, mox coctius & tenuatū magis, postremo oleaginū: quod etiam ex ossibus ipsis extrahitur: non modò ex alijs partibus solidis: nisi quòd quedam essentie tenuioris, vires propè vniuersas remittunt primas. Porro hec omnis humorū extractio calore perficitur. Nam quæ per liciū penicillū (filtrum vocant) arenas, vas figulinum crudū, cisslybium, id est, vas hederaceum (Plinius puto de ligno haderē Smilacis scribit, qđ aquam vino mixtam transmittat, quod ego olim experiendo verum deprehendi) fit humoris transmissio, destillatio nō fuc-

rit, nisi abusiue loquentibus. Calore enim proprie dicta destillatio perficitur, & eo vel à Sole, vel ab igni, vel à putredine. A Sole flores magna quorūdam industria aquam reddunt, floribus ipsis odoris & gratis qualitatibus aliis proximam. Ab igni autem, id est à flamma, quæ ex ære & æreis corporib⁹ producitur, vel à carbone ignito, qui fit ex terra vel terreis corporibus accēsis, destillatio fit vel nullius alterius interuētū, vel mediis aquis feruentibus, vel etiam ab his vapores: cineribus, arenis tenuib⁹: scoria læuigata. Flamma præterea ipsa, vti & carbo, non parum variat: non solum maioris & minoris ratione, sed etiam lignorū vel putriū, vel graueolentiū, vel beneolentiū & integrorū, vel viridiū, vel siccorū. Adde q^d clibanī magnitudo, & figura & cōnexio, magnā vim habet caloris. mutandi. Præter hæc carbo ex suffocatis & semiustis lignis graueolentiā & qualitātē quandā alienā rebus destillandis, vt coquendis & aliter preparandis imprimit. Sint igitur carbones omnino accensū & semiusti, vt ex eis malignitas ante expirauerit, quā his res destillanda cōmittatur, præsertim si in corpus est recipienda. nam foris admouēdorū ratio minus habe

habenda est, Hæc omnia Syluius. Elementa quatuor per destillationē vini ordine ascendūt, lenius, tenuius & calidius primum, nempe ignis: secundo loco aēr, tercio aqua, terra in fundo remanet, & similiter puto in destillatione aceti. In crassis verò & terrestribus, ac iis etiā liquidis quæ præter aquosas partes, habet crassas aliquas, & que densari possint, vt lachrymis, succis, gūmis, resinis, & in melle etiā, quod aquosū est primò effertur, quod aëreum secūdo, quod igneum postremo, terreæ partes in fundo manēt & si maior sit ignis aduruntur, in metallicis verò eadem in vaporē resolutæ & alembico adherentes concrescūt, colore in album mutato, vt argentum viuum, arsenicum, halinitrum, &c.

Ignis attenuat (inquit Cardanus) vel cōminuendo sicca, vt cū arenā in puluerē redigit: aut colliquando, vt metallica: aut tenuēs partes separādo, vt in destillationibus. Contingit tamē in destillationibus aliquid attenuari ac alteri misceri: cum à calido humido non ab igne fiunt. Calor enim miscet, & cū humido attenuat. (Cōtra forte, Calor enim attenuat, & cum humido miscet.) Fit autem hoc, vasis in aquam feruentem immisis

vocantque Mariæ balneum. Proximum bonitate destillationis genus huic in equino fimo, inde quod per cineres, præstantissimum in oliuarum recrementis postquã oleum detractum est, nam cum calida sit ac humida substantia, per multos menses calorem seruare potest, atque eò longiore temporis spatio quàm vuarum acini, quò oliuarum substantia densior est ac pinguior. At nullũ horũ metalla liquare pòt: sed illa igne indigent. Sed vt ardentissima destillatio sit per ignes, ita mixtioni ac vere attenuationi inepta, cui fermè similis est quæ sit per cineres. Nam si igne destillata fecibus suis miscueris, fiet totũ pro molis ratiõe grauius quàm antea: rum etiam ficius. Non igitur verè attenuat ignis, sed natura ipsa quæ totã substantiam cõcoquit ac miscet. Vnde ob subtilitatem omnia in vnum conueniunt, mixtũque densius fit: & tamen ex subtilissimis compositũ partibus. Ergo in naturali coctione, vt quæ in liquãdo durissima, etiam vim ignis obtineat, & mollis balnei in attenuando: partes crassiores cõminuuntur, quod ab igne impetrari non potest.

Calor primi gradus, qui temperatus est vt fimi equini, Balnei Marię, vocatur

calor digestionis, resolutionis, putrefactionis seu macerationis & circulationis: de quibus suo loco plura dicemus.

De modis destillandi diuersis per sublimationem, cum aqua & sine aqua, vide infra in Rosacea aqua, ex Bulcasi.

De destillatione in genere quædam scripsit Geber Arabs Summæ perfectionis 1. 4. 50. vbi multa pulchrè differit, præfertim de differentia, & diuersis effectibus destillationis per aquam & per cines. Ibidem capite 39. de sublimatione docet, cur sit inuenta. & deinceps capite quadragesimo, quid sit sublimatio, & de tribus gradibus ignis in ea obseruandis. & capite 41. de moderando igne in sublimatione, & quomodo eius rei ratio intelligatur lana xylinâ in superius foramen aludelis immissa. De lignis eligendis, capite 43.

Quæ destillanda imponuntur in rosario vulgaria, in iis, præstat nō multa simul imponere, ne inferiora arida & adusta relinquantur, supremis adhuc ferè integris. Et præcipue si qua odorata & preciosa destilles, satius fuerit sæpius recencia imponere, sic & vberior aqua fluat, Brunsvicensis.

Herbæ destillandæ, flores aliæque ex-

.....

b 4 plan

plantis, in ipsa maturitate colligi debet. præcipue vero crescente luna, cœlo sereno, & per diem in umbra relinqui, cœcidi: & etiam si opus videatur, contundi, & ita mox destillari, Idem.

De Viribus liquorum destillatorum in genere.

CVM animaduertentem (inquit Marnardus in epistolis 15. 15.) in vulgaribus aquis quæ per ignem à plantis extrahuntur: neque odorem neque saporem eundem seruari, sed plerunque contrarium. (Aquam enim absinthij dulcem, à mentha, & ocimo mali potius quàm boni odoris exire videbam: quod certam mihi fidem faciebat, quod non eisdem viribus aqua sola, quibus tota herba polleret:) cœpi anxie cogitare, consultis etiam his qui ab huiusmodi fusionibus chymici vulgò dicuntur, quoniam ingenio valeret idem odor, & sapor in aquis hisce, custodiri, qui in tota plantâ reperiretur. Longum autem esset scribere modos omnes quos ad hæc consequenda attentauerim. Sed vnum tantum attinguâ qui melior & faciliior mihi

mihi visus est. Fit autem per vaporem aquæ calidæ in duplici vase, &c.

Destillata vires simplicium à quibus separantur, retinent: nisi quod tenuiora & valentiora fiunt, quò frequentius destillantur, quod in aqua vini ferè experimur, rarò in aliis. Syluius.

Liquoris qui destillatur vires quidam alterant vel illito capitello aliqua materia, vt melle, ladano, alijs: vel ea naso imposita, quòd fere fit ad odoris gratiam. moscum enim, cariophyllos, caphurá, id genus alia. nodulo ligata summo naso impingunt, vt per has materias transmissus liquor odoris suauitatem cõtrahat, Idem.

Dubitatio. Si ignis cuncta calefacit siccatque, omnes aquæ quæ destillatiõe habentur, calidæ ac siccæ esse deberēt. Nec repugnat substãtia, quòd aquea sit, talis enim cùm sit aqua ardēs, & vritur & corpora humana egregie excalefacit ac siccat. Rursus aquæ omnes frigidæ sunt ac humidæ, vincente substantia. At neutrum semper verum est: Imò aliquæ ex his similiores sunt his à quibus excipiuntur, vt rosa, facea, odore, sapore, virib⁹. Vrcus aquæ plátaginis fluentē vndequaque sanguinem sistere potest. Nō idem facit lactu-

ca aqua, & si fit frigidior. Quidā nuper dum memoriam augere niteretur mellissam triduo albo vino infudit, inde leuiter expresso vino aquā destillādo collegit, cuius potu memoriam recuperare visus est, sed cū calidi esset iecoris, bonam valetudinē penē funditus euertit. At qui hic mos est à philosophis vocatus stellas cœlo infigere.

Quæri igitur solet an aquę hæc proprias vires retineant. Diximus olim dū de malo medēdi vñ loqueremur, nullas esse vires, quod odore & sapore destituātur. Absinthij enim aqua nec absinthium redollet, nec amara est: imo quod mirum est, subdulcis. Ardēs tamen aqua (vt rosaceā præteream) fidem facit inesse vim aquis. Nam si talem ob ignem esse dicas, quid est quod nulla aliarū talis sit? Nam hæc egregiē calefacit, siccat, penetrat, acutū olet, ardet. Itaq; vires aquis iā inesse certū est, sed nec omnib⁹, nec æquas. Quæcunque enim res tenuem substantiā habent frigidaque iunctā, aquam emittūt sibi nō adsimilem, vt rosa. Quæ vero tenuem & calidam, similem sed vrentem emittunt, vt vinū & metallicorum quædam. Quæ crassam & calidam, dissimilē & prauam, vt absinthium. Quæ crassam
ac fri

ac frigidam, dissimilem sed nō prauam, vt cucurbitæ. Iuxta hanc rationem vires aquarum, quę læui excipiuntur igne, facile perdisces. Nam quę vehementi igne indigent, omnes siccāt vehementer, plerunque etiam excalefaciunt, Hęc Cardanus.

Sed diligentius hęc mihi consideranda videntur. Primū enim quod absinthij aquam amarā esse negat, verū est si (vt vulgus pharmacopolarū solet) negliger & in alembicis plumbeis destilletur. In balneo Marię destillato, odorem saporēque deesse non puto. Vtrunque efficacissimē obtinebit, & hęc & quęuis alia planta odore, saporēque aliquo prædita, si arida prius per dies paucos vino maceretur, deinde in balneo Marię, aut per cineres leniter destilletur, vt infra docebo amplius. Iā cū quædā odoris sui magna abundēt copia, eaque tam efficaci, vt longo tempore non expiret, nimirum quoniam vis illa odoris in totā earum substantiam ex æquo digesta est, nihil mirū in iisdem vasīs aquas alias similiores destillari suis plantis, vt rosarum, quas suū odorē diutissimē seruare Theophrastus etiā scripsit, alias verō dissimiles. quarū enim vis in superficie est, illæ facile

facile exhalant, vt absynthij, cuius odorem eodem in loco existimandum haberi vbi sapor eius amarus continetur, reperimus autē illum in superficie tantum. nam si corticem à caule aut ramulis separe, quod interius est insipidum aut dulce reperies. Itaque hæc differentia non à crassitie aut tenuitate partium petenda est, quanquam hanc etiam aliquid afferre momenti puto, sed magis ab eo quod vis cuiusque aut per totum ex æquo distributa est, aut centro aut superficiei vicinior. Ego sanè cum Raymundo Lullo eius sum sententiæ, posse ab omni planta, aquam eiusdem facultatis elici, à frigidis frigidam, à calidis calidam, à siccis siccam, ab humidis humidam. Eandem verò vim manere, nisi odoris saporisve, aut vtriusque vt in odoratis, similitudo relinquatur, minime concesserim.

Cur odor florum quorundā, vt iasmini, & caryophili floris non retineatur in aquis, &c. vide infra ex Cardano, vbi de Balneo Mariæ in genere agitur.

Bonum esset omnē aquam semel destillatam denuò, aut etiā tertio super feces suas contritas superinfundi, & per duos aut tres dies putrificari, atque iterum

rum destillari, aut potius, semel destillatā, nō super feces relictas, sed super eiusdē generis herbas infundi, & in circulatorio aut alēbico cæco putrificari, ac destillari, Brunsvicensis si bene memini. Quibusdā prima destillatio sufficit, vt rosis.

Vidi alchymistā, qui nō herbas ipsas, sed succum tantum herbarū aut fructuū destillabat, repetendo aliquoties destillationem, & fecibus super marmore cōtritis aquam destillatam super eas refundendo, Guaynerius.

Auena (porus nimirum ex auena: vt ceruisia ex hordeo.) excalescit & inebriat non minus quā vinū. Apud Tarraros referunt aquā ē lacte destillato inebriare. Sed omnis aqua (non elementū sed liquor aliquis cōpositus aut succus) cūm sæpius destillatur hoc potest efficere. nā incallescit, attenuatur, & vim ignis magis recipit. vnde ardens sæpius destillata: eò acuitatis deducitur vt bibi non possit, Cardanus. Quò autem liquor aut res destillanda crassior fuerit, eò magis calorem & ignem repetita destillatione concipere videtur.

Constat aquā fieri posse (inquit Cardanus) quæ lapidem velicæ per catheterē immissa, illico confringeret. Nā cū duo

tūc

sint necessaria & quòd lapidem atterat,
& quòd vesicæ sit innoxia: primum præ-
stabit modus ac materia: nam extremos
vapores è scorpionum cinere, vel Mace-
donici Petroselini vel recolito, aut lapi-
dibus cancerorum excipiemus. Sic enim
aqua fiet, quæ etiam porphyritem com-
minuat. Porro innocentia præstat, si ma-
teria ex qua aqua excipitur, omnis false-
dinis expers fuerit. Nò igitur è salis ge-
nere: aut alumine vel chalcârtho, aut vi-
ni fece, sed ex aliquo eorum quæ nuper
retulimus, aquam excipere oportebit.
Opus autem semper est diligenti expe-
rientia in confirmanda subtili ratione,
vt ea quæ adeò subtiliter exploraui-
mus, secure per experientiam confirmata, in
vsum hominum possimus deducere. E-
quidem scio stercus columbicum, ac pa-
rierariam hoc vel illud hac arte in aquâ
deductû, lapides vesicæ durissimos fran-
gere posse. Quodnam autem illud sit
quod id facturum sit & absque noxa, ex-
perientia declarari oportet. Nam & hir-
cinus sanguis, & leporis pellis, & vitrû,
multum probantur ratione. Sed ramen
nihil horum forsitan seorsum, sed ex his
aliqua simul iuncta, atque certa mensu-
ra. Metallicum certe sit tale. oportet, aut
ad

ad metalli naturam mutatum. Audiui quondam inuētam à quodam Ianuense, sed denuò amissam morte illius, qui eā notam nemini facere voluit. Hoc certū fanè est inueniri posse, arque hanc esse illius artē, hucusque Cardanus. Iuuaret fortassis ad hanc artem chrysocolia quoque, arte facta nimirum & acrimonia carēs, qualis etiam ab aurifabris laudatur, quamobrem ad boracem faciendum, aqua pluuiali destillata quidam vruntur & lacte destillato, aliqui etiā melle, medullis. &c. Ego nuper audiui empiricum quendam calculos vesicæ in quibusdam curasse cum borace mixta aqua ardente ad spissitudinem ferè mellis, admixto etiam trito tartaro aut calculo ab homine exciso, aut fece vrinæ è matula. Iubebat per quatuordecim dies hoc medicamento vri, ita vt semper parum eius vino bibendo, etiā in prandio & cœna, admisceretur. Memini legere de liquoribus quibusdā, in quibus lapis aut silex positus resoluitur. Chymistæ ad resoluenda metalla aceto destillato vruntur, & vrina destillata.

Diffoluuntur aceto forti, præsertim destillato, vel succo limonum, margaritæ, teste ouorū, lapides renum vesicæ, corallium

lium vtrunque: eaque post siccata promptè friantur, Syluius.

Non possum hic omittere aquā Epiphani; Empirici, quæ huiusmodi est. R. Antalis & dentalis, boracis, sarcocollæ, coralliorum alborum, crysalli albi, gypsi, anethi, orizæ, farinæ orobi, portulacæ, ana semunciam. Fiant trochisci cum aqua fabarum mofcata. Vfus est mulieribus ad faciem dealbandam, sed suffiatur antea facies cum aqua decoctionis hordei & auenæ. deinde trochiscus vnus diluatur cum aqua fabarum, & illinatur facies sub ingressum lecti. mane verò abluatur cum aqua decoctionis fabarum & furfuris ac rursus cum aqua frigida. Quod si trochisci fiant cum aqua limonum, magis ornabunt faciem, nam & limones assè per se illiti eandem ornant. Quod si hæc aqua à ieiuno bibatur, & pecten inde vngatur, frangit lapidem, signū est, quod si per noctem in ea porcellanas reliqueris, postridie ceræ instar eas digitis subigere poteris. (Porcellanas vocant conchas quasdam, sed & fictilia quædam preciosa.) Hæc pluribus, vt industriis medicis, diligentius super hac re cogitandi occasionis aliquid præberemus.

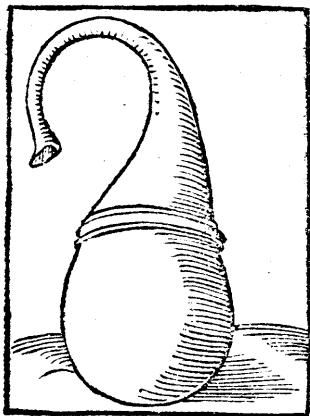
De

De multiplici vsu liquorum destillatorum tum in re medica, tum extra. illam.

AQuarum destillatarū vsū multiplicē esse video: sed maximū & precipuū medicis, qui stillatitijs huiusmodi liquorib. ritē paratis tum intra tū extra corpus vtuntur per se & cum alijs medicamentis. Aquam ardentem & olea calida chimistice parata, vnguentis admiscēt, vel odoris gratia, vel vt reddant calidiora, & vt promptius penetrent. Lin. rea his. aquis madida imponūt partibus refrigerandis, precipuē visceribus, fronti, temporibus, brachialibus, tumoribus inflammatis. Validē exiccantibus ad abluenda vlcera chirurgi. vtuntur. Communissimus verò vsus longo iam tempore obtinuit in admixtione ferapiorum quæ propinantur, & ad zupia siue iuleb, præcipuē de rosis & violis.

Sunt qui propter solam odoris gratiam diuersorum generum liquores, & olea conficiant. Aqua ardente vtuntur etiam vitrarij encaustæ. Aqua forti, vt vocant, aurifices. De chimisticis vsibus ad metallorum mutationem, & ad colores ac pigmenta diuersa: necnon ad

venena, vt occidantur animalia noxia, hîc locus dicendi non est. Raymundus Lullus ardētis aquæ etiam in bellis sub ipsos cōflictus vsum esse scribit mirabilem, ad excitandos confirmandosq; militum animos. Sed de vñbus aquæ ardentis suo loco amplius dicam. Quinetiam in bonæ & salubris aquæ inopia, vt quæ solæ supererūt, salsæ, corruptæ & insalubres, aquæ potui idoneæ fiât, necessaria

fuerit destillandi ars. Poterit autem in magno lebere, cui magnum altumq; sit
oper

operculum rostratum, aqua dulcis à fal-
sa separari.

*Forma purgandi aquas turbidas.
ex Bulcasi.*

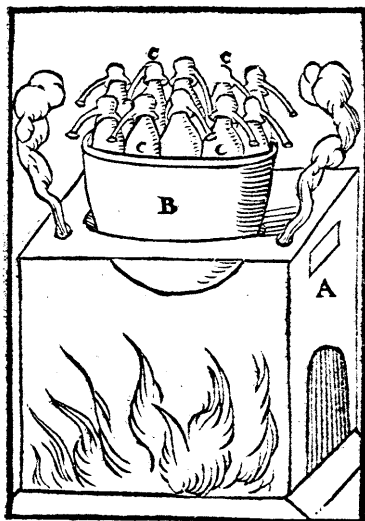
Ollam magnam A aqua turbida re-
plebis, & igne B leui subiecto duo
ligna C transuersa olle marginibus im-

pones crucis instar: lignis verò impones lanam D. mundam & diligēter elotam: & quicquid imbibierint lanæ ex ascendente vapore expressum repones, idque continuabis quandiu aliquid vaporis ascenderit. Sunt qui aquam turbidam instar rosaceæ destillent. Alij clarificant iniiciendo aliquid anethi, (error videtur, malim aceti) aut amyli, aut farinæ: quoniam ista descendunt, & trahunt secum ad fundum vasis crassitatem aquæ.

De balneo Maria in genere, & de iis destillationibus, quæ fiunt in vapore aquæ feruentis, & in fimo equino.

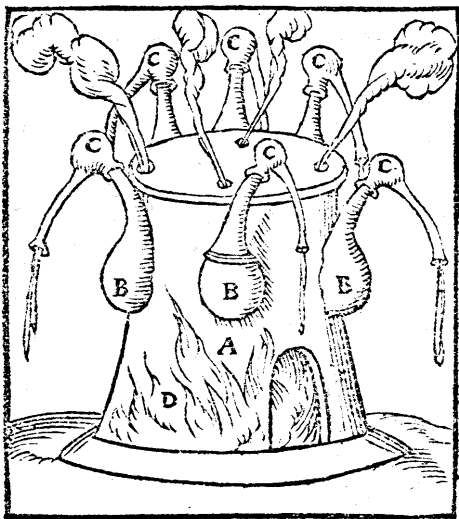
A Quæ feruētes aut ab his vapor minus agūt in rem destillandā, quā vel ignis ipse per se, vel etiā per media alia sicca prædicta. Ob id vt Galenus in diplomate, id est vase duplici (balneum Mariæ vocant cum chymistis pharmacopolæ) liquat, calfacit, coquit ea, quorum vires ignis violentia dissipari non vult: sic quæ mitia integriora volumus, in aquis feruētibus imposita destillamus, vel earum vapore. Quæ quamuis minus
dura

duratura putantur, sunt tamen minus à
sua natura mutata: quam rem odor pri-
stinus declarat.

A Fornacem huius generis habeas, cui
vas B æneum grâde superponitur aqua
plenum: ei verò vasi æneo vascula in ar-
cum superponantur quàm plurima pos-
sunt

sunt, C in quorum fundo res destillan-
da insit, A Alij aliter fornacem, velut in

arcem scilicet extruunt, & eius lateri-
bus vasa inserunt terrea, B longa, fun-
do latiore destillanda continente, in-
trò penetrante, ore foris tanquam lage-
na

na operculato, C in qua vapor per aptilem eius ventrem elatus concrefcit, per os eiufdē prælōgum defillat, Syluius.

Sed cur odor florum quorūdam non retinetur in aquis, verum vt in Iafmino

& Caryophilo flore ac lilio aqua eua-

dit odoris expers, dictum eſt alibi: quo-

niam tam tenui ſubſtantiæ nulla pars

crāſſior iungitur. Ergo in his iuuabit,

ſi folijs herbarum, quæ odore careāt al-

ternatim poſitis materiæ crāſſiori. nō ta-

men quæ vratur, adiungatur odor, inde

deſtilletur: atque hæc vnica ſpes proliciē

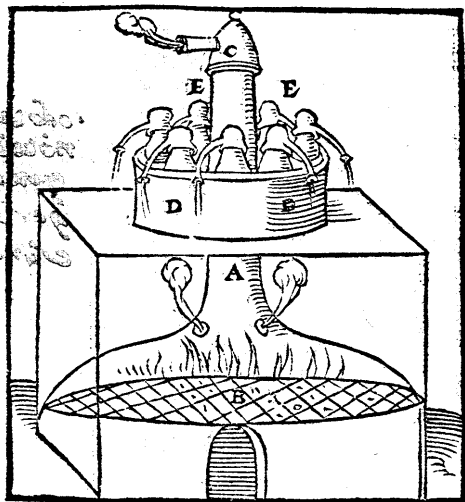
di odoris cū aquis infuſa nō remittāt

odorem, ſed putreſcant, Cardanus.

Apparet autem hos flores proculdubio

in balneo Mariæ, aut in aquæ feruentis

vapore vaſis vitreis deſtillari oportere.

Balneum Ma.commodè calfit cum amplo canali è cupro in mediũ immisso, A in cuius imo craticula est, B vt cineres defluant, vulgus pigrum Henricum vocat. Vldastius furnum acediae. Imponitur & operculum è cupro, C cum paruo canali transuerso, qui per fenestram aut foramẽ aliquod fumum efferat. (Sicali-
qui

qui iam folia etiam calefaciunt ad balneandi vsum.) Huius canalıs D tum præcipue commoditas est, cum pluribus

L vasis destillatoris in circuitu ponendis E decem vel duodecim, simul vti libuerit, vt reperi & labori nec non sumptui parcatur.

Quidã cucurbitis stanneis vtuntur ad destilladũ in Balneo Ma. alembicis verò vitreis, quorũ rostra si breuiora sint aut fracta, alia ex cupro apponũt & lutant.

Herbas destillandas in Balneo vel aliter aliqui primum terunt, deinde aliquã diu relinquũt (per aliquot dies fortẽ) antequam destillent, tanquam sicvberiorẽ aquam habituri, quod si in vasis obstructis præferrim loco calido id facerẽt, bene haberet: sed plerique pharmacopolæ & alij qui quæstũ inde faciũt, locis frigidis relinquunt in fiscis apertis, donec odorem amittant, & humido crassoque aëre vitientur.

Sunt qui aquæ Balnei Ma. arenæ etiã nõnihil admisceant, vt vehemẽtior fiat calor: vt Matthæolus Senensis in aqua philosophica cõtra morbum catholicũ. Et in tali destillatione duplicem liquorem excipi posse ait, primũ dilutiorem alterum rubentiorẽ.

Aqua in Balneo Mariæ nō magis calere debet quàm digitus tolerat, Brunsvicensis.

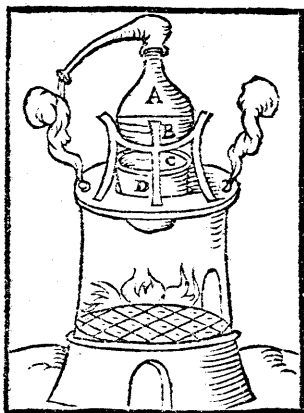
Destillationem cuiusdam aquæ vitæ in Balneo Mariæ Vlstadius ita lēto igne fieri iubet, vt numeres vnum duo tria, vsque ad septem, antequam vna gutta cadat.

Plura quæ ad communem Balnei Marationem pertinet, leges infra in mentione aquæ Camphoræ ex Bulcasi & aquæ rosacæ ex eodem.

In Balneo Mariæ destillatio adhibetur oleis etiam, vt loquuntur, rectificandis, vt plegma ab eis abstrahatur. Sola enim aqua Balnei calore eleuari potest, oleo in fundo residente.

Cū animaduernerem aquas vt ex plantis vulgò destillari solent, neque saporem neque odorem eundem seruare, anxie cogitare & multa experiri cœpi, vt modum inuenirem, quo qualitates istæ in aquis cūstodirentur. Longum autem esset scribere modos omnes quos attentauī. Vnum tantū attingam, qui melior mihi visus est & facilior. Is autem est, vt in duplici vase, eo modo quo Galenus iussit omnia vnguēta confici, hæc fiat operatio, ita tamē vt eius vascu-

li A fundum in quo herba B contine-
 tur, aqua C in maiore D bullientem
 non attingat, sed solo vaporifero hu-
 more ab ea eleuato incaleſcat. A calo-
 re enim illo miti, ex totius herbæ ſub-
 ſtantia vapores exhalant, qui in aquam
 vertuntur, omnium herbæ partium vi-
 res adſeruâtem, quæ ex odore & ſapore
 aper

apertè cognoscuntur, Hæc Manardus.

Sed hoc modo destillata, & si vires plantarum & qualitates (vt odorem pristinum) interius retinēt: quia tamen excrementosa sunt, parum diu seruari possunt, Syluius.

Fimi vel (vt quidam loquuntur) ventris equini, vsus præcipuus est, vt materia destillāda in vase vitreo ei imposita colore ipsius præparetur, vt dicemus suo loco latius in putrifactionis mentione. Potest tamē in eodem etiam destillatio fieri, si vel paupertas vel alia causa impediat quò minus ignevramur. De hac destillatione plura vide infra, vbi de præparatione ad destillationem agitur. Fimi calor (propter calcē admixtam) medio gradu caliditatem Balnei Ma. excedere iudicatur à Brunsvicensi.

Si aquā ex carnibus cuiuscunque animalis desideres, animal suffocabis, ne sanguis vllus ab eo effluat, & pinguedine omni detracta carnes minutatim cōcisas in fimo eqno destillabis (aut) igne lento ne aquæ fœteant, aut vstilaginem sapiāt, quod facile fieri solet, quāobrem vt bis destillentur præstat, Brunsvicēsis.

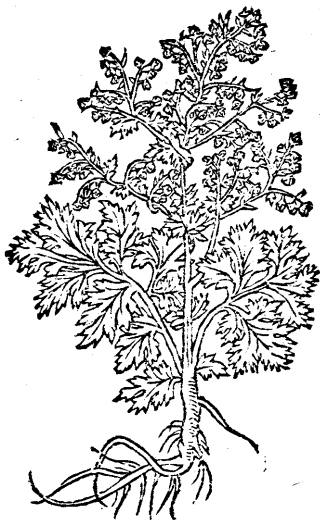
Animalium partes, vel excremeta, vt sanguis, iecur, pulmo, oua, (fel) & fimus
bu

bubulus, destillari debent in fimo equino, vasis nō prorsus obscuratis, (sed mel & lac obturare licet,) ne fœtida reddatur aqua. Si tamen siceriam fœteat, destilletur iterum in Balneo Mariæ, præsertim aqua de fimo bubulo, cuius prima destillatio rarò sine fœtore inuenitur. Brunsvicensis.

Melius succedet si exigua salis portio addatur, in fimo putrificandis aut destilandis, quominus corrumpantur.

Egregiæ quædã aquæ simplices in Bal-
neo Ma. destillatę. ordine alphabeti enu-
meratę; primũ ex plantis, deinde ex
animalibus.

Absinthium, Absince, Assenzo.

Absinthij aquæ meminit Ioan. Me-
sue: & eius quidẽ & rosaceę tãtũ, vt
anno

annotauerunt Monachi qui in Mesuen scripserunt: vt existimandum sit eximiā quādam vim præ cæteris in duobus istis stillaritijs liquoribus inesse, si rectè parentur: nam vt vulgus pharmacopolarum parat, absinthij aqua odore saporeque omni caret, vt in præcedentibus dictum est. Quod si quis efficaciorē hūc liquorem desiderat, absinthium aridum in vino maceret ac destillet in Balneo Marię, aut si adhuc validiorem, in cineribus. Sed quæ in liquore aliquo macerata destillantur, horum iam non simplices aque, sed compositæ sunt: de quibus infra priuatim scribemus.

Alfines

*Alfines, Mouron, l'Alfinè.**Offic. Auricula. Muria.*

Alfine, (quam vulgò morsum gallinæ vocant,) aqua destillata, infantib. & pueris epilepticis datur per se, vel cū aqua fontana. Valde hoc commendant mulierculæ, & quædam sua experimenta prædicant. Ego nuper frustra propinatâ vidi: sed ea mihi gustâti ferè nausçâ mo-

uebat: forte quòd verustior, aut in alem-
bicus plumbeis collecta erat.

Capa, Oignon, Cepola.

CEpæ albæ aqua destillata lapidem
frangit. Marianus Sanctus.

d Cera

Cerasus, Cerisier, Cerego.

Cerasorum quorumvis aqua bibitur
 contra nimios calores, & foris imponi-
 tur: priuatim verò dulcium nigrorū quæ
 & contra paralyſin à multis commenda-
 tur ſi ori infundatur, & os inde bene col-
 luatur, vt amiſſum linguæ uſum reſti-
 tuat. Deſtillatur aut vel caro ſola, vel vnâ
 nucle

nuclei quoque contriti, vt calculosam renum & veicæ materiam educat destillatus inde liquor. Nigra & accida, visula vocantur aquam reddunt salubrem infribus tum aliis tum pestilentibus refrigerantē & cōfirmantē vires, vtilē quoque aduersus sitim & dysenteriam, Riffyus.

Dulcium nigrorum recentium destillata à Remaclo F. Lymburgēsi mirificè commendatur. Cūm primum, inquit, in os epileptici Paroxysmo correpti infusa fuerit (dosīs est drachmæ quatuor aut amplius) illicò reuiuiscit recreatus: nec vllō amplius spasmus conuellitur, donec statuto tempore, vt fieri solet, post aliquot dies, alius paroxysmus oboritur: quod vbi contigerit iterū infundēda est: impedit enim, aufert atque sanat paroxysmū.

Camphoræ aqua siue oleum, sic fit, Accipe vas ex valis aquæ rosaceæ quod dicitur baten (id est venter) & imple id lignis (segmentis) pini quæ habet magna folia (latifoliæ, Syluius) & impleat vas aqua rosacea (Syluius ita accipit ac si aqua rosacea segmentis pini affundenda sit: mihi verò videtur vas aquæ rosaceæ simpliciter hîc pro cucurbita seu corpore nominari, vt sit repetitio quædam eiusdem quod prius dixerat) & co-

operiatur vase habente nasum. Tum pones ventrem in vas æneum aqua plenum super ignem donec bullire incipiat, nam destillabit oleum (atqui oleum per calorem aquæ attolli posse negant) subtile, boni odoris, quod appellatur aqua camphoræ. Aut si libet destilla in furno Aquæ rosacæ, eodem modo quo illa destillatur, Bulcasis.

At Bellunensis, Aqua camphoræ secundum Arabes est (inquit) aqua quæ fuit ex arbore producente camphoram, quæ ut & arbor eius calidæ est naturæ in tertio, camphora ipsa est frigida. Monachi in Mesuen. Apiculas tres pone in vase vitreo ubi camphora sit, quæ sic in Aquam vertetur, Obscurus.

FRaga matura in vase vitreo putrificabis (posset forte sal adiici, aut saccharum,) & destillabis. Hæc aqua (inquit Lullus lib. 2. de quinta ess.) salubris & diuina est. Confortat naturam, venena expellit, menses prouocat, humores arduos remittit, conceptum confortat. Precipue verò maculas recentes oculorum de utroque humore (calido nimirum aut frigido) frangit, si modo non multum excedant. Lachrymas ex utraque causa (calida aut frigida) exciccat. visum utraq; causa perdi

Fragaria, Fraises, Fragaria.

sa perditum restituit & clarificat. Et ego
 vidi mulierem recenter in tota facie pu-
 stulas ex percussione lapidis cum calore
 habentem, quæ sola lotionem huius aque,
 statim magna cum admiratione sanata
 est. Est autem virtus eius centuplo mira-
 bilior & efficacior cum aqua ardente, &

multò magis cum quinta essentia. Imò
lepram curat hæc aqua, mixta cum quin-
ta essentia, vel aqua ardente.

E Fraxini cortice interiore destillati li-
quoris vnciæ tres cū totidē vnciis vi-
ni albi contra pestē bibuntur. & idē po-
tus post tres horas repetitur, sic Deo vo-
lente intra 24. horas liberabitur æger.

Hali

Halicacabi acinorum Aqua contra calculum renum & vesicæ commendatur à nonnullis, si semel aut iterum in septimana bibatur.

Helxine, Parietaire, Parietaria.

Helxines, quam parietariam vocamus, aqua contra calculum vesicæ proficit: vide supra in viribus aquarum destillatarum in genere ex Cardano.

Hieracij, Cichorée. Hieracis.

Hieracij minoris, siue dentis leonis,
 nostri vocāt[*Korlsfraut, Jaqua,* eiusdē fa-
 cultatis videtur, cuius est aqua in rybo-
 rum. Aliqui per dies circiter octo in vi-
 no maceratam destillāt, acetoso sapore,
 & contra comitiales paroxysmos propi-
 nant, mirifico (vt aiunt) experimento.

Hyffe

Hyssopus, Hyssoppe. Hyssopo.

Hyssopus mirè vim suam retinet in-
stillatitio liquore, licet in cōmuni figli-
no alembico tantùm super arena in pa-
tellam posita destilletur: & similiter pu-
legium. & aliæ quædã. Hyssopi quidam
aqua ad Dentium dolores mitigandos
vtuntur, est enim acris & subtilis. &c.

d s Inty

INtrybi seu Endiviæ Aqua refrigerat
 omnes affectus calidos: & omnes adu-
 siones ex igne vel Aqua calida factas sa-
 nat, si inde abluantur. Conducit etiam
 febribus quotidianis, & obstructionibus
 viscerum, tum pota, tum foris adhibita,
 Lullus de aquis.

[Lauen

Lauendula, Lauande, Lauanda.

Lauendulae florum aqua odorata est.
Remaculus.

Luglans.

Iuglans, Noyer, Noce.

NVcum iugladium immaturarū aqua
circa festum diui Ioannis parata, fo-
ris imposita prodest vulneribus, & vlce-
ribus calidis, & anthraci pestilenti: pota-
etiam ad duas aut tres vncias refrigerat,
& pestilentiae resistit. Ex putaminibus
etiam exterioribus iugladium (sive ma-
turis

turis, ita vt iam à nuce soluantur: siue nondum omnino,) mense Septembri Aqua destillatur, nec refert nigra fuerint, modo ne putredinem senserint, imò nigra præferuntur. Huius aquæ mediocris potio, (cum tertia parte aceti, si cum calore morbus ingruat,) vena prius secta, aduersus pestem tanquam certum experimentum propinatur. Laudatur & ad aurium tinnitus, & audiendi difficultatem, & ad anginas gargarizata.

Foliorum verò iuglandis aqua circa finē Maij destillata mirè commendatur ad ficcanda & adstringenda vlcera, & inducendam eis cicatricem, si mane & vesperi inde lauentur, & madidum inde linteculum imponatur, Brunsvicensis.

Orchis,

Orchis, Satyrium, Satyrio.

Orchis, id est testiculus, herba cum
suis radicibus destillatur, ad epile-
psiam utilis, ut ferunt.

Persic

Persica, Peschier, Persiche.

Persicorum aliqui flores & folia etiã
destillant.

Petra:

Petroselinum, Persil, Petrosello.

Petroselini(hortensis nimirum)contriti in mortario aqua destillata,appetiturum confirmat,& flatus omnes corporis & ventriculi dissolvit,concoctionem roborat.& pectoris(renum potius) prauos humores expurgat, Aegidius.

Plantago, Plantain, *Piantagine*.

Plantaginis aquæ vrceus fluentem undequaque sanguinem sistere potest, Cardanus.

e

Pulegi

Pulegium, Poulicu, Il pulegio.

Pulegium. Vide supra in Hyssopo.
Rapum

Rapum, Raue, Rapa.

Raporum aqua fieri potest, tum ex integris ipsis concisis, tum ex corticibus priuatim, qui acriores & calidiores sunt, vt vrina prouocetur, aut sudor promoueatur.

c 2   Rosa

Rosa, Rose, Rosa.

Aqua rosacea prima omnium inuenta videtur, reperio enim eius mētionem apud Auicēnā lib. 2. in capite de Rosis. Aqua rosarum, inquit, pota confert in syncope, & eius succus. Et rursus, Aqua rosarum bona est hepati: & confortat, qui

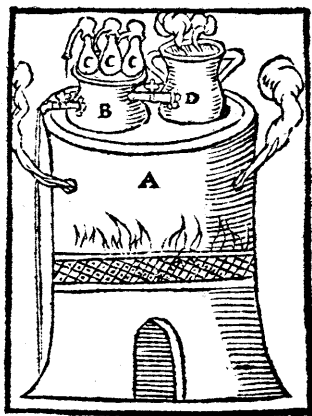
qui ex ea nutritus est cum melle stomachum, & est geleniabin, & iuuat ad digerendum. Et rosa quidē & eius succus conducūt stomacho nimis humido. Et quāquam Arabes plerunque aquam pro succo decoctōve dicere solent: hoc tamē in loco pro ijs accipi nō potest, cū de succo separatim loquatur, & decoctionis quoque mentionem prius fecerit. Aqua rosarum per sublimationem facta plurimum cōfortat: Mesue in capite de rosis. Et rursus, Rosa & oleum eius, & aqua sublimata confortant cor, &c. Idem de aqua rosarum destillata loquitur distinctione sexta, vbi iuleb rosarū describit, vt Monachi eius interpretes probant: à quibus hoc etiam obseruādum est, duas solum aquas destillatas apud Mesuē memorari, nempe rosaceam & absynthij. Nullum ferē hodie fit epithema, quod nō accipiat aquam rosarum. In acutis & magnis inflammationibus ad membra principalia roboranda commodē administratur. Valet ad fluxus intestinorum & vomitum. Oculorum inflammationibus initio multum auxiliantur, quidam admiscere solent modicum thuciae & sacchari candi. Oculos corroborat & visum acuit. Sanguinem à naribus

fluentem linteolo imposita sistit. Quæ paratur ex rosis rubris, magis, ut loquuntur, cordialis est magisque roborat: ex candidis verò, magis refrigerat Remacius F. De vino mixto cum aqua rosarum tempore cibi, vide apud Arnoldum in libro de vino.

Rosacea aqua licet variis modis paratur, optima fit tamen per Balneum Mariæ, Mattheolus. Si rosæ quas incarnatas vulgò vocamus, siccatae vapore aquæ humectatae destillentur: aquam rosarum bonam reddent, Syluius. Poterunt autem retineri in linteo supra aquam feruētem, donec satis vaporis imbibierint.

De aqua rosacea ex Bulcasi.

Aquæ rosatæ apparatus notus est apud plerasque gentes. Melius autem fit cum aqua, quam sine ea: melius etiam per ignem carbonum, quam lignorum. unde ex quatuor modis, qui sunt, Sine aqua cum lignis accensis, Sine aqua cum carbonibus, Cum aqua accensis lignis, Cum aqua super igne carbonum, primus vilissim⁹ est & minimi odoris aquam reddit, meliore eo secundus, secundo tertius, quartus verò omnium optimus, Secundus quidem & tertius modus vfitatior

riores sunt. Ego hîc tertium , (qui fit cum aqua accensis lignis ,) describam , vt in vfu est apud reges Aharach. A Facies igitur in domo ampla iuxta parietem berchilem B (sic vocat vas quod aqua impletur) paruum, cuius fundum & latera sint ex plumbo, ita solidatum, vt aquâ non transmittat.

Huic vasi deinde coopertorium aptabis ex vitro, vel terra vitrea, & foramina C rotunda in eo facies duo vel tria, plus minus pro vaporum capacitate, & prout vel multam vel paucam aquam destillare desideras. Deinde ollam D æream facies, similem ollæ balnei, quam construes super furno, ita ut berchile super furnum humiliore situ sit quam olla, (ita quod applicet de calore ignis berchilis ad ollam: sed hæc verba mihi redundare aut deprauata videntur.) Facies quoque caminum per quæ fumus extra domum efferratur totus, ne noceat aquæ rosatæ. Postea reple ollam aqua, quæ sit in puteo (vasse magno) iuxta ollam facto instar putei in balneo. Tum igne E sub olla accenso aquam bullientem per canalem ex olla in berchile pertingentem transmittes, & alia aqua frigida ex puteo ollam replebis. In berchili quoque cannulam facies: per quam aqua cum plenum fuerit extra domum effluat. Pones autem cucurbitas siue ventres, id est vasa destillatoria in foraminibus coopertorii berchilis: & adstringes circinuoluendo pannos lineos, ut firmiter maneant in suis foraminibus, & aquæ vapor non egrediatur, Similiter & capita eorum stringes panno lineo. Et
fint

sint vasa ista ex vitro , vel ex terra vitrea. Tū rosas impones, & addes cooperatorium suū cuique. Et suppones cuiusq; naso phialam ad recipiendum aquam rosatam effluentē. Destillatione perfecta rosas primas abijcies, & impones recentes, Hæc Bulcasis. Miretur autē aliquis, quòd in tali fornacis apparatu, vbi ignis vasi duplici seu berchili non subiicitur, (vt cōiicio, cūm ex plumbo fundū & latera eius faciat,) sed ad latus fornacis ponitur, referre putet ex lignis ne, an carbonibus ignis ollæ subiectus fiat. Pretereà notū est (inquit eodē in loco Bulcasis) aquam rosaceam ex sylvestribus rosis quę sine rigatione sponte nascuntur, odoratiorem esse quàm quæ fit ex rosiis domesticis, quæ coluntur & rigantur aqua. Fit autem ex his aqua destillata apud nos maiore compendio, quàm superior, hunc in modum.

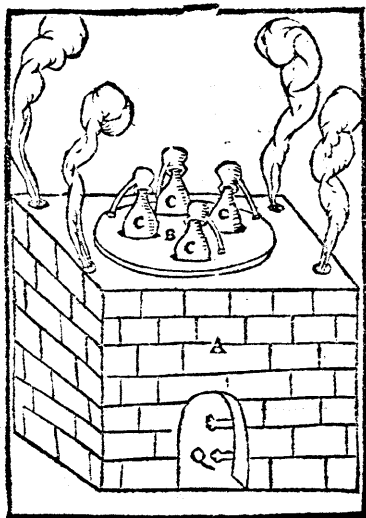
e 5 Olla

Olla A ærea qualis tinctorum est, ad parietem ponitur, cui coopertorium B cum foraminibus aptatur, quibus ventres C inseruntur. Olla repletur aqua, & subicitur ignis D ex lignis vitis vel simili-
libus. Progrediente autem destillatione claudes os furni, donec absoluator tota destillatio. Pro lignis si carbones accendas, odoratio-
rior fiet aqua. (Hic plus ratio-
nis est quã supra, quoniam ignis hic sta-
tim sub ipsis vasis destillatorijs fit.) Secũ
di

di modi, hoc est, destillandi sine aqua cū igne carbonum, ratio est huiusmodi.

Fac furnum A quadratū aut rotundū cum coopertorio, B cui inferentur ventres C facti ex terra vitreata, ita vt possint sustinere ignē: & cū accēsis carbonibus aqua destillare incipiet, claude

os furni, & relinque. foramina aperta
per quæ fumus egrediatur. Est & aliud
compendium tertij quartiue modi: Olla

A ænea plena aqua super foco ponitur,
cū coopertorio B perforato ita vt duos
aut tres ventres, C ex vitro, plus minus,
recipere possit. Subiicies autem ignem
ex farmentis vitium vel carbonibus do-
nec bulliat aqua.

Sal

salvia, Saulge. *salvia*

Salviæ aqua odorẽ pristinum retinet.
Remaclus. F.

Scabio

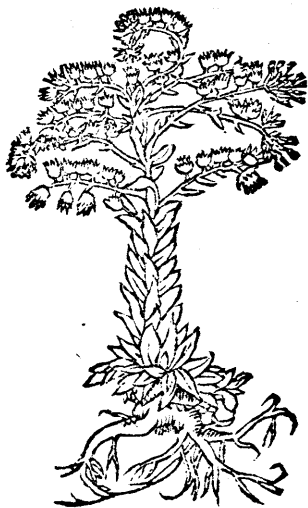
Scabiosa, Scabieuse, Scabiosa.

Scabiosæ aqua propinatur vtiliter iis
qui fistula aliqua laborant, & ipsa herba
trita fistulæ pariter inseritur.

Sed

Sedum minus, Ioubarbe, Semprenius.

Sedi minoris aqua in vsu est chirurgis
ad partes calidas refrigeradas, Rema. F.
Sola

Solanum, Morelle, Solatro.

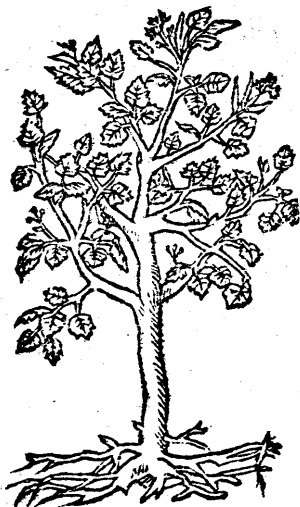

Solani seu morellę aqua prodest contra omnes febres, si eger in die accessio-
nis ab omni cibo & potu abstineat: & cū
fuerit in calore magno & multum appe-
tit bibere vt amplius temperare sibi ne-
queat: detur ei vitrū hac aqua plenum.
Postea diligēter cooperiatur, & per vim
etiam.

etiam retineatur in calore: & sudabit sudore foetido. Abstinendum autem ei ab omnibus acetosis, & ab aëre nimium vel calido vel frigido. Item valet hæc aqua ad inflammationes & concussiones, si pannus lineus quadruplex in ea madefactus imponatur: & cum siccatus est iterum madefiat. Item ad omnes plagas & alios affectus calidos, si abluatur hac aqua, & pannus in ea tinctus imponatur. Iuuat etiam iecur calefactum, & pulmones qui siccantur aut hectica grauantur. Aduersus omnes istos affectus propinari debet cum tertia parte vini, Lullus in libro de aquis.

f Tilia

Tilia. Tiliæ. Tiglia.

Tiliarum è floribus (quorū perquam
suavis odor est & vitium flori similis
odore) aqua destillatur in frequente usu
Apud Germanos. Existimatur autē mo-
dicè calida, sicca, & emplastica: pota vti-
lis ad epilepsiam, cordis tremorem, vteri
dolores, calculū renū, & sanguinem in
corp

corpore ob casum, aut ictum aliquem concretum, ad quod remedium aliqui etiam tritos tiliæ carbones admiscunt. Dosis est vnica, aut sesqui. Oculorum dolores mirigat: & locos igne aut quavis materia feruente adustos sanat, idq; efficacius si interior cortex albus tiliæ in hac aqua maceretur, aut eius loco cydonij grana aut psyllium, & nata inde mucilagine loci illinantur. R yffius.

Aliqui liquore vi ignis extracto ex sanguine Melis aduersus pestem vtuntur.

Item ex anatum sanguine contra venena, &c. de quo plura leges in lib. Destillationum R yffij Germanico.

Hirci sanguinem aliqui medicamentis aduersus calculum destillandis admiscunt. Aquam compositam ex sanguine Maialis alijsque diuersis medicamentis infra alicubi describemus.

De aqua ex lumbricis, & cantharidũ genere quod à mense Maio. [Menlander fafer] denominatum ait, vide Brunsvicensẽ.

Aqua ad rugas & maculas faciei tollendas, & cutim clarificandam. Albumina ouorum in aqua coctorum ad duritiem, remotis vitellis in mortario con-

teres, & in alembico vitreo aut alio vase vitreo destillabis. Vfus est, vt per tres vel quatuor dies facies quotidie ter illinatur.

Attexerem hic catalogum aquarum destillatarum ex plantis, quæ in Germanicis destillationum libris Hieronymi Brunsvicensis, & pleraque omnia ab eo mutuati Gualterij Rytij describuntur, nisi brevis esse studerem. Et sane nihil attinet singulas enumerari, cum à plantis iisdem omnibus quarum vllus in re medica vsus est, liquores etiam destillari & possint & soleant. Sed vires quoque & facultates singularum recensere, vt quidam faciunt superfluum est: cum nullæ aliæ ferè, sed eadem etiam aquis quæ plantis ipsis attribuantur, vt repetitiones istæ non minus quàm brassica bis cocta fastidium vel mediocriter erudito lectori excitent. Quoniam tamen pharmacopolis aquæ nonnullæ præcipue & præ cæteris in vsu sunt, vt ille quas Remaclus F. descripsit, earum catalogum hic attexam, eodem quo ille vtitur ordine.

Abstinthium. Apium. Artemisia. Agrimonia. Althæa. Acetosa. [Alkekengi.] Auricula muris.

Basi

Basilicon. Buglofus. Balfamita, id est, menta Romana. Betonica. Burfa pastoris.

Chamemelum. Calendula. Carduus benedictus. Centorium. Chelidonium. Cichorium. Capillus Veneris. Caprifolium, id est, Periclymenon. Cucurbita. Cuscuta.

Ebulus. Endiuia. Enula. Euphrasia. Foeniculum. Fumaria.

Gentiana. Genista.

Hepatica, id est, Liché. Hedera. Hyssopus. Hippurus, id est, cauda equina.

Lactuca. Lauendula. Lapathum.

Maiorana. Melissa. Marrubium. Melilotus. Mille folium. Menta. Malua.

Nenuphar vtrunque cum floribus. Nigella.

Origanum.

Pæonia. Papauer sativum. Parietaria. Pentaphyllum. Petroselinum. Pimpinella. Pastinaca. Plantago vtraque. Portulaca. Polygonos, id est, centumnodia. Pulegium.

Rosæ albæ & rubræ. Ruta sativa. Rosmarinus. Rubea tinctorum sativa. Raphanus.

Salvia. Saxifragia. Satureia. Sambuci cortices, flores, folia. Scabiosa. Sco-

lopendrium. Solanum, cuius cū plures
sint species, ferē, ex halicaccabo tantū,
id est [Alkekengi,] aquam à pharmaco-
polis elici scribit Remacius. Semperui-
uum. Serpillum. Salix. Senecio.

Thymus. Tapfus barbatus, id est Ver-
bascum. Tanacetum. Tormentilla.

Violæ. Valeriana. Virga pastoris, id
est, Dipfacus. Verbena. Vernicularis, id
est, Semperuiuum minus. Vertica.

*Harum autem singularum plantarum ima-
gines non adpinximus, tum quod in accuum
congesta singillatim distingui non possunt,
tum quod crambe hæc fuisset reperita, cum eas
in Fuschij herbario ex nostra officina typogra-
phica depictas ad vnum & descriptas videre
lucet.*

De

*De aquis destillatis ex animalibus,
earumque partibus aut excremen-
tis. Et primum ex anima-
libus integris.*

EX catulis aqua destillata prohibet
renasci pilos, Andr. Furnerius. Ego
curiosis istis, & exquisitis remedijs & pa-
rum credo, & etiam si vera sint, non pro-
bo, præsertim ubi alia multa & parabilia
non desunt.

Ciconiam teneram aliqui suffocari &
destillari instar aque rosaceæ iubent, in-
de illini paraliticas aut contractas par-
tes, & per vices ablui cum decocto can-
crorum viuorum sine sale: mirificè eni-
subuenire aiunt, si continuetur. Sunt qui
in ciconiæ teneræ, & quæ nondum vola-
rit, corpus exēteratum vnciam campho-
ræ & drachmam ambraë imponi iubeāt,
& destillando tres aquas colore differen-
tes, singillatim colligi: ex his vltimam
præcipuè laudant, vt facies alba & pura
reddatur.

Destillatur & aqua ex pica, de qua
lege Brunsvicēsem & Ryffium, vt de se-
quentibus etiam. Ex capone, de qua in-
frà priuatim agemus, non enim simplex

tātum, sed & multis modis cōposita fit.

Ex ranis, cancris, limacib. formicis.

Ex sanguine anatis hirci, taxi, vituli:
vide Ryffium & Brunsvicen.

Ex humano sanguine: vide Brūsvicen
sem: & infrā in mētionē. Quintæ essent.

Ex iecore & pulmone vituli.

Lactis liquore destillato chymistæ
vtuntur, & qui boracis seu chrysocollæ
cōfectionē moliuntur aliqui. Mirum est
quod refertur apud Tartaros aquā ē la-
cte destillato inebriare. Oporter igitur
lac densius esse, & moram apud ignem
cōtraxisse. Itaque ex lacte forsan equo-
rum id contingit. Sed omnis aqua cū
sæpius destillatur hoc potest efficere, nā
incalescit, attenuatur, & vim ignis ma-
gis recipit. Cardan.

Sunt qui aqua ex vino & lacte simul
destillatis cōtra quartanam vtuntur. in
Anglia præsertim, vt scribit Brudus Lu-
fitanus: aliqui contra auriginem bibūt.
author Ioannes Gœurotus.

Priuatim verò aqua ex lacte caprino
destillatur: vide Ryffium.

Aqua ex felle bubulo: vide apud eun-
dem.

Ex ouorū albumine & vitello. Ibidē.

Ex spermate ranarum in aquis inuen-

to:vide Ryffium.

Ex vacarum stercore:vide eundem.

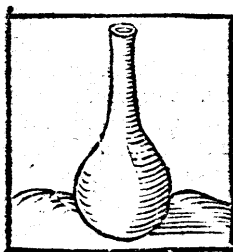
Humani excrementi aquam destillatam fistulas aliqui sanare promittūt, itē vlcera corrosiua & difficilia curatu, & caneros, & tineam seu manantia capitis vlcera: item cicatrices curi assimilare, maculas seu albugines oculorum abolere. Potam comitialibus prodesse, hydropicos iuuare, calculum ē renibus & vesica pelli, cōtra rabidi canis aliōsq; venenatos morsus antidotum esse. Oleū ex eodem, quod post aquam igne aucto destillat, multō efficacius est ad fistulas & caneros, aliāque prædicta mala, Martiæolus Senensis & alij. Vide mirabilia quædam apud Brunſuicensem.

Vrina humana destillata chymistæ vtuntur ad metalla quædam resoluenda: typographi ad atramentum librarium, sed hi in rosarijs destillant.

f 5 De

*De vasis & instrumentis diuersis
ad destillationem perti-
nentibus.*

VAs destillatorium nominantes cor-
pus intelligunt, seu cucurbitam,
quam Germani suo vocabulo à similitu-
dine figuræ clauam appellant [ein sol-
bem:] Idem aliqui cucurbitam vocant.

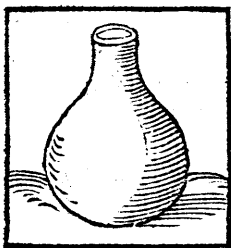

Corpus vel corpulentū vas aliqui vo-
cant latius vas, seu cucurbitā, in qua po-
nitur quod destillādum est, Syluius. Ha-
bet enim hoc vas, alembico ceu capiti
comparatū, corporis seu thoracis quan-
dam similitudinem. Idem Arabicè à Bul-
casi Beten seu Batan, id est venter nuncu-
patur. Videtur & Atanor apud eundem
vbi

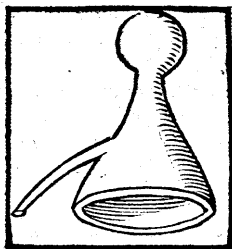
vbi aceti destillationem præscribit, cucurbitam significare.

(Furnum athannor vel fixatorium describit Geber in libro Fornacum.) Cucurbitam quidam barbari Bocciam vocant. Eiusdem figuræ maiora vasa ad digerendum seu putrificandum apta sunt: inde cum destillari oportet, materia digesta in aliquot minores cucurbitas distribuitur. Alembicū pro corpore simul & capite accipi puto, magis propriè tamen pro capite.

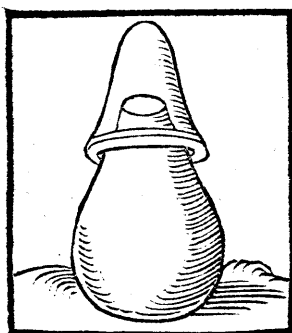
Caput enim seu capitellū, vt dixi, est vas superius quod capitis quandam speciem præ se ferat, inferioris quod maius & oblongius est respectu. Idem vas recentiores campanam vocitāt, & capellā, (aliqui metā, in quā per expiratum guttatim

ratim colligitur liquor(alij pileum: no-
strates Galeam.[ein helm.]

Tubus qui ab alembico oblógus pro-
cedit & deorsum flectitur, nasus,rostrũ,
& simpliciter canalis vocatur : quòd per
cauitatẽ eius concretæ in alembico gut-
tæ,quę omnes in limbo, id est, interiore
circa imum alembici plica,conueniunt,
effluentes destillẽt in vas subiectũ, quod
vulgò recipiens, receptorium & matel-
lam nuncupant. Nasus & rostrum à si-
mili figura dicuntur, q̃ hęc pars non ali-
ter promineat quàm à capitibus auium
rostrum,& quadrupedum nasus. Reci-
piens vas cũ olea ex metallicis, vt vitrio-
lo destillantur, vbi magno igne diũque
opus

opus est, per amplū requiritur. sec⁹ enim propter copiā vaporum in vasis collectā, ne dissiliant periculū fūerit. In amplis & largis capitibus aquas & olea præstatio-
ra fieri creditur, quàm in angustis.

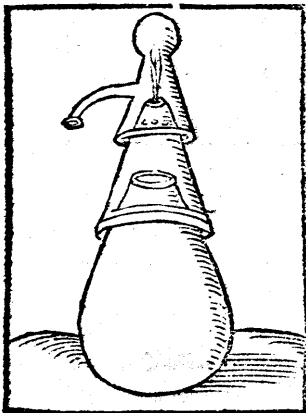
Cæcū alembicū dicitur, quod naso ro-
stróue, & similiter limbo caret, præpara-
rioni & rectificationi seu circulationi, id
est perfectioni, idoneum. Eiusdē genus
alterum cū limbo est, quo utimur, cū
phlegma ab aliquibus aquis vel oleis in
Sole aut alio loco calido abstrahere vo-
luerimus, vt dicitur in oleo vitrioli.

Quæ

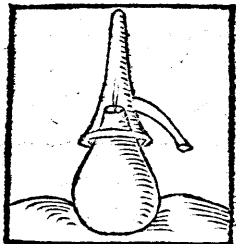
Quæ corpori
bus seu corpulē-
tis vasis non ere-
ctis, sed velut cu-
bantibus impo-
nuntur capitella
limbo carēt. sunt
q̃; lagenis terre-
is vulgaribus p-
xima, Sylius.

Vidi & capitella duo, vt per inferius
pertusum materiæ portio in superius fer-

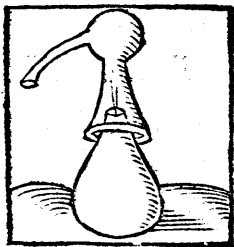

retur, qd̃
cūm infē-
riore cla-
niculati
iungeba-
tur, ne in-
ferius lu-
tatum es-
set ause-
rēdū cūm
recēs ma-
teria vasi
corpulen-
to erat in-
fundenda
Idem.

Inter

Interdum capitelli forma est in altum pyramidis, modo mucronata, interdum parte summa capitis modo latefcit, vt plus vaporis capiat, & largiorem aquam

cogat: sed tunc ferè in vas corpulentum ex vertice relabitur. Syluius.

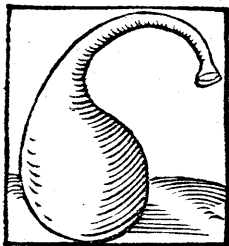
Sublimare pro destillare multi simpliciter accipiūt, alij peculiariter pro eo qđ est

est in alembicum eleuare vi ignis materiam illi figendam, vt metallica multa sublimantur.

Alij vtriculos vitreos aut terreos mutuo applicant, quos Musas cornutas vocant, quorum alter lutatus igni infidet, materiam destillandam continens: alter ab igni procul adest, humorem recipiens in ambobus collis concreturum, Syluius. Instrumenta hæc vulgò Retorta vocant, Galli etiam Cornetas.

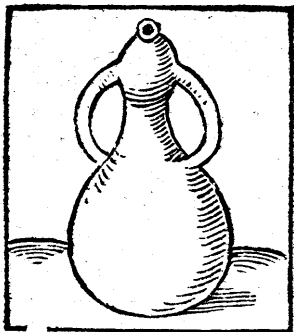
Porro

Porro Musa cornuta musicum instrumentum est, quod Germani vulgò Sacchi fistulam nominant. Est autem vas retortum, idoneum destillandis illis quæ non possunt altius attolli.

Vas recipiens plerunque est, phiala vitrea collo oblongo, cuius ori alēbici natus inferitur, & aliquando venter eius ollæ aut alteri vasi concauo imponitur, ut firmitus loco maneat, vel pro rei cōmoditate aliter atque aliter collocatur. Circulatoria vasa dicuntur in quibus per vires vapor ascendit, & rursus in liquorem conuersus descendit, ut dicemus infrà in putrificationis mentione. Ex his præ-

stantissi-

stantissimum est , quod vas Hermetis ab authore nominatur : & à figura, vt conijcio , Pelecanus. Nam vt pictores Pelecanum representant rostro suū pectus pungentem: ita hoc vas vtrunque tanquam anatum canales habet , qui à capite id est superiore parte inchoātes semi circuli figura descendūt & reflectuntur quasi in principium vētris infixi, quæ figura est si à vitrarijs difficulter & magno præcio impetratur. omnium tamen optima est ad circulandum : si haberi tamen non possit , cucurbita cū alembico æquo sine limbo utemur : aut vase ex integro vitro, quod in medio angustius sit

fit, & ab initio ventris eminentem habeat breuem canalem per quem liquor iafundi & effundi possit. Vtriusque horum figuras ponemus infra in Titulo de quinta essentia:& alias quasdam aliorum vasorum & fornacum passim in hoc opere. Formæ vasorum diuersæ & propemodum infinitæ sunt, chymistis vsurpatissimæ, Syluius. Figuras & nomina diuersorum vasorum qui requirit, ex Brunsvicensi, Ryffio, Andr. Lonicero & alijs petet. In vitrarijs quidē officinis quos quis voluerit modos sibi conficiendos locabit: quales & in Heluetia sunt prope Scaphusiam, & non procul Basilea & Solodoro. Sed optima ex vitro albo sūt, vt Venetijs. talia apud nos fieri possunt fragmentis orbiū speculariū alijsque vitri albi collectis. De Aludel, vase vide Gebrum in libro Sūmę perfectionis 1.4.4.4.& rursus in libro fornacum. Albertus alutel scribit, & vas interpretatur sublimationi destinatum: similiter Bulcasis. Idem arsenicum sublimari iubet in patella terrea vitreata, cuius formam describit in capite de sublimando adichbardic. Aluthel(per th.) est alembicum quo vtuntur alchymistæ in destillationibus, Bellunenſis.

*De materia Vasorum ad destillan-
dum: & primum contra Plum-
bea & aenea vasa.*

A Quæ destillatæ per Balneū Marię tã-
tum excellunt illis, quæ per ignem
simpliciter in alembicis plumbeis fiunt,
quantum aurum præstat ferro. Nam quæ
in Balneo Mariæ parantur cum capellis
(alembicis seu capitibus) amplis, & bene
magnis & vitreis, absque villo molesto
odore fumi aut empyreumatis, narium
odorem saporemque herbarū & florum,
à quibus extrahuntur, referunt, quod in
vulgaribus plumbeis minimè cōtingit.
Nam quæ in his paratur aquæ paucissi-
mæ & rarò, præsertim adhuc recētes, fu-
mi aut vstilaginis insigni fastidio carēt:
quod quidem bibētibus ægris non mo-
lestum modo, sed etiam noxiū est, nam
praua plumbi qualitas stomacho pecto-
ri, & omnibus visceribus nocet: & simili-
ter æris qualitas. Quo intellecto docti &
præstātes medici, veteres secuti, decoctio-
nibus tantum vtuntur. Sed aquæ vt par
est destillatæ, id est, odore saporeque sue
plantæ præditæ, nō solum decoctionum
vires æquāt: verum etiam superāt in eo
quod

quòd tum gustu suauiores, tum visu clariores cùm sint, magis oblectant. Debebunt autem boni tum medici tum pharmacopolæ relictis plumbeis instrumentis, balnea Mariæ dicta sibi parare, & si plus in eis tum laboris tum sumptus foret, ita Deo pariter & hominibus satisfieri,
Matthæolus.

Quæ plumbo destillantur, omninò improbanda censeo, propter cerusam & qualitates alias plumbi maleficas, cùm & aquam per tubos plumbeos deductam damnarit Galenus, quòd dysenteriam excitat,
Syluius.

Multum præterea variant, vt cocta, sic destillata, vasorū ratione. Quamobrem magna in hiscura est adhibēda. vt terrea sint vel vitrea potius quàm metallica, & quæ terrea sunt, ex luto sint puriore & diligenter cocto, qualia sunt figulina Lutecia Bellouaca, & Britonica, & Hispanica. Vitrea autē sunt præstātiora, quia puriora & densiora: sed etiā chariora & fragilia magis, nisi paulatim incalescant & refrigerētur, in quo etiā discrimine sunt terrea. Ob id vtraque luto sapiētię, quod vocāt, paulatim vndique circumlinunt & siccant, quantum vasis eius ignis violentia attingere debet, etiam si cineribus,

arenis, scorijs primùm excipienda sit.

Nam quæ aquis aut ipsarum vaporibus insident vasa, munimento nullo indigent. Metallica verò, plumbea, ferrea, ærea, stannea, argentea, aurea, cur damnæ, in promptu Galeni ratio est, in singulis propè horum metallicorum generibus. Si enim aquam plumbeis tubis delatam affirmat dysenteriam generare, quis metus ab aquis receptorio & capitello plûbeo destillatis? Adde quod cerusa non pauca in superficie interna plumbei capitelli, vt aceto destillando colligitur, sic vi empyreumatis cum vapore plerumque etiã acri, nêpe ex plantis acribus ascendētis, ea quæ aquas ipsas inficit, & magna parte lacteas reddit, donec subsederit. Ex cæteris metallis, quæ vel ferruginem vel æruginem gignunt vasa, tantum habent periculi, quantum ferrugo & ærugo nocentior cerusa. Purgatiore argento & auro facta vt sunt innocentiora, sic paratu ob sumptum magis difficilia, Syluius.

Vasa optima sunt vitrea, deinde figlina vitreata (intus forisquæ.) deinde alembica ex stanno, patellæ (.in rosarijs) ex plumbo. Tertio alembica simul & patellæ plumbea. Nam & lignorum ignis
sub

ſubiectus ſi modicus ſit , plumbo non nocet : ſed oportet patellas iſtas plumbeas in cinere cribrato ſitas eſſe altitudine palmi , non in arena . Quarto alembica ex cupro intus ſtanno induta . Quinto ærea , Sed cuprum , & magis etiam æs , duo incommoda habent . Primum quòd aquas reddunt ad ruſſum colorem plerunque declinantes , & viſlagine vitiatas . Alteram , quòd ſemper vis quædam venenosa eis ineſt , magis quàm cæteris metallis , ideòque cauendum ab eis monet Chriſtophorus de Honeſtis, Branſuicen. Cùm igitur eruditiffimi quique medici & experientia ipſa, aquas in vaſis ex plumbo , ære & alijs impuris metallis deſtillatas omninò improbent, boni viri officium fuerit ad magiſtratum hæc referre, vt pharmacopolis aquas huiuſmodi partim nocentes, partim certè inutiles amplius parare aut venundare non liceat. Bulcaſis quidem cucurbitis plumbeis vtitur in roſis ſiccis deſtillandis : quod fortè concedi poteſt pro illis aquis quæ extra corpus tantum uſurpari debebunt. Sunt qui vaſa ex puro & optimo ferro parata non uſuperent, quòd nulla praua qualitas inde, vt aiunt, in materiam aut li-

quores redundet: & metallica quædã magno ac diuturno igne destillãda tam validis vasīs indigere videãtur. Sed de hoc alij iudicent: ego chymistis ea relinquerim. Berchile Bulcasis vocat vas in furno aquæ rosaceæ bullientem. Aquam excipiens ex ahenò iuxta posito deriuatam, cui vasi cucurbita rosas continens imponitur.

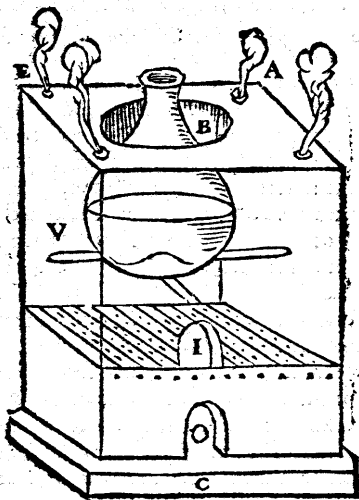
De Fornacibus, &c.

Fornacũ genera duo destillationi per cineres apta supra descripsi: & Balneum Mariæ etiã ex Bulcasi. Hic aliud fornacis genus delineabo, cuius vsus erit varius: præcipuus tamẽ cum quid per ignẽ validum destillari debet, ita vt nihil medium sit inter ignem & cucurbitam, qua continetur materia destillanda: quo modo olea quædam siue liquores caustici ex metallicis eliciuntur, vt aqua fortis, &c. Erit etiã vsus ad sublimandum: & si quis lebetem in summo super crucẽ ferream imponat, eam vel cineribus vel aqua replebit, & luto circumposito quam voluerit destillationem instituet. Pro aqua forti verò aut similibus cucurbitã lutatam statim, recta super crucẽ imponet. *Quin* & supra tabulam e ligno validã hæc fornax cõstrui poterit, vt ego feci, vt in quẽ
volu

volueris locum trāsferatur. Itaque super tabula lignea quadram fornacem strues, ea capacitate quæ mediocri cucurbitæ imponēdæ satisfaciat. parietes ex lateribus eriges, quos luto optimè præparato cōglutinabis. Altitudo pedes duos non multū excedet. Parietes intus pedis plus minus spatio distabūt. Cōstructo iā fundo hostiū fiet. O. vbi cineres eximantur, qui à carbonibus à supstruēta statim craticula deciderint. quod si etiā altera craticula per quam cineres deciderent, inter poneretur, (& spaciū illud infimū paulò altius fieret,) non opus esset toties eximere cinerē, & ignis foret vehemētior.

Vocalis I. alterum hostium signat, statim supra craticulā, quā punctis aliquot trāsuerſis ordine positis designauī. Id hostium, vt & inferius, satis est tantū esse vt manus commodè inferi possit. V. crucē ferream indicat, hoc est duo ferramēta, quorum inferius in medio cauum subsidens habeat, in quo alterum recipiatur transuerso situ ei impositum. A. & E. quatuor summos angulos fornacis demonstrant, in quibus totidem spiracula (ventilia vulgo vocant) fieri debent. at si fornacem rotundam facere placuerit, spiracula ista inferius alicubi fient, nem-

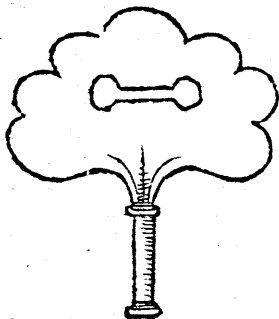
pe circa crucem, vel statim infra lebetē,
 si quis indetur: quem per B literam no-
 tauit: tabulā super qua fornax tota strui-
 tur per C vt in figura hic adiecta appa-
 ret. Aliud fornacis genus pro oleo vitrio-
 li, infra describam.

Fornacē pro Balneo Mariæ descriptā
 habes supra, vbi de Balneo Mariæ in ge-
 nere tractamus, ex Syluio item in a-
 quæ

quæ rosaceæ apparatus, ex Bulcasi. De fornacibus diuersis chymisticis & destillatorijs liber Gebri extat. De fornace construenda vide apud eundem in libro Summæ perfectionis 1. 4. 43. ¶ De rosarijs cõmunibus, in furnis figlinis, etsi quidam ex ære etiã faciãt, dicemus infra. statim post destillationem per cineres. ¶ De pigro Hærico seu furno acedie, id est, canali quo Balneũ Mariæ calefit, suprà scriptũ à nobis est, vbi de Balneo Mariæ in genere egimus. ¶ Carbonũ differẽtias ex Theophrasto: sed melius ex fabris nostris præsertim aurifabris, & ipsa experiẽtia cognoscemus. Dãnãtur fossiles propter odoris grauitatẽ. Ex fago abiegnis præferũtur.

Dioptrã
appello in
strumentũ
quod qui-
dam faciei
obtendunt
manu, ne
ab ignis vi-
cinia ledã-
tur, cũ ad
vehemen-
tiorẽ ignẽ
accedere o-
pus

pus est. Ea est tabella rotunda in medio per transuersum excisa, cum manubrio, huiusmodi. Liquores destillati in phialis vitreis seruari debent, oris angustis. os epistomio ligneo præcipue ex subere occludetur, & insuper inducta cera membranam circum illigare oportet.

Vasa quomodo claudantur & muniantur, tum luto, tum aliter.

Lutare vulgò dicunt pro eo quod est luto illinere, loricare, incrustare. Odores & qualitates eorum quæ destillantur ut melius conseruemus, caput cum corpore, & nasum extremum cum recipiente, qua committuntur, diligenter luto sæpire & aptare oportet, lutare vulgò dicunt. Sunt qui luto simplici cum pilis bubulis subactis ad id utantur, alij etiam calcem addunt, ni fallor. Sunt qui calcem cum oui albumine misceant, ubi festinatione opus est: statim enim induratur materia. alij aliter lutum quod sapientiæ vocant, componunt. Recipiens cum naso non opus habet tam firmo luti genere. Sat fuerit si cum duabus ceræ partibus unâ resinæ incorporet. Ad hoc opus communis abiegna & impura resina adhibetur, sed purgata. Purgatur autem si ut primum

lum liquata est igne, mox per fasciculū straminum traiciatur & percoletur. De præparatione ceræ ad lutandum per stramen, lege Vlstadium capite 10. Si caput non satis aptè respōderit suo corpori, sed laxius sit, chartam in gyrum ductam interpones. Foris etiam vbi circa commissuram inducendū est lutum, chartam madidā primū iniecitō, aut linteum: deinde lutato. ¶ Lutum ad conglutinandum cucurbitam cum alembico, &c. debet cū argilla & pilis fieri, & ficcari antequam ignis subiiciatur, Bulcasis in oleo de lateribus. Erit autem firmitus lutum, si non modō cum pilis aut lanis, sed & sanguine hircino subigatur: magisque etiam cum squama fieri. Lutū quomodo pro fornacibus parandum sit, vide infrā vbi de destillatione per cineres docemus. ¶ De sigillo Hermetis, id est vitreorū vasorum orificiis candente forcipe per lenē compressionem consolidandis & quomodo postea iterū referari debeant, vide Vlstadium capite vicesimo. ¶ Luto muniūtur etiam toto ambitu cucurbitæ illæ quæ ignem sustinere debent immediatē subiectum, idque bis vel ter, ficcata semper priore crusta antequā secūda inducatur, vt cū aqua fortis & oleū vitrioli destillantur.

tur. Pro destillatione in cineribus lutatione nō opus est: si quis tamē vasorū fragilitati cōsulere velit. p̄sertim vbi plura vasa simul in vna fornace ponūtur, semel aut iterū incrustasse sufficiet. Cucurbitas illas quibus in Balneo Marię vtūtur, p̄sertim cū plures simul ponendę sunt, aliqui panno laneo induūt, confectis ex eo veluti caligis aut foccis, qui infibulātur.

Vasa vitrea aiunt igni diutius resistere si incerentur: hoc est, si cera liquata vasis prius calefactis bis aut ter illinantur.

De preparatione ad destillationem.

Quoniam in destillatione elementorum querimus separationē, siue propter vnum pluraue ex ipsis, siue vt ijs remotis quintam essentiam adipiscamur: separatio verò sine caliditate fieri non potest: Nam caliditas ea quę eiusdem generis & naturę sunt colligit, discrepantia separat: varios modos, vt hoc ritē efficerent, tum Chymistę tum Medici inuenerunt. Vocant autem huiusmodi preparationem diuersis nominibus, digestionem, fermentationem, putrefactionem. Digestionem dicunt comparatione cōcoctionis illius quę in ventriculo fit, per calorē innatū, qui efficit vt inge-

ita omnia in vnum chymum vertantur. Nam quod digerere & cōcoquere verba indifferenter accipiant, qui minus latine loquuntur, notū est. Quòd si materia ficcior cū liquore cōiūcta sic preparetur, vocabulo magis p̄prio macerationē aut infusionem dicemus. Ceterū fermentatio propriè dicitur vbi vis quædā calida interna, sed ab externo calore aucta vel excitata in humorē agit, ita vt cōmunis quædā qualitas cū spiritu calido & bullis ciente per totū corpus misceatur extendaturq; vt fit in fermenti propriè dicti cum farina subacta mixtione: item aceto in terrā effusō. Et hic quidem affectus initium putredinis est in ijs quæ humorem superfluū habent. Ab hac nihil differret quæ putrificatio vocatur, nisi vase quod pharvacū destillādum continet, in materia aliqua putrescente collocato fieret: idq; non aliam ob causam, nisi vt vnus idemq; calor per dies aliquot continuus & æqualis pauco labore sumptuq; cōseruetur. Materiæ verò putrescentis odor & qualitas pharmacō, qđ in cucurbita vitrea ore diligentissimè obturato conditur, meo quidē iudicio cōmunicari non potest, & si quidem aliter sentiant. Nā si vas diligenter obstructū sit,

vitiū

vitium nullum accidere potest. accidit tamen aliquando non propter fimū aliā ve externam causam: sed quoniam materia in vase excrementitio humore habūdat, qui accedēte quouis calore extraneo facile putrescit. Ipsum quidē vas vitreum vt cūque logo tpe in fimo permanferit, nihil vitiatur, nec obscuratur p̄sertim si, ex optimo vitro fuerit, quale venetū est. nā vulgare vitrū viride nebulā quandam & veluti curtim in superficie acquirit.

Destillatio quæ à putredine fit, vel fimi equini tam solius, quā cum calce paulatim irrigata & sepe mutata. vel corticum humectatorum, vel aliorum putrentium, vt chymistis fuerit in multis utilis: medico tamen non est recipienda, propter causam in lignis putribus & ex putredine vel alia de causa graueolentibus, si p̄sertim intra corpus est recipienda. nam admouendorum foris minor habetur ratio, Syluius.

De hac destillatione in fimo equino, vide suprà in fine eorum quæ de Balneo Mariæ in genere scripsimus. In præsentia quidem de putrificatione potius quā destillatione agendum erat. Sed quoniam putrificatio quoque in fimo equino improbanda videtur si destillatio

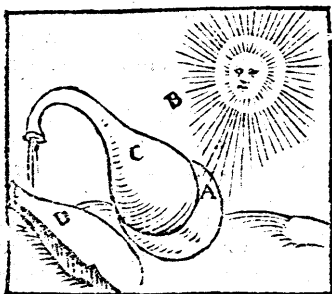
rio in eo vituperatur, non omninò præter propositum nostrum & aliorum super hac re sententiam hoc in loco exposui.

Putrificatio in fimo equino cū calce, aliàs sic fit, vt fimus quotidie aut alternis diebus, maioribúsve interualis aqua tepida aspergatur, alias sine aspersione, cū scilicet per se satis calidus fimus videtur. Scrobe effossa in aliquo dom^o angulo fimi equini stratū ponitur, altum circiter pedem, id est tres palmos: deinde alterum calcis ad palmi vnus tantū altitudinem, & sic deinceps alternis. Opus est autem plerunque fimi tribus oneribus, quanta baiulus gestare potest.

Sunt qui destillanda in vino prius macerata præsertim, in lagenam stanneam infundant, eamq; clausam in calce viuā condant, quam aqua pluuiāli per interualla extinguunt. Alij fimo equino stramen deculmis auenæ miscent, & aqua calida aspersa vas imponunt, totūque stuppis, pannis aut sacco inuoluunt, in aliqua domus parte vbi frigori accessus non fit. Alij in vinaceis per autumnum condunt. Alij in oliuarum fratribus, id est, post expressionem reliquiis omniū optimè, vt Cardanus docet.

Pro leui quidē calore simpliciter instrumenta concisa imponi satis est.

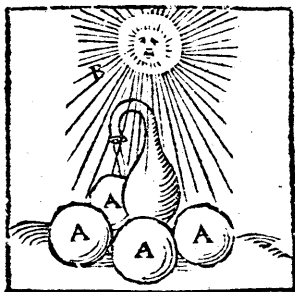
Germani quidam qui in stubis degūt per hyemem(hypocausta aliqui vocant, ego zeras potius)fornaces A in eis humiliores faciunt, & in superficie superiore duas aut tres ollas B vitreatas imponūt super bacillis ferreis, C lutōq; diligēter muniunt. In his tenuissima arena repletis, aut cinere, & destillari aliquid potest quod & ipse experiri volui, & liquores quidam præparari aut rectificari, & cætera. sic sumptui & labori parcitur.

Aliqui vt materiam destillandam in Sole digerant, caua specula D in hunc vsum

vsus conficiunt, quæ quos exceperint radios B reddunt, & reflectunt in vas C quo materia continetur, ad hoc, vt audio, commodior foret figura parabolæ D caux. est autem parabola conicæ sectio. Vide Archimedem in libro de speculis comburentibus.

Idem commodè fieret globis crystal-
linis A suspensis inter vas circulatorium
& Solē, B vt ita Solis radij per globos ad
vas C pertingāt. Sed horū ipse nihil ex-
pertus sum. Vnus omnium istarum præ-
parationum finis est, vt liquor facilius,
vberius, & efficacius etiam extrahatur.

h 2 Dige

¶ Digestionis tēpus pro materia variat, quæ quo solidior est, eò longiore indiget tempore. Herbaræ recentes brevior egēt tempore, cū in vino alioue liquore macerantur: sunt enim molliores & diutius relictæ mucorem contraherent. eadem aridæ paulò longiore, deinde semina, postremò radices: ita ut duplum ferè temporis sequentibus debeatur, herbis recētibus dies tres, aridis septem, seminibus & aromatibus plerisq; duodecim aut quatuordecim, radicibus viginti octo, aut minus si recentes fuerint. Sunt quæ per dies quadraginta relinqui iubēt medici quidā, chymistæ verò etiam amplius sua metallica. Hoc etiā refert an ab initio statim trita infundantur. nam ea quoque multo breviori, duplo fortassis, tempore egēt: quàm quæ integra imponuntur. In aquis aureis, ut vocant, aromata aliquando integra per dies aliquot in vino macerari: tum exēpta tritaq; rursus infundi, & per aliquot dies adhuc relinqui solent.

Putrificatio herbarum destillandarū in fimo equino ferè per dies quatuordecim fieri solet: in Balneo Mariæ verò per duos aut tres tantū dies naturales, Brunsvicen.

Putrifi

Putrificatione præcipuè indigēt quorum substantia siccior est, causa, densa, cruda minus quæ contra se habent, & per naturam aut Solem digesta præparataque sunt.

Putrificatio citiùs perficitur tempore nubilo, quàm sereno, Vlstadius.

Plerisque quæ in fimo equino præparantur, aliquid salis adiicitur, vt animalium sanguini, carnib. piscib. Guaynerius.

Vt digeras, accipito alembicum cæcum: si verò materia pura sit, vt liquor purus, vas circulatorium, in quo genere optimus est pellicanus: quanquam is vix fieri potest, nec nisi magno sumptu, &c.

Cæterum in digestionem seu putrificationem vas totum occultari debet fimo equino, aut vinaceis, &c. Ad circulationem verò media pars vasis, aut saltem tertia, in aërem liberum & frigidum eminare debet (vt etiam ad destillationem,) Vlstadius ca. octauo, vbi pluribus docet de putrificatione in fimo.

*De rectificatione liquorum
destillatorum.*

A Quæ in Balneo. M. destilata, in solari & rectificari debet: nepe in va-

se vitreo (cui⁹ os corio obligatū sit) aqua destillata repleto, sic vt tertia pars vacua relinquatur, in arenā feruentē imposito per quadraginta dies, vt phlegma omne consumatur: debet autē tertia pars vasis in arena cōdi. Destillatæ verò calidæ facultatis aquæ, in vino aut aqua ardente prius infuse, ne nimio calore hominī nocent, loco frigido in arena humida permēsem aut ampli⁹, si feruidior aqua sit, relinquuntur, similiter tertia parte vasis in arenam condita: aut duæ vasis partes (duæ tertiæ) in ipsam cellæ vinariæ terram defodiantur, Brunsvicensis. Aqua quæq; reperita destillatione, præsertim super fæces bene contritas, rectificatur: cōque magis quo sæpius destillatio eius reperita fuerit: sed plerisque ter aut quater repetiisse sufficit. Curandū autem vt singulis vicibus phlegma omne diligenter separet, quod sit si vel primus liquor, aut si aqua ardēs destilletur, vltimus, qui aquosus est, seorsim excipiat, &c. Phlegmate iam separato, vltima per circulationem, (de qua iam proximè dictū est, diceturque amplius in Titulo de quinta essentia,) rectificatio adhiberi debet.

Vt verò empyreuma, quod his inest paulatim expiret, satius fuerit phialas, qui

quibus hi liquores seruantur, apertas aliquandiu tenere, obseruando tamē ne interim odoris gratia, & cum ea viriū multū exhalet. Syllu. Liqueores destillati diuersi aliquādo si misceantur, turbulēti fiunt instar feri: & plerunq; liquor vetus cum recente mixtus perturbat eum. His puritatem & claritatem reddes, in libras tres aceri albi acerrimi sex aut octo guttis iniectis: nam turbulentā materiā ad fundum detrahunt, Brunsvicen.

Destillatio per filtrum.

Destillatio per filtrū chymistis magis in vsu est quā medicis excoctata, vt leuior & subtilior puriorque pars à crassiori & feculenta separetur. Itaque succi herbarum sic destillari possunt, in vase A aliquo positi, in quo pannus B laneus imponatur, cuius pars latior tantum in vase sit, tenuior & in angustum definēs, siue in vnā fasciolam mucronatam, siue in duas aut tres discissas, extra vas depēdeat. debet autem vas modicum à latere fasciæ inclinari. Licet & marginales aliquot panni fascias imponere, singulas ferē longitudine pedis, per quas liquor in vas subiectum deriuabitur. Quod si iterum aut tertio sic

destillare voles eundem succum aut liquorem, vas primū in quo liquor est in scalis ponere potes altiore gradu, secundum inferiore, & sic deinceps, cū fasciis panni in singula vasa impositis & dependentibus in subiecta, vltimum solum fasciis carebit, quod excipere tantū debet, non etiam effundere. Destillatio per filtrum fit etiam in duobus retortis vasis vitreis bene lutatis, quorum vnū altius stet altero, cū liquores pretiosos & odoratos à materia (digesta prius in Balneo Ma.) detrahare liber: vt meminit Vlstadius ca. 56. Ad syrupum qui de acido citri succo conficitur, succū illum destillari oportet per pānum seu filtrū, alioqui coagulatur, cūm refrixerit: & similiter succum limonum & arantiorum.

Per filtrū aliqui destillant etiā herbarum decocta ad lenissimū ignem facta, quæ postea paulatim ad spissitudinem mellis decoquūt, vt è radici ellebori nigri. Alij simpliciter collare cōtenti sunt.

*De aqua ardente seu aqua vitæ
simplici, eiusque viribus & usu
multiplici.*

Aqua ardens, seu aqua vitæ, à vino extrahitur, apud nos ex facib. tantum

tum ab iis qui vulgò vendunt, & ex hoc vno ferè victum quærūt. Et fortè nihilò deterior est, quæ à fēcib. detrahitur: nam Lullus à corrupto etiam vino recte separari posse docet: imò si aliquoties destilletur, efficacior fiet, hoc est, calidior & ficcior. Nam fæces etiam vstæ perquā calidæ sunt, & calidissimum reddunt oleū, quod de tartaro vocant. Sed quæ à vino detrahitur aqua ardens, suauior mihi futura videtur & odore saporéque gratior & nihil vstilaginis recipiens: & ad quintam essentiam quoque aptior.

Aqua ardēs vocatur etiam aqua saponis, ex qua oleo admisto fit sapo, vrit enim corpus & vesicat. Fit autem hæc aqua, tanquam lixiuium, ex duabus seu tribus cineris partibus & vna calcis: & illa est fortior, in qua ouum submersum magis supernatat extra aquam. itaque primò sic facta, fortior est secundaria ad vsum cauterij, Monachi in Mesuen.

¶ Aqua ardens sæpius destillata eò acuitatis deducitur vt bibi non possit, Cardanus, sed hoc vulgò notum est, solent autem vulgò qui vendunt bis tantū destillare: ad encaustorum vitriariorum verò vsum quater, ni fallor. Nos suprà docuimus, quomodo semel aut iterum

h 5 desti

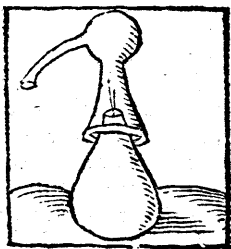
destillata in serpentinis aut alijs consue-
tis vasis, (cannis brachialibus æreis,) in
cinerib. postea perfici possit, donec phle-
gma omne deponatur: qua ratione non
tantū calidior & subtilior fit, sed etiam
gustui gratior odoratiórq; Neq; corpo-
rū quę vocāt, neque capitellū (quę alēbi-
ca dicūt) vna omnibus ad omnes succos
destillandos est forma.

Nam aqua trahitur quibusdā ex vino
imposito in vas A æneū magnū igni in-
cubās: cui collū B crassū trepidale est, &
collo huic infidēs capitellū C etiā æneū
in pyramidē fastigiatū, ambiente id ve-
lut situla D aquā frigidā cōtinēte, vt ce-
lerius

lerius vapor largus à capitello refrigerato desentur, & ne igne sic referat aqua vini. Aliis loco colli & capitelli vaporẽ excipit fistula ex ferro albo vel alio metallo, prælõga in multos anfractus mæandrorũ modo & serpentũ cõtorta (vnde ei vulgò serpẽtinæ nomẽ est) in aquã magna sui parte merfa. Aliis alia quoq; est forma, Siluius. Formas vasorum diuersas aquã ardentẽ destillandi, apud Gualtherum Riffium & And. Lonicerũ depictas vidimus, Bulcasis ait vinum ita destillari posse, vt acerũ, cuius destillationẽ descripiẽrat. Vide infrà, mox post Titulũ de destillatione in cineribus. Sũt qui

ab operculo lebetis vinũ aut fẽces cõtĩnẽtis fistulã A teretẽ rectã ascẽdẽtẽ faciãt, infrà largiorem, vt quatĩ coniformis sit.

cam

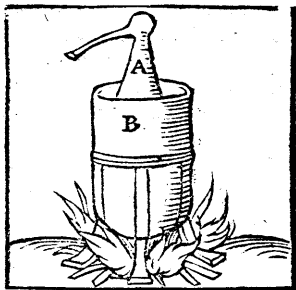
eam supra recto ferè angulo flectunt, & per fitulâ & aqua frigida plenam sedi altiori impositâ dirigunt, simplici quidem non intorto ductu, sic copiosam aquam reddi aiunt. Similia instrumenta parua pharmacopolæ quidam parât, & vesicas vocant: vt si quo alicuius herbæ stillatio liquore indigent, ex tempore conficiant: quin & aquam superfundût, vt copiosior reddatur, quod minimè laudo.

¶ Aquam ardentem satis destillatam esse: hoc est vt minimû quater, & à phlegmate omni purgatam intelligitur, si accensa tota à flammis consumatur, vt nulla prorsus humiditatis nota in fundo vasis relinquatur: aut si intinctum in ea linteolum accêsum non comburatur, quod maioris perfectionis indicium est, vt illud etiam si iniecta olei gutta subsidat.

Oleum enim aërium est, quo substantia ignea, ad quam aqua ardēs toties destillata peruenit, leuior esse debet, Sed vltra caliditatē repetitis destillationibus maiorem subinde tenuitatem acquirit. & cùm ignis quilibet quò crassior est, eò magis vrat, quò tenuior eò minus tenuissimus sanè omnium minimè vret.

Eadē causa est, q̃ gutta aquæ vitæ in volâ infusa, quò melior fuerit eò citius
eua-

evanescit & consumitur. Audio & hanc esse notā huius aquæ laudabilē, si succinum accensum ei que in cochleario immissum ardeat. Cum vinum (inquit Vl-

ftadius cap. 10.) bis aut ter destillatū fuerit, spongiā subtilē scinde in frusta ita magna, ut ab omni parte possint attingere cucurbitā in parte superiori, (nempe in ambitu interiori.) debet autem alligari spongia tribus aut quatuor funiculis extra eminentibus, quando superimposueris alembicum, ita quod spongia non possit in fundum destillatorij cadere: & intingatur in oleum oliuæ, & parum iterū exprimatur, ne fortē oleū in cucurbitam incidat, & cum materia destillāda misceatur. Tum alembico super

per imposito claudat cū cera (vel resina purgata) prædicta. Per hanc spongiā spiritus optimè destillabūtur, & phlegma propter oleū non transibit. Et hoc modo plus proficies vna destillatiōe, quā alioqui tribus. Alembicus tamen sit factus absque limbo, vt cæci, sed rostro nō careat, Hæc ille. Nostri phlegma quod infundo remanet à fæcibus destillatis aquā mortuā vocant. est enim insipida & fœtida. Talis, hoc est fœtens, à solis ne fæcibus reddatur, an etiam vino, non sum expertus. Pro aqua ardente destillanda, vinum eligēdum est optimum, nigrum, vel rubeū, vel album. Nigrum quidem & vetus vberiore & meliorem aquam reddit. Ignis primò lauis, deinde vehementior fiet: sed cauendū est ne vllō modo bulliat vinum. Quæ elicitur aqua, ardens cognominatur, aut anima vini: & cum bis vel ter destillata fuerit, aqua fragrans, Albertus vt quidam citant.

¶ Ex fēcum quinque partibus duplici destillatiōe, hoc est prima & secūda, vnā relinqui audio, vel paulò minus. Phlegmate omni iam consumpto, nihil amplius destillando amittitur, sed totū redditur. De quatuor mensuris vini plerūque vna mēsurā aque ardentis colligitur

gitur in prima destillatione, plus minus
secundum bonitatem vini. Deinde in al
tera destillatione, pro vna mēsurā redit
dimidia. In tertia, pars vna de quinq; cō
sumitur: in quarta tantundem redditur,
quantū imposueris, vt plurimū si destil
latio ritē fiat. Perges tamē destillare. sic
enim aquā magis magisq; perficies, ita
vt nona & decima repetitiōe quā per
fectissima euadat. Sed quoniam ad de
stillationem toties repetendam & tem
pore maiore, & sumptu opus est, tertiō
aut quartō destillata aqua sēpē fumus
contenti, & perfectam vocamus. Et sa
nē vt citius tardiūse perficiatur aqua,
plurimum refert instrumentum. Va
por enim magis destillatur in prima de
stillatione canonis, quā in tribus ser
pentinæ. (Vide an legendum sit, Vapor
enim magis destillatur & perficitur in
vna destillatione quæ per serpentinam,
id est cannā anfractuosa sit, quā
vel tertiō repetita per cannā rectā.)
Sciendum præterea quod tres diuersæ
aquæ ex prima destillatione colligi pos
sint, quarum prima perfecta est, illa sci
licet quæ ardet & igne consumitur: lin
teum verò in ea intinctum quamuis ar
dens, non consumitur. (facies igitur ali
quot

quoties periculū, & cū ardere aqua defierit: quod in destillatorio superest, tanquam inutile auferes. Secūda inter vtilē & inutilem media est.) Tertia inutilis, nisi quod oculos & faciē clarificat, si ter quotidie mane, meridie & vesp̄ri indelauetur. (Sed hæc vis tertiæ aquæ, si ex vino destillatio fiat, fortè vera est: sin ex facibus, vt apud nos, non vera.) Porro destillatorium nō supra duas partes impleri debet, vt tertia relinquatur vacua, & vaporibus, suum sit spatium, Hactenus Lullus.

De viribus aquæ vitæ ex libro Arnoldi de Villa noua, qui de aqua vitæ inscribitur.

ARnoldus in libro de aqua vitæ quā plurimas eius facultates describit, tū ipsius per se, tū alijs medicamētis admixtis ei post destillationē, seruato 12. signorum ordine à capite ad pedes. quoniam, vt ipse ait, remedia capiti adhibenda multò efficaciora sunt, si eo tempore admoueantur, quo Luna in ariete est, & similiter in ceteris, id quàm verum mihi videatur, nunc nō dicam: hoc tamē non tacebo, quo nostro seculo doctior quisque

que est eò minus illum huiusmodi persuasionibus, quas Arabes in rem medicā inuexerunt tribuere. Aqua vitæ simplex (inquit Arnoldus ex nescio quo Theoderico) rumpit abscessus tū intrinsecos si bibatur, tū illita extrinsecos. Rubentes, & calligantes oculos emēdat. Fluxum lacrymarū restringit. Epilepticos pota iuuat. Paralyfin inuncta curat. Ingenium acuit, memoriā restaurat. Exhilarat & iuuentutem conferuat. Lētigines, imperigines, & omnes maculas faciei tollit. Synnanchem gargarisata curat, & vuam humore flaccidā, item phlegma falsum, guttam rosaceam & dolorem dentium remouet. Maniacis & melācholicis mirabiliter confert. Venenum fugat. Odor eius (accensæ) muscas & reptilia frigida interimitt. Decoquit carnes, & pisces à putredine seruat. Vinum putrefactum restituit. Extrahit virtutes herbarum & radicum, si per quatuor dies (aliās horas) imponantur in ea, viola tantum excepta. Debet autem reponi in vitreo vel argenteo vase optimè clauso. Melior vberiorque fit ex vino vetere, puro & rubro. Hæc ille. Qui plura desiderat quod ad vires aquæ ardentis, legat quæ superius scripsimus de viribus quorundam

dam liquorū quos aureos vocāt nostri, & aquas virtutum. Nam pleraq; omnes facultates ex æquo tum illis tū aquæ virtutē simplici adscribunt, & multo magis cōpositæ, maxime verò quintæ eius essentia. Adeat præterea Lullū in libro de aquis. Vidi etiā Alberto adscriptū quoddam fragmentum de aquæ ardentis viribus. Sed homines empirici rerū arque tēporum imperiti, aut vt sponte decipiant quos possunt, multa impudētissime Galeno etiā & Hippocrati & Aristoteli, de aqua ardente scripta attribuunt. Frigidās passiōes omnes, quæ curabiles sunt, breui curat: præcipue verò cerebri, nervorū & iuncturarum affectus. Tinea & vlcera, omnēque scabiē, si assidue lauetur, curat. Lienē imuat. Vermes omnes interimit. Anhelitū fetentem emendat. Lumborum dolorem tollit. Membra lesa, si illinātur, pristinē reddit sanitati. Carnes & pisces à putrefactiōe præseruat: sed antequam edantur aqua communi abluī debent. Camphora in eam imposita, dissoluitur. Infusa in eam aqua communis, fundem petit: & similiter oleum. Hæc Albertus vt quidam citant. Sapor eius saporēs omnes excedit, immu

immutatq; & odor odores omnes, Lullus. Calorem natium magis quàm vllum aliud remedium cōfortat, ventriculo, cordi & hepati saluberrima, sanguinē nutrit, cū hoīs natura mirā & maximē conuenientem habet familiaritatē. Membrorū, venarū & meatuū omnium orificia aperit & purgat: obstructions tollit omnium, & oīa corroborat. Quin etiā animi affectus immutat, tristitiā & anxietatē tollit: letos ingeniosos & animosos reddit, Lullus. Capitis dolorē illi ta aufert: lūbricos interimit à ieiuno pota. Animi deliquia excludit. Vlcera pudēdorū sanat inde abluta. Stomachicis succurrit. Flores omnes exterminat. Cadauera ne corrūpant à vermibus cōseruat, Caniciē excludit. Prægnātibus non concedit. Capitis pteuitā aut catarrhū emendat. Potentiā ad coitū auget. Auditus difficultati auribus infusa prodest. Cum vino mixta & pota comitali medet. Ore diutius retenta varios dentium dolores tollit. Oculorum maculas seu albugines abolet (infusa nimirum:) fluxiones verò eorum auertit, vel ore tantū retenta. Lepram aliquādiu prohibet & occultat. Putrida vlcera corrigūtur impositis madētibus inde linteis. Cū pauco apij deco

Et calculos vesicæ pellit. Mulieres fecundas reddit, grauidis nocet. Dolores diuersos curat, & ossibus quoque fractis vtiliter calida (cum stupa aut emplastro aliquo) imponitur. Spasmū in cruribus illita remittit, Innominatus. Sunt autē pleraque vt videtur, ex Lullo desumpta.

¶ Noui ego mulierē vetulam, frigidā, cachecticā, in sudario per aquā ardētem intus accensam calefacto, restitutam.

¶ Sunt qui Constantini testimoniū de viribus aquæ ardentis adducant.

¶ Aqua vitæ præter cætera, ad straguriā & alios vesicæ affect⁹ valet: ad tertianā & quartanā febres cū frigido humore cōiunctas, ad lupū, ad vermes, ad vlcerosum doloris sensum. Menses in mulieribus promouet. Calculū renū frāgit & expellit, & fœtus mortuos absq; magno dolore. Fluores vteri cuiuscūque coloris emendat. Perfectā esse aiūt, quæ ex decē vini partibus ad vnā redacta fuerit, (hoc tertia aut quarta destillatione fieri puto.) Capiti illita vermes, crustas, scabiem, porriginē & achores sanat. Maculas in facie & alibi tollit. Qua fracta aut quibus adempta est crusta, si imponas, in ea coqui possunt. Apoplexiam, tumores, phlegmata, tenesmum & lassitudinē
inuncta

inuncta sanat. Morpheam potu & illitu emēdat. Curim mollem & puriorē reddit. Deniq; contra morsum canis rabidi valet, vulnus quoduis aqua ardē. ablutū egregiē sanatur, ita vt nihil mali symptomatis superueniat.

Ego cū aquam ardentem nimis cal facere & siccare perciperem, mel aliquādo admiscui, vnde & suauior potus, & mitior factus est ventriculo frigido utilis, per hyemem præcipuē. Sunt qui cum aqua mulsa permisceāt, aut potius cum apomelite, quod vulgò nostri ex fauis faciunt, &c. Aliqui caricas eo perfusas & accēsas, calidas deuorāt. licebit & quē uis syrupū, prout morbus requireret aliū atque alium dulcem admiscere.

Vinum ne cōturbetur aut putrescat, decima pars ardentis aque infusa efficit: melius longē sulfur, sed odore prodit dolum. Idem potest alumen, sed noxia ambo, valetudini vehementer obsunt, Cardanus.

Si vinum per saporem vasorum vel vuarum fuerit corruptum, aqua ardente infusa restituitur. Eadem vinum pendulum recentius purgat: item vinum putrefactū, & acetosum quoque, nam acetū conuertit. Deniq; cuius malo aut cor-

rupto odorem & saporem bonum conciliat, ex bono etiam vino melius reddit, Albertus ut quidam citant. Cum vinum infundendum est vasi vacuo, plerique orbiculum ex sulfure incensum, immittunt: alij aquam ardentem, intincta in eam stuppa.

¶ Vinum cui datur omnis sapor & odor in momento, & est res curiosa, maxime pro diuitibus, qui diuersitatem vinorum obtentare volunt, & etiam utilis: possunt enim vino hoc modo communicari diuersorum remediorum qualitates. Herbarum, semina aut aromata quęuis infundantur in aquam ardentem per horas viginti quatuor, sic vis illorum extrahetur. Tunc aquę sic imbutę modicum vino bibendo miscbitur, Arnoldus de villa noua.

Cum aqua ardente aromatibus imbuta quomodo fiat vinum quod vulgo Hippocraticum vocant, in vinis dicam.

De quinta essentia vini dicam infra sub Titulo de quinta essentia.

De iis quę arida destillantur, in liquore aliquo infusa.

Quę sicca vel arida sunt, destillari non possunt, nisi in liquore aliquo

quo infusa & macerata fuerint. De his hoc in loco scribam: de iis verò quæ recentia in liquore aliquo ante destillationem præmacerantur, inferius inter aquas compositas, statim ab initio. Quævis & illæ de quibus hîc agimus, compositis adnumerari potuissent. Arida igitur conteruntur primùm, deinde in aliquo liquore macerantur, vino, aceto, aqua pluuiali aut fontana, atque his ipsius vel crudis, vel destillatis. Acerum quidem & vinum hunc in vsum alias semel alias sepius destillantur: aut in alio quopiam stillatitio liquore. Poterunt & in plantæ alicuius succo macerari, eoq; similiter crudo, aut (quod præstat) destillato. Aqua ardens rectificata aromatis, macerandis magis cõuenire videtur, nisi nimiam caliditatem, qua vtêtes detracto inde liquore affici possent, vitemus. Aliqui cinnamomum contritum aqua fontana affusa destillant, vt inter olea dicemus. Semina etiã & alia aromata, quib⁹ oleum elicit, in aliquo ex prædictis liquoribus macerantur. Præstat aut hęc omnia, arida dico, infusa in cineribus igne lento destillari, meo quidem iudicio. De aquis virtutum siue aureis quæ fieri solent salvia, aliisque herbis odoratis &

aromatibus in vino infusis, infra dicam inter aquas compositas: & de iis quæ in aqua ardente infunduntur inter aquas vitæ compositas. Refert etiam quandiu infusa in vino macerentur, nam recētia, tenuia, rara, minori tempore indigent quàm sicca, crassa & densa: & contrita quàm integra: radices quàm semina & aromata: & ea rursus quàm herbæ. Vide superius vbi de præparatione destillãdorũ præcepimus. Vulgaris quidem consuetudo ea ferè tantum sicca in vino infusa prius per aliquot dies destillat, quæ odoris maximè gratia requiruntur, vt aromata & herbæ odoratæ. Sed reliqua etiã omnia quorũ odorem saporẽque, qualiscunque is sit in liquore stillatitio, seruari volumus, rectè destillantur in vino infusa, vt supra etiam docui, vbi de aqua absynthij mērio fuit, & de viribus remediorũ retinēdis in aquis destillatis. Et sanè in iis quæ cū recentia sunt, & humore multo habūdāt, ideoque minus odora sunt, vt gentiana, astratia, iris, baccæ, iunipi, & alia: liquores ex siccis in vino aut alibi infusis magis probarim: si quæ verò rara vel tenuia sunt, aut nulli odoris, aut refrigerare & humectare debent, ea recentia potius destillanda fuerint

ſint. Eſt quando anni tempus aut recentium inopia, ad ſicca confugere cogit.

Gentiana aqua. Gentianæ magnæ ſive albæ (cuius radices pinguiſſimæ ſunt, & vino infuſæ: nec ipſe corrumpitur, nec vinum corrumpi ſiunt, vt ipſe per biennium expertus ſum) libras quatuor radicum recentium, aut potius ſiccarum cōſiſarum minutatim, in duo vaſa vitrea magna iuxta fornacem in zeta ponito aut ſuſpēdito vaſe diligenter occluſo: & vinum generoſum ſuperfundito, vt per duos digitos excedat. Perges autē recēs affundere donec radices imbibere deſinant, & ſic emineſce per duos digitos vino, vt dixi, vaſ per menſem relinques & demum in duabus cucurbitis vinum cum radicibus diſtributum diſtillabis in Balneo Mariæ, vel in cineribus igne lento. De aqua centaurij minoris & gentianæ ſimul in vino deſtillatorum, vide infra inter aquas compoſitas.

Baccæ iuniperi etiam aridæ vino infuſæ optimū & ſuaui odore liquorem reddunt: abſynthium verò (dies paucos præmaceratum) per quā efficacem & amariſſimum, idque magis ſi in cineribus deſtilleretur, quorum vtrunque nos experti ſumus.

Pyretrum vel recens vel siccum vino
infunditur, aut aceto simplici destilla-
tione.

In aqua ardente etiam infusa, vt dixi,
vim suam ei communicat, sed multò ef-
ficacius hoc fieri audio, si contrita re-
media ab initio statim fecibus vini de-
stillandi (ex his enim potius, quàm vi-
no aquam ardentem nostri eliciunt) ad-
misceantur. Sic & absynthij aquam &
alias optimè parari, quidam ceu rem ar-
canam me docuit: ego eius rei periculū
nondum feci.

Aqua rosacea cum rosis siccis sic fit.
Rosis siccis super infunde aquam, non
amplius quā vt in ea macerari possint.
Transfer in cucurbitas vitreas aut plum-
beas, & destilla paulatim. Vtilis erit hæc
aqua in remediis, & ad ornatum (seu o-
dorem.) Est qui libræ vni rosarum sicca-
rum, aquæ libras decem affudit, & destil-
lauit satis bonā. Sed hoc non fit, nisi cū
ex recentibus fieri non potest, Bulcasis.
Si rosæ quas incarnatas vulgò vocamus,
siccatæ, vapore aquæ calidæ humecta-
tæ destillentur, aquam rosarum bonam
reddent, Syluius.

Nucis vomicæ aqua siue succus igne
decerptus, aquam colore, non odore vel
sapor

saporem imitatur, præstantissimum contra venena remedium, Cardanus libro secundo de subtilitate. Et paulò post, Si venenum recēs sumptum adhuc in ventriculo maneat, præstantissima sunt auxilia quæ vomitum validum præuocant, lac, lixiuium, oleum, aqua nucis vomicæ. Ego per succum igne decerptū, aquam destillatam ab eo intelligi puto. Nam & aquā nominat, quod colore ei similis sit, non item odore saporeque, quod aquis destillatis conuenit. Sed cū nux vomica tota durissima sicciissimaque sit, apparet scrobem eius oportere in aliquo liquore macerari vt aqua, vino, aqua vite, aceto. Ego in aceto potissimum macerari, quod & venenis per se resistit, & ad vomitum quoque sciendum prodest.

Aquæ ex recentibus plantis destillatæ (inquit Brunsvicensis) præferri debent. Quæ ū quando haberi non possunt, siue aliam ob causam, siue quod peregrina quædā arida tantum afferuntur, vt spica, saluunca, stichas, schœnuranthos, epithymus, &c. ex aridis hūc in modū destillabis. Mēse Maio quotānis ante Solis ortum, cū ea nocte nō pluerit, & cœlum fuerit serenum, rorem colliges, ex prato aliquo diuersis herbarum & florum genere

nere virenti, non aquoso aut vliginoso, neque in cōcauo loco, sed potius in monte aliquo, si fieri potest. Colliges autem linteum albū extensum per herbas trahēdo, donec roris plurimum imbiberit: tū exprimes in aliquod vas: & iterū trahendo replebis & exprimes, donec satis collegeris. Hunc rorem in Balneo Mariæ ter destillabis, & in sole rectificabis, (nempe in arena feruente per dies quadraginta,) & seruabis per annum. Quocunque autem anni tempore liquorem ex herbis siccis desideraueris, sic facies. Herbarū quas in vmbra ficcaris, (foliis destriētis seorsim seruatis) quantum volueris in vase vitreo pones, & roris aquæ superinfundes ter tantum, aut tribus vicibus ita vt primū tantū infundas, vt herbe satis operiantur aqua, & rursus bis tantum. deinde per duos aut tres dies in fimo equino pones, destillabis, iterūque putrificabis: ita vt tertio alternis putrificetur ac destilletur. Hæc sanè aqua multò præstantior erit quàm si quis, vt Bulcasis scribit, ad vnā aridarū rosarū (aliarūve herbarum aut florum) aquæ communis libras decem affundat, & mox destillet. Medicus quidam peritissimus, si ex aridis modo iam dicto aqua
destil

destilletur in rore infusis non ter tantū, sed nouies destillato, meliorem aquam scribit futurā quā si ex recentibus fieret, quę multum phlegma secum habēt. Idem ait rorem nouies destillatum vires ex plantis ei infusis non minus extrahere quā aquam vitę, Hactenus Brunsvicensis.

Rori quidem per se etiam vis medica inest, vt in aqua eius destillata alibi docet Brunsvicensis. In comitiali morbo si placetulam ex farina cū nocturno rore diui Ioannis sub cinere coxeris, ac eam infirmo dederis commanducādam, sanari aiunt, Alexander Benedictus.

*De quinta essentia reme-
diorum.*

Quintam essentiam nominant summā & cœlestem in quacunq; plāta, metallo, animali, aut partibus eorum facultatē & virtutē, quę toti⁹ essentię vi & puritate, nō vlla elemētari aut sensibili qualitate (et si absque qualitatibus nō) si humani corporis valetudinem cōseruet, iuuentā extēdat, senectā differat, & omne genus morbi abigat. De hac primus omnium Raymundus Lullus scripsit, omnibus suo etiam seculo medicis ignota

ignota, nec literis prodita, nec usu ipso tentata. Illum præter alios secuti Ioā. de Rupe scissa. (quem tamen quidam ante Lullum floruisse putat, ut suprā scripsi: ego contemporaneum fuisse iudico.) Hieronymus Brunsvicensis. Philippus Vlstadius, & alij forte pauci, & ipsi quidam literis de eadem mandarūt. Est autem alia simplex, ut celebratissima illa vini seu aquæ ardentis quinta essentia, chelidonix, sanguinis humani, fragorum, antimonij, &c. Aliæ cōpositæ, nempe cū remedia quedā ad aliquā quintā essentiam iam perfectam adiciuntur, ut vires eorum extrahat, quibus & aurum potabile adscribi debet.

¶ Dubitatio oritur, inquit Cardanus, an aquam liceat facere temperatam, quā Quintam vocant essentiam. Erit autem hæc, ut docebo, æther, id est substantia tenuissima mobilis, & quæ motu calorem temperatum retinet, & eum plurimum. Hæc igitur vires omnes conservare potest, & vitam producere. Nam cū tenuissima sit, miscet se humido primò penetrans solida, ac excrementa separat, quæ in illo cōtinentur. Quia verò calidi plurimū habet eiicit impurū quicquid est, naturalemque ob id calorem instaurat.

Nihil

Nihil enim aliud est senectus, quàm naturalis caloris imminutio, imminuitur verò, quia motus prohibetur: vt de igne dixi, similis est enim huius ad illũ ratio. Motus verò prohibetur ob terreæ substantiæ abũdantiã. Quoniam sola terra plurimã habet materiã, & motu omnino caret. Ergo aqua illa calore cũ sit sic tẽperato, nec cor vexabit, nec iecori infesta erit. Itaq; sola hæc ista quæ diximus præstare potest. Cũ igitur ardēs aqua diuturno circulatiõis motu tenuitatem retinens caliditatẽ acumẽnque saporis ac odoris exuerit, æther est: ac tũ primũ fragrat. Est enim nihil aliud odor fragrans, quàm acutus cum moderatus extiterit. Indicio est quod piper non fragrat. &c. Igitur ardẽrem aquã, si ad tẽperamentum redierit, tenuitate retenta, necesse est fragrantem fieri: & si fragrãs fiat, necesse est vicissim in æthera esse conuersam. Fit & quæ iuuentutem instaurat aqua cum tyri carne, fit & cùm elleboro, qualem apud patrem meum vidi. Sed hæ diuexant corpora, & iuuentutis imaginem fucatam reddũt: æther verò veram præstat, cùm eam retineat diu quam quis habet & exornet. Sed nunquid igne qui calidissimus est, tenuior

nuior æther? Certè sic. Nam cœlo conti-
guus, ideòq; leuissim⁹, impressam enim
ab astris caliditatem circularione mo-
deratur tenuitate retenta, atque eodem
modo hæc aqua calore ignis ad summã
redacta tenuitatem motu ipso refrigera-
tur ac temperiem acquirit. Itaq; & hæc
& æther, mediũ quasi sunt inter morta-
lia immortaliaq;. Locũ enim cũ habeat
ac temperiem rum substantiã cœlo pro-
ximam corrumpi nequit. Dum verò in-
frã impellitur, refrigeratur, atq; sic post
multa secula corrũpitur. Itaque mediũ
est quasi mortalis ac immortalis, cuius
generis Stoici animam humanam esse
credunt, Hæc omnia Cardanus.

Virtus cuiuscunque rei later in quin-
ta eius essentia, calida, frigida, humida,
sicca, &c. et idem operatur quod prius in
suo mixto vel cum sua materia sed cele-
rius & mirabilius multis modis. Post
destillationem super fæces aliquoties re-
peritam, intercedente semper noua dige-
stione, semper quelibet aqua tandiu cir-
culari debet in fimo equino aut alibi, do-
nec suauissimi odoris fiat. Nam fragran-
tia summa in omni quinta essentia req-
ritur. Quedã semel & iterũ destillari sa-
tis est, rum circulari, & post dies aliquot

fi

fi quid de terra & fecibus superest in fundo circulatorij, separari defundendo. Effentia quinta vini non amplius vrit os, nec amplius est aqua ardēs, sed subtilior, & cœlum vocatur: cui stellas suas addidimus: cùm diuersarum qualitatũ herbe, & contra diuersos morbos excellentes, in ea macerantur, vt infra in aquis vitæ compositis docebimus. Solificari autem siue deaurari, cùm Solis, id est auri virtutem ei imprimimus, vt supra in auri potabilis mentione explicatum est. Hæc ferè ex Lulli libro de quinta essentia.

Essentia quinta cuiusque medicamenti millies maiorem habet virtutē, quàm antea habuerat, dum adhuc corpus elementatum esset, Vlstadius.

Quomodo extrahatur quinta essentia rerum omnium, ad applicandum illas (vires earum) corporibus humanis, ex primo libro Lulli de quinta essen.

Quinta cuiusque rei essentia extrahi ab ea potest, lignorũ, fructuum, florum, radicum, foliorum, seminum, k lapid

lapidum, metallorum, carniū, & quarumuis specierum, hunc in modum.

Quācūque rem à qua volueris quintam essentiam separare, impones in quintam essentiam vini (puram & perfectam vt prædictum est:) & expones in solandā in vere, vel in vase ad ignem leuem: & intra tres horas habebis quintam essentia rei mixtam cū quinta essentia vini, quæ cōuertetur in talem naturam, qualis rei impositæ est, siue ea calfaciat, siue refrigeret, humectet, siccet, purget, vel cuiusuis alterius cōditionis aut odoris fuerit: neque idem tantū efficiet, sed eodem in gradu quoque, hoc est non magis aut minus, &c. Post hæc enumerat remedia singulatim quæ in primo gradu calida sunt, deinde in secundo, tertio, quarto: & similiter frigidorum, humidorum, siccorumque catalogos instituit. Deinde de gradibus remediorum & eorum mixtionis artificio in genere docet. Postremo addit etiam catalogos iuxta secundas qualitates, vt vocant. Quæ omnia nos omitterimus, quoniam doctis & medicis scribimus: neque conuenit partes scientiarum inter se confundi. Deinde lib. secundo per singulos morbos, (eos dubitabat qui grauiores & fere incurabiles vul-

gò habentur.) docet quanam remedia
quintæ essentia vini admisceri debeant.
Scripsit & rogerius Baccho libellum de
facultatibus aquæ vitæ per 12. signa, se-
cundum morbos à capite ad pedes, aquis
& medicamentis pro singularum par-
tium & affectionum natura aliàs alijs ad-
iectis. Hunc aliqui Arnolde de Villa no-
ua attribuunt.

¶ Io. Bracefcus vir in chymicæ artis
mysteriis nostro seculo exercitatissimus
vt scripta eius testatur, in Dialogo cuius
interlocutores sunt Raymundus Lullus
& Demogorgon (quæ author. Italicè edi-
dit, vnà cum altero super expositione li-
brorum Gebri. Ioã. Petreius Norimber-
gæ vtrunque Latinè excudit sine autho-
ris nomine,) quintam essentiam illâ quæ
ad humanâ vitâ conseruandam & exten-
dendam faciat, non ex plantis, animalibus
aut gemmis, sed ex solis metallis re-
quirendam asserens, ita scribit Raymū-
dus. Cū necesse sit vt hæc medicina o-
mnino incorruptibilis sit, & omnia ele-
mētata ī hoc superare debeat, necesse est
vt extrahatur materia quæ ab omni cor-
ruptione quæ alienissima sit. Demogor-
gō. Tñ dixisti tu in lib. quæ de naturæ se-
cretis inscripsisti, hanc extrahendā esse

de vino rubeo. Idem confirmat Ioan. de Rupe scissa: alij verò Chelidontiam accipiendam esse autumant, alij sanguinem humanum. Raym. Non parum erras, si persuasum habes philosophorum scripta ex nuda scripta intelligenda esse, maxime verò in hac scientia, quātò clarius & appertius loquūtur, tātò plus obscuritatis habent eorum scripta: similitudinebus enim & per ænigmata locuti sunt.

Demog. In hac re qua vñ sunt similitudine. Raim. Dicit Senior philosophus hanc medicinam conuerti & variari de colore in colorem, & de sapore in saporem, & de natura in naturam: propterea nomina eius multiplicata esse.

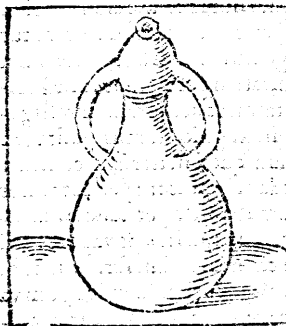
Item Minois philosophus, Si quæratur (inquit) quare factum sit rubrum antequam reciperet albedinem. Respondendum bis denigrari, bis in colorem citrinum conuerti, & bis recipere colorem rubrum. Cum verò bis colorem rubrum recipiat, vt rubrum vinum & sanguis humanus, videlicet post putrefactionem & in destillatione: propterea veteres per similitudines loquentes vocauerunt ipsam vinum rubeum, sanguinem humanum, & sanguinem draconis & his similibus, &c. Paulò post etiam si-

gnarilla quæ Io. de Rupe sciffa de quinta essentia iam perfecta ponit : nempe vt ad eam in angulo domus positam ingredienti omnes mirificè alliciantur:& alterū vt ad eam collocatam in vertice turris congregentur omnes aues, quæ illam odoris suauitatem percipiunt, allegoricè interpretatur: vt per turrim intelligatur fornax in angulo domus posita, in quam vitrum quod materiam continet dequoquendam ponitur: per intrantes verò domum istam, & per aduolantes aues significantur spiritus & vapores illi qui virtute caloris sursum feruntur ac ascendunt in altum per collum longum vasis siue boccia: qui cū figuntur, & amplius non ascendunt, indicatiū est (inquit) humiditatem aqueam iam consummatam & materiam dulcoratam, & medicinam finitam esse. Et in hanc quidem sententiam etiam Rasis fuit, Hæc ille.

*De quinta essentia à vino extractione, ex philosopho Vlstadio
& Raim. Lullo.*

VInum quā generosissimum, cuiuscūque coloris vinosum potius quā dulce, quater destillabis in alembico, ita

ut cōmuniter aqua ardēs paratur. Quod si etiam sēpius destilletur, pręstabit. Perfectē destillati indicium est, si accensum

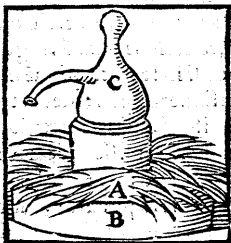
in vase aliquo (argēteo vel stāneo) totū cōsumat, sic ut nulla humiditas in vase remaneat. Sic igitur preparatū imponatur in pelli-

canum, id est vas vtrinq; ansatū, quod etiā vas Hermetis aliqui vocāt, per cuius in summo foramē materia circulāda imitti potest & extrahi. Et vase diligēter lutato, & luto forti cernētato, & frequēti ascensu descēsuq; aqua in veram quintā essentiam conuertetur. Porro vinum sic destillatū, ut diximus, cū habeat omnia quatuor elementa, tamen per crebram motionē & agitationē ascendēdo descēdōq; de corruptibili in incorruptibile ferre transīt & cōuertitur. Quod si per crebrum destillationis ascensum ac descensum

sum crassum à subtili, impurum à puro se-
paratur: quātò magis id contingit in de-
stillatorio vbi millies millesies sursum ac
deorsum agitur? Hoc igitur motu exi-
stimandū est materiā elementarē cōuerti
in substantiā inelementarē & corpus in-
corruptibile, ita vt tātò remotior quinta
hæc essentia à corruptione corporis ele-
mētati sit, quātò cœlū ipsum quatuor ele-
mētis incorruptibilis est. Cæterum hac
circulatione multoties iā facta, tandē a-
periatur quod in summo est foramen: vbi
ex preciosissimo & suauissimo odore co-
gnosces, nūquid de quatuor elemētis re-
stet, quod in quintā ess. nōdum cōuersum
sit. Nā si res pfecta sit, odor iōge omniū
fragrātissimus prodibit, adeò excellēs vt
q̄ eo fruūtur, ex terra ad cœlū eleuati sibi
videātur, & cœlesti quadā fragrātia frui.
Hic vapor si in secretū aliquē domus lo-
cum se insinuet, adeò replebit totam do-
mum, vt nihil suauius, amœnius, & odo-
ratiū vnquam sensisse videaris, res dictū
mirabilis & ferè incredibilis. Quod si
in fastigio turris ponatur, omne genus
auium quæ in vicinia sunt alliciet. Si ve-
rò excellens illa odoris gratia nondum
appareat, iterum claudes in pellicanum,
& diligenter lutatum rursus impones ad

destillationem circulatoriam, quousque appareat perfecta ipsa quinta essentia, siue ut vult Raimundus libro primo capite secundo, mercurius vegetabilis. Nō solum verò habet odorem illum & saporem excellentissimum : sed etiam quandam incorruptibilem naturam circa alias medicinas. Et certè nullam habet adustionem in ore sicut aqua vitæ, neque vllam humiditatem siue phlegma : quia omnis materia terrestris & elementaris in fundo residet.

Quomodo quinta essentia facilius & minore sumptu extrahatur, in gratiam pauperum ex iisdem.

Fimum equinum impone in vas B magnum & profundū, vel in foueam ad hoc

hoc factā. & in medio fimi ponatur destillatorium c impletum materia destillāda ad duas tertias : ita vt tertia pars remaneat extra fimum vacua, vt materia ascendere & descendere possit, & sic in aquam clarissimam conuerti. Sed fimum per singulas hebdomades semel vt minimum renouandus est. Idem hoc fieri potest in vinaceis recēs expressis per vin demiam : vel in diebus canicularibus ad Solem. Potest etiā extrahi quinta essentia ex vino turbido immundo & putrido, modò nō sit acetosum; nam etiam ex corrupto vino, quod in bono loco natū sit, quanquam turbato & mali saporis, optimam aquā vitæ destillari videmus.

¶ Est & alter modus sine labore ex-

trahendi, huiusmodi. Aquam vitæ quam inuenieris nobilissimam, pone in vitrum cum collo longo habente in summitate foramen, quod debet claudi & lu-

tari cera ritè præparata, (vt inferius docet Vlstadius capite decimo.) (Deinde ver-

k 5 tatur

tatur vitrū, & eū collo imponatur in firmū, sic crassior materia refidebit in fundo destillatorij: quod eū longo tempore in fimo sepultū fuerit, tandē extrahetur ab ipso leniter in forma, sicut est impositum. Tunc videbis separationem puri ab impuro, & subtilis à crasso: omnis enim materia crassior erit circa collū vitri. Itaq; stillo ferreo tenui & acuto cerā perforabis vsq; ad aquā: & stillo extracto effluet materia crassior, quę in collo refidebat: hæc eū effluxerit tota vsque ad subtilem, hoc est ipsam quintā essentiam, vas digito obstructum inuertes.

Sic habes quintam essentiam, sed minus preciosam superiore. Simili modo potest aqua ardens in vas vitreum poni, quod nō vertatur, sed directē in fimo sepeliatur per aliquod tempus. Postea collando separetur materia crassa quę refidebit in fundo à subtili superiore: sed hæc adhuc minus preciosa est. Attrahit tamen omnes virtutes herbarū & aliarū materialū, vt non sit contemnenda. Possunt & alij modi excogitari, sed ego primum modum ex animo omnibus commēdo ceu optimum & excellentissimū. non magno labore & sumptu paruo constabit, nec pœnitebit te huius vel illius: the

thesaurum enim magno cum fenore reperies, Hæc Vlstadius capite octauo.

¶ His subiicit modum extrahendi quintam essentiam e musto, id est vino nouo feruente in vase per autumnum, quod absque villo vini nocumēto fit, quem breuitatis causa, & quia ab aliis etiam authoribus, quod sciam, nō attingitur (nūā a Lullo forte) omitam.

*Quibus locis Vlstadius in cælo suo
varias quintas essentias ex-
trahere doceat.*

Quomodo extrahatur quinta essentia vini, in qua potest resolui aurum ad faciendum aurum potabile, capite xj.

Quomodo extrahatur quinta essentia mellis, quæ ingreditur aurum potabile, capite xij.

Quinta essentia ex chelidonia, c. xij.

Ex sanguine humano, ouis, carnibus, &c. cap. xiiij.

Ex pomis, piris & alijs fructibus, capite xv.

Ex floribus, herbis & radicibus, capite xvj.

Ex anti

Ex antimonio, cap. xvij. ¶ De iisdem omnibus leges etiam apud Lullum libro 1. de quinta essen.

Quintam essentiam vini, aliqui vegetabilem Mercurium, item cœlum & clauem philosophorum vocant, hæc, (vt aiunt,) omnis rei per tres horas in ipsa macerata vim attrahit. ¶ Io. Bracefcus per vinum rubeum à quo quinta essentia extrahenda sit, allegorice aliud quippiã & metallicum intelligi putat, vt supra recitauimus, vbi de quinta essen. in genere egimus.

Aqua mirabilis quæ contrarium efficit quàm aqua vite: quæ quinta essentia frigida appellari potest.

FLorum sambuci, florum vngulæ caballinæ quæ crescit super aquas habens magna folia & florem gilvū (aliàs florum menupharis, quod placet, & sic Rogerius interpretatur (vtrorūque libra. Seminis portulacæ, sem. latucæ vtriusque libræ tres, (aliàs selibra.) Foliorum solani scrup. duo. (aliàs, solani, quantum de omnibus.) Debent autem hæc omnia recipi viridia, & destillari septies

septies seruariq; in terra profunda in va-
se vitreo. Hæc aqua in Sole cum cale-
scit in meridie, vasa vitrea vel lignea sub-
tilia, imagines vel reſtas ouorum facit
per aëra volare; (locus videtur corru-
ptus, aut res ipſa falſa.) Pānus ex ea madi-
dus & in ignem proiectus reſilit ab igne
illæſus: & quicquid in ea intinctum fue-
rit, calorem ignis non patietur. Nec ab
igne læditur pannus in iſta aqua made-
factus, ſi aqua vitæ ſuper aſpergatur, &
in ignem proiciatur, vel per candelam
accendatur: ardet enim, ſed non conſu-
mitur, nec vllum vſtionis veſtigium in
panno relinquitur: Quod ſi pars huius
aquæ ſub ardente Sole in ſcutella pona-
tur, & in aërem cum aſperſorio (vel a-
ſpergillo, vt vocant) fundatur, nubem
magnam & denſam efficit ſubitò, & ca-
lorem Solis pro magno tēpore mitigat.
Menſes ſiſtit, ſudorem prohibet, appeti-
tū excitat, dolorē capitis ſedat, maxime
ex calida cauſa, vel Solis aduſtione obor-
tum. Cancrum omninò & integrè ſe-
dat. Denique multas & magnas virtu-
tes habet: valet enim in calidis cauſis, ſi
cut aqua vitæ in frigidis. Quamobrem
vſus eius eſt in omnibus febris tā acu-
tis quā peracutis: in omnibus affectibus
calidis

calidis, & oculorum doloribus & capitis
& caliditate item ad traxidum (fastidium)
stomachi ad lupum, & fistulam & dolo-
rem lateris, & calefactionem membri vi-
rilis ex coitu, & omnem passionem cir-
ca hæc membra genitalia ex quacunque
causa calida. Et post partum mulierum
perutilis est, si pannus ea intinctus su-
perponatur vulvæ, & super locum pas-
sionis, si passio fuerit extrinseca: si verò
intrinseca, sumatur de ea, & per clyste-
rem in vterum immittatur. Si vitium
in stomacho fuerit, sumatur de ea ad di-
midiam partem oui mane & vespere. Vir-
gæ intrinsecus dolenti per syringem in-
iiciatur. Ad obstructionem verò hepa-
tis & lienis & alios affectus ex calida
causa, linteum in ea madefactum ter-
die apponatur ad affectum latus, sangui-
nem enim maximè purgat. Sed dili-
genter cauendum est ne pannus inde ma-
didus super stomachum reuoluatur.

Eiusdem facultatis videtur aqua in li-
bello Raymundi Lullij de aquis descri-
pta, his verbis. Aqua composita secundū
reñdium (vt habet codex manuscriptus,
lego contrarium) aquæ vitæ: R. cam-
phoram candidā, rosas, papauer album
& nigrum, lactucam, cichorium, portu-
lacam,

lacam, violas, solanum, capillos Veneris, cymbalaria, semperuium, vermicularem, rostrum porcinum, cardiacellum. Folia terenda terantur & destillentur.

De Chelidonia essentiis omnibus extrahendis: quo exemplo industrius quisque uti poterit ad aliarum quoque plantarum essentias extrahendas.

PER Chelidoniæ quintam essentiam aliud quippiam allegoricè intelligi Ioan. Bracefcus putat, ut suprà retuli ubi de quinta essen. in genere egimus.

Chelidonia (inquit Vltadius) vires innumeras possidet: & quinta eius essentia, quam hic elicere docebimus, etiam iofum aurum potabile ingreditur. Chelidoniâ quum maximè matura est cū herba, radicibus & floribus minutatim cōcisam ac in mortario cōtusam, pone in cucurbitam terream vitreatam. Cucurbita autem tota repleta, clausa, & luto septa ponatur in sinū equinum recentem per
tres

tres hebdomadas. Deinde imposito alē-
bico destilletur in Balneo Mariæ igne
ad modū lento, & exhibit phlegma. Tum
fæces extrahes, & super marmore quàm
subtilissimè tritas in cucurbitā repones
cū alembico cæco, & in balneo Ma. per
hebdomadē relinques: aut in fimo equi-
no (pluribus diebus.) Deinde paulatim re-
frigerata materia, alēbicū rostratū impo-
nes, & in cineribus destillabis, vt capite
decimo de separatione olei ab ipsa terra
diximus, & exhibit aqua clara cōtinēs in
se aërem & aquā. Separabis autē aquam
ab aëre in cucurbita recēti per balneum
M. modico igne: ascēdet enim phlegma,
& oleum remanebit, quod seruabis. Tūc
iterum fæces super marmore cōteres, &
quatuor partes phlegmatis ad vnā fæcū
affundes, miscebis, incorporabis, & in
Balneo Mariæ per septē dies relinques,
denique per arenā magno igne destilla-
bis, & exhibit phlegma primū, deinde A-
qua rubicunda, siue potius oleū quod est
elemētū ignis, à quo phlegma in Balneo
Mariæ separabis, vt supra. Cæterū fæces
relictæ quæ nihil amplius præter terram
continēt, igne forti vrgeri & ad calcem
redigi debent per decem cōtinuos dies,
(nimirū in calcinationis seu reuerbera-
tio

tionis fornace, aut in ipsa fornace calcis
vt ca. decimo. docui.) Deinde iterū tri-
tæ super marmore imbibatur cum ipso
phlegmate, & destillentur per alembi-
cum, donec in illa materia videas par-
uos lapillos albos instar salis. Et hoc
ipsum sal iterum dissoluatur cum aqua,
ex qua destillaues: & postea iterum de-
stillabis, idque toties repeteres, donec ipsa
terra amittat omnem impurum & ter-
reum colorem, & ad album deducatur,
(ad albedinem ceræ) & sic terra erit re-
ctificata. Debent autem reliqua etiā ele-
menta rectificari, ita vt singula septies
destillentur, aëri quidē & igni ad singu-
las vices affundendo phlegma & postea
separando, vt prædictum est. Quum au-
tē faciliori via id facere volueris, dissol-
uatur quodlibet elemētum cū aqua sua
per partes æquales, & cetera: quæ omit-
to, quod obscurius tradita sint. Est etiā
aliaviam subtilior redigēdi quodlibet ele-
mentum in suam perfectionē seu quin-
tam essentiam, sed præsupponitur, quod
elementum quodque prius iustificatum
sit. Deinde ponatur in vas circularorium
in fimo equino aut in Balneo Marię per
dies xxx. tunc iterum destilletur. Sic cor-
pus ipsum tanquam materia crassa per-
muta

mutabitur in spiritum vel substantiam subtilissimā. Sunt qui idem facilius efficiunt accipiendo quatuor partes terræ, & vnā partem de vno quatuor elementorum quodcumque voles, & digerendo modo prædicto, & circulando per dies xxx. sic quod vīs elementum in quintā essentiam permurant. Materia autē satis circulata iudicatur, quum quinta essentia super reliquam materiam innatat.

¶ De viribus singulorū chelidonie liquorū. Elementū aquæ prodest ad omnes egritudines corporis, calidas & frigidās. Temperat etiam omnes venas circa cor, & omne venenū à corde expellit. Omnes qui pulmōni accidūt morbos curat. Sanguinem purgat, & hominem præseruat ab omni corruptione virtutis naturalis. Prodest in summa omniū agris in quocumque morbo.

Elementum aëris, oleo simile, iuuenū vires & venustatem confirmat & auget, si interdum cum cibo vtantur: omnem enim sanguinis putredinem prohibet. Adurit (Cōsumit) & expellit omne phlegma salsū, & tollit melancholiam & omnem bilis adustionem.

Elementū ignis quantitate grani tritici cum vino optimo permixtū, & infusum

fum in fauces hominis ægroti, imò etiā semimortui, omnes vires corporis restituit & recreat, penetrat enim vsque ad cor, & ipsum calefacit, & expellit omnia venena & omnes humidas superfluitates à corde. Lullus cum quinta essentia vini infundit huius olei guttulā, vt moribundos aut desperatos restituat intra vigesimam horæ partem.

Sunt qui alio modo breuiore quintā essentiam à chelidonia extrahāt. Chelidoniā cū radice & flore minutatim scindūt, ponderant, & aqua fontana super eā infusa decoquant donec ad idem pondus reducatur. Deinde in pila lapidea terunt, & succum expressum linteo à facibus purgāt, reliquū ad mellis consistentiam decoquūt. Postea in cucurbitam ponunt, ita vt repleatur dimidia: & in Balneo Ma. destillātes, aquam seu phlegma colligūt. Deinde vase in cineres trāsato oleū aeriū excipiunt: cui cū supernatans alterū olei genus viderint (aucto nimirū igne,) aliud vas recipiens supponunt, in quo ignis elementū colligitur. Horū liquorū vnumquēque rectificari oportet, vt idoneus sit remediis corporis humani: nempe septies repetita destillatione aquæ quidē seu phlegmatis in Balneo

Mariz ita vt singulis vicibus cucurbita diligenter lauetur (purgetur) à facibus remanentibus, quæ admisceri debent elemento terreo post ignei liquoris destillationem relicto in cucurbitæ fundo. Similiter aërem rectificabis septena per cineres destillatione, admiscendo facies cum terra. Denique liquorem ignis similiter. (Materiam verò terream, ita vt in superiore modo dictum est.) His ita paratis vires attribuunt, easdem quas supra scripsimus, singulis, quas nihil attinet repeti: ea tantum in quibus differunt, adscribemus. Aqueus Chelidonijs liquor omnes à pectore calores & venena pellit. Pulmonis & hepatis obstructions prodest Humorem enim & phlegma superfluum consumit. Denique hominem intra dies nouem ab omni infirmitate liberat. Aërius liquor non atram bilem, non amaram, nec phlegma in corpore humidum obtinere sinit. Sanguinem auget, & in omnes corporis partes eum distribuit penetratione sua. Quam obrem hoc oleo vrentes sæpius venam incidunt. In periculo amittendi oculi si per triginta dies vna aut altera gutta quotidie instilletur, mirifice prodest. Liquor igneus multo efficacior est aqueo & aëreo, &
iuuat

Quat ubi illi frustra tentati sunt. Iuven-
tutem conseruat, senectam vegetam &
iuuenilem reddit: cor recreat: & cum a-
qua filiginis sumptus dicitur esse elixir
vitæ. Porro terrea materia rectificata
per dissolutiones, coagulationes, & cal-
cinationes, est subtile sal terræ, quo cum
omnia metalla in lapidem cōueri pos-
sunt, & omnes spiritus figi habentes hu-
miditatem radicalem. Nutrit etiam le-
prosos. Ex hoc philosophi prisci lapi-
dem fecerunt, quem philosophicum voc-
cant. Modus liquores prædictos intra
corpus sumendi, huiusmodi est. Tres
guttas ignis chelidoniæ, tria cochlea-
ria aquæ rosarum, modicum cochleare
de aëre sanguineo (liquorem aërium
intelligo,) permisce, & propina ieiuno:
si affectus est calidus, cum vino: & si ho-
mo excefferit annum vigesimum, quar-
tum, cum aqua vitæ. In febribus autem
calidis, nullo modo sumi debet, Hæc o-
mnia Vlstadius.

De quatuor elementis extrahendis à
chelidonia, & à foliis Lauri, vide etiã Io-
Ganiueri librum qui Amicus medico-
rum inscribitur, differentia quarta capi-
te septimo.

Quo

*Quomodo extrahatur Quintum
esse à fructibus, ut pomis, piris,
prunis, cerasis, castaneis, &c. ex
Vlstadio.*

FRUCTUS minutissimè concisos & con-
tusos in mortario terreo (lapideo,)
misce tum decima parte salis cōmunis.
Deinde in cucurbita cū alembico cæco
pones in fimo, ut supra dictum est de san-
guine humano. &c.

Ex floribus, herbis, radicibus.

PLANTAS bene maturas collige, cœlo
sereno, Luna crescēte & iam ferè ple-
na, purgatas minutissimè discinde, & in
pila marmorea cōtūde cū decima parte
salis: & in circulatorio seu alembico cæ-
co fermentabis in fimo equino per men-
sem. Deinde in alembico rostrato destil-
labis in Balneo Mariæ augēdo primum
ignem vsque ad tertium gradum. Tum
facibus ē cucurbita extractis & minu-
tissimè tritis, aquam destillatam rursus
superinfunde, & rursus putrificata in fi-
mo ut prius, tandem destillabis, ignem
minuendo per gradum medium. Dein-
de iterum teres facies, &c. ut prius, & de-
stillando rursus minues ignem per me-
dium

diū gradū. Putrefactio quoque de-
crescat semper per mediū gradū: nem-
pe ita vt in secunda digestionē putrefiat
per dies viginti & vnum, in tertia per
dies quatuordecim, in quarta per dies
octo. Quarta autem destillatione per-

acta ponatur in
circulariōrū. (su-
pra infrāq; clau-
sum & largū, in
medio angustū,
cū breui rostro
eap ex summa
inferioris ven-
tris parte sur-
sum tendente:)

& digeratur in fimo vel balneo cū igne
primi gradus: vel in Sole, aut vinaceis,
per mensem. Euadet autem liquor ran-
to nobilior, quanto saepius destillatur.
Et sic habes quintam essentiam: quæ ta-
men efficacior fuerit, si ex herbis, semi-
nibus vel radicibus destillaueris aquam:
& eam rursus infundas super faeces suas,
digerasque per septem dies: & postea de-
stilles per cineres, prorsus eodem modo
vt supra de Chelidonio dictū est: vt sin-
gula elementa seorsim habeantur, & qui-
dem rectificata.

*De quinta essentia ex sanguine hu-
mano, ovis, carnibus, & melle.*

Quinta essentia quomodo eliciatur ex sanguine humano, ovis & carnibus, lege apud Vlstadium capite decimo quarto. Additur eis pars decima salis, cum quo bene miscentur, putrificantur, & destillatur, idque quater alternis vicibus: & demum circulatione longa perficiuntur, donec ad summam odoris suauitatem, & substantiæ subtilitatem perueniāt: meminit & Lullus libro primo capite quarto, de quinta essentia, sed illic addendum esse salerni codices impressi omiserunt. Videtur autem sat recte addi humidis rebus destillandis, illis scilicet quæ faciliè putrescerent, quales præcipue animalium partes sunt.

Aqua preciosissima Alberti Magni, ut in libro quodā manu scripto reperi. Sanguinem hominis sani destilla per vitrum tanquā aquam rosarum. Hec illita omnis corporis infirmitas sanatur, & potus eius quicunque internus est morbus. Exigua eius quantitas sumpta omnibus viribus exhaustos restituit, paralyfin efficaciter curat, & ab omni futura ægritudine præseruat. In summa omne morborum.

borum genus curat. Ego verò neque ex sanguine humano remedium hominibus fieri probare possum, quod etiam si ratio & experientia suaderent, religio tamen prohibere videtur, præsertim in tanto remediorum numero, &c. Sed neque ipsa præparandi ratio placet, in hac Alberti aqua si modò eius est, cū semel tantum & simpliciter destillari iubeat. Plus rationis habet quæ sequitur compositio, ipsa quoque in eodem libro manu scripto mihi reperta.

... Oleum sanctum siue oleum viuum, quòd vitam hominis cōseruet, Hugonis Gordonij, quo ille plurimas grauissimas egritudines curauit. Sanguinis rubicūdi de homine sano vel hominibus sanis, ætatis annorū viginti quinque aut triginta, lib. tres. Spermatidis certi, modullæ bubulæ, vtriusque libra. Destillentur in alembico bene lutato: & exibat aqua prima alba, altera pallida, tertia flaua, quarta rubea & crassiuscula. Oleum sic destillatū cū Luna pariter crescit, decrescitque, quāobrem sanctū cognomināt. Quòd si ægroto qui & vires omnes & loquēdi facultatem amiserit, tres guttas cum vino per exiguo infuderis, mox & loquetur & validior erit. Si quis quoti-

1 5 die.

die huius olei guttam cū cochleari vini biberis, animo & corpore per omnia mēbra robusto euadet: & senectutē prorogabit quā fieri potest iōgalsimē, nec ab villo veneno ledetur. Curat etiā fistulas, fracturas veteres & chronica vlcera, si vini lotionē prius sicciora euadēt. Vulnera recētia triduo sanat illitu. Ficos anī internos externosque curat. Medetur variis affectibus, lepræ, morpheæ, paralyti, & aliis, si quis ieiunus gutta cū vini albi cochleario biberit.

Nonnulli multum gloriantur de sanguine humano sublimato, vt quidā Bartholomæus de Montagna Paduæ faciebat, sed certē ipsum preparare, nesciebat quo si vti volueris, facias sic. Sanguinem de sanguineis iuuenibus bono victu vřtibus recens extractū, quiescere permittet: & aquam supernatātem abice: deinde cū modico salis triti fortiter agita, & in vase diligenter occluso (lutato) recondas in fimo equino per quadraginta dies, deumum destilla aliquoties, super facies semper aquam refundendo. Vitimo verō habebis aquam mirabilem, quæ cum zula bio aliquo, mixta heceticis summo opere conducat. Fiet autem melior si post destillationem rursus quadraginta dies
in fimo

in fimo maceretur. Licebit etiam cum sanguine alia remedia hecicis salubria admiscere, Gaaynerius.

De quatuor elementis extrahendis à sanguine humano, vide Ioan. Ganiueti. Amicum medicorum 4.7.

De sanguine humano simpliciter destillato lege Brusuicensem in libro Germanico destillationum: Idem hanc aquam & excrementi humani, si misceatur, mirabilia quædam efficere scribit. Mihi animus ab huiusmodi remediis abhorret.

Ioâ Bracefcus per sanguinẽ humanũ allegoricẽ aliud quippiã & metallicũ veteres insinuasfe putat, vt recitavi supra vbi de Quinta essentia in genere scripsi. Vltadius capite decimo Celi philosophorũ docẽs quomodo fiat quinta essentia vini, singulis elemẽtis seorsũ abstractis: Et hoc (inquit) quodam septima destillatione est destillatũ, appellatur sanguis humanus, quem chymistæ maxime inquirunt, & est ipse aer. Hæc ille. Videtur autem aeris liquor qui in pleisque destillatis oleosus est, sanguinis humani nomine appellari, quoniam corpus nostrum ex quatuor humoribus tanquam elementis constat; ex quibus sanguis aëri comparatur calidus, humidus

pus & pinguiusculus &c. Ioan. Braceſci
verò ſanguis humanus metallicum quid
dam eſt à colore ſic dictum.

De extrahēda quinta eſſentia à melle
quæ intrat aurum potabile, lege Viſta-
dium ca. duodecimo, & cap. vicesimo ſe-
cundo, vbi & modos diuerſos præſcribit
ad triplicem aquam mellis colligendā,
& facultates addit, de quibus cap. duode-
cimo nihil dixerat, & duas tantum aquas
diuerſas elicere docuerat.

De quinta eſſentia metallorum.

Ioan. Braceſcus in dialogo Raymundi
& Demogorgonis, cū aſſeruiſſet quin-
tā eſſentiā humanę vitæ ſeruandæ & ex-
tendendæ vtilem non aliunde quàm ex
ſolis metallis haberi poſſe, ſubdit tan-
dem: Cū autem ſecundum opinionem
philophorum veterum ſingula metal-
la ſecundum ſimilitudinem, virtutē, no-
men, colorem, & proprietatem in omni
metallo ſint cōprehēſa, vt apertē demon-
ſtratum eſt in libro expoſitionis librorū
Gebri. Igit̃ & hæc noſtra medicina, quā-
uis ſolummodò ab vno aliquo metallo-
rum extracta fuerit, habebit tamen ni-
hilominus virtutem omnium metallo-
rum & planetarū, & virtutem ſuper totum
corpus

corpus humanum sapandi, plures infirmitates curabiles. Idem voluit significare Ioã. de Rupe scissa de humiditate nostra radicali loquens, & de quinta essentia sub nomine aquæ vitæ: dicit enim aquam ardentem bonam in se continere omnium metallorum virtutem, & non aquam esse vitis, sed vitæ: quia vitam hominibus donet. Qui hac de re plura cognoscere volet & clarius, legat eiusdem Bracelsi dialogũ quo Gebrum interpretatur.

De quinta essentia extrahenda ab antimonio, plumbo, cerussa, ex Vlstadio.

Essentia quinta ex antimonio sic fit. Pulverem antimonij subtilissimum incorpora cū aceto acerrimo destillato, & relinque donec acetũ in colorẽ maximum rubicundum vertatur. Deinde colabis acetum & in vase puro aliud acetum destillatũ antimonio superinfundes, & pones super ignem modicum donec acetum coloretur. Hoc toties repetes, donec acetum desinat colorari. Quicquid verò eius coloratũ fuerit, per alembicũ destillabis in cineribus: defluet autem primo acetum ipsum: post hoc videbis
egre

egredi materiam mille colorum, & hæc est illa quinta essentia quæ à philosophis appellatur plumbum philosophorum, & à quibusdam lac virgineum, (differt tamen ab illo de quo infra dicetur, inquit Vlstadius,) & ferè oleum benedictum colore refert. Hanc pones in pellicano ut circuletur per dies quadraginta. Vulnera exsiccat, & utilis est ad omnes plagas loco balsami: nam facile & citissime omnia vulnera curat: & apostematis omnibus mirum in modum confert.

¶ Quia etiam ex plumbo vel cerusa extrahitur quinta essentia sicut ex antimonio, superfundendo acetum destillatum per digitos quatuor, postea in fimo digeratur, ut dictum est de quinta essentia herbarum & florum. Deinde destilletur, & primo videbis ascendere ipsum acetum: post ipsum liquorem quandam oleo similem. Et hoc etiam appellatur oleum plumbi, siue quinta essentia plumbi, & habet in se quandam dulcedinem sicut oleum antimonij. Valet autè contra omnes combustiones ignis & aquæ calidæ, ut contra imperiginem & veticas cholicas. Notandum tamen est, cerusam prius debere ablui sepius cum aqua rosarum, colando per pannum lineum, donec

donec nihil in ipso remaneat de puluere cerusse. Deinde exiccata vsui referuetur. Sic fieri iubet Bulcatis, & Io. de S. Amado super Antidotario Ioan. Mesuæ.

De extrahenda quinta essentia ex metallis diuersis, vt auro, argento, plumbo, sulfure, auripigmento rubeo, sandaracha, antimonio & marchasita plumbeæ, qui voluerit leger apud Lullum in libro de quinta essentia.

Spiritus siue quinta essentia vitrioli laudatur à quibusdam aduersus comitrialem morbum & apoplexiam. Spiritus auri ad vitia iecoris. Spiritus berylli aduersus renum aut vesicæ calculum. Sed de his & aliis quibusdam infra dicemus inter olea metallica & alibi.

De aquis vitæ compositis.

A Quæ vitæ compositæ propriè dicuntur, vbi remedia quædam in ipsa aqua vitæ macerata & simul destillata fuerint. Minus propriè vbi postea adduntur, nec destillantur simul. Sunt & aquæ virtutū seu aureæ dictæ, vbi remedia nō in aqua vitæ, sed in vino prius macerata destillantur, de quibus infra scribimus:

&

& harum quædam plurima cū istis quas hic describimus communia habent nisi quod minus vehementes minusque calidæ & siccæ sunt.

Aquæ vitæ quædam simpliciter remediis in aquam vitæ infusis fieri iubentur: aliæ in aquam vitæ ter quaterue destillatam. Sunt quibus etiam tempus infusionis seu digestionis præscribitur, vt dies xiiij &c. Quædam initio trita immittuntur, alia integra: teruntur autem post dierum aliquot fermentationem. Sunt quæ semel tantum destillantur, aliæ bis aut ter. Et quedam in Balneo Ma. tantum, aliæ in Balneo Ma. semel & iterum, tertio vero per cineres, vt quam Vlstadius describit cap. 46. licet illic infusio tantum in vino fiat. apud eundem cap. 44. Aqua vitæ ter destillanda describit, cuius prima aqua dicitur benedicta, secunda aqua vitæ, tertia mater balsami. Rursus quarundam destillatio sic repetitur bis aut ter, vt aqua prius destillata semper iterum refundatur super fæces. vt Apud Vlstadium capiti 4. 9. & 56. Item aliæ loto igne in Balneo Ma. detrahi iubentur: aliæ in eodem valido igne, vt descripta Vlstadio ca. 46. Nonnunquam in prima destillatione herbæ tantum recentes & femina recentia ponuntur cum aqua.

aqua vitæ: à quibus extractæ aquæ postea adduntur sicca odorata, aromata, & alia, item mel, & iterato destillantur: deinde ambra, moscho & camphora adiectis, tertio alembicum semper inuoluen- do cum pânis madidis ex albumine ouo- rum cum farina: Vide Vlstadium capit. 51. & 56. Quod ad materiam, nulla ferè sine aromatibus componitur: plerisque etiam herbæ quædam odoratæ addun- tur: quibusdam & flores & semina, inter- dum & aquæ aliæ destillatæ. Item vinum maluaticum, mel, saccharum, ficus: qui- busdam denique aurum integrum: ego nisi extinguatur in liquore, frustra adhi- beri puto. Sed hæc omnia clarius exem- plis patebunt. Vlstadius Aquas vitæ com- positas numero quatuordecim descri- pit, quas nos breuitatis studio omitte- mus. Aqua vitæ cum aromatibus & mel- le, &c. quater destillanda in Balneo Ma- riæ legitur apud Vlstadium capite 53. & alia similiter, sed sine melle, capite 54.

Mirabilem quandam aquam vitæ de- scribit Vlstadius capite 56. Primum va- ria medicamenta recentia iubet digeri in Balneo Mariæ per dies quatuor infu- sa in aqua vitæ: deinde destillari in cine- re igne lento. Postea aromata & alia sic-

ea addit, & per dies quatuordecim digerit iubet, ac iterum destillari in Balneo Marie. Deinde addit camphorā, rhabar. crocum, ambrā, & moscū. Quod si aliquam inquit, adhuc meliorem desideres, adice preciosos quosdam pulveres seu species confectionum diambre, diamoschi, diamarg. & c. & ducatos aliquot opi miauri cū sacchari selibra, & tribus diebus in tepida aqua Balnei Mariæ digereres: postea destillabis per filtrum in vitris retortis bene lutatis, ita ut unum vitrum altiore sitū sit quā alterum. Et hæc aqua vitæ (inquit) excellentissima est inter omnes alias.

Aqua vitæ, contra plerosque morbos auxilium. In aqua vitæ quater destillata impone rosmarinum, cinnamomum, caryophillos, zinziber & macis, & duos aut tres florenos aureos, quib. hac ratione nihil decedit. Quater destillata vtere mane & vespere ante somnū. Varia morborū genera depellit, & iuuetutē restaurat.

Aqua vitæ in qua maceratus sit rosamarinus quid possit, vide infra in Oleo rosmarini.

Dianthos facti cum saccharo, uncias tres pone in tribus libris vini per triduum vel aqua vini destillata semel pro senibus

bus, (ea scilicet quæ prior manat, non quæ posterior.) præterea destilletur per filtrum: quidam in alembico destillant, & seruant ad vsum. Alij misceant rosatæ nouellæ partem ternam, vt remittant caliditatem & siccitatem dianthos.

Aqua vita contra pestem.

R. Rutæ, saluiæ, florum lauendulæ, maioranæ, absinthij, roris marini, rosarum rub. cardui bened. pimpinellæ, tormentillæ, valerianæ, granorum sumperi, baccarum lauri, terræ sigil. boli Armeniæ præp. ana drach. duas. Dictamni, angelicæ, bistortæ, corticum citri, mellissæ, zedoariæ, inulæ camp. gētiænæ, rha pontici, ana drac. tres. Coriãdri præp. florum borraginis, bulgossi sandali albi & rubri, feminis acetosæ, basilici, rhabarbari ben albi & rubri, granorum paradisi piperis, ana sequidrachmam. Zinziberis drac. duas. Cinnamomi, croci, specierum confectiõis contra pestem electuarij liberantis, elect. de gemmis, diamoschi dulcis, diacameron, diãbræ, diarhodon abbatis, lætificantis Almanforis ana drachmam. Calami arom. caryophyllorum, macis, nucis mosch. cubebarum, cardamomi, galangæ, gallochi,

ana scrup. duos. Olsis de corde cerui, spicae nardi, caphora ana drach. semis. Folia auri octo. Moschi semis scrup. Theriacæ electæ vnc. quatuor. Mithridatij vnc. duas. Vini sublimati rectificati mensuras duas. destillentur per alembicum.

Aqua vite contra pestem, à quodam nostri temporis medico Solodori in Heluetia anno Domini 1547. magno & mirabili successu comprobata. ita ut vix decimus quisque ex infectis qui eam sumpserunt, perierit.

R. Margaritas optimas, hyacinthum orientale, matrè perlarum, corallos albos & rub. de singulis vncias duas.

Vnicornis cornu fescunciam. Croci, myrrhae boli Arm. terre sigillatæ, zedoarie Venetæ, ligni aloës, eboris, Mithridatij, Theriacæ Alexandrinæ, cinnamomi electi, ben albi & rubei, corticum citri & feminum, singulorū vnc. duas. Sandalorum omnium, de singulis fescunciam.

Ofsicula de corde cerui numero duodecim. Granorum pæoniæ, baccarum iuniperi

niperi, vtrorumque numero sexaginta. Conferua bulgossæ vnc. duas. Radicum tormentillæ, dictamni vulgaris, inulæ, astrantiæ, chelidonij, Libyfici vulgaris, morsus diaboli, ari, Valerianæ, saxifragæ illius quam Germani bibinellam vocat, angelicæ de singulis istarum stirpiû radicibus vnc. duas. Saluiæ, scabiosæ, rutæ, mentastri, pulegij, centaurij minoris, absynthij, rosarum alb. & rubr. de singulis manipulum. Liqueorum destillatorum, rorismarini, gentianæ, melissæ, betonicæ, rosarum sylvestrium, sonchi siue cicerbitæ quam nostri carduum ancerinû vocant, cardui benedicti, hyssopi, florû boraginis, plantaginis maioris, iridis, singulorum vncias quinque.

Liquores destillatos, vt decet, in balneo Ma. miscëbis cû optimo vetere vino Alsatico, aut potius cû aquæ vitæ sexies destillatæ libris quatuor, in valida cucurbita vitrea mensurarum quatuor capace: quâ bene lutatâ per quatrîduû in Balneo Ma. reliques. Deinde hyacinthos, corallios, margaritas & matrè perlarû in calcê rediges igne vrendo, & super marmore cõteres diligētissime, ita vt nulla amplius asperitas tactui se offerat. Hunc puluerē in vase aliquo impones, & cû aqua rosa

cea dilutum defundes; & quicquid aspē-
riusculū remanet, quod nō miscerur cum
aqua iterū teres & de nouo dilues. Corallōs
quidē tritos liceret p̄ dies quatuordecim
in succo berberis impositos ī aquā resol-
uere, qui mod⁹ melior videtur. Post hāc
radices mediocriter contundes, & simili
iuniperi & p̄ronia: semina: herbas verō
discindes. Deinde in validam cucurbitā
vitream sex mensurarū capacem immi-
tes herbas, radices & gemmas cū rosacea
dilutas, & superinfundes aquam vitæ
quæ cū liquoribus stillatitiis in Balneo
Ma. digesta est: & luto sapientia: munitā
cucurbitā impones in foueā quam in lo-
co humido excitaris, vt in cella aliqua
subterranea, altitudine duorū cubitorū,
longitudine & latitudine ferē quatuor
cubitorum, quam fimo equino & calce
replebis alterno situ stratorum, vt vocāt
īr vt pedes duos supra foueā emineant.
In huius medio cucurbitā relinques per
mensem. Deinde paulatim remoto fimo
auferes eam: & materiā quam continet
destillandam in sex minores cucurbitas
distribues, & in Balneo Ma. destillabis
igne tam lento, vt ab vnius gutte ad alie-
rius delapsum decem vnitatū ordine nū-
meres. Omniñō enim cauendum est.

ne iusto calid⁹ sit Balneū. Peraſta deſtillatione faeces in ſingulis cucurbitis relictas rude ſiue bacillo aliquo mediocriter agitabis, & aquam à ſingulis detractam denuò ſuperinfundes, ac iteratò deſtillabis igne lento, vt prius. Hac etià deſtillatione finita, faeces omnes effunde: & liquores in ſex cucurbitis collectos diſtribue in duas cucurbitas, quarum vtraque tres menſuras capiat, & in Balneo Mariæ leniter deſtilla. Sic habes theſaurū & incomparabile aduerſus peſtem remediū.

Vius eſt tum ad præſeruandū, tum ad curandū, imperato ſudore poſt eius potum, & cætera. Cum primum autem aliquis ſe peſte infectum ſenſerit, (modo ne poſt viginti quatuor horas id fiat, poſt enim id tempus nulla aut minima remedium ſpes,) ſemuncia huius liquoris epota, in lecto mediocriter opertus ſudorem expectet, in cubiculo, vbi aëri aditus ſit recluſus. Incipit autem ſudor fere poſt ſeſqui horam, & perferri debet vt minimum tribus horis: præſtabit autem ſi paulò plus vel quatuor horis ſudetur, nullo interim potu admiſſo, & facie ſubinde abſterſa linteo. Poſtea paulatim remotis ſtragulis & abſterſo corpore, cum ſurrexerit æger, hordeum co-

ctum, aut paucam tostam farinam arenam in iusculo edet admixto aceto rosaceo, aut simplici, quod etiam per dies octo semper admiscebitur cibis eius. Pro potu sumet hordei decoctum cum passulis & glycyrrhiza, bene refrigeratum, quantum libuerit: & vino per tres aut quatuor dies abstinabit, postea diluet aqua. Cibo igitur post sudorem sumpto, lectus novus egro parabitur, aut permittetur ei pro arbitrio in cubiculo, sed absque aëre, versari per tres quatuorve dies. Quod si à sudore internum calorem adhuc perceperit, bibat liquorē destillatum ex refrigerantibus, ut papaver erratico. moris, intybis, floribus sambuci, aut acetosa. Et si inter sudandum, ut sæpe fit, anthrax aut bubo exoriat, hoc remedio uteris. Cepam parte aliqua rescinde excaua, & in cauum impone theriacam, tormētillam, dictamnū diligenter trita partibus æqualibus, & partē rescissam repone, & inolve stuppa humida, & sub cinere per sex horas affato: tum in pila tritam, per linteolum aceto rosaceo affuso exprimito. Inde madidum linteolum loco impones, & quoties inaruerit, rursus madefacies.

Quod si quis semel in mēse semencia
huius

huius liquoris pota sudauerit, præserua-
bitur. Proderit etiam si quis quotidie
mane vnam aut alteram guttam ore ali-
quandiu retinuerit.

Aliam aquam vitæ tum ad pestem tum
alios morbos commendatam describit
Vlstadius cap. 46.

Aqua vitæ seu quinta essentia, cuius
præsentaneus est effectus aduersus vene-
na, præsertim ex animalibus morfu ictû
ue relictâ, à Matthæolo Senesi descripta
libro 6. commentariorum in Dioscori-
dem. Librâ antidoti nostræ iam descri-
ptæ; (cuius descriptionem nos breuita-
tis causa omittimus, licebit autem eius
loco ponere optimâ theriacâ, vel Mishri
datium vel aliam efficacē antidotū) & li-
bræ syrupi de corticibus citri, miscean-
tur cum libris quinque aquæ vitæ toties
distillatæ, vt ad quintam essentiam per-
uenerit, & ponantur in cucurbita vitrea
duplæ capacitatis, (hoc est librarum qua-
tuordecim) & eam bene lutatam tandiu
leuiter commoueto, donec antidotus to-
ta resoluatur & misceatur cum liquore.
Sic per mensem relinques, bis in septima-
na similiter mouens aut agitando. Exacto
mense aquâ clarâ, quæ supra antidotū
in fundo subsidet, ascendet, paulatim

.....

m s

& leni

& leniter defundes in aliud vas vitreum, & optime obstructum referuabis. Hic liquor tā efficax est, quod innumeris experimetis mihi constat, vt si media eius vncia ē vino bibatur, aut cū aliqua aqua destillata idonea aut etiā per se, hominē veneno ex morfu ictuue cuiuscunq; animalis infectū restituat, etiā & si vocē & sensus iā amiserit, & magna cū admiratione omnium reuocet. Vt plurimū etiā humores iam infecti, vomitu reddūtur. Eadem vis est contra venena quę quis in cibo aut potu sumpserit. Est enim huius liquoris vis adeo subtilis & efficax, vt vel momento temporis omnes corporis venas penetret. Similiter etiam aliis multis & diuersis affectibus medetur, vt eruditus quisque medicus per se aestimabit: imprimis verò pestilentiaē resistit, tum praeseruando tum curādo infectos, Hęc Martha oles. Aqua vitæ ad cholicam affectionem. In mensurā aquæ vitæ rectificatæ immites cinnamomi semunciam, nuces moschatas duas aut tres, caryophyllorum scrupulos duos singula trita, diei spatio, & destillata inde aqua in alembico vitreo, cochleare plenum agropropina, Andreas Furnerius.

Aqua vitæ Georgij à lapide. Cinnamomi

nomi. cubebæ, zinziberis, aucis mo-
scatæ caryophyllorum, galangæ, singu-
lorum vncia. Saluæ recentis vnciæ qua-
tuor. Vini sublimati sexies ex vino opti-
mo & non ex facibus, ad pondus om-
nium, id est vnciæ decem.

Destillata per alembicum aquæ quo-
tidie tantum sumi debet quantum auel-
lana caperet. Hac vsum aiunt M. Gal-
lum physicum Caroli Imperatoris, & vi-
xisse anais. 124.

Aqua virtutum nobilissima, auro &
argento præferenda, ex libro quodam
manu scripto. Caryophyllorum, cinnā-
macis, galgæ, zedoariæ, baccharū lauri,
granorum paradisi, singulorum semun-
ciam, pulegij, saluæ, hyssopi, rutæ beto-
nicæ, ceri solij, camphoræ, serpentinar,
sing. semunciam, granorum iuniperi,
sem. feniculi, sem. petroselinij, sem. aquil-
legiæ, sileris montani, forum cocti, sem.
apij, herbæ paralytis, castorei, sing. dra-
chmas duas. Libysij, spicæ nardi, cu-
bebarum ana vnciam. Pimpinellæ vn-
cias duas. diatr. (vox est corrupta) dra-
chmas duas. Hec omnia in vino destilla-
to per dies quatuordecim, deinde colabis
vinum, species cōteres, & rursus admix-
tas vino per dies octo relique & destilla:

124.

& tan

& tandem iniice aliquot folia saluæ recentia. Vires ei attribuantur eadem omnes quas supra scripsimus in aquis virtutū, quæ circiter viginti vni ex eis attribuitur. Sanitatis conseruatio, iuueturis restauratio, & aliæ quæ etiā ferè simplici aquæ vitæ rectificatæ adscribuntur.

Aqua vitæ quædā in libro quodā manuscripto contra leprā & pestilentia cōmendatur: ad cuius compositionem fumus terræ, vrtica minor, folia bedeguar in vino macerātur in Balneo Ma per mensem, deinde destillantur iniecta etiā aurī in puluerē redacti drachma: deinde additur vinū destillatum quod cum pipere sit decoctum, vt æqua sit vtriusque liquoris portio: qui iuncti & per octo dies simul in balneo Ma. macerati iterū destillantur. Huius aquæ cochleare quotidie mane bibi iubetur per mensem, & loca leprosa inungi. Purgari ea sanguinem auunt, & congelatum dissolui, & totam corporis temperiem inde mutari: & si credere fas est, omnes ferè morbos curari.

Aqua vitæ Emperici cuiusdam, ad diuersos morbos peculiari quodā & egregio apparatu composita. Pedis coruinæ, moschata, saluæ, turionum ebulli, betonicæ, hyperici, chamædryos, sam-

fuchi

fuchi, chamæpityos, origani, pulegij, hyssopi, ruta, caryophyllata, gentiana, aristolochia rotunda, singulorū manipulus sesqui. Polypodij, schoenanthi, spicæ, cassiæ lignæ, folij, singulorum drachma. Baccarum lauri drachma semis. Chamæmeli drachmæ duæ. Nuculorum persicorū, balsamitæ, pimpinellæ, chelidonæ, agrimonæ, singulorū vncie duæ. Rosmarini vncia. Dictamni tormetillæ scabiosæ albæ, singulorū vncie quatuor. Seminis bardanæ fescūcia. Anisi, fœniculi, serpilli, [alkekengi.] granorum iuniperi, petroselini, singulorū semuncia. Sauiæ, nasturtij, vtriusque manipulus semis. Carui, cumini, fœnelios, singulorum drachma semis. Cineris vespertilionis, tamarici, radicis ireos cum floribus, singulorum semuncia. Ex his omnibus fiat puluis qui diuidatur in sex partes: quarū vnā pones in aqua vitæ ter destillata, & relinques fermentari per diem naturalem: tum destillabis, & postea aliam partem pulueris in aqua ista destillata fermentabis destillabisq; similiter. & sic deinceps singulatim cæteras quoque partes omnes fermentatas destillato, & vltimum liquorem serua. Deinde Nucis moschatæ, macis, cardamomi, foliis, cinnamo-

namomi, zedoaria, singulorum vnciae tres: Agallochi, sandali albi & rubei singulorum vnciae duae. Osmi de cordibus ceruinis vncia. Theriacis veteris, vncia. Zinziberis, amomi, cubebaram, granorum paradisi, galangae, piperis, singulorum vnciae quatuor. Moschi electi vncia vel plus, saltem non minus semuncia. Trita haec omnia ponatur in praedicta aqua per triduum: deinde iterum destillentur lento igne in balneo Mariae ter, semper re-fundendo aquam abstractam super faeces.

Tandem adde huic liquori olei oliuarum clarissimi quartam partem, & tantundem mellis optimi despumati, & cum per die quieverint. destilla ut supra. Vtilis est hic liquor dolori capitis, epilepsie, maniae, vertigini, obscuritati visus, deficienti auditui, pectori obstructo, cardiacis: nem contra venena, chiragra, podagram, guttam, arthritia. Sanguinem purgat, febres omnes de frigida causa tollit. stomachum roborat. Curat cholicam, ileon, diabetem, splenis & iecoris obstructionem, aquam hyposarca, & passiones omnes ex frigida causa natas. Denique selectissimum est remedium pro conseruatione corporis: Propinatur quantum dimidia nux auellana caperet cum cyatho

tho puri vini albi.

Alia. Mellis despumati libram. Aquæ vitæ selibram, ligni aloës uncias tres, Guaiaci Arabici uncias duas, Nucis moscatae, galangæ, cubebarum, cinnamomi, mastiches, caryophyllorum, spicenardi, moschi, sing. drachmas tres, Ambre drachmas duas. Hæc omnia pariter trita misce liquidis, & destilla. Hæc aqua foetentem animam emendat, dentes dealbat, surditatem & tuncam capitis curat, & omnia vulnera sanat, si intinctū ea linteū superponatur, denique iuuentutem conservat, & amissæ speciem reuocat.

Aqua magnæ virtutis in paralyfi, quâ amicus quidā ceu experimentis cognitâ nobis communicavit. Caryophyl. galangæ, zedoariæ, nucis moscatae, piperis vtriusq; baccarum iuniperi & lauri, corticum citrij & arantij, zinz. albi, foliorum saluiæ, ozimi, libanotidis, sambuci, menthæ pulegij, gentianæ, florum sambuci, rosarum rub. & albarum, spicæ, ligni aloës, cardamomi, cubebarū, calami aromatici, stichadis Arabicæ, chamædryos, chamepityos, macis, mercurialis sem. artemisicæ, caricarum, passularum, dactylorum sine ossib. amygdalarū dulcū & amararū, pineorum, singulorū drachma,

coa

consolidæ vtriusque virgæ pastoris, ben
albi & rubr. singulorum drachmæ duæ.
Scolopēdrij sesquidrach. Laureolæ drac.
femis. Mellis albi drach. quinque. Sac-
chari libræ tres. Theriacæ, Mithridatij
vtriusque vncie quatuor. Aquæ vitæ qua-
ter destillatæ libræ sex. Destillētur in va-
se duplici, lento & continuo igne, donec
mutetur color, tunc muta recipientem,
idque ter facies.

Compositiones duæ aqua vitæ ex

Raymundi Lulli libro

de aquis.

IN sequentibus aquis vitæ compositis
Ieti Raymūdus non exprimit vinū, ne
medicamētis an aqua ardens, vt simul
destillentur, addi debeat: visum est tamē
hoc loco eas recensere, quōd Raymūdus
videatur omnino in aqua ardēte hæc re-
media destillari velle, potius quā in vi-
no, vt qui vbique liquores perfectiores
& sæpius destillatos probet.

R. radicū fœniculi, rusci, capillorum
Veneris, asparagi, raphani, petroselini,
eryngij, milij solis, endiuie, scariolę, sin-
gularū partes equales: misce & lēto igne
destilla. (Apparet hunc liquore mouedæ
vrinæ, & aduersus calculos vtilem esse.)

Alia. R. Caryoph. nucis mosc. masti-
ches, daronici, zedoariæ, galangæ, pipe-
ris longi, corticum citri, saluiæ, sambu-
ci, (forte sansuchi,) anethi, spice nardi, li-
gni aloës, cubebæ, cardamomi, laue-
dulæ, mêtæ, pulegij, origani, calami aro-
matici, sticados vtriusque, chamedrios.
chamepithyos, singulorum partes æqua-
les, & parum moschi. Trita destillentur.
(Facultates sunt eadē quæ aquæ vitæ sim-
plicis sed longē efficaciores. Vel eadē
quæ supra aliis aquæ vitæ compositis ex
pluribus medicamentis attribuuntur.)
Deinde sequitur aqua ex multis reme-
diis frigidis composita (non suo loco, vt
videtur) quam supra commemoravi in
Essentia quinta frigida. Deinde subiici-
tur Aqua vitæ perfectissima, (vt vocat:
nimirum quod ex plurimis iisque cali-
dissimis composita sit.) R. Euphorbij,
serapini, opopanacis, pyretri, capparis,
choenoanthi, spodij, bdellij, piperis lon-
gi & albi vel nigri, cubebæ, casto-
rei, zedoariæ, singulorum partes æqua-
les, quibus addes mastichen bonam &
parum ambre, croci & oſis de corde
cerui. Item R. omnia antedicta in aquis
compositis, & igne lento destillentur.
Est enim aqua mirabilis, & remediorū

omniū mater ac princeps: cuius mirabiles & innumere sunt virtutes contra oēs passiones frigidas. Et fit tali modo, &c. Subiungit autem destillandi modū per serpentinas, vt vocant, & alia addit quæ omnia aquæ vitæ simplici conueniunt, vr codicem nostrum librarij culpa mutilatum existimem.

*De remediis quæ Aqua vitæ miscentur citra destillationem:
primum intra corpus
deinde extra.*

SAepe instrumenta, tempus aut sumptus aliquē deficiūt., quò minus medicamenta quorū vim impressam veller (seu per metempsychosin quandam) in Aquam vitæ per destillationē ei admisceat, qui vnus miscendi optimus modus est. Nam & per digestionem seu preparationem in moderato calore primum aliqua mixtio fit, deinde in destillatione dupliciter, vaporē primò per minimas & tenuissimas spirituum partes, deinde guttatim cū in aquam concrescunt, mixtionis verò omnis perfectionem & colophonem circulatio imponit, & sanè nulla quam homines moliatur mixtio, proprius imitari potest naturalē. Quod
vel

vel hoc argumēto à fine & effectu sum-
pto constat: quoniam hoc modo para-
ta & mixta, minus quàm vllō alio cor-
rumpūtur: & simplicissimā quādam pu-
rissimāq; essentiam nacta, vt omnino
ad sensum simplicia, & æthereæ seu
quintæ essentiæ similia videātur ad in-
corruptionem quandam, quoad eius fie-
ri potest, perueniunt. Hoc quidem con-
stat quo quæque res minus exacte & per
omnia mixtas ē quibus constat partes
habuerit, eò viciniorē esse corruptioni:
quod primum & præcipue in iis que
meteora dicuntur corporibus, deinde
aliis multis, siue per naturam, siue per
artem mixtis, facilē intelligitur. Sed
quoniam in diuersis adeo hominū con-
ditionibus aliis de causis impediti, non
semper quod optimum est sequi pos-
sunt, si quinta essentia fieri nō possit, se-
cunda saltē aut tertia, aut quotquot licu-
erit, destillationes lento igne repetātur.
Multo melius enim omnis mixtio per-
agitur paulatim & lētē, quàm subito &
violenter. Et si destillare simul cum
aqua vitæ remedia, (quorū vim miscere
ei desideramus) nō licuerit: contrita sal-
tē aliquādiu in ea macerentur: attrahit
enim ad se omnium ei impositorū vires.

Extat Arnoldi de Villa noua liber, aut Rogerij potius quem manu scriptũ habeo, in quo docetur sigillatim ad quos affectus & morbos, quæ medicamēta in aquā vitæ maceranda infundi debeant, per singulas corporis partes, quas ille duodecim zodiaci signis attribuit.

Gentianā aduersus grauissimos quosdam morbos & venena antidorum esse optimum multis hætenus seculis notum est, sed multò efficacius pollinem eius cū aqua ardente faucibus pecorum quæ veneno in cibo potūue vel morsu ictūue læsa sciunt aut suspicantur, quidā infundunt: & si gentiana desit, ipsam aquam ardentē per se. Ad hominis morborum quorundam remedia, præsertim thoracis, apomeli addi potest. Nam & alioqui in deliciis quibusdam apomeli cum aqua ardente mixtum, & madidus eo tostus panis pro ientaculo sumitur. Poteris & arte destillaram ex gentiana cū vino aquā cū apomelite aut vino aromatite dulci contra diuersos morbos propinare.

Absyntites vinum præstantissimum aliqui hunc in modum parant. Absynthij, præsertim sicci comis aquam ardentem optimam superinfundunt, & tantū dem

dem vini maluatici huius cochlear par-
num miscent cum paruo vini haustu &
propinant. Sic statim & efficaciter fit.
& diu cōseruatur: ego in cholica aliquā-
do feliciter propinaui. Eadem ratione
in aliis etiā tum herbis tū aromatis.
& cæt. vti licebit. Nam & breui tem-
pore sic virtus extrahitur: & gratior fit
potus, & satis longo tēpore cōseruatur.

Aqua vitæ viridis. Melissæ & balsa-
mitæ, quas in vmbra ficcaueris, illius va-
cias tres, huius duas, infunde in libras
quatuor aquæ vitæ quater destillatæ in
Balneo Mariæ per dies octo: deinde vtre-
re siue p se, siue admiscēdo ei alias aquas
vitæ compositas, ad confirmandum sto-
machum. Oportet autem in vmbra fic-
catas esse herbas, vt viridis & pulcherri-
mus color reddatur. Nam si in sole sic-
caris, aqua fiet obscura seu succus alicu-
ius herbæ, Vlstadius capite 56. Licebit &
aliis colorib⁹ tingere, qui simul & colo-
ris gratiam & remedij vim augeant, ve-
croco, pastinacis luteis & rubētibus ari-
dis. Sunt qui per æstatē cerasa acida ni-
gra addunt, vnde etiā sapor fit gratior,
& calor nimius remittitur.

Aquæ ardenti quidā iniiciunt mētā
concisā & contusā, insolantque per

quatuor aut quinque dies, postea colant & rursus insolant. Hac extremum nasum illinunt aduersus corruptum & pestilentem aërem.

*His subiiciam aqua ardentis usum
cum aliis medicamentis.*

extra corpus.

Multi vnguentis calidis, qualia sunt, Martiatū, Arragon, dialthæa, vsus tempore aquæ ardentis aliquid miscent, & ita inungi iubent.

Aqua cerebro calorem fouens ac restituens, qua perfricandū est caput. Aquæ vitæ vnciæ duæ. Moschocarij, caryophyllorum, sampsuchi, cubebarum, piperis longi, sing. drachma semis. Trita miscero, capitiq̃ue infricato aliquandiu. Sunt qui euphorbij scrupulum semis addant, Epiphanius, Empyricus, alij alia odorata & calida addunt, vt Saluæ vncias sex. Rutæ, zinzib. granorum paradisi, sinnam, florū roris marini, corticū citri, ana semunciam. Olei laurini vnciam. Spicæ drachmam. Castorei sesquidrachmam. Et in destillato liquore suspendunt moschi & ambre, vtriūque granum. Hunc illitum capiti prodesse aiunt, etiam odore, paralyin & apople-

xiam

xiam aduertere.

Aqua mirabilis ad pudendorū abscesus, eiusdem. Ouorum vitellos tres adduritiem tostos & minutim incisos pile contere: aquæ vitæ emina superinfundes cū scrupulo aluminis, drachmis duabus camphoræ, & dimidia æruginis, singulis contritis. Macerata aliquādiu per linteum, validè exprimes. Hoc liquore imbuta linamenta ter quaterue per diē vlceribus imponatur, miraberis effectū.

Aqua pro lauandis partibus paralyticis. Myrrhæ, aloës, ladani, terebinthinæ, castorei, sing. drachmas duas, zedoariæ, galange, cubebæ, nucis mosch. piperis longi, pyretri, singulorum drach. tres. Herbæ paralytici, iux arthriticæ, stichados Arab. saluæ, sampulchi, mētæ, pulegij, centaurij minoris, rosmarini, singulorum semunciam, Omnia trita infundes in aquæ vitæ destillatæ libras duodecim per tres dies: Vt reperi in libro quodā manu scripto, sed fortè nimia est aquæ vitæ mensura. Nam ad singulas libras eius, sex drachmæ tantum (cū scrupulo fortè) specierum adduntur.

In Cacholico morbo interdū fauces & gurgur ex prauis destillationibus ero-

duntur, quibus nisi succurratur, sepe gargareon absumitur, sæpe vsque ad ossa transit corruptio. Itaque purgationes & diuersiones fieri debent, &c. Fit & aqua ad id mirabilis. Destillatur theriacha in aqua vitæ & aceto per alembicum, aqua exit limpidissima virtutum multarum: præcipue autem valens vbi profundius conduci vis medicamenti debet, si ergo bolum Armenium aut sphragida in ea dissolueris, ac partes erosas terigeris, & seminaria eius contagionis absumes, & erosionem omnē sanabis, Fragaſtorius libro tertio de contagione.

*De aquis destillatis compositis, sed
alijs quam cum aqua vitæ.*

AQuas quæ ex duabus aut pluribus medicamentis permixtis destillatæ sunt, compositas voco. Harum aliæ medicinales sunt, aliæ odoriferæ. aliæ cosmeticæ, id est ornandi gratia inuentæ. Sunt quæ simul duo ex his aut etiam omnia præstent. nos vnâquâque tamen ad vñ genus referemus, in quo scilicet magis excellit. Medecinalium rursus aliæ intra corpus sumuntur, aliæ extra tantum adhibentur, aliæ vtrobique. Nos
duo

duo tantum capita instituemus. Nam licet quædam utrobique vsurpentur, magis tamen vel intus vel extra.

Nunc earum quæ in corpus sumuntur quædã simpliciore sunt quas priore loco describemus: secundo ex pluribus compositas. De aquis vitæ compositis, ubi species in aqua vitæ simplici macerantur, separatim scripsimus. Hic reliquas ut dixi, & quas caponum aquas vocant ponemus, & vnam cum medicamentis aliquot in sanguine porci infusis.

In vino macerari & postea destillari, de iis præcipue herbis & medicamentis institutum videtur, quæ per se parum succi habent, ut salvia betonica, melissa, absinthium, &c. quæ in super odorem suum attrahente illum ac imbibente vino, nec ob tenuitatem dissipetur, ita firmitus retinent. Dicemus autem hic etiam de quibusdã in vino macerandis, sed recentibus. Nam supra de aridis in vino alioue liquore maceratis atque ita destillatis egimus.

Betonica, vulgò dicta [eerenbrensz,] in vino per dies aliquot maceratur, & similiter melissa. Vires nimirum eadem sunt, sed efficaciores tenuioresque, quæ herbis ipsis per se.

Melissa id est citraria (inquit Lullus) ponatur in vino ad destillandū. Huius vini cochlear bibatur à ieiuno. Intellectum & ingeniū acuit, memoriā auget. Cui lingua impeditur, is linteum hoc vino madidum linguae imponat, & rectē loquetur, nisi balbutiat naturaliter. Epilepticus cū pauca theriacha ieiunus bibat, & perfectē curabit. Curat anhelitū fortentem, & aufert dolorem dentium. Carnes vel pisces in eo positi nō putrescunt, & seruari possunt quādiu libuerit. Vinō corrupto infusum, ad restituit. Calculos frangit, urinā & menses prouocat. Valet cōtra iliacos & renū dolores. Cōtra scrophulas bibi debet, & amp' astrū ex herba fieri. A ieiuno pota rumpit omnes internos & latētes abscessus. Sanat oēs punctiōes, quæ ad cor aut latera ferūtur. Omnibus vermiū intra corpus generib' aduersatur. Omnes denique corporis tū vini tū mortui corruptiōes tollit, & omnia quæ tangit sanat, seruātque in bona sanitate & bona virtute. Spirit⁹ exhilarat, omnibus mēbris cōfert, & sanat omnia genera guttarū frigidarum. Nervos super oīa confortat. Vtilissimū est contra scabiem ex frigore generatā. Visum bibentis acuit, caliginem & la-

chry

chrymas & superfluos humores oculorum tollit. Pectori salubre, concoctioni utile cōtra malos humores quibus impeditur. Cū bono vino potū, appetitū ciet. Labes, lēticulas siue maculas faciei inde ablutæ abstergit. Quod si adiecto pauco balsamo facies lauet, bonitas coloris efficitur. Gingiuas curat. Odor eius occidit omnes māsca & vermes. Hydropē sanat cuius causa est frigida, & cholērā superfluā, potu & abluione. Omne genus vulnerum vtiliter eo abluitur, & sic ab omni putrefactione præseruatur. Omnia febriū genera sanat, maxime quartanas. Sancti lazari morbus huius vini potu crescere prohibetur. Prodest etiam iis quorum imminutū est cerebrum. & phreneticis. Item si quis casu ederit araneam & statim hoc vinū superbiberit, veneno lædi non potest, Hec Lullus. Mellisā contusa in vino per noctem maceratur. Destillatam hanc aquam quotidie poram vel (&) in ore retinram appropleticos sanare aiunt. Item comitiales, hydropen, quartanam, aliosque varios ex bile atra aut pituita affectus. Datur etiā ad vuluæ strangulationem & dolorem, defitium, Remacius F.

Aqua centaurij minoris, auro comparanda

randā. R. Gentianæ partē vnam. centaurij partes duas. Trita & quinque diebus in vino macerata destillato. Hæc aqua mane & vesperi pota præseruat corpus ab omni morborū genere omnia apostemata excludit, bonum colorem facit. Pestilentia resistit. phthysicos sanat, stomachum repletum inanit, calculū in rebus frāgit, aquosos splenis humores separat, menses promouet, si nouem diebus quotidie mane bibatur, & vterū expurgat. Item purgat omnem bilē & sanguinem corruptū. Omnes plagas intra corpus sanat. visum clarificat. Morsus venenosos curat. Ad vulnera quidē sananda cētaurij etiam puluis imponi debet. Lullus in lib. de aquis. Quidam hodie aridas gentianæ radices in vino macerant, & aquā inde efficacissimam destillant.

Saluię & pulegij partes equales ī mortario contusas destilla. Hęc aqua calefacit hominem nimis refrigeratū. Coctā cum castoreo quotiescunq; aliquis biberit ca. (calidā vel eam) per tot dies prolongat vitā eius vsque ad tēpus statutū a Deo. Nec pōt esse quisquā tā opere refrigeratus, quin ea pota cū castoreo nouē diebus perfectē sanetur. A ieiuno potare mouet malum ventris, & omnem guttā
& sca

& scabiem, & facit bonum sanguinem, optimum colorē in facie: & ad alia multa prodest, ter die pota, Aegidius.

Aqua de iuniperi baccis recētibus vino maceratis destillatur. Ego aridas in vino maceraui, vnde liquorem destillatum optimum & odoratum habui.

Iridis radices cōtusæ per duos aut tres dies in vino albo macerantur, & destillantur.

Sed quarumvis herbarum radices quę in vsu medico sunt aut esse possunt, concise minutius & dies aliquot in vino maceratae, aquam reddunt eiusdem facultatis: sed tenuioris, & cetera. Minus autem vini affundi debet recentibus radicibus, quàm aridis: & fortè illis etiam minus, quæ aut refrigerare debent, aut modicè calefacere: quare easdem recētes potius quàm aridas destillabimus, vt pauciore vino indigeant: aut si recentes desint, in aqua potius macerabimus aridas, aut in alio quopiam liquore idoneo, aceto interdum, præsertim ad vsus extra corpus.

Gualtherus Ryffius radices in vino maceratas destillandas enumerat, quæ sequuntur: Allij, Angelicæ satiuæ & aquaticæ, ari, aristolochiæ cauæ quæ vul-

gò sic Germani vocant, asari, bistortæ, bryoniæ, carlinæ, dracūculi, eryngij, hibiſci, hirundinariæ, iridis, inulæ, lapathi, liliorū, mei seu dauci cretici, pæoniæ, paſtinacarū, petasitæ, peucedani, pimpinel- læ seu potius ſaxifragiæ: polygonati, py- retri, raphani communis & ſylueſtris, ra- porum rubiæ, ſatirij, ſcrophulariæ maio- ris, ſymphyti maioris, valerianæ. Hic dū ſuas ſingulis facultates adſcribit inte- grum librum facit, cū tamen alias vi- res nō adferat, quam quæ remediis ipsis ſimplicibus etiam ante deſtillationē at- tribuuntur, quod vno verbo ipſum ab i- nitio monuiſſe ſatis fuerat. Et ſanè mi- ror cū tanto ſtudio libros tranſcripſerit, & ſua omnibus modis ad magnitudinē augere conatus ſit, cur alias plurimas ra- dices omiſerit, imò potius cur nō omnes quæ in vſlo ſunt medicorum vſu enume- rauerit cum ſuis ſingulas repetitis facul- tatibus, quod quidem ne faceret non vo- luntatem ei, ſed memoriam feſtinatio- ne impeditam deſuiſſe puto.

Raphanum ſylueſtrē, quē vulgò ma- iorē vocant, in vino per aliquot dies ma- ceratū minutatim conciſum, efficacem ſtillatitium liquorē reddere crediderim. facile enim acrimoniā ſuam deponit in
liquor

liquores in quibus maceratur, ita vt etiā dulces quædā radices, vt pastinacæ, simul cum eo in aceto maceratae, acriores euadant, raphani verò segmenta suam acrimoniam exuant. Aduersus calculos quidē in aceto macerari poterit, vnā cū apij radice & aniso, &c. & destillari in cinerib⁹.

Pyretri radix recens (vel etiam arida) contrita & in vino macerata destillatur: vel etiam, ad dentiū dolores & apophlegmatismos, in aceto siue recenti siue destillato, vt docet Ryffius.

Aqua utilis aduersus dentium putredinē. Radices pyretri tenuissimè contritas cum vino generosissimo misce: & fac mixturam quæ sit similis aquæ vitæ cōpositæ hanc per alembicum destillabis. Vfus tempore cochlear plenū gustabis, ore continebis, mane vel quando volueris, nam breui senties remedium. Sanat dentes infirmos, corruptos, cōcautos: eosdem purgat & clarificat: Et ad omnē putredinem siue immunditiam oris extrahendam, & per sputum excreandam prodest. Innominatus.

Aqua ad epilepsiam, cuius duo vel tria cochlearia in ipso paroxysmo dari debēt ab amico nuperrimè nobis communicata. Aquam angelicæ, quam in vino optimo

mo per triduum premacerare poteris, & aquam lauendulæ pari portione misce, & da patienti.

De vino & lacte simul destillaris, scriptum est supra in simplicibus aquis ex animalibus.

Aquæ compositæ quædam, vel ex remediis per se, vel cum aqua fontana destillandis, ex Rogerij tractatu 4. cap. 6.

Aqua extracta è foliis hyssopi, leuistici, satureiæ, præsiij, inula, & floribus iridis, & trifolij illius quod multos flores gerit ad magnitudinē nucis gallæ, cuius flores si sugantur succū dulcē reddūt. Humores phlegmaticos thoracis dissoluit, sputum attenuat, promouet & incidit.

Aqua destillata ex gūmi Arabico, tragacantha alba, glycyrrhiza, violis, maluis, omnibus in aquā infusis & destillatis, caliditatem pectoris reprimat, & siccitatem emendat.

Aqua foliorum plātaginis, quinquerviæ, tormenillæ & rosarum, si bibatur cū vino calido, pectoris vulnera ex causa calida consolidat, & dyscrasiam calidam alterat.

Aqua extracta è foliis vel florib⁹ iaceæ albæ vel nigræ, verbasco, rosis, sauina, lappa inuersa, intēperiem thoracis frigidam

dam emendat, phlegmaticos humores consumit, & vulnera thoracis ex frigida causa consolidat. Aqua destillata è mèta, betonica, melissa, balsamita, satureia, saluia, serpillio, polio, pulcio regali, hasta regia, ex foliis singulorum, capitis & stomachi infirmitati ex causa frigida medetur: fluxum ventris eadem ex causa sistit, concoctionem iuuat.

Aqua è floribus violarum & malvarum alterat & laxat.

De aquis virtutum siue Aureis, & aliis quibusdam compositis ex pluribus remediis, cum vino destillatis.

AQuæ virtutum, quas Germani aureas nominant. omnes destillantur aromatibus & herbis odoratis, (præcipuè saluia, quæ tanquam basis in hisce aquis cõpositis videtur,) per dies aliquot prius in vinũ infusis, & in vsu frequentiore sunt foris adhibita, quàm intra corpus sumptæ: præcipuè ad spiritus suo odore confortandos, & cõtra capitis dolores, &c. Sunt qui simpliciter in vino infundi iubeant, alij vase optimè obturato (quidam in lage-

na stanea) posito in cella vinaria, in fimo equino, in Balneo Mariæ, in Sole, in paleis aut stramēto conciso, in calce cui aqua pluuiialis aspergatur in lagena.

Aquas virtutū Gualtherus Ryffius in suo destillationum libro cōplures cum aqua ardente compositas describit, pauciores verò aromatibus & cæteris speciebus in vino maceratis, quæ tamen præferendæ videntur, vbi vitia leuiora sunt, & corpora ficiora, & minori caliditate indigēt. Sumptu quoque & tēpore minore fiunt. Et licet in his quoque aquā triplicem colligere, viribus differētem, ex quibus mediā præcipuè probarim. Nam aqua vitæ purior circa initium destillationis fluit, circa finem aquosior. Ex aromatibus verò & gummis, prius dilutiores partes ascendūt, calidiores & ficiiores sequūtur, quod vel color magis magisque ad ruffum vergēs declarat. Postremæ vtilitaginē olēt, & gustu in suauiores sunt. Sed extra corpus efficaciter adhibētur, &c. Verum triplex melius colligitur ex aromatibus & speciebus siccis tantum, non in vino, sed aqua ardenti quæ nihil amplius in phlegmatis habet rectificationis, in quibus similiter mediā elegerim.

Aquis virtutum, aliqui etiam semina odora.

odoratâ diuretica admiscant, & fœniculum, violas, petroselinū, saxifragā, thus, mastichen, pomū arantiū: præter aromata & herbas odoratas, saluiā, costū, rutā, abrotonū, serpillū, lilium conualliū. Talis Arnoldo cuidā Parisiensi adscribitur.

¶ Omnino in aromatum tum speciebus, tum numero & pōdere varietas est. Sunt quidā diuersa aromata, vt caryophyl. nucem mosc. cinnamū: singu. semū ciam: (quibus aliis addūt zedoariæ, galangæ, piperis longi, granorū paradisi, singul. drachmas duas) saluiæ & lauendulæ tantum addant, vt coniunctum pondus earum æquet pondus aromatum, & c.

Huius aquæ tres aut quatuor guttas vino quod in prandio & cœna bibitur, misceri consulunt: aut mane & vesperi cū modico vino seorsim bibi. Hæc aqua (aiunt) visum clarificat, cerebrum & ingenij bonitatem confirmat. Paralyfin amolitur. Faciem candidam & nigrā reddit, cutem abstergit: & alia plurima præstat.

Aliqui mense Maio vel Iunio, quum saluia & lauendula in vigore, sunt huius dimidiū, (vncias sex) illius duplum accipiunt, & minutatim concidunt. Addunt caryophyl. zinzibe. nucis moscatæ. ma-

cis, granorum paradisi, cinnami, zedoar, galangæ, roris marini, singulorum semun-
ciam conterunt, vino infusa destillant.
Hæc aqua (inquiunt) post tertium annū
melior est quàm initio. Vires habet eas-
dem omnes quas supra singulatim circi-
ter viginti in alia aqua virtutum enume-
rauimus. Descriptionis huius Iudæum
quædam authorem faciunt, qui vires has
omnes attribuat.

Aqua mirabilis & multæ virtutis. Ca-
ryophyllatæ, zinzib. roris marini partes
æquales ponantur in generoso vino per
octo dies, & postea destillentur vt aqua
vitæ. Prodest dolenti pectori, stomacho
debili, dolorib. & tortionibus ventris.
Vermes in corpore & intestinis inter-
imit. Si quis obesior attenuari cupit, hæc
bibat: & si quis macilentus habitum me-
liorem desiderat, cum saccharo bibat.

Aqua virtutum. Saluiam, lauendulam,
roris marinū, carui, & aromata diuersa,
concreta aut trita in optimo vino in lage-
nam stanneam infuso macerabis: quam
obrues calce viua per dies xiiij. & calci a-
quam pluuialem asperges, postea destil-
labis instar aquæ rosaceæ. Hac aqua ma-
didum linteum fronti & syncipiti in ca-
pitis dolore impones.

Alia

Alia bona & nobilis, Saluæ libr. 1. f. Nucis myristicæ, zinz. caryophyllorū, granorum Paradisi, Cinnamomi, ana vnciam. f. putrefiant in vino præstantissimo, more solito. Tum species conterantur & destilletur totum.

Sunt qui præterea addant, florum borraginis, rosarum rubearum, corticis citri, ligni aloës, singulorum vnciā semis. & in optimo vino (cuius pondus sextuplex sit ad reliqua) p̄ tredecim dies mace rentur: deinde vino colato species diligēter conterant in pila lapidea, iterūque admisceant vino, & vel mox destillent, vel adhuc dies aliquot relinq̄āt. Aliqui etiam in vas recipiens destillantem aquam saluæ recentis, (malim aridæ) femunciam ponunt. Facultates eius hæc prædicantur. 1. Carnem omnem, pisces & cibaria reliqua. quibus aspergitur, ab omni corruptione integra cum odore saporeque suo conseruat. Omnia vinorum vitia emendat. vt cum turbantur, pendula sunt. aut situm oient. aliterue corrumpuntur, si modicum eius vino infusilletur, ita saporem & colorem recuperant. alia intra septem dies, alia intra vnum, neque amplius deinde corrumpuntur, neque medicata sentiuntur. 3. Aromatibus

asperfa vim eorum cōseruat & odorem.
 4. Abscessus interaneos rumpit, & ante-
 quam suppurentur per inferiora expur-
 gat. 5. Abscessus extrinsecus similiter si il-
 linatur aperit, & affluere facit, demum sa-
 nat. 6. Vitia oculorum curat, vt lippitudi-
 nes tum fluidas tum ficas, & pustulas &
 maculas, aut albugines seu pterygia, si
 modicè cum penna instilletur. 7. Quic-
 quid præter naturam in facie sub oculis
 excrefcit, & lepræ incipientis suspicio-
 nem facit, illita hac aqua per pennam sa-
 nat. 8. Potè affectus omnes interaneos
 curat. 9. Item vitia iecoris, splenis, inte-
 stinorum, ventriculi. Omnes malos hu-
 mores ex cruditate in ventriculo natos,
 tollit. 10. Argentum viuum ab argento
 verò separat. 11. Vulnèra quæuis si illina-
 tur percurat: item plagas & ictus & ortos
 inde tumores. 12. Hædropem potè & il-
 lita depellit, item auriginem. 13. Cerebro
 (craneo) illita, guttam ex catarrho cere-
 bri nascentem emendat. Illita & potè ca-
 pitis dolores aufert. 14. Oris vitia emen-
 dat, si quis per noctem in eo retinere pos-
 sit. 15. Ozænis & fœtori narium & catar-
 rho medetur, si quis intra nares aliquan-
 diu retinendò tolleret. 16. Dentium ma-
 lis illita succurrit. 17. Cordis affectus sa-
 nat,

nas, & pectus cum siccius vel humidius iusto fuerit, aut tussi aut anhelatione ægrum, & cæt. 18. Memoriam auget & obliuionem tollit in homine, qui sæpius per interualla vel guttam inde hauserit. 19. Furfures, porriginem, scabiem, vlcera, postulas & si quid aliud impurum cutim infestat, aut etiam interiora corporis abstergit, & venena exigit, illita & pota. 20. Illita faciei utcumque modicè colorem nitoremque iuuenilem conseruat, ut vel octogenarius, vix paucos supra triginta annos natus videatur. 21. Omnem lepram incipientem auertit. Hæc ex libro quodam manu scripto Germanicè sine authore. 22. Exhilarat, & iracundiam remittit. Et aduersus pestilentiam commendatur. Attribuuntur autem ab aliis iidem aut similes effectus etiam aliis aquis virtutum: aut aquis vitæ potius compositis, quæ destillantur ex aromatibus & herbis odoratis, &c. in aqua ardente optima maceratis, & fere etiam Aquæ ardenti simplici.

Alia aqua virtutum. Saluæ nobilis vnciæ decem, lauendulæ herbe (aliàs fiorum) vnciæ duæ: rutæ, zinzib. caryophyllor. granorum paradisi, nucis mesc.

singulorum vncia, cinnamomi semuncia, Galangæ, piperis longi, vtriusque drachmę duæ. Spicę, citrij, castorei, ligni aloës, granorum paradisi, singulorum drachma. Hęc omnia cōtrita in vase stāneo cum libra olei laurini, & sesquimensura vini generosi, per dies nouem aut tredecim feruentur: & ter aut quater interim agitādo misceantur, postremò destillantur. Alij non oleum laurinum, sed baccarum lauri vnciam addūt, & rutę tantundē, & macis drachmam. Vires ei easdem omnes attribuūt, quas & proximē præcedēti adscripsimus circiter viginti. Alij eandem aut similem nō cum vino, sed cum aqua ardente parant.

Aqua vitę qualis Constantinopoli sit in aula Imperatoris, vt idem liber manuscriptus habet. Caryophyllorum nucis mosch. zinz. coriandri. galangæ, piperis longi, granorum iuniperi, arantiorum, saluix, basilici, rosmarini, amaraci, menthæ, lactucę, foliorum lauri, pulegij, gentianæ. florum sambuci, rosarum alb. spicę nardi, ligni aloës, cardamomi, cinnamomi, artemisix, singulorum partes æquales: malum punicum, ficus duas, passulas, amygdala, dactylos, de singulis parum. His tritis admisce partem mellis
& fac

& sacchari. Omnia in generoso vino per quinque dies macerentur, ac destillētur. Est autem optimus qui primus effluit liquor, alter infirmior, tertius infirmissimus. Quod in fundo simile vnguēto relinquitur, vtile est ad multos affectus frigidos. Primus liquor remedio est ad omnes maculas oculorum, ruborē & sanguinem (concrerum.) Ventriculum confirmat, animum exhilarat, guttæ medetur, febri, tussi, vtero, & tinea capitis, bonum denique colorem conciliat.

Aquas vitæ aliquot Vlstadius describit, plures quidem cum aqua ardente cōpositas : cum vino autem ternas, capitibus 46. 49. & 55.

Petrus Andreas Matthæolus Senensis morbum suum Italicum sanguineū cholericumque recenter contractum curare docet aqua philosophica, vt ipse vocat (codicis Basileæ olim excusi folio 70.) cōposita (ex diuersis medicamentis, succis, syrupis & vino, per octo dies simul maceratis.) ac destillata in vase vitreo per balneum feruentis aquæ, cui arenæ quantitas sit commixta. Excipit autem duplicem aquam, primā clarā, secundam rubētiorem. Deinde ad pituitosum vel melācholicū morbū Italicum, aliā com-

positionem subiūgit similiter, destillandam. Quod si efficacius, inquit, in atramentabile remediū desideraueris, tres aut quatuor angues longos, nigros, excoriatos exēteratosque tum multo sale, temporis aliquo spatio, tum aceto perfricatos, vt vnā colliquecant, addere poteris: nam hoc solum morbo Italico sed lepræ multisq; aliis ægritudinibus, quas nunc prætermittendas duximus, maxime confert. Sed compositionem istarum aquarum & vsum apud ipsum authorem leget qui voluerit. Ipse quidem se quosdam decimo potu curasse ait: alios longiori tempore, in quibus grauior erat morbus.

Io. Almenar libri de curandi morbi Gallici ratione capite quarto: Humoribus, inquit, euacuaris, procuranda est membrorū alteratio: pro qua intēriōne fiat balneum siue stufa cū aqua dulci, in qua buillant malua, bismalua, melilotus, chamæmelū, rosæ, lapathū, fumarīa, post die post purgationem. Et quū incipit sudare æger, accipiat infra scriptā aquā. R. radicis althææ, fumi terræ, lapathi, inulæ, singulorū selibram. minutim incisa pone ī quatuor libris vini maluatici per diem & noctem, deinde addatur theriacæ ætatis decem annorū aut amplius fescun
cia de

cia. destillatæ huius aquæ accipiantur vñcia tres cum vñciis duabus aquæ buglosæ in principio, vt dictū est. Et ista stufa reteretur omnibus sex diebus transactis aut septē bibendo istā aquā, quæ est optima & singularis, & in hoc morbo magnum secretum, & vltimum est cauteriū.

Aqua ad asthma certi remedij. Calaminthæ, hyslopi, adianti, marrubij, scabiosæ, tussilaginis, singu. manipulus. Aristolochiæ rotundæ vñcia. Ireos fescuncia. Sem. vrticæ tantundem. Radicum fœniculi, petroselini, vtrarūque vñciæ duæ. Liliij cœlestis vñciæ tres. Ioulæ campanæ selibra. Sem. sinapis, nasturtij, vtriusque fescuncia. Costi drachmæ quinque. Spicæ drachmæ decem. Baccarum lauri vñciæ quatuor. Nigellæ, fescuncia. Omnia tenuiter trita per dies sex relinquuntur in vini albi sex mensuris infusa, deinde lento igne destillētur. Propinabis mane vñcias ternas. Epiphanius Empiricus.

Aqua ad renum & vesicæ calculos. Asparagi, rusci, apij, fœniculi, petroselini, rubiæ, sing. semuncia, seminum quinque diureticorum, ligustici, lithospermi, ameos, raphani, seselis Malsiliensis, dauci, saxifragæ, sin. drachmæ tres. Adiathi, matricariæ, cererach, scolopendrij, trifolij, grami

graminis, senecionis (cardaminā intelligo) hepaticæ, sem. peucedani, sing. manipulus. Iridis semuncia. Xylebalsami drachmæ sex. Glycyrrhizæ vnciæ duæ. Quatuor seminum cōmunium frigidorum maiorum mundatorum, sing. semūcia hederæ terrestres, pimpinellæ, singu. manipulus. j. s. Nucleorum ceraforū vnciā. Spicæ nardi drachmæ tres. Gūmi hederæ drachmæ sex. Hircini san. præparati vnciā. Cinnamomi tantūdem. Trita infusa vini alibi libris denis, aut q. s. destillato. Similis aqua & ad eūdem vsum describitur à Rogerio tractata 4. ca. 6. sed cum aceto destillata, non cum vino.

Aqua ad calculum Epiphaniij empirici. Hyperici, chamædryos, chamæpityos, senecionis, (non erigerontem, sed fisymbrium cardaminē intelligit.) graminis quinque folij. scolopendrij, helxines, verbenæ, eupatorij, pulegij, rutæ, singu. manipulus. Quinq; radicū diureticarū, acori, inulæ, rubeæ, asari, tamaricis, singulorū drachmæ tres. Quinque seminū diureticorū, saxifragiæ, lithospermi, dauci raphani, petroselini Macedonici, ammeos, marathri, cari, libystici, sing. drachmæ duæ. Nucleorū persicorū drachma semis. Quatuor seminū cōmuniū frigidorum

dorum maiorum mundatorum de singulis sesquidrach. Glycyrrhizæ vnciæ duæ. Baccarum iuniperi semuncia. Trita hæc biduo in libris quinque vini relinques infusa, tum destillabis igne lento. Propina post balneum, vel mane in auro-ra tepidam, à semuncia vsque ad vncias duas.

*Aqua composita nonnulla cum
aceto destillata.*

DE ipso aceto destillato vide supra vbi de aquis in Balneo Mariæ destillatis egimus.

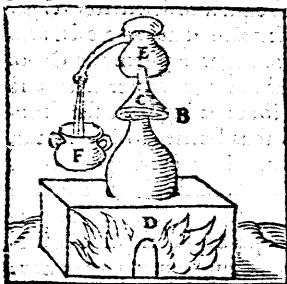
Aqua vesicæ calculum comminuens, Epiphaniij empirici, Succi saxifragiæ librae duæ. Succi miliij Solis, petroselini, anisi, sing. selibra. Aceti albi vnciæ octo. Inde destillatā aquā ieiuno propinabis.

Aqua irundinum sic fit. Hirundines iuuenes tritas in puluerem misce cū castoreo & paucō bono aceto, & destilla. Hæc aqua à ieiuno pota est vera medicina morbi caduci de quacūq; causa prouenientis. Et quamuis homo passus fuerit illum morbū per quinque annos, curabitur, si huius aquæ parū sumpserit per quatuor dies, & curabitur perfecte. Phrenitico quoque à ieiuno pota curat intra nouem

uēn dies. Cerebrū bonum facit supra oī
mnes medicinas: purgat stomachū & pe-
ctus mollificat, neruos confortat, radices
paralyfis eradicat, augmentat naturam,
& refrigeratos calefacit. Item cum hyſo-
po cocta (cum hyſſopi decocto malim)
& pota, hydropen ex frigidityte natum
curat, & febres quotidianas. Sed abſtine-
bunt ea grauidæ, ne fœtus in ytero cor-
rumpatur. Cum hyſſopo pota capitis do-
lorem arcet: ſomnum facilem præſtat, &
concoctionem & vrinæ (aliàs alui) excre-
tionem promouet. Pilos remouet, vbi-
cunque cuti puræ illinitur, ita vt nunquā
renāſcantur, Lullus & Aegidius.

Aqua Rogerij (tractatu 4. ca. 6) aduer-
ſus obſtructiones hepatis, lienis & matri-
cis ex frigida cauſa frāgit etiam lapides
renū & veſicæ. Poſeſt autē bibi per ſe,
vel cum ſaccharo. R. radicū ruſci, a-
ſparagi, dianthos, ſcolopēdriæ, ceterach,
politrichi ꝛ pentilidiō, hepaticæ, pulmo-
narię, graminis ſenecionis, cretani ꝛ ſim-
plicis, centauij, pſyllij, ſeminum citrulli,
melonum, cucurbite, cucumeris, ruſci, a-
ſparagi, apij, petroſelinij Mace. ſcēniculi,
leuiſtici, ammeos, ſileris mōtani, dauci,
ſaxifragiæ, milij Solis, xylobaſſami, peu-
cedani, vel ireos, hederæ arboreæ & ter-
reſt

reftris, gummi hederæ, nucleorum cera-
forū, cantharidum vel cariarborum, la-
pidis spongiæ, † plumbū, sanguinis hirci,
acetū albi, (cardui) fullonis se. minoris (se-
minum minorū forte) cinnamomi, spice
nardi, seminis † acori vsti, vrticæ, trifolij,
tribuli marini & campestris, vniuscuius-
que quantum libuerit. Ponantur hæc in

amphora
A magna
amplum
habente
fundū &
strictum
os, quod
cooperia-
tur supe-
rius cum
argilla B.

Itē iuxta vsque quantū libuerit: ponatur
caput emboti. Item ligentur. & tunc sub
amphora prima fiat ignis lētus D, ita ne
materia ebulliens attingere possit caput
emboti. Sic vapor per emborum ad aliā
ollam transiens in superiori condensabi-
tur, & in liquorem valdè clarū & subti-
lem vertetur, qui in inferiore olla recipi-
tur A. Hęc Rogerius. Quę à librariis cor-
rupta iudicauī, hoc signo † notare volui.

Capo.

Caponum aqua.

CAponum aquæ, vt vocant, propinã-
tur ad vires restaurãdas, valde debi-
litis morbo aut nimia euacuatione,
puerperis & senibus ægrotãtib. Solẽt
autẽ caponem ipsum in aqua diutissimẽ
coquere, vt caro omnis ab ossibus solua-
tur: & sic vnà cum iure destillare, vel per
se, vel adiectis aliis aquis preciosis, aro-
matibus, auro, argenteo, gemmis, Capo-
nem aliqui eò magis commendant, quò
fuerit annosior: nec iugulant, sed suffo-
cant: nec in aqua bulliendo deplumant,
sed plumas manibus extrahunt, & sic
exenteratum minutatimq; concisum de-
stillant. Alij non integrum, sed pulpam
adimunt. Aqua capi analeptica, & sub-
adstringens. Caponem coques in aqua
secundum artem: & addes aquæ rosacæ
libram, conseruæ rosarum, borraginis,
buglossi ana vnciam. Corallij vtriusque
ana drach. duas. Specierum diarhodon
abb. drachmam. Passularum sine nucleis
vnciam. Coriandri præp. semunciam.

Fragmenta omnium (gemmarum,) mrgaaritarũ, ana vnciam. f. Destillentur.

Alia. Capus decoquatur cum libra bu-
bulæ ad sufficientem decoctionem: cui
addes

addes vini maluatici, aquæ rosarum vtri
usque selibram : panis albi, vt imbiba-
tur, vncias tres. Contundes hæc sine car-
ne bubula, & addes species illas quæ se-
quuntur. Specierum electu, de gemmis,
diarhodon abbaris, diamoschu dulcis,
sin. drachmam. Diamargaritō, specierū
cōfectionis contra pestē, vtriusque scru-
duos, Folia auri puri octo. Misceantur
omnia cū iure, & destillētur lento igne.

Sunt qui hāc aquā parent cum croco
& cinnamomo, &c. pro puerperis quæ
& debiles sunt, & vteri fluxio eis nō pro-
cedit. Propinatur autem vel per se, vel
cum saccharo..

Aliqui etiam sine destillatione hunc
in modum parāt. Capum vetustissimū
exenteratum & rite paratum diutissime
decoquunt : pulpam deinde & ossa com-
minuunt, & in vase stāneo aut vitreo, be-
ne obturato, & in cacabum aqua plenū
bulliēte imposito, circiter sex horas co-
quunt, sunt qui aurum adiiciant, vt an-
nulos aut numos aureos..

Aqua quædam cū capone gallōue aut
gallina decoctis simul variis medicamē-
tis confortantibus, describitur apud Guai-
nerium in capite de cura hecticæ: nō de-
stillanda, sed coquēda tantum in vase vi-

p. treco.

treo, imposito in cacabo pleno aqua.

Aqua composita, ad varios affectus, intra corpus precipue, quarū quaedam ex recentibus adhuc pharmacis & succulentis sunt, alia verò infusæ in plantarum succis aut aquis destillatis sero lactis, aut sanguine.

Aqua somnifera, Hyoscyami vnciæ duæ. Radicum mandragoræ vncia. Opij drachmæ sex. Gith, succini, vtriusque drach. duæ. Sedi maioris & minoris, nymphaeæ, lactucae, singul. manipulus. Trita infundantur in libras duas aquæ papaueris, cum vncia j. s. seminis lolij. per biduum destillentur.

Alia somnifera. R. sem. lolij libram. Sem. hyoscyami selibram. Sem. portulacæ libras duas. Sem. vel rad. mandragoræ vncias tres, halicacabi tantundem. Sigillatim tritis affundes, succi fabæ inuersæ, succi rad. vel foliorū hyoscyami, vtriusque libram. Succi foliorū papau. nigri, aut si id deest, rubei, librā. s. destillati huius liquoris exhibevnciam. vehemens est.

Aqua petralis dicta, tertia Aegidij. & petram

petram seu calculum comminuat. Semi-
 nis pimpinellæ, petrocelini, apij, ari,
 (aliàs caryophylli, sinapis, aro & lappa
 omiffis, item apij, nimirū herbe & radi-
 cis: nam semen prius nominatur) lappæ,
 mastiches fingulorum partes æquales.
 Bene trita mifceatur cum fanguine lyn-
 cis (aliàs hirci, & melius) & pauco aceto
 affufo relinquantur per dies aliquot in
 vafe bene occlufo: tum deftillantur. Vti-
 lis eft calculofis, qualifcunque fuerit cal-
 culus, rubeus, alb⁹, acutus, planus, quod
 fi calculus fuerit confirmatus, patiens de
 hac aqua bibat quotidie, fic enim cōmi-
 nuerur & redigetur in arenam. Hac a-
 qua fi femel quotidie lauētur capita sca-
 biofa, curātur, & noui capilli renafcun-
 tur, & fcabies intra nouē dies curabitur.
 (aliàs & quæuis fcabies inde lota curat
 intra tres vel quatuor dies,) A ieiuno po-
 ta, fanguinis & coloris bonitatem facit
 (fupra omnem medicinā) mirificè, ner-
 uos roborat, & morbum caducum tollit
 bis die pota. (Aliàs additur, Paralyfin ex-
 terminat, fi nō fit mortua in membris)
 Aegidius & Lullus.

Aqua experta in vlceribus renū & ve-
 ficæ per cardinalem Tutellenfem. Cau-
 dæ equinæ, plantaginis rofarū rub. gra-

norū hallicaccabi, radicū althæ, glycyrrhizę, rafa singulorū vncia. Iuiubarū sebesten vtrorumque drachmæ sex. Boli armeni semuncia. Quatuor seminū cōmunium frig. maiorū mundatorum sing. drachmæ tres. Sem. papaueris albi drachmæ sex. Cytoniorum semūcia. Serrī caprini libræ sex. Relinquantur per duos dies in infusiōe, postea destillētur. Propinabis ieiuno vncias quatuor tepidas, quandiu durauerit, Epiphanius empiricus.

Aqua alia composita, secunda inter Aegidij aquas: legitur etiā in libro Lulli de aquis. Ruta, satyrium cum manibus & testiculis, chelidonia, (aliās, Ruta, agrimonia, satyrion, chelidoni.) saccharū (aliās tutia) & lapis calaminaris, æquali singula pondere contrita destillentur igne lento. Hęc aqua multis viribus pollet. Nullus oculorum dolor tam improbus est, qui non huic remedio cedat. Pota venenum omne pellit, aut cum cibo sumpta. Sic enim venenum vomitu reddit. Hydropicis medetur, stomachum ab omnibus prauis humoribus expurgat. Ignem sacrum vno die extinguit, si stuppa canabis in ea intincta superponatur. Valet etiam in igne
nigræ

nigræ dispositionis exterius candido. vel (vt Germanicus quidā liber habet) contra internum calorem ignis : nam si rubedo foris appareat , nullo modo emplastrum imponi conueniet. Cancrum curat admixta aloë. & siuppa canabis in eam intincta emplastri modo imposita, bis in die.

Aqua composita. prima inter Aegidij aquas. Hyssopi. pulegij. caryophyllatæ, cichorij, singulorum drachma. Contrita destillentur. Postea accipe rutæ petroselini Alexandrini, rutæ, zedoariæ, aloës & lapidis calaminaris, singulorū drachmam. Contrita decoques in prædicta aqua ad cōsumptionem tertiæ partis, & liquorem panno colatū seruabis in vase vitreo diligenter obstructo per dies nouē (aliàs quadraginta.) Postea detur in potu quotidie mane ante diem (aliàs per decem dies) ægro ieiuno. Prodest autem contra morbum caducum, si sex horis postea qui sumpsit ieiunare pergar. Et sanè efficacissimum est remediū. Omnem neruorū resolutionem sanat, & membra corroborat. Cum castoreo pota valet contra omnē guttam, quæ nondum radices egit in membris. Nouem continuis diebus à ieiuno pota fugat o-

mnem febrim ex quacunq; materia pro-
uenientem, (si per nouem dies quotidie
manè bibatur.) Est etiam vtilissima hæc
aqua ad abluendum vulnera in quibus
nerui dissecti sunt.

Alia Aegidij numero nona, aliqui du-
plicē vocant. Seminis apij, sem. papaue-
ris albi, apij, zinzib. (aliàs, Sem. apij, pa-
paueris albi, sacchari, caryophil.) singu-
lorum æquale pondus. Tritis in morta-
rio adde aquam conservatiuam (hoc est
ex petroselino destillatā) & destilla. Hoc
summum est tussis remedium, & malè
affecti pectoris, si quis ieiunus eam fri-
gidam biberit, & vesperi quàm poterit
calidissimam. Cum castoreo calida pota-
valet contra apoplexiam & membra pa-
ralytica sanat, modo paralytis non sit
mortua in mēbris. Somnum & quietem
facilem conciliat: membra omnia exhi-
larat: prauos humores pellit, & caput ac
cerebrum confirmat.

Alia inter Aegidij aquas numero sext.
Gladioli, hyssopi, fauine, abrotoni (aliàs
seminis abrotoni, omiſſa fauina, nō pla-
cet.) singulorū æquas partes, simul tere,
& per dies aliquot relinque, tū destilla.
Hæc aqua p quā efficax est. Resistit om-
nibus febrib' tū calidis tū frigidis. Men-

ses prouocat, si modo ter bibatur, sed noxia foret prægnati, & foetû perderet. Restrigit fluxum sanguinis & vëtris, (ego sanguinem ab ea vndecunq; cieri potius quâ fisti dixerim: alius codex, nihil quâ ventris fluxum ab ea fisti, habet.) & stomachû purgat à malis humoribus. Vermes interimit à ieiuno pota, & omnem dolorê curat: cum castoreo paralyfin sanat, si quotidie quâ calidissima bibatur, intra tres dies. Eandem descriptionem reperio in libello Lulli de aquis.

Aqua contra pestem, &c. ex sanguine maiadis, id est verris castrati, ex libro quodam Germanico manu scripto.

MAiale vndiquaque ruffum & boni habit⁹ iugulato. sanguinê olla recens exceptû, bacillo de iunipero rubra diu agitato, & agitâdo collectû sanguinis grumû abiicito. Tum rameta eiusdê iuniperi immites, & baccas de iunipero rubra similiter circiter viginti quinque. His addes parum agrimoniz, rute, phu, scabiosæ, veronicæ vulgò sic dictæ, pimpinellæ, cichorij, pulegij, singu. manipulum. Quod si sanguinis mensura sextarios tres excesserit, adicies theriacæ vn-

cias duas: si minor fuerit, pro portione sanguinis theriacæ modum minues. Debent autem omnia preparata in promptu esse, ut sanguini adhuc calenti imponantur. Permixtis omnibus liquorem stillatitium elcito, quem diligenter servatū in vitreo vase dies octo insolabis. quod semel quodānis facies: durat enim circiter viginti annos. Hunc liquorem experiētia constat egregiè prodesse aduersus pestem, apostemata capitis & laterum seu costarum, iecoris & pulmonis morbos, lienis inflationem, sanguinem corruptum, febrim, tumores, cordis tremorem, hidropem, calores præternaturam, malos humores, & imprimis aduersus venena & pestillētem febrim. Bibet autem æger quocūque ex prædictis morbis correptus, lingule mēsuram, vel quatuor aut quinque guttas, & ut insuper suadet curabis.

*De purgantibus medicamentis compositis
destillatis.*

A Quæ compositæ dicendæ sunt etiā illæ quæ ex medicamentis compositis, in vino, aqua ardente, alioue liquore maceratis, destillantur. Aromaticæ quædam compositiones, ad cordis & spirituum vires instaurandas aquis caponum
paran

parandis per destillationē, vt supra dixi, miscentur: Item aquis ardētibus, seu potius quintæ essentia vini aduersus pestē & venena, vt supra docuimus. Sed & purgātia medicamēta electuaria præcipuē, in quibus diacrydium & alia vehementia & stomacho inimica recipiuntur, liquoribus admixta, præcipuē cū aqua ardente rectificata, aut cū vino, (fortassis etiam cum vino & lacte, aut lacte seroue seorsim, in calidiorib. naturis & morbis, rectē fieret,) & aliquādiu in infusione relictā, artificiose destillantur, vt prominentur iis qui vel delicati sunt & diuites, vel nimium viribus exhausti, aut stomacho ad reliqua pharmacha abhorrente. Quod & Lullus vehementer laudat, & empirici quidam nobis cogniti cum gloria vsurparunt. Noui ego quendam qui electuarium hamech & quoddam succo rosarū cognominatur, præcipuē destillabat: & exceptum liquorem per se propinabat imbecillioribus, robustioribus verò electuarij aliquid miscebat, ita se sine omni molestia ægros purgare inquit. ¶ Cum elleboro aqua fit quæ iuuentutem instaurat: talem apud patrem meum vidi. Sed huiusmodi aquæ diuexant corpora, & succaram iuuentutis

imaginem præstant, Cardanus.

Aurum potabile.

DE auro potabili, qui vult, legere poterit multa in lib. Philippi Vlstadij, quem Coelū philosophorū inscribit, & in libro Lulli de quinta essentia. Inesse quidem vim auro, quæ ab eo ignito extinctoque in aqua, emanet, argumēto est, quod aqua in qua extincta fuerit massa ferri, vel auri, vel argēti, aduersus aconitū venenū commendatur à Nicandro: videtur enim de aqua intelligendum, in qua hæc metalla extingui debeant, cum nullū alium liquorem nominet. Ferrum, inquit, ignitum, extinguas aut ferri scoriam, aut aurum ignitū aut argētum, in turpida potione intinguas. Vbi interpres, Ferrum (inquit) in aqua extingue, & bibe. Et paulò post, Scoriam ferri in melle extingue & bibe apobamma, sic vocans liquorē in quo aliquid extinctū est. Dioscorides in vino extingui iubet (vt & Auicēna habet. & Aegineta nec nō Aetius, qui & molarem lapidem ita extinctum conferre addit, & vinum bibendū esse calidum) his verbis, Et ferri scoria, aut ferrum ipsum, aut aurū, aut argentum candens vino extinctum, si is liquor bibatur. Et sanè vinum plus vi-
rium

ipsum
ma

rium auri candētis quàm aqua recipere posse videtur. Aquam cùm aliquādo gustarem, in qua sæpius extinctum erat aurum, nullam in eo qualitatem odoris saporisue mutati deprehendere potui. Rursus aquam ardentem, præsertim ad quintam essentia redactam, amplius vino viriū auri attrahere credibile est: magisq; si aurum in tenuissimas diductum, laminas fuerit, maxime verò si in calcē redactū. Sed hæc omnia superabit, quod ex auro redditū fuerit oleum. Simpliciter verò decocti auri, ut in iure caponis, vim planè nullā esse, nisi quid ipsa persuasio potest, crediderim cum plerisque omnibus eruditis. De auri facultatibus vide Auicē. lib. 2. cap. 78. Sed quoniam purissimū ad remedia deligendū est, adscribam hic Plinij verba ex lib. 33. circa finē capi. 4. de auri purgatione. Torretur aurum cū salis grumo pondere triplici misso: & rursus cū duabus salis portionibus, & vna lapidis, quæ chiton vocātur, ita virus tradit rebus vnā crematis in fictili vase ipsum purū & incorruptum. Ego Pliniū hoc loco non rectè schistum lapidem pro schisto alumine accepisse: conicio, nam & alibi, (lib. 35. cap. 15.) aurum à lumine nigro purgari ipse scribit.

Exce

Excellit autem inter aluminis genera ꝓ schistum vocatur. Quin & ratio à viribus sumpta magis pro alumine facit: nā & sale ꝓ se purgari dicit aurū, & schisto addito, atqui alumē ad salis effectus, magis quàm lapis schistos accedit, cui veteres nullam aliam vim tribuunt nisi quā cum hæmatite (cui cōgener est) communem habet, nempe sanguinis sistendi. Alumē verò ad purgationem metallorū etiam in aqua forti, vt vocāt, assumitur. Excusari tamen Plinius potest, quòd lapidis nomen communis apud eum sit: nam & argentum viuum, & metallica multa lapides nominat: quare etiā alumen schistō, lapidem schiston, appellare potuit. Nō debuit tamē hoc facere propter differentiā illius qui propriè lapis schistus vocatur. Eodem in loco Plinij post verba iam recitata, mox subiicitur. Reliquus cinis (salis scilicet quo cū vna cremato purgarum est aurum, vel duarū salis partiū, schisti verò vnus) seruatus in fictili & ex aqua illitus, lichenas in facie sanat, lomento eum conuenit ablui, fistulas etiam sanat, & quæ vocantur hæmorrhoides. Quòd si trito spuma adjiciatur, putria vlcera & tetri odoris emēdat. Ex melle verò decoctū cum
melan

melanthio, & illitum vmbilico, leuiter soluit aluum. Verrucas curari eo. Mar. Varro author est. Hic in prioribus verbis, cinis seruatus & illit⁹, nemo dubitare potest quin de cinere loquatur. sequētia verò decoctum & illitum, ad aurum ipsum videntur pertinere. Sed meo quidem iudicio legendum fuerit decoctus & illitus, idem nimirum cinis, vt & sermonis consequētia & ipsa remediorū ratio postulat. Nam & salis vſus apud medicos (Dioscoridē & alios) est ad lichenas siue impetigines, ad excreſcētiās omnes eryſipelata & herpes: & cū melle toſti ad phagedænas, &c. Puerorum verrucas noſtri fale & fuligine perfricant. Et alumen apud Plinium putreſcētia vlcera compeſcit, cum adipe: phagedænas vlcerū ex aceto, aut cum galla pari pondere cremata: cum ſalis duabus paribus (qua proportione etiam ad auri purgationem miſcetur) vitia quæ ſerpiūt. Porro ſpume nomine Plinius halofachnem intelligit vt etiam 31. 7. In hunc locum nihil obſeruatū inuenio ab Hermolao aut Gelenio. ¶ Cæterum vt alumine aurum purgatur, ſic etiam auſy, teſte ſimiliter Plinio 34. 12. & alia ratione cum argento viuo, vide Plinium 33. 8. Vt purgetur

tur cum plumbo coquitur, Idem 33.3. A-
lium eiusdem purgandi modum Carda-
nus lib.6.de subtilitate describit.

Aurum potabile, Recipe mel & fauos
de examine apum nouellarū: cui misce-
bis ambram griseam, sperma ceti, agal-
lochum, piper lōgum, caryophyllos, nu-
cē moschatā: sandalos & aurū purū. Hęc
in fimo equino per dies triginta relin-
quens. Postea destillabis per alembicum
in Balneo, deinde materiam relictā con-
teres (lauigando super lapide nimirū,) &
aquam destillatam denuò ei superin-
fundes, & iterū destillabis in cineribus.
Hęc aqua aurum soluit. Quòd si aurum
potabile induratur, accipies de eo ma-
gnitudine pisi, & impones in ouum co-
ctum durum, cui vitellum ademeris, ita
soluetur. hoc egro propinabis, corrobo-
ræ enim per se, Innominatus.

Chymistæ ex auro solido liquorē fa-
ciunt, qui potus, vt aiunt, corpus lætifi-
cat. Geor. Agricola.

Sapientibus placet, quod edere cibos
paratos in vasis aureis, vel quorum deco-
ctioni adiunctæ fuerunt laminæ auri: &
bibere vinum in quo laminæ vel monetæ
aureæ extinctæ fuerint multoties, bonā
habitudinem cordi cōciliat & imprimi
vali

valide. Arnoldus de cōseruanda virtute.

In quinta essen. vini, aurum, argentū vinum, margaritæ, & lapides pretiosi aliaq; metalla dissolui possunt, ad faciendū aurū potabile. Sed hæc auri resolutio ad chymistas potius quàm medicos pertinet, Phil. Vltadius capite nono & deinceps: vbi plura de auro potabili legent qui volent.

Vinum in quo lamina auri quadregies aut quinquagesies extincta fuerit, apud quosdam loco auri potabilis habetur, Arnoldus de Villa noua.

Idem in libro de vino. Vinum extinctionis auri, (inquit) habet proprietatē magnam in multis cōditionibus, fit autem extincta lamina auri in bono vino quatuor aut quinque vicibus, dimittatur clarescere, & diligenter colatum seruetur, habet enim virtutem confortandi cor, & deficiat superfluitates omnium aliarum fecum à sanguine: & substantiam cordis & spiritus sua claritate illuminare potest. sua soliditate confortare: & suo temperamento temperare & præseruare, sanguinem purgare, & sua grauitate superfluitates ad partes expulsionum inclinare, & iuuentutem conseruare: virtutes partium principali

palium in suis actionibus conseruat, & tēperie soluit vrinam delegatam, sanat epilepticos & insensatos, & cōfert leprosis. Multi hoc tēpore viri diuites & principes, partes aliquas auri cū ferculis eorum coqui iubent, alij vtuntur in pānelis cum electuariis, alij in limatura, nam in cōfectione diacameron additur tum auri tum argenti limatura. Sunt qui frustum auri in ore tenere & saliuam deglutire soleant. Constat autem quod argentum ore retentum extinguit sitim: & coraliū confortat stomachū, tum retentum ore tum collo suspensum, ita quod pēdeat versus stomachum. sic enim eius conturbationē prohiberi expertus sum. Alij cōuertunt aurū in aquā potabilem, qui modus sine dubio optimus est. Et alij quidē aliter eo vtuntur pro diuersis hominū conditionibus & tēperamētis. Est sanē aurū res arcana, perfectissima, temperamento æquali & mirabili proportionē elemētariū virtutū composita, cui nullū corpus mixtū cōparari potest. Vulnus cū eo factum non inflāmur, in electuariis cōfortat visum, & synceram reddit supra omnia substantiā cordis & principium vitæ. leprā palliat & refrēnat. Sed he virtutes auro vero & naturali
non

non chymistico attribui debent.

Elixir vitæ, quod nuper amicus quidam nobis communicauit perliteras his verbis. Huius remedij descriptio Roma ad me missa est, quod an tantum possit quantum pollicetur nondum expertus sum. Extingue aurum ter vel quater in vino, vel sæpius pro quantitate vini. Deinde destillabis in Balneo Ma. quater, & vteris in variis morbis tam calidis quam frigidis, addendo calida vel frigida remedia, & interdum aliquid bonæ theriacæ prout morbus postulauerit.

Spiritū siue quintā essentiam auri, quidam ad vitia iecoris sananda extollunt.

*Aqua aliquot composita ad
oculorum affectus.*

Aqua mirabilis ad visum cōseruandum, & contra maculam oculorū. Rutæ foliorum, mentæ, rosarum rub. saluiæ, capillorum Veneris, (alij mentā & saluiam omittunt, & pro iis addūt, fœniculum, verbenā, eufragiā, betonicā, filer montanum, & endiuia,) singulorum manipuli sex. Ponātur in vino albo per diē naturalem, deinde destillentur per alem bicū. Quæ primò effluerit aqua, argēto

comparatur : secunda aut tertia Balsamo, & hæc in vitro diligentissime seruari debet. Lullus. Aqua ad omnes curabiles oculorum affectus, ex Aegidio & Lullo, descripta est à nobis superius inter aquas compositas ad varios affectus internos. Aqua composita ad oculos.

Per initium Maij collige chebdoniã, verbenam, rutam, fœniculum : teres singulatim, & de succo singularum uncias ternas accipies : miscebis. addes parum de pampinis (vt Galli vocant, pampes) rosarum, tres uncias sacchari candi, tutiæ optimæ uncias quatuor, & tantundem sanguinis draconis. Omnia trita miscebis & destillabis in alembico vitreo. Liqueorẽ qui extillauerit per duos aut tres dies in recipiente clauso relinques, deinde vteris. Efficax est ad oculos male affectos, rubentes, & catarractam siue suffusionem. Aqua vitis vna cura melle per ignem sublimata, oculorum lippitudines maximè curat, Monachi in Mesuen. Est autem aqua vitis, inquiunt, quæ tempore veris cum purantur vites, ex locis incisis, per aliquot dies clarissima destillat. Hæc aqua etiã non destillata, punctiones & calorem oculorum remouet, & visum ex calida causa impeditum clarificat

rificat, si in utroque angulo oculi gutta vna ponatur, Rogerius.

Aqua vel oleum de sponsa solis visum acuit, & quemuis oculorum affectum intra quinque dies curat, & cæt. vide infra in cosmeticis aquis inter eas quæ ad capillos tingendos faciunt. Aqua pro oculis æstate, ad præseruationem visus, descripta à Io. Manardo in epistolis 6.4.

Rosarū partes tres: herbæ fœniculi, rutæ, ana partē vnam: incidantur, & simul bene commisceantur, & post tres dies destilletur aqua, vel cum solo vapore aquæ bullientis. vel in Sole, vel ad Balneū Mariæ vocatum, ita vt in recipiente aquam vase pugillus earundem herbarum (melius si aridæ fuerint, nostro iudicio) imponatur, vt super eas stillæ cadant & rostrum superioris vasis cum inferiore illo studiose committatur, & circumlinatur vt vapores exire non possint.

*Aqua ophthalmica quadam
ex Rogerio.*

R Epleto vase destillatorio foliis agrimonie, verbene, fœniculi, rutæ, memithe, & leuistici icisis, supasperge aliquantulū vini albi & clari, & vasis luteis

q z destil

destilla. Hic liquor tumorem palpebrarum ex frig. causa reprimat, lippitudinem desiccet, lachrymas intercipit, visum clarificet, maculas frangit. Quod si efficaciorē volueris pro maculis frangēdis, adde folia callitrichi, & morsus gallinæ (anagallidis) cui flores rubet. Potest etiam è fœniculo elici aqua ad easdē causas. Nā ex radicibus & foliis fœniculi in aqua decoctis liquor collectus in pelui, supra aquā illā adhuc bullientē posita, in phiala seruetur, & quotidie mane & vesperti gutta vna in angulo oculi ponitur ad prædictas causas, communi experimento.

Vt maculam frangas, myrrham & aloē trita cum præditis aquis misce: & colati liquoris guttam mane & sero in utroque angulo oculi pone.

Aqua de floribus spinæ albæ & salicis destillata, punctiones, calores & rubores oculorum remouet, lachrymas de calida causa intercipit, & maculas de eadem causa frangit.

Aqua de foliis (& floribus) euphrasiæ lachrymas de frig. causa intercipit, palpebras de eadem causa tumidas extenuat, maculas ex eadem causa frangit, & visum impeditum restituit. (Ego euphrasiam nō calfacere, sed temperatam esse, vel

vel modicè refrigerare gradu primo, ficcare autè secundo dixerim.) Aqua egregia, ad visus debilitatem à Gordino descripta. R. Chelidoniæ, foeniculi, rutæ, fileris mon. eufragiæ, verbenæ, rosarum rub. electarū ana. lib. s. caryophyllorum piperis longi ana vnc. duas. Cōcassata in alembico vitreo igne lento destilla, & quotidie impone in oculis.

Alia eiusdem ad fistulas, quibus eam mederi certum est. Vini albi optimi destillari eodem vase, quo aqua vitæ, lib. 2. aquæ rorismarini, saluiæ, sing. lib. 5. sacchari lib. 2. Simul denuo destillatis adiecto saluiæ, florū rorismarini, sing. vnciā. Macerata diebus octo, colabis, & vteris.

Aqua ad cancrum in quacunque parte corporis. Herba cancri quæ etiam pescolumbinus vocatur, flores coroneorū, flores cerifolij, frondes aut folia rubi. Idæi (quem Galli framboſiam vocant,) & pauca rosæ albæ, mel, & vinum album, & alumen quod Galli à glaciē nominant. Hæc omnia simul destilleantur, Andreas Furnerius.

Aqua ex talpa, &c. ad omnem guttam, noli me tāgere, capitis scabiem, guttam rosaceam & lupum: Vide infra inter cosmetics vbi aquæ adtingendos capillos

inuenta recēsentur. In cosmeticis etiam referemus aquas illas qua tubercula & vlcuscula in facie sanantur.

De aquis odoris.

A Que nōnullę solius ferē odoris gratia sūnt, vt manibus, faciei & capitis barbaeque pilis aspergantur: item lintheis sudariolis, & vestimentis, cum aliis tum lectorum, quibus non solum aspersione, sed etiam vapore suo feruidam odoris suauitatem communicent. Rosacea etiam ad ciborum condimenta venit, sola puto in hoc genere nam & ad intinctus assumitur, & infunditur asis carnibus adhuc calidis, &c. Cæterum ex odoratis aquis alię simpliciores sunt, alię ex pluribus compositæ. Vtriusque aquę virtutum, aureas nostri vocant, adnumerari possunt: nam & harum alię simpliciores sunt, alię compositæ. Sed aquę aureæ pleręque omnes etiam intra corpus sumuntur, & omnes in vino aut aqua ardente herbis aut aromatib. infusis sūnt. Odoratæ nobis simpliciter dictæ aliter vt ex subiectis exemplis patebit. Rursus odoratæ vel totæ destillantur, vel post destillationem etiam odorata quædam pretiosa ei adduntur.

Quæ

Quædam sine destillatione fiunt.

Ireos puluis aquæ calidæ mixtus, odoratam reddit, & barbitonforibus in vſu eſt. Lauendulæ & multò magis ſpicæ vulgò dictæ flores, tum recentes, tum aridi, in aquam aut vinum, aut aquam ardentem vaſe bene obturato in ſolato quæ iniiciunt, vt odore ſuo imbuant. Sed recentes & adhuc humidi, vinum ſerè in acetum conuertunt. ſicci non item.

Odoratioꝝ autem fiet liquor, ſi flores in vaſe vitreo clauſo, in Sole ſiccantur: & poſtea vinum album affundatur. Quod ſi quis odoratam aquam ex tempore deſideret, vnâ aut alterâ guttam olei de ſpica aquæ puræ ſatis copioſæ affundat, & ſimul in vitreo vaſe oris anguſti agiter. Hæc omnia quanquam ſine deſtillatione fiunt: eadem tamen ritè deſtillata, præſertim alijs quibuſdam admixtis, ſiue pretioſis, vt moſcho, ambra, ziuetta, caphura, agallocho, ſiue mediocribus, vt aſſia dulci, ſtyrace, & ſtaſte, myrrha, aromatibus quibuſcuq; præcipue caryophyllis: aut etiam vilibus, vt roſis, corticibus aut floribus, aut folijs citri, limonis, arantij, folijs lauri. herbis communibus odoratis, roſmarino, amarako, ozimo, &c. multò ſuauiora ſiunt.

Crocus quidem nimis vehemens est, & caput replet.

*Aqua rosarum cum moscho, cum
croco, cum caryophyllis, cum
caphura, &c. ex
Bulcasi.*

CUm moscho. In aquæ rosaceæ libris duabus pones moschi boni contriti aureū, in vêtre destillationis vitreo. Et destillabis paulatim, & repones in vase vitreo diligenter occluso. Aqua est mirè odorifera, & regibus conueniens, ut panni eorum inde aspergantur.

Cum croco. Croci boni semunciam in libris duabus aquæ rosaceæ infundes per spacium diei, & destillabis. Utile est hæc aqua ut misceatur medicamentis: item ad odorem & ornatum.

Cum caryophyllis. Caryophyllorum contritorum semunciam in sesqui libra aquæ rosaceæ per horas xxiii. pones, & destillabis.

Cum caphura. Vnciam caphuræ cum libra aquæ rosaceæ destillabis, & uteris in medicamentis regum.

Eodem modo fit aqua rosata cum sandalis, & aliis speciebus (aromatibus) quibusuis

busuis. Sunt qui destillant hæc omnia in aqua simplici loco rosaceæ.

¶ Tribulum quasi trifolium Romæ vocant. herbata odoratissimam, quam destillant pro suffumigiis, & aliis variis odoramentorum lasciuis faciendis. Monachi in Mesuen.

¶ Aqua odorifera, qua capitis, cordis & stomachi vires refocillantur. Florum lauendulæ manipuli quatuor. Rosarum alb. & rub. vtrarumque manipuli duo. Rorismarini, caryophyllaræ, cyperi recentis, corticum citranguli, singu. manipulus. Menthæ. saluię, thymi, sambuchi, foliorum lauri, vel pulegij singu. manipulus semis. Caryophyllorū vnciæ quatuor. Galangæ, nucis mosch. calami aromatici, zinziberis, cinnamomi, florum (malim radicis) ireos, singul. semuncia. Vini albi libræ sex, (vel q. s.) Trita infundantur per octo dies in vitro bene clauso. postea vtere. Egregia est ad manum lotionem, si parum inde ad copiosam aquam puram miscueris. Poteris etiam destillata vti. & imponere moschi scrupulum, Epiphanius empiricus.

Alia eiusdem eximia odoris suauitate oblectans, zibetti. moschi vtriusque drachma. ligetur in linteo subtili, & infun-

q s datur

atur ad Solem per aliquot dies in aqua
rosacea libris duabus.

Alia eiusdem, perquam odorifera.
Ozimi, menthae, sambuchi, iridis, hyssopi,
balsamite, (sifymbrium interpretor.)
satureiae, salviae, melissae, lauendulae, ro-
rismarini singulorum manipulus semis.

Caryophyllorum, cinnamomi, nu-
cis moschatae, singul vncia. Citrangu-
la poma (à citriorum genere ouata specie,
colore luteo) tria aut quatuor. Terantur
& infundantur in aqua rosarum triduo.
deinde lento igne destillentur. Destilla-
tione peracta addes moschi scrupulum,
& insolabis.

Alia eiusdem, excellentissimi odoris.

Aqua rosarum librae tres caryophyl-
lorum, cinnamomi, sandalorum citri-
norum, singul drachmae sex, florum lauen-
dulae manipuli duo. Assae dulcis drachmae
sex. Vini maluatici, aqua vitae vtriuf-
que vnciae duae. Relinque per mensem in
infusione ad solem bene clausa in vitro,
vel super fornace. Deinde in balneo
Mariae destilla, & adde destillationi
mosci drachmam semis. Tum rursus die-
bus decem in Sole vel super fornace re-
linque, vtere. Mirum in modum odora-
ta est.

Aqua

*Aqua odorata Andree Furne-
ry, in libro eius Gallico de
decoratione natura
humana.*

AQua mirę suauitatis, pro suffiendis
lectorū linteis, vnde locus vniuer-
sus grato odore spirat. In parua phia-
lam vitream immittes octodecim aut vi-
ginti grana moschi, & zibetti, & ambraę
parum, deinde aqua rosacea impletam
igni appones, & cum incaluerit auferes,
& bene obstructam refrigerari fines.
post quam biduo sic reliqueris, vtēris
deinceps. Tam elegans est, ac si destillata
fuiſſet. Cum indusiūm aut lintea suffire
volueris, pones eam in vase ore largo, &
supra eam bullientem vestimenta exten-
des, vt vaporem imbibant. Alius mo-
dus aquę odoratę quam vocant casso-
lettam, id est capsulam. In vas paruum
ex orichalco funde modicam aquę ro-
sacę moschata, & modicum zibetti, &
caryopyllos, agallochum, styracem ca-
lamitam, omnia trita ad ignem trisecto:
& exhalante inde vapore imbues quę
volueris vestimenta. Mirabilis est odor,
quem vt conserues, vas diligenter clau-
des, & cum videbitur, amplius rosacę
assun

affundes, vt renouetur.

Alius. In aquæ rosaceæ libras quatuor immites assæ dulcis crassiuscule tritæ. styracis, & caryophyllorum, camphoræ, agallochi singulorum vnciam. Moschi, zibetti, vtriusque grana viginti. Hæc pariter indes in vas vitreum membrana clausum, decem aut duodecim foraminibus modicè pertusum & vas ipsum in cacabo aqua pleno per horas quatuor bullire permittes, quasi in balneo Mariæ. Postea refrigeratum colabis per lintheum subtile, & in vitreo vase seruabis, in quo moschi grana quindecim injecta fuerint, quibus cum aqua iam dicta perfusis, (dilutis) vas obstrues, & per quinque dies insolabis. Sic aquam habebis longè odoratissimam.

Aqua odorifera & secreta, cuius pars vna cum decem aquæ puræ partibus mixta totâ facit suauissimâ. Moschi grana viginti plus minus, (prout odor eius magis minusve tibi placuerit,) nucis moschatæ, caryophyllorû, galangæ, spicæ nardi, granorû patadisî, macis, cinnamomi, singulorum vncia. Omnia trita indantur in vas vitreum destillationi idoneû, affusa aquæ rosaceæ sesquilibra aut circiter. Sic per quatuor aut quinque dies relinques

ques. postea addes ter tantum aquæ rosaceæ, & totum hoc destillabis in alembico in cacabo pleno aqua bulliente tanquam in Balneo Mariæ. Aquam inde collectam diligenter occlusam seruabis ad eundem vsum, vt superiorem.

Alia excellens. Aquæ florum citri libræ duæ. Aquæ de rosis rubeis libra: de myrtis, selibra. Rosarum moschatarum bona quantitas, & similiter iasmini (scilicet florum,) caryophyllorum semuncia.

Aissæ dulcis bene contritæ vnciæ tres.

Vernicis vncia. Styracis calamitæ & rubei, vtriusque semuncia. Omnia trita & aquis admixta destillabis in alembico vitreo cū capite & recipiente diligenter luto septis, ad exiguum ignem aut in balneo Mariæ, vel in cacabo aquæ bullientis.

Aqua odoratissima, qua cum etiā oleū destillatur. Illa quidē vel cum cētuplo aque puræ, permixta, totā sua suauitate imbut. hoc verò etiā cū millecuplo. Myrrhæ electæ, puræ, recentis & pinguis in frustula minutatim cōtritæ libra. Succus rosarū selibra. Mixta in alembico destillantur in cinerib. vbi primum lēto igne aquam separabis, aucto deinde oleū: demum aquā ab oleo secernes. Aqua illa faciei nitorem conciliat. Vulnera efficaciter glu

ter glutinat tum vetera tum noua. Oleū
verò maximè pretiosum est, & eadē que
aqua efficit, sed multò celerius: verbi gra-
tia, horæ spatio, quod aqua diei. Aquæ
huius destillatæ vnciæ ceteris aquæ pu-
ræ admixta, omnes reddit egregiè odo-
ratas, olei verò vncia, aquæ puræ etiam
centenis libris addita, idem facit.

Aqua rosacea moschata: quæ ad aliàs
etiam compositiones requiritur. In va-
se vitreo quod inferius largū, supra an-
gustum sit, moschi grana duodecim aut
amplius immitte, & sic membrana clau-
sum per quatuor aut quinque dies insola-
to. Deinde vas aliud simile rosas reple-
tum modicè siccis & tuis, obstrues lin-
teo tenai & raro, vel cilicio. Tum os va-
sis quod rosas continet, impones in os al-
terius quo moschus continetur, & dili-
genter luto obstrues ambitum, & insola-
bis, ita vt vas rosarum superiore loco sit,
alterum inferiore, in fenestra aut alibi
vbi calor Solis vehemens sit. Poteris
etiam rosas modicè ficas & contusas o-
ptima aqua rosarum aspergere, & ita in
destillatorium immittere, &c. Hac aqua
longè suauissima tum per se vteris cum
volueris, tum aliis compositionibus eam
admiscebis.

Aquæ

*Aqua destillata Cosmetica, hoc
est ad ornatum perti-
nentes.*

A Quæ destillatæ cosmeticæ in ali-
quot differentias distrahûntur. Aliæ
enim faciei conueniunt, vt colorem eius
reddant, album, roseum, nitidum, ru-
gas amoueant, à Sole præseruent: aut vt
maculas & scabritiem in ea aboleant. A-
liæ ad capillos & colorem in eis mutan-
dum pertinent. Aliæ dentes dealbant.

Non debet autem omnis cosmeticorû
vſus inhonestus, & homine probe insti-
tuto indignus videri. Nâ Galenus quoq;
clarissimus medicorum cosmetica medi-
camenta non pauca præscribit in opere
de compositione sec. locos: & sæpe vtilē
& honestû eorum vſum esse docet. Nam
maritorum quorundam improbitas par-
uis & leuibus cōiugum vitiis, ab amore
earum ad pellices & meretrices auerti-
tur: & vitia quædam huiusmodi sunt, vt
hominem ingenuum cum iis in publico
apparere pudeat: nonnulla etiam mole-
stiam inferunt. doldrēque aut pruritus,
vt tubercula quædam in facie, &c.

Nos quidem hæc non mulieribus aut
aliis

aliis hominibus, sed medicis tantum scribimus, quos viros bonos, & prudentes esse conuenit: vt cum aliàs honestis istis re mediis vtantur, tum imprimis cum huiusmodi à Regum & principum nobiliũque matronis spectatæ probitatis requiruntur. Plura de istis, & quid cosmetica ars, qua honestus ornatus quæritur, à commotrica & fucatoria differat, leges apud Galenum de compos. medic. sec. locos libri. 1. capi. 2.

Aquas cosmeticas simplices hic non referemus, vt sunt aqua florum fabarum, fragorum, roris, lactis caprini. Vide supra de aqua fragorum, & de eadem ac ceteris apud Brunsvicensem aut Ryffium. Habet & aqua vitæ vim cosmeticam vt suo loco recitauimus.

Aquæ destillatæ de foliis perfici & salicis, æquo pondere mixtæ humectata inde tubercula in facie rubicunda, Galli vocant[rubiz,]perfanant.

Vinum aromaticũ ad ornatum mulierũ, quæ curim albã. subtilẽ, purã & coloratiore reddit. Zinziber & cinnamomũ pone in vino, & destilla ad modum aquæ rosaceæ. Valet etiam contra omnes frigidas complexionēs, & maximè contra paralyſin, Arnoldus in libro de vino.

Gofm

Cosmeticam aquam, qua cum mulieres cutē crassam, nigram & squamosam emendant, ex argēto viuo cocto in ouo crudo, &c. habes apud Nicol. Massam de morbo Catholico lib. 6 capi. 2.

Aqua ad faciei candorem. Spumæ argenti lib. f. Tritam cerne, & in aceti albi lib. 2. decoqueat tertiæ partis consumptionē, rudē agitando, decoctam destillato. Tandem addito caphuræ semunciam aphronitri, olei de tartaro, aluminis scissilis, sing. vnciam. Colato per pannum crassorem, faciem & collū illine, Epiphanius Empiricus.

Alia eiusdem ad faciei nitorem. R. radicū lilij, arij, dracunculi, singularum recērium selibram. Aquæ florū fabarum sesquilibrā. Aquæ rosaceæ vncias octo. destilla, adde moscho carij, cinnamomi, vtriusque drachmas duas. Faciem bis die abluito.

Aqua ad eundem vsum elegans, eiusdem. R. Florum fabarum, amygdalarū, amararū, persici foliorum, singu. vncias tres: lactis caprimi, quātū aliorū omniū destillatis, adde 6 vel 8. ouorum elixorū albumina, quę misceri agitariq; cū aqua destillata oportet: mox iterū destillato atq; caphurę drachmas duas admisceto,

r

Aqua

Aqua Gallicana, ad lentigines, omnē scabritiem & maculas faciei. Tartari ad albedinē vsque cremati libra. Mastichæ, tragacathæ, vtriusq; semuncia. Camphoræ drachmæ sex. Albumina ouorū quatuor. Trita mixtaq; in aqua rosacea destillentur. Remediantur cum admiratione, Epiphanius Empiricus.

Aqua cōciliās faciei roseum & formosum colorē. R. pintā aque vitę ter destillatæ, prasilij vnciā: caryophyllos numero decem & totidem grana paradisi. cubebas quinque numero. Omnia trita & cribrata cum aqua vitę per parū feruefacies in vase diligēter operculato, ne quid vllō modo expiret. Deinde refrigeratam hanc mixturā destillabis per alēbicū vitreū omnino lēto igne, & habebis aquā bonā & clarā. Cū vtivolueris, spongia inde madida faciē vel cutē alicuius tinge. Facit em̄ sine dubio colorē roseū, candidum formosum. Et durat ista tinctura longo tēpore: nēpe per duos vel tres annos. Quōd si aqua vitæ defuerit, accipe vinum rubeū de Rupella quod reperiri pōt optimū, mēsurā semiloti: maior em̄ vini mēsurā esse debet quā aquæ vitæ. Sed aqua vitæ multò melior est ad hanc aquā parandā. Hæc aqua cutē hominis subtiliter

subtiliter & mirabiliter ornat, Ex codice manu scripto sine authore.

Huic similem mox ponemus ex Gordonio.

Alia rugas maculas faciei tollēs, & cutim clarificans ex albuminibus ouorum destillatis. Vide supra inter aquas simplices in Balneo Mariæ destillatas.

Aqua mirabilis quæ delet napas (tubercula seu pustulas papulæ sue, aliqui napas vocant. Itali puto) Lupinas, glandulas, scrophulas, porros, id est verrucas, & omnia nascencia mala vbiuis in corpore tollit. Olei laurini libræ duæ, thuris albi, mastiches electæ, gummi Arabici, terebinthinæ claræ, singulorum drachmæ tres. Tritis terendis misce omnia & destilla per alembicū. Et in aqua ista sic destillata infunde selibram cineris terræ, & iterum destilla: & serua aquam tanquam thesaurum, Innominatus. Videtur autem hic liquor oleum potius quàm aqua futurus: & nisi cinis adderetur, recte destillatis balsamis ascribi posset.

Aqua cosmetica faciem dealbans, & calculum comminuens, descripta est nobis supra circa finē tituli vbi de viribus liquorum destillatorum in genere egi-

mus. Vide etiam Rogerium tractatu 4. capit. 5.

Cosmeticas quasdam ad faciem reperies etiam mox in sequentibus ad capillos inscriptis. Sunt inter balsama quoque inferius quæ ad ornatum faciant.

Aqua destillata aliquot ad faciei ornatum ex Andrea Furnerij libro Gallico de decoratione naturæ humanæ.

Aqua ad nitorē & albedinē faciei. Florū rosarū albarum, nymphaeæ, sambuchi, liliorū adēptis crocis, fabarū, tingulorum istorum florū libra. Aquæ fragorum selibra. Medulæ panis albi quantum videbitur. Albumina ouorum duodecim. Thuris albi vnciæ duæ: in his omnibus per noctem infundatur cerussa trita. Destillentur omnia in alembico vitreo aqua extracta. Soli exponatur. Ea abluatur facies manē & vesperi, ita ne abstergatur.

Alia, ut facies & reliquæ corporis partes pulchrā & iuuenilē speciem retineat. Aquæ vitæ vnciæ duæ. Aquæ de floribus fabarum, rosaceæ, vtriusque vnciæ quatuor. Nymphaeæ vnciæ sex. Mixtis omnibus adde tragaçathæ albissimæ drachmam

mam, per sex dies in solatam hanc aquam colabis linteo puro. Vfus eius est manè, ita vt non abstergatur.

Alia ad splendorē & formam faciei. Aqua de albuminibus ouorum recentiu per spongiā facta cum æquali mēfura fucci limonū, destilletur vt rosacea: Huic aquæ postea addes lixiuij communis circiter duas vncias: & limonem integrum contusum (decorticatum potius) immittes, post octo dies exprimes ab eo succū. & miscebis cum aqua Facies prius abluta aqua pura, & absterfa, hac aqua destillata lauetur. Nitorem elegantē cōciliat, cutim conseruat, & omnino optima est.

Alia qua utebatur Isabella ex Arragonia ducissa Mediolani. Florē farinæ frumenti subigito cum sextario lactis capri ni, inde panem in furno leniter coquito, & extrahito antequam nimiu coctus sit. Huius panis medullam per minuta frustula diuisam aut friatam, & in alio recti lacte caprino infusam per sex horas relinquito. Admiscebis aquā ē duodecim albuminibus ouorū cum spongia factā, calcis de putaminibus ouorum vnciam, camphorā, aluminis saccharini, corallij albi, singulorū drachmas duas. Omnia hæc trita cum liquidis incorporentur, &

in alembico vitreo destillantur. Aqua inde proueniet optima, & vtilissima ad tollendum omnes molestias in facie nascentes. Decorem faciei quàm fieri potest summum conciliat.

Alia formam faciei concilians. Folia rorismarini, & tartarum album cum vino albo miscebis, & aqua inde extracta per alembicum vrere vt præcedentibus ad eundem effectum.

Alia ad idem. Flores fabarum in bono vino albo per vnum aut alterum diem insolabis in lagenâ vitrea, deinde lento igne destillabis. Vsus eius est mané & sero vt ea abluatur facies, sed eadem semper prius lauetur decocto cerussæ. Et breui tempore videbis effectum.

Alia quæ omnes maculas tollit. Crystallij & corallij partes æquales pone in vase vitreo cum aqua limonum digittum transversum superante, hoc vas obstructum in loco aliquo frigido vt in cella vinaria, in terram impones, (addendum erat per quot dies.) Deinde limaces abiectis testis aqua modicè salsa roties laubis, donec omnis eorum viscositas abierit. Tum destillabis & seruabis aquam. Deinde ex rapis etiam minuat

mutatim concisis aquam elicies in alem-
bico. Vfus tempore, accipe primæ a-
quæ cochlear vnum, secundæ quatuor,
& tercię quatuor, misce & ablue faciem,
quæ tamen prius abluta sit aqua pura &
absterfa.

Alia ad idem mirabilis. Accipe lima-
ces sine testis suis, & laua vt supra dictũ
est. deinde salis (aliàs salis gemmæ) con-
triti vnciam in vase vitreo sparges, &
limaces superimpones tum rursus salem
alterum sparges, & limaces superimpo-
nes, idque alternis facere perges donec
tertia pars vasis impleatur. Tunc affun-
des succi limonum tantum, vt supra sa-
lem & limaces duobus digitis excedat,
& destillabis. Aqua ista vtëris vt supra
scriptum est. Quod ũ destillandi com-
moditas non fuerit, simul omnia mixta
insolabis vase clauso, donec vnguenti
formam recipiant, eoque vtëris vesperi.
vt aliis supra scriptis vnguentis, (facie
prius abluta, abstersaque,) & postridie
manè ablues faciem cum aqua de flori-
bus fabarum. Hoc etiã in Antidotario
Gordonij legimus.

Alia non destillata. Duodecim li-
mones, singulos in quatuor partes diui-
sos, in bono vino albo pone. Hoc li-

quore vtêris sicut aquis prædictis. Feliciter succedet.

Post hæc sequitur eiusdem effectus aqua destillata ex ciconia tenera, quam supra descripsi inter Aquas medicinales simplices.

Alius modus optimus & secretus. Oua sex recentia, vini Maluatici selibra, pipio nondum totus plumis vestitus, ca seus à pressura recēs cui nihil adēptū sit butyri, arātia poma 8. olei de tartaro vnciæ 3. cerussæ vncia. Terētur quę teri possunt, & misceātur oīa, vt destillent igne lento. Aquæ vsus est vt præcedentium. Curem reddit elegantem, subtilem. teneram, quā fieri potest maximè.

Lotio siue aqua regia quæ tollit omnes maculas. In aquam terebinthinę claræ, quanta de libris duabus extrahitur, impone mastiches semunciā, thuris albi vncias tres, tragacanthæ semunciam. Trita commisce cū aqua, & destilla, aquam seruabis. Deinde axungiam porci masculi nō salitam liquato, & per linteū duplex colato. Deinde accipito, zinziberis albi, caryophyllorum, cinnamomi, euphorbij, spicæ nardi, camphoræ, singulorum vncias duas, nuces moschatas tres. Trita hæc omnia cum
axungia

axungia colata, vt dixi, mifcero. his adde vncias duas argenti viui ſepius abluti cum fale & aceto & per corium traieci, & cum hoc incorpora ſcoriam (la feuille ou de la laueure, vt Gallice ſcribitur) argēti fini (de couppelles.) Omnia ſimul mixta deſtillato, aquam ſeruato. Poſtea accipe aquæ de terebinthina prædictæ vncias ſex, & poſterioris aquæ de axungia duplū mifce: & cum vti volueris, abluito faciem prius cum decocto ceruſſæ & abſtergito. Tum de aqua iſta cōmixta circiter ſex guttas in volā manus effunde, & vbi volueris illine, & locū illitum linteo intege donec ſiccetur. Effectus ſequetur mirabilis.

Alia de limacibus. Limaces albæ triginta. Lactis caprarum libræ duæ, Adipis porci vel hœdi recentis vnciæ tres. Camphoræ trite drachma, deſtillantur in alembico vitreo.

Alia. De medulla panis frumenti albiſſimi ſex vncias infunde & laua in libris duabus lactis. Miſce diligenter, & deſtilla, vt ſupra, & laua.

Probatuſ etiam aqua deſtillationis aluminum ouorum.

Alia candorem faciei inducens. Myrrha vnciæ duæ: thuris albi, maſtiche
r s vtriuſq;

utriusque semuncia, zinziberis albi drachmæ tres, cinnamomi electi argenti sublimati, utriusque drachmæ dux. Camphoræ drachma. albuminis ouorum libra aut sequi. Omnia diligenter mixta ponatur in ventre gallinæ iuuenis & bene habitæ, exenteratæ. Quod si voles, gallinā simpliciter adiecito, sed pelle de tracta minutatim diuisam: addatur etiā lactis asinini, aut caprini sextarii circiter tres. Destilla in alembico vitreo.

Ut facies eleganter splēdeat. Oua recentissima triginta macerato in aceto quā acerrimo per tres dies & noctes: deinde cum acicula pertundito, ut quicquid humoris continent effluat. Hæc in rosario destillabis ut facies eo abluatur.

Aqua faciē clarificans. Radicē serpentariæ purgatā & concisam in tenues rotulas per dies nouem macerabis in vino albo ita ut quotidie vini recentis selibrā aut amplius affundatur, deinde accipe omenta (toyllettes Galicè) hædina mense Maio seruata numero sex: oryzæ contritæ & coctæ in trib. libris aquæ solani nigri, & libram de farina oryzæ, aquæ prunorum syluestriū selibrā, fabarum contritarum sine corticibus quæ in aqua iam dicta bulliāt. His adicies duodecim
poma

poma putrida, & oua decem. radicū iridis communis aut iridis Florētine mani. duos mellis librā amygdalarū amarorū selibram, gummi Arabici, sarcocollæ, tragacāthæ, boracis. cāphoræ, singulorū drachmas duas: lactis ouilli, libras sex. terebinthine Venete vncias duas. aquæ de floribus nymphææ libras duas. Hæc pariter in alembico destillentur igne lento. Aqua destillata Soli exposita sæpiuscule moueatur.

Alia quæ maculas cutis delet & dealbat. Boracis vncia. camphoræ drachma semis. aluminis communis drachmæ tres. gummi Arabici, & tragacantæ, vtriusque semuncia. sarcocollæ, assæ dulcis vtriusque drachmæ duæ, cerussæ vnciæ quatuor. Omnia hæc tere, misce & infunde in aquæ serpentariæ aut (&) de floribus lilij vtriusque selibram, vnâ cū aquis de floribus genestæ, de solaneo, de nymphæa, singularum vnciis quatuor. Mixta destillabis in alembico vitreo.

Vt facies clara & iuuenilis fiat, aded vt vix maiorē quindecim annis ætatē præ se ferat. Oua gallinæ recentia sine corticibus duodena. cinnamomi vncia. lactis asinini libr. Aqua inde per alembicum detracta ablue faciem.

Cosmeti

*Cosmetica quedam ex Antidota-
rio Gordonij.*

R. Radicum lilij, rad. dracunculi, ari,
cicerum excorticatum, orizæ a-
myli, cerusæ loræ, saponis Galliciani,
vnc. duas. Ponantur in olla noua coeper-
ta, decoquantur in furno, & cōterantur.
Tum R. tragacanthæ, gūmi Arabi, ana
vnciam, infundantur in aqua de floribus
fabarum. Deinde porcellanas tempera
in aqua limonū, donec possint malaxa-
ri, adde boracis semunciam. Hæc omnia
cū valde exigua axungia porci, miscean-
tur cum aqua fabarum. Hinc factō quasi
vnguento illine totam faciem mane &
vesperi, & abluere cum aqua tepida cola-
turæ furfuris. Hoc medicamē abstergit,
purgat, dealbat: deniq; faciē reddit sum-
mè & mirificè venustam, planam, æqua-
lem, gratiosam.

Aliud. Limones scissi in tres vel plu-
res partes, decoquātur in vino albo, quo
cum facies abluatur.

Aliud ad rubificandū poma maxilla-
rum. (cui supra quoque similē descripsi-
mus.) R. Aluminis, brasiliij, granorū ex
quibus fit persicum rubeū, terantur cum
aqua vini destillata. Inde plurimum illi-
nat

natur locus quem libuerit rubificare.

Quòd si adderetur per exiguū aquæ fals Ammoniaci destillati, color foret firmior ac diuturnior. Caueatur tamē ista aqua Ammoniaci: quia omne corp⁹ corrodit, & si vti libuerit minima quātitate adiiciatur, ne corrūpat medicamentum.

Qui plures liquores, destillatos præferim, ad faciei puritatē & nitore requirit, legat Rogeriū tractatu 4. cap. 5. vbi is describit aquam fabarum, & limonū, quarum vsus fit vel per se, vel cum compositione quadā, &c. item aquam cum bryonia & dracunculo compositam, & simplices, ex fragaria, ex hasta regia, ex herba muscata, ex floribus nigelle, &c.

*Aqua ad tingendos capillos &
alios pilos.*

S Ponsam Solis tritam (aliās, Solsofi, semina trita) pone in lacte mulieris nutriētis puerū masculū, decē (aliās quadraginta) diebus, deinde fac oleum. Hoc oleum decoctum cū auro foliato leniter bulliando per diē vnū, mirabile est: nā si quis cum eo lauerit crines, auro similes euadent. Eadē si facies illinatur & fricetur, plana & clara erit, vt angelica videri possit, continuando per quinque dies.

Quia

Quin & visum clarificat, & quemuis oculorū affectū intra decem (aliās à quatuor) dies curat : nec nō omnes dentium dolores intra triduum : & si gingiuarū cū ea bene fricentur vermes cadunt & moriuntur, Aegidius, inter cuius aquas hæc numero quarta est. Si quis biberit de hac medicina nouē diebus, curatur à paralyfi de quacunq; causa proueniente, etiam si durauerit per quatuor annos, Lullus in lib. de aquis. Viderur autē hic liquor nō destillatione, sed expressione tantum fieri, vt dicam inter Olea ex seminibus.

Aqua ex lardo destillata, vt capilli longi & flauī ac splendidi fiant, & facies elegantior. Lardi quantum volueris radendo quā minutissimē conscindes, deinde in pila marmorea contūdes vt pastam subactā referat. Hac in alēbico destillata liquorē albū colliges, quo pilos & faciem inunges. Pulchritudinem enim eis & splendorē conciliat, Andr. Furnerius.

Aqua ex melle destillata pilos venustos & prolixos reddit. Vide infra vbi dicemus de quintis essentiis simplicibus : & inter aquas quę destillātur in rosariis.

Aqua dealbans, &c. ex talpa, sexta inter Aegidij aquas. Talpam in puluerem redige cum sulphure, & affuso chelidonix

nia succo relinque per aliquos dies, postea destilla. Hac aqua lauabis locum cuiusuis bestia, & dealbabitur. Eidem si admisceas aquam, aliàs omittitur vox, aquam aloën & ceram, inungendo locū affectū curabis omnem guttam: & quod vocant noli me tangere, si emplastrū inde factum imponas. Iuncta similiter scabiem capitis emendat, & curat guttā rosaceam emplastri modo imposita. Ceterum cū lapide calaminari & aloë mixta, curat iupū perfectè, emplastro inde imposito bis in die, si etiam superfluitates eadē mixtura lauentur. Nullo modo autem intra corpus sumi debet.

Aqua tingens viridi colore. Cupersæ, id est virrioli libra. Smerilli selibra. Destilla & vnge, Epiphanius Empiricus. Capparorum aqua destillata virides verè pilos & capilosefficit, Cardanus.

Aqua ad dentium purgationem bene faciens.

R. Salis Ammoniaci, salis gemmæ, singu. vncias tres. aluminis saccharini fescunciam. destilla, aut in lib. duabus aque macerentur octo dies colēturque, detibus lauādo affrica, Epiphanius Empiricus. Alias duas similes ad eundem

dem vsum reperies infra post Aquæ for-
tis descriptionem.

*Per descensum quomodo destil-
lentur aquæ ex herbis, floribus
& radicibus.*

Modus destillandi per descen-
sum aquas odoratas &
efficaces ex flori-
bus & her-
bis.

Accipe vas figulinū, super quod lin-
teum lineum rarum, extende, & su-
per ipsum rosas, (nam sic rosacea fragrans
mirum in modum euadit,) aut vacinia
florēsue alios aut herbas sparge. In-
de habeas patellam quæ vas integat, &
super fundum ignem pone. Sic destil-
latur odoratissima nō solum, sed etiam
efficacissima aqua. Rosacea in Sole con-
clusa poni solet, vt fumi odore priuetur,
cū ramen odorem rosæ retineat. Car-
danus.

Rosæ recentes linteolo super peluim
tenso impositæ, si vas carbonibus igni-
tis

tis plenum acceperint, destillant aqua multa & odora in eampeluum. Eodem modo flores reliqui. Syluius. Mihi quidem hoc destillationis genus pro iis omnibus quæ frigida sunt & refrigerare debent, commodum videtur, præcipuè si odore careant, vt pleraque omnia adstringentia: & magis etiam quæ frigida & humida sunt. Quinetiam multam aquam & breuiori tempore, minori quæ sumptu sic habebimus, nec periculum est quòd euaporent. Sed danda opera ne vas impositum nimis ferueat: & ne diutius, quam par est relinquatur, ne aqua adustionem recipiat.

Si duæ matulæ sibi applicentur, & superior rosis impleatur & insoleatur (interposito linteo) destillat aqua odoratissima in subiectam, Syluius. Aqua rosarum moschata quomodo in Sole fiat per descensum, præscripsimus, supra in capite de aquis odoratis. Palpebras inuersas commendat violarum florum luteorum humor, qui per se in vitream ampullam destillat. Vas impletur floribus qui diebus pluribus sole continuo macerantur: unde liquor quidam colligitur in fundo, is oculis salutariter imponitur, Alexander Benedictus.

R. Turiones fœniculi, antequam flo-
reant, succi plenos cū foliis. hos in phia-
lam vitream imposito, non omninò ta-
men replebis: & os eius inuersæ in alterâ
phialam subiectam immittito, ac oblini-
to fermêto, ne spiritus exhalare possint.

Pones autem phialas in foramine ali-
cubi in pariete, solem meridianum ferui-
dissimum versus. Sic intra sex aut circi-
ter horas aquam habebis vtilissimam ad
lippitudinem & visum acuendum: cuius
utilitatem amicus in seipso expertus, qui
aquam quoque ipse parauerat, nobis in-
dicauit. Squillæ recentes detracto cor-
tice exteriori, cultro incisæ vâsi infernè
foraminulento, & supra operculato lu-
toque munito imponuntur. Huius ollæ
fundus immittitur in alteram ollam sub-
iectam in scrobæ terræ, & luto commis-
sura circumdatur. Tum ignis excitatur
circa superiorem ollam per noctem vnâ
(horas decem aut amplius.) Sic aqua de-
scendit in ollâ inferiorem, quæ cum farina
vel pane mista, gustata mures cito necat:
citius si lithargyri paucum miscueris,
Bulcasîs li. 2. & ex eo Syluius. Est quâdo
per descensum fiunt aquæ & olea quæ-
dam, quomodo ex resinosis arboribus
vrendis pix, Syluius. Sed de oleis quæ per
descen

descensum fiunt, infra dicemus. Quædam medio ferè inter ascensum & descensum modo fiunt, vt oleum vitrioli cucurbita in latus posita transuersa.

*Destillatio in cineribus, uel arenis,
aut scoria trita, &c.*

IN cineribus destillantur tum aquæ, tum olea. Aquæ, mitissimo calore, quæ manu tum cineres, tum ipsa destillatoria vasa tangendo discernes. Et fortè nihil interest in Balneo Mariæ aut cineribus quasuis aquas destilles, si ignis modum obserues. Nam in Balneo Mariæ aquam cui destillatoriū vas imponitur feruere licet: cineres feruere aut calere nimis nō licet: nempe cū herbæ, radices, flores, aut liquores aliqui ad deriuandam ex eis aquam destillantur. Eò quidem suauiora, & empyreumatis minus olentia fieri creduntur in cineribus destillata huiusmodi, quò lenius lentiusque res perficitur, ita vt capitellum non caleat, & aliquando inter vnā & alteram guttam delabentem, circiter quinquaginta vnitates ab accelerante numerari possint. Olea verò maiori igni & calore vehemeniore indigent: nempe sic ciorè, itaque licet in cineribus rectè fieri

possit, quicquid in aqua fit, non conuertitur tamē: nam olea in cinerib. fieri possunt, in aqua bulliente nequeunt. Sed hæc res clarior fiet infra vbi de quinta essent. docebimus. Facilis autem & in promptu est per cineres destillatio, si vas figlinum aut æneum mediocre, satis profundum, & cucurbitę seu corporis destillatorij capax cinere tenui & cribrato aut arena tenuissima, eousque repleatur, vt quę in vase est materia destillanda, tota infra cineres habeatur neque emineat. Hoc vas cineribus plenum supra quinque aut sex ferreos cylindros aut bacillos pones: qui trāsuersi de latere ad latus impositi sint. tribus nempe lateribus foco impositis, eorum duo latera occupabūt, posteriori, si res ad parietem fiat, non est opus. Anterior pars huius ceu quadratę constructionis aperta relinquetur, vt ignis illic fieri & subiici possit. Longitudinem laterum singulorum pedalem esse satis est: altitudinem digitorum sex, aut circiter.

Hæc omnia circunquaque luto (admissis frustulis testaceis) obfirmabimus, vt calor melius contineatur, duobus spiraculis relictis in angulis. Sed modus hic prorsum extemporaneus est, & pro vno duntaxat vase idoneus. Ego opererem fierem

fiorem aliquando fornacem construxi huiusmodi. In angulo domus basin cum lateribus & calce erexi, ad altitudinem sesquipedis. Super basi fornacem rotundam cū hostio vno angusto, longo latoq; instar parui lateris, (ita vt manus inseri possit,) qui cum claudere liber fornacē opponitur. Spiracula seu ventilia erant tria. Altitudo fornacis ad digitos circiter decem. Supra hanc fornacē eiusdē circumferētiæ lamina ferrea imposita erat, diametri ad duos pedes aut amplius circa hanc vndique margo erigebatur ex crudis lateribus (nam pro fornace lateres coctos accepi) in orbem, altitudine ad duos palmos: Rotundum hoc supra laminas spatium cineribus replebatur. In cineres per circuitū circiter quinque vitrea destillatoria indebantur, vt eodem tempore, & eodem igne plures simul aquæ, aut olea destillarentur. Vndique autem fornax munita erat luro subactō cum aqua valde salsa, cui pars aliqua fimi equini mista erat. Est sanē hoc genus fornacis valde idoneum, quòd exiguo igne indigeat, qui & ipse in tali forma diutissime durat: vt mane & vespere semel curasse ignem ferè sufficiat. Debet autem is ex carbonibus tantum fieri, quiper bacil

lum ferreum, tantum vt commodè per ostiolum inferatur, in fornacem omituntur, bacilli huius margines vtrunque modicè eleuātur, vt carbones cōmodius cōtineantur. Opus est etiā bacillo ferreo oblongo (pro modo fornacis) in fine curuato secundum angulū rectū, & ibidem in fine aliquātulū dilarato, per quem moueantur & digerantur qui intus sunt carbones & de bacillo detrudantur. Sed hæc experientia melius cognoscuntur. In his fornacibus, & quomodocunq; in cineribus, tū alia aquarū oleorūq; vt dixi, genera rectè parātur, & p̄cipuè quæ sicca in vino infusa & aliquādo vase optimè clauso macerata fuerint, eundem prorsus odorem saporemq; redditura: vt absynthium, sicut supra docui, gentiana, bacce ianiperi, & aromata ex quibus destillatas aquas aureas denominant nostrates, &c. tum aquæ vitæ destillatio aliquoties repetitur: in aqua hoc animaduerti, meliorē semper & puriorē partē primā fluere & quicquid phlegmatis est, (vel aquæ mortuæ, vt quidā vocant, quod inutilis, noxia, & fere fœtida sit,) postremum sequi, quod in capitello vitreo pulchrè dignoscitur. nā dum essentia purior, ignea scilicet & aërea fluit, nullum in capite fixum

gnum apparet: vbi verò iam phlegma cō-
meat, aquæ striatim fluentis vestigia ma-
nifestò apparent, quæ vt primum videri
cœperint, remouendum est vas recipiēs,
& quicquid in cucurbita seu ventre reli-
quum fuerit, tanquam inutile effunden-
dum: & altera destillatio inchoanda, idq;
repetendum, donec nullū amplius phle-
gma se probat, quod quarta plerunque
aut quinta destillatione contingit. Post
quam non amplius destillatione, sed cir-
culatione opus est, vt liquor rectificetur,
vt illi loquuntur, & in cœlum aut quintā
essentiā vertatur. Destillata vapore aque
calentis vires & qualitates plantarū inte-
grius retinēt: sed quia excrementosa sunt,
parum diu seruari possunt. Diutius quæ
cinerū aut schoriæ pulueratæ calore de-
stillātur in vasis lapideis aut vitreis, quā-
rumlibet multis, super lōgam aut rotun-
dam fornacem regulis intestam, quæ su-
stineant arenas altas plumbo alto circun-
datas. Sed vasa hæc paulatim calfacien-
da & refrigeranda sunt priusquam aëri
frigido aperiantur: aliqui mox rumpun-
tur, Syluius.

Vltadus destillationem quādam in
cineribus fieri iubet igne tā lēto, vt pos-
sis numerare vnū duo tria p singula gur-

tarum interualla.

Fructus quilibet bene maturos, confisos & contritos destillabis in arena igne lento, Vlstadius.

Extemporaneus quidam modus.

Conficitur & repente aqua, dum calefacto aut feruente succo, cyathus superponitur vitreus, in quo fumus transit in guttas. guttæ inde collectæ in aquam coguntur. Sic acetum in aquam facile vertitur. Vtilis hæc ad oculorum maculas & suffusiones detergendas, maxime si albo aceto ruta incoquatur, Cardanus.

Resinam larignā aliqui in vase ligneo ponunt cuius fundus ad perspicuam, & quàm fieri potest summam tenuitatem à tornatore redactus sit: sic in loco calido purior & tenuior pars destillat.

De rosariis, id est instrumentis, quibus ex rosis & aliis medicamentis liquor stillatitius elicitur, igne subiecto plerumque immediate, ex carbonibus aut segmentis lignorum.

Iguis

Ignis in destillatione magis adustio-
nis odorem communicat aquæ destil-
landæ quàm carbones aut aqua, quod vt
caueas arenam imposito patellæ in com-
munibus rosariis: aut potius fac vt arena
inter ignem & patellam sit, necnon cir-
ca patellam, eamq; vitreatâ si terrea est,
nam & ex ære fit. Patellæ & alembici cõ-
missurâ luto munies, fascia scilicet lin-
tea luto inducta & aptè circûposita, nec-
non vas recipiens cum naso alembici,
Brunsuicensis. Hodie quidam rosarias
istas capellas ex ære faciūt, & suprâ are-
nam ponunt herbas destillandas: & in cir-
cuitu patellæ (& infra ipsam quoque, ni
fallor) spatium vacuum aqua replent, ca-
nali vbi infundantur ad id factò. Ignem
autem vel ex carbonibus subiiciunt, vel
ex lignorum segmētis breuissimis, quòd
ignis flamma propter ambientem aquâ
minus posse nocere videatur. Sed procul
dubio hæc omnia in vitreis vasis multò
fœlicius destillabuntur, siue in Balneo
Mariæ siue in cineribus. Acetum de-
stillatione candidum redditur, cùm ad
alios chymistarum & medicorum vsus,
tum vt syrupo acetosomisceatur, de quo
Bulcasis verba adscribam. Construe ata-
nor simile illi in quo destillatus aqua

rosacea. & semper pone vas destillatoriu
ex vitro vel ex terra vitreata: & imple
tres partes ex aceto bono, vt quarta pars
vasis superius sit vacua. ne cum ebullierit
acetum effundatur. Deinde operi vas cū
vase aliquo superius, sicut nouisti, habente
nasum, vt sit in aqua rosacea: & fac
ignem leuem nō fortem: nam si esset for
tis, non fieret acetum adeo album. Opor
tet autē acetū quod destillatur, esse ex vi
no albo, & accerrimū. Sic albū & purum
colliges liquorem, & repones. Eodē mo
do destillari potest vinū, Hæc Bulcasis.
Ego in vitreis vasis in cinerib. aliquando
destillaui, quod aliquot hætenus annis
feruo odore saporeq; aceto nō destillato
simile, colore tm̃ & substātia differēs qui
bus aquā purā refert. Videtur autem Bul
casis sentire destillandū esse acetum cum
igne sine aqua, non in balneo Ma. sed eo
modo quē in rosis destillādis, primum &
secūdū facit. i. sine aqua cū igne lignorū,
aut potius carbonū. Nos in cinerib. opti
mē destillaui. Dissolnūtur aceto for
ti præsertim destillato, vel succo limonū,
margaritę, testę ouorum, lapides renū,
vesicę: corallium vtrūque, eaque post sic
cata promptē friantur: præcepitata & su
blimatæ in cinabrium, & in argentum
vium

vinum redeunt, Syluius. Aceto destillato metalla resolui chymistæ aiūt item vrina humana destillata. Cannabis folia in farinam versa, quòd caput feriant, potum suauiter inebriantem efficiunt. Cardan. Videtur autem aqua superinfundenda, & cum simul fermentata fuerint, destillāda, similiter vt aqua ardens vel in rosario, aut simili instrumento, vbi ignis immediatè subiiciatur: & fortè bis aut ter repetenda destillatio.

Idem dixerim de auenæ aqua, de qua similiter Cardanus: Aqua (inquit) ex auena destillata vtuntur Moscouitæ quod vino careant, nec minus excalefacit aut inebriat quàm vinum. Cùm enim auena crassioris sit substantiæ, necesse est vt ex destillatione incalescat, attenuetur ac exacuetur, & ad naturam aque ardentis accedat. Hæc illæ. Idem sanè fieri poterit ex quouis potu inebriante, vt zytho, ceruissia, curmi, & apomelitæ, præsertim vetere: & eo qui cum milio decoquitur.

Mel inter destillandum inflari & exundare solet, cùm incalescitur: hoc cauetur, cùm destillatio fit in rosario cōmuni, sup imposito in patella ligneo cribro (cū setis equinis.) ita vt mel attingat.

Destilla

Destillaturus autem in cucurbita vitrea, puram & bene lotam arenā admiscebis, & ignem lentū facies. Aqua prima abiicitur, colligitur verò secunda cui color aureus, & sub finem ruffus. Huius aquæ vsus est mulieribus ad capillos, vt augeantur, mollescant, & flauescant, ea madefacti præsertim in Sole. Defluuia capillorum emendat. Oculis tumidis & lippis medetur: & aquosas earum tunicas & caliginem discutit. angulos oculorum læsos & vlcerosos sanat. Locis ambustis egregiè medetur. præsertim mollib. & teneris, ita vt nulla cicatrix relinquatur.

Posterior aqua, quæ ruffa est, expurgat pus & saniem in putridis vlceribus, si ea lauentur. & imponantur madida inde lintea, & cum ea repurgarit, carnem etiam producit, Rysius. Vide Vlstadium.

DE OLEIS DESTILLATIS.

Et primū genere deinde particulatim:

De Oleis ex plātis, floribus, herbis, gūmis, resinis, seminibus, corticib⁹, lignis:

De Oleis compositis illis quæ balsama

De Oleis ex animalibus. (vocat.

De Oleis metallicis.

Olea

Olea quæ vasis chymisticis siue per descensum, siue per ascensum parantur, quædam simplicia. quædam composita sunt: horû quædam ex pluribus composita vt balsama, quæ artificialia vocât, aliquot: quædam ex paucis. Sunt quæ inter simplicia & composita media videri possint, vt illa vbi vni medicamento cōtrito liquor aliquis additur, quo cūm maceretur & vnâ destilletur, vt per id quasi vehiculum ascendat, postea separatur.

Item quædam ex plantis fiunt earûmque partib. floribus, radicib. seminibus, corticibus, resinis, guminis, lachrymis. Quædam ex animalibus, earûmque aliqua parte, aut excremento. Alia ex metallicis, aut simili. vt ex antimonio, plumbo, succino. Nos de singulis loquemur, per tres istas posteriores classes. De cæteris verò oleis quæ alio quopiâ modo fiunt, vt expressione, infusione, &c. infra seorsum tractabimus. Vt oleum benedictum ex lateribus ignitis oleo restinctis destillatur per sublimationem, sic ex ladano, cera, liquoribus, gūmis, resinis, ossibus, medullis, & aliis pingui humore abundantibus potest sublimando, trahi oleum. Syluius. Olei natura rebus mixtis siue à natura cōpositis omnibus inesse videtur, cū
fali

fali etiam corpori aridissimo inſit, vt Cardanus ſcribit. (Eſt etiam in ſalē pinguitudo, quod miremur, Pli.) ſed aliis pl⁹ aliis minus. Eſt enim oleoſus & pinguis humor qui in mixtis ineſt, non aqueus ille & facilis exiccatur, ſed aëreus qui etiā calidus eſt. Vtrique enim elemento ſui generis humiditas eſt. Hunc liquorem in quibuſdam ipſa natura ſeparat, non in plantis tantum per ſuccos ſine liquores, opoūs Græci dicunt: lachrymas, gummi, refinās, elæomeli: ſed etiam in corporibus inanimatis, vt in metallicis pinguibus, ſurfure, argento viuo: item in bituminum generibus diuerſis, naphtha, ſuccino, ambra, & petrelæo, cui nomē quod ē ſaxis eſſuat. Manifeſtiſſimē verò in animalibus, tum per alias eorū partes, tū præcipuē adipēs, medullas, ſanguinē & in ijs quæ ſanguine carent congenerem ei pinguē aliquem humorem. Idē neque excrementis deſt, alui, veſicæ, ſudori, meili, ouis. &c. In ſolidis quidē tum animalū tū plantarū partibus, iis præcipuē omnibus ineſſe videtur, quæ fibras ſeu venas habent manifeſtas, per quas ſcilicet nutrimentum attrahitur. Nutritioni enim dulcia maximē deſtinātur, quæ quidem facile in pinguitudinem à mediocri
calo

calore vertitur. quin & ipsa pinguis sub-
 dulcia sunt. Et succi pinguis abundantia
 in iis maximè spectatur, quæ dulcibus
 multis aluntur. Pinguiatamen ipsa per
 se non nutriunt, quod innatent, neque in
 massæ seu chili in vètriculo vnitatem re-
 digi possint. Iam pinguiusculus ille
 succus eò plus olei continet, quo in soli-
 diore aut sicciore inest materia, vt pote
 syncerior & minus aquosus. Guaiacum
 quidè quod in aqua subsidit, eo abundat.
 Rariora & leuiora ligna pingue succum
 in gūmi aut resinas conuertunt, quam-
 obrè eo minus abundant solidiora den-
 sioraque & grauiora eundè retineant, vt
 guaiacum, iuglans, fraxinus.

Porrò oleū lignis omnibus inesse vel
 cinis ostēdit. omniū enim cinis pinguitu-
 dinem suam habet, quā in lixiuium depo-
 nit. A deò durabile est pingue aëreum &
 magis etiam igneum, vt cū terra com-
 buratur, aqua euaporet, illa remanēt, par-
 tim incinere, partim in fuligine: quan-
 quam in vtriusque etiā illis terræ essen-
 tia reliqua sit, vt sola aqua absumpta vi-
 deatur tota. Sed hæc ad philosophos
 pertinent.

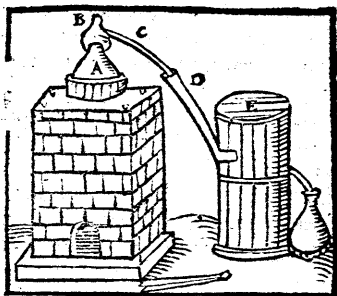
Quo

*Quomodo extrahendum sit oleum
ex aromatibus, ut caryophyl-
lis, nuce moschata, cro-
co, macis, & aliis.*

ARoma quodcunque volueris concisum, & contritum crassiusculè, aqua vitæ rectificata & circulata, mediocriter perfunde, & simul macerata demum destilla igne perquam lento. Et cum aqua vitæ omni iam detracta, oleum stillare inceperit, materiam aromatum è cucurbita exemptam sacculo impones diligenter filis obligato, & in prelo ad id apto exprimes, vtriusque ferreis preli laminis bene calefactis. Sic expressum oleum destillare, rectificare & circulare conuenit: vt oleum syncerum à crassiore materia separetur. Fæces deinde rursus digeri seu putrificari possunt cum aqua vitæ prius separata, & denuò destillari. Et hic modus commodissimus utilissimusque inter cæteros videtur, Ryffius: sed obscurius quàm oportebat, nos vt licuit verrimus.

Oleum

Oleum quomodo per destillationem extrahatur è lignis, & similibus, uelut caryophyllis, ex Cardano.

IN vitreo vase A contrita ponuntur, & quanto leuiore licet igne destillantur: & si liceat aqua feruente circum vas posita oleum elicere, longè erit melius. Summitati vasis pileus vitreus B imponitur, ac luto ne respiret aptatur, cui de more canalis adiacet, C cui alter canalis vitreus adiungitur D ita luto septus vt nihil possit respirare. Hic per vas ligneum E transit, quod aqua perpetuò frigidissima repletum habere oportet, cannula detrahentes quicquid iam calorem contraxerit, aliam nuper haustam denuò adde-

t do

do, nam sic refrigeratur, fumique non vtuntur, sed in aquam vel oleum transeunt, cōuersique per canalē partem obliquam & ultra vas aqua plenum exportantur, guttatim in vas cadūt. Vt igitur vidi, primò turbidum quoddam effluit, substantiam rei tenuiorem efferens, post aqua clarior exiit, demum oleum, quod exusti potius odorem refert quàm rei illius à qua defluxit. Hoc modo aquarum etiam (ex herbis & floribus) destillatio fieri potest, sed is longè melius per descensum fit, &c. Sunt qui iuxta Fornacem moscham ponunt aliāque pretiosiora odoramenta, retinetque aqua odores non solum proprios, sed etiam moschi, & aliorum quæ apponuntur.

De destillatione per descensum. Vltadius capitulum. xix. docet de hoc destillandi modo in genere: & priuatim de oleis ex lignis iuniperi, ex vitellis ouorum, ex nucē moschata, & Benedicto: ex quo ego clarius & breuius rem ostendere conabor. Docet igitur construi fornacem huic destillationi aptam, similem foco qualis apud Germanos fit, ex lateribus non coctis, altitudine sesquicubiti vndique, excepto anteriori latere, (quod humiliter fieri potest, & lateribus tenuibus regi

tegi, ad imponendum aliquid vt ferramenta, quibus ignis regitur,) latitudine trium cubitorum quoquo versus. In medio huius foci foramen B sit tantum vt pes hominis immitti possit. (Erit autem hæc fornax etiam ad alium vsum apta, nēpè ad figillandum sigillos Hermetis, vt vocant: cū cucurbitæ vitreæ os in foramen furni inditum palmi, id est quatuor digitorū longitudine, & si quid amplius circa ipsum patet eo argilla obstruēto, vbi incanduit forcipe similiter candente cōprimatur.) Destillaturus ergo in hac fornace, cucurbitā C accipe de optima terra: sin minus de cupro vel orichalco. hāc imple vsque ad tertiam partem materia destillāda, & include ei operculum D ferreum tenuissimum ex lamina ferrea. foraminibus paruis plenū. Tū inuertes, & impones os vasis in fornacis foramen ad tres vsq; digitos inferēdo, & quicquid circunquaque patet, luto diligēter explebis, ita vt nihil quicquam in hoc foramē decidere possit. In parte autem inferiore foraminis cucurbitam E vitream subiicies (pro qua imponenda eximendaq; & vt videas quando materia tota destillarit, anterior fornacis pars debet esse aperta:) cui superioris cucurbitæ os infer-

tum aptetur,) non lutando tamen. Tum ignis fiat superius circa vas quod materiam continet circūquaque. Sed ignis primo exiguus esse debet, & à vase quātum fieri potest remotus: deinde paulatim & maior & vasi proprior excitari.

Sciendum est autem quod à quavis materia, à principio aqua destillat, plus minus, secundum materiæ differentiam. Hæc cum fluere desierit, & iam oleum destillare cœperit, euacuabis cucurbitā è vitro subiectā, iterūque subiicies: & ignem augere perges, & eūdem propius vas excitare, donec nihil amplius olei destillet. Tūc enim ignis mox longè remouendus est vt superior cucurbita refrigeretur. Deinde inferiorem, id est excipientem auferes, & oleum seruabis. Cæterum ignis, vt dixi, in principio perexiguus requiritur: paulatim augendus ad quartum vsque gradum, duabus ex causis. Primū ne nimij caloris subito excessu omnis humiditas, etiam oleosa consumatur: quod præcipue cauendum est, cum ex vitellis ouorum & nucibus moschatis oleū desideramus. Nam in aliis quibusdā, vt ex lignis iuniperi, repétino etiā & magno igne excitato nihil deliqueris. Deinde quia lignū accēsum fortè, cucurbitam

bitam lædere, vreret, rūperet, aut oleum ingrato odore afficeret. Porro in oleo Benedicto simplici, augebis ignem saltē in fine destillationis, & destillādi locum huiusmodi parare poteris. Foueā in terra fodito, longam, latam & profundam pro modo ollæ in eam imponendæ. Sit autem olla vitreata, aqua abluta; & super orificium eius ponatur lamina ferrea tenuis, multis foraminibus perforata, ita vt lamina infra summū ollæ marginem sit digiti trāsuersi latitudine. Supra hanc impones aliam ollam quæ materiam destillandā contineat, sic vt orificia coniungantur, & omnia optimē ludentur. Tum fiet ignis circa ollam superiorē, quæ tota sit extra foueam præter orificiū. Sed secundus hic modus incommodior primo est: quoniam aqua ab oleo separari nō potest: nec facile cognosci quando tota materia sit destillata, nisi vsu & consuetudine id cognoscatur. Potest etiam fornax fieri in colle præcipiti, vt idem Vlstadius docet: ego ne sim prolixior, omitto.

Oleum de foliis citri, arātie, aut limonis cū destillatur, primò aqua elicitur: deinde oleum, quorū vtrunq; separatim seruari debet, oleum quidem imprimis suaue & bonū est. Fit autem hunc in mo-

dum. Folia de quauis prædicta arbore, discissa contunde in mortario, & destillando aquam excipe: & cum videris guttam aliquam diuersi coloris aque innatantē, mutato recipiente ignem auge, & olea collige, id modicē olebit aduersionem, & vitium emendatur, si diu Soli expositum relinquatur. Sunt qui iam dicta folia inter duo linthea siccent & conterant, adiciantque alia multa odorata, vt zibetū, moschum, ambram, styracem cal. ladanum, cinnamomum, benzoum: non quidem substantiam eorum, sed fumum dūtaxat, hæc enim iniiciunt in aquam rosaceam super igne, & vapore eorū folia imbuūt. His ita diligēter imbutis, accipiūt aquā rosaceam in qua macerata sint aromata quædam vt charyophylli, galanga, nux moschata, &c. per vnum aut alterum diem: eaque madefactum puluerem foliorum in cineribus igne lento destillant, donec aqueus liquor separatus sit: deinde aucto igne oleum excipiūt, quod longē gratissimū, & suauissimū odoris est, Furnerius.

Empiricus quidam mihi retulit, hoc modo commodē oleum separari ab herbis & radicibus. In terebinthina aut larygna resina lota (octies aut nouies) donec albescat

albescat, herbas aut radices impone, & in arena calida relinque q. s. Deinde destilla igne lento. & profluet primò terebinthina, mox ab initio, aut si parum mouet cōferta seu vniuersa deinde fluet, primū lacteo ferè colore, deinde flauescens. Deprehendes autem gustu quando liquor optatus fluere incipiat: colore mutato, vas recipiēs quoque mutabis, vt seorsim excipias, postremus enim liquor ignobilior est, & extra corpus vsurpandus: prior verò intra corpus, Hæc ille. Ipse mihi videor oleū de baccis iuniperi vidisse hoc modo paratum.

Olea destillata quæ intra corpus dantur, omnia miscenda sunt cum licore aliquo, vino, apomelite, aut syrupo cum aliqua destillata quapiam, alioue medicamento, vt infra etiam inter balsamelæa dicemus, hoc est quod empirici dicunt, oleis vt pote spiritibus, addendum esse aliquod corpus.

De oleis ex floribus.

Oleum ex croco paratur sic. Aspersa aqua vitæ digeritur materia, & abstracta per destillationem aqua vitæ prælo expressus liquor circulatus, vt supra scriptum est de aromatum destillatione in genere, ex Ryffio.

Oleum de spica, ex Gallico libro furnerij. Herbam (flores potius) spicę aut lauendulę ad breue tempus insolato: tum in alembico aquam extrahito. Hęc per æstatem Soli loco quàm calidissimo exposita, oleum in superficiē effundit, quā subinde ab aqua separatam seruabis. Nā & suauissime olet, & aduersus morbos varios, præsertim frigidos, vtile est: & dolores tollit.

Eiusdem alter modus. In quanta uolueris copia olei de amygdalis dulcibus, flores spicę bene maturos macerabis in vase vitreo in fimo equino per dies quadraginta: deinde lento igne destilla: postremò in Sole rectifica vase diligenter obstrueto. Si tamen adustionis odor sit, duo aut tria exigua foramina in cooperculo relinques. Sic in Sole purgatum, bonum & odoriferum remanebit.

Eiusdem tertius modus. Floribus spicę bene maturis vas vitreum imple, obstrue, & quotidie quātum poteris addece. Hoc facere perges diebus octo: deinde vas obstrueto in fimo equino per tres menses putificato: tandem destillabis: in alembico magna diligentia, & extractum oleū insolabis, ita vt semper quicquid clarius est, separes & reserues. Sunt qui

qui materiam, vt primum ab igne (sic habet Gallicus liber, sed puto legendum à fimo, scilicet equino in quo macerata est per tres menses) extracta fuerit, Soli exponunt, & innatans aquæ oleum subinde remouent. Vbi verò flores oleum reddere iam desierint, quantum poteris exprimes, & succum expressum in Sole relinques vase inclinato, vt supernatans oleum facilius separetur. Sic oleū perquā odorum habetur sine omni adustionis vitio, Hucusque Furnerius.

Idem oleum Ryffius fieri ait, vt oleū de rosmarino, concisis floribus in vino vetere maceratis, destillatisq; ita vt alembici spiritus subinde refrigerentur, &c. Vide supra in Oleo de Rosmarino. Sunt qui hoc spicæ oleum publicè vendant, & balsamū nominēt, cum tabulis in quibus facultates eius descriptæ habētur. Valdè calidum & ficcum est. Noui ego mulierem quæ vnā, & alterā guttam eius non sine periculo intra corpus sumpsit, sed lumbricos inde multos deiecit. Miscetur rebus quā plurimis, odoris præcipuè gratia. Gutta eius cum multa aqua agitata, totā reddit odoratā. Medici etiam oleis vnguentisque calidis eā admiscēt, tum odoris gratia, vt vel gratum

augeat & conferuet, vel celet ingratum: superat enim omnes odores: & fortè nullus liquor reperitur aequè simul & vehemens & suavis odore. Ex spica certè longè odoratiør quàm ex lauendula fieri videtur.

Oleum rorismarini quod vicem balsami gerit. Ampulam floribus rorismarini impletam sepelito in arena clausam panno duplicato ferato, aut cum cera & coopertorio ita quod nō respiret, Arnoldus: duplici linteo, deinde etiā cera occlusam, Hollerius vique ad mediā partē: & sic relinque per mensem aut amplius, donec flores in aquā cōuertātur. Hæc aqua separata & soli exposita per dies decē aut xx. (aliās xl.) dēfatur instar olei. Cor, cerebrum, nervos, & totū corpus roborat. Pannos faciei & maculas delet, iuuentutem cōferuat. Gutta eius aquæ imposita, vt balsamum subsidit. Prodest ad telas & lachrymas (aliās maculas & alios affectus) oculorum, si gutta vna imponatur in oculos, bis aut ter ad summum. Membra paralytica vt plurimum recalcificat, & sanat aliquando. Phlegmati falso resistit, fistulas & cancerum, quæ aliis non cedūt remediis, persanat. Ad eadem facit aqua vitæ ex vino in quo decoctus sit

ſit roſmarinus deſtillata, Lullus.

Ego roſmarinum non decoquerem, euaporat enim viſ vini & quinta eſſentia: ſed in vaſe obſtructo macerarem aut putrificarem, deinde in Balneo Mariæ primū poſt in cineribus aqua ſuper fæces rurfus infuſa deſtillarem. Mecum facit Arnol- dus de Villa noua, qui in libro de vino, (vbi ille de roſmarini etiam oleo eadem ſcribit, quæ iam ex Lullo ſcriptimus*, ſi modo Lulli ea ſunt.) Sæpe (inquit) expertus ſum quòd aqua vitæ facta de vi- no in quo remolitus fuerit roſmarinus, curat pñlegma ſalfum, ſcabiem, cancrū, & fiſtulā, quæ aliter ſanari non poſſunt, Sed hoc oleum roſmarini non aliter ſit quàm è floribus verbaſci oleum, non per deſtillationem.

Oleum roſmarini fieri debet ex flori- bus decerptis cū ſummis turionibus, ſeu ramulis quibus adnati ſunt, contritis, & in optimo vino vetere maceratis ſeu pu- trificatis. Debent autem deſtillari lento igne, ita vt alēbici ſpiritus ſubinde refri- gerentur: poſtea circulari, donec quoad eius fieri poteſt omnis craſſa ſubſtantia à ſubtili ſeparetur. Gualtherus R yſſius. Poterit autem deſtillari, vt conſicio, vel in cucurbita, præſertim breuiori, cum
alem

alembico: vel in retorto cum recipiente diuersæ figuræ, vel potius in duobus retortis, quorum alterum sit recipiens, vel in vasis æneis, quæ vesicas vocant pharmacopolæ, vt aqua cinnamomi, aut aqua ardens.

Eodem modo destillantur olea, vt idē docet, de vernice seu gummi iuniperi, de spicæ aut lauendulæ floribus, anisii semine, & multis aliis feminibus.

Chelidoniij quarta essentia siue ignis qui est tanquam liquor olei, &c. quomodo paretur & in quē vsum, lege supra vbi de quinta essentia tractauimus. Licebit autem à plerisque herbis & aliis medicamentis, oleum duplex, aëreum & igneū, eodē modo quo in Chelidonio illic præscriptum est, extrahere.

Oleum rutaceum. Cardanus lib. secū. de subtilitate, venena quædā esse scribit, quæ solo tactu occidāt. Aduersus hæc inquit, auxiliū est, nō hæerere loco cuiquam donec incalescat manus: lotio frequens partiū cū aqua tepida, olei quoq; rutacei: nō illius vulgaris, sed eius quod eodē modo factū sit quo & spicatū & caryophyllatū apud pigmentarios fieri solet, inunctio, Hęc ille. De oleo ex feminibus rutæ, paulò post ex Lullo scribem⁹: id verò cuius

ius hîc Cardanus meminit, ex ruta ipsa hoc est summis eius ramulis florentibus parandum existimo.

De oleis ex seminibus & fructibus.

Oleum de caryophyllis aliquando in Italia gustavi, supramodū suaue & efficax. Id quo modo extrahatur, docuimus supra verbis Cardani. vbi de oleis extrahēdis in genere scripsimus. Item alio modo ex Ryffio, eodē scilicet quo ex quibusuis aromatibus, quæ in aqua ardēte macerata destillātur, donec aqua ardens separetur, & cum primū cœperit fluere oleum, materia ē cucurbita exempta exprimitur, &c. vt supra ex Riffio scriptum est : qui huius etiam olei vires particulatim describit.

Oleum de nuce moschata quomodo eliciatur, vide superius vbi in genere tractauimus de destillatione oleorum per descensum ex Vlstadio. Oleum de nuce moschata & inuolucro eius macis, eodē modo quo ex caryophyllis extrahitur, Ryffius qui vires vtriusque singulatim describit.

Anisi oleum extrahitur, (vt ex aliis sic

cis quæ in plantarum genere sunt,) seminibus contritis optimo vino maceratis, deinde paulatim per ascēsum destillatis, ita ut spiritus in alembico assidue refrigeretur, &c. & liquore postea circulato. Vires eius Ryffius enumerat, nos omittimus ut & aliorū ferè ubi nullus peculiaris effectus aquis & oleis attribuitur, quin idem illis etiam à quibus detrahuntur remediis ante destillationem conueniat, nisi quod destillando subtilior & efficacior redditur.

Olea è baccis iuniperi, & è baccis lauri eodem modo fiunt: nempe contrita vino macerata, aut aqua pluuiali, destillantur eodem modo quo aqua ardens, vel in vesica ænea, ut pharmacopœa nominat, vel ita ut ex lignis & caryophyllis oleum trahi supra scripsimus ex Cardano, vel ut ex aromatibus ex Ryffio. Non multum enim referre puto, modo spiritus qui per alembicum feruntur, in ipso rostróque commodè refrigerari possint.

Vires oleorum istorum Ryffius recēset. Solent & agyrta apud nos oleum de baccis iuniperi vendere, cum tabellis impressis quæ virium eius catalogum continent. Hoc inter cætera etiam tertiana laborantibus mederi audio.

Oleum

Oleum de frumento quidam faciunt exprimendo inter duas laminas ignitas: alij hoc pacto inutile fieri putant, & parari debere ut oleum de iunipero, nimirum ex lignis iuniperi per descensum. Mesue triticam excorticatam in vase sublimationis etiam destillari ait, ut oleum philosophorum. Curat impetigines, & cutis asperitates à siccitate natas lenit & humectat, & cæteras cutis infectiones emendat. A Rasi etiam in antidotario describitur. Vide infra inter olea non destillata. Posset etiam de hordeo & similibus fieri, tum per sublimationem, tum per descensionem, Monachi in Mesuen.

Oleum de ben(id est balano myrepfica) moschatum, quod Furnerius retrabā vel retrahan vocat, pretiosissimi odoris. E fructibus ben(qui Genuæ satis copiose reperiuntur, eodem ferè pretio quo amygdalæ) exprimes oleum ut ex amygdalis, fines quiescere, & impones moschisatis bonam copiam: & sic in vase vitreo bene obstructo immittes in cacabum ut aliquandiu bulliat, deinde oleum per destillationē excipies, quod suauissimū & odoratissimum erit.

Olea

*Olea quedam ex seminibus, qua
reperi in libro de aquis Raymundi
di Lulli.*

HAec olea separatim cōscribere volui, quòd dubitè an author per destillatione ea fieri voluerit, aut simpliciter per expressionem, in singulis quidem hæc verba adiicit, & extrahatur oleū ad modum laicorum: quibus innuere videtur, simpliciter per expressionē seminū in torculari, vt vulgus facere solet, colligendū esse oleum, præsertim cum ab iisdem in Sole siccatis extrahi velit. Non dubium est tamen quin eadē ritē destillata longē efficaciora essent: sed ad destillandū oporteret liquorem in quo semina trita macerantur cum eis relinqui, & putrefactionem præcedere, &c.

Semina sponsæ Solis macera in lactæ muliebri quadraginta diebus: & deinde fac oleum ad vsum (modum) laicorum. Vide supra inter liquores cosmeticos.

Oleum ex seminibus rutæ. Rutæ semina trita misce cum auro foliato, & pone in aceto per diem vnum. Deinde leuiter ad Solem desicca, & extrahe oleum ad modum laicorum. Id pretiosum est
& ve

& venenis resistit, ita vt vomitu reddantur: quòd si quis secundo inde biberit, reliqui etiam humores ab eo infecti eiiciètur: si tertio, curabitur perfectè intra tres vel quatuor dies. Omnem dolorem oculorum curat ex quacunq; causa, dūmodo pupilla illæsa sit, si oculi bis die hoc oleo lauètur, & gutta vna in oculū infundatur, curabitur enim oculus intra tres vel quatuor dies. Si à ieiuno bibatur, nō finet venenū appropinquare ad hominē illo die. Quòd si quis etiam lætali vulnere saucius inde biberit ieiunus euadet, modo reliqua cura vulneris fiat vt par est. Item à ieiuno porū, guttam omnem & scabiem depellit: & hydropem ex frigida causa natum, si vel biduo sumatur. Deniq; membra omnia dormientia (paralytica, inunctum scilicet,) excitat & restituit. Ruberta (si rectè legitur, forsan à colore: ego Sperma potius legerim) id est oleum nasturtij. Nasturtium (malim semina nasturtij, vt in reliquis ibidem, ante & post oleum) madefactū acri acetato, sicca in Sole, & extrahe oleum ad modum laicorum.

Hoc mixtum cum aloë & oleo laurino curat omnē scabiem & guttam, locis inunctis. Cum aloë & carbonibus de vl-

mo potum tertianam & quartanam curat, & omnem rupturam in corpore. Cū ptisana coctum & potum, sanguinis fluxum sistit, & aluum astringit. Cum fure coctum & potum omnem guttam depellit. Oleum de feminibus pimpinellæ. Pone semina in vino rubro per aliquod dies, desicca, tere, & fac oleū ad modum laicorum: Potum hoc oleum à ieiuno arenam & quemuis calculū vesicæ, etiam consummatum ex quacunque materia dissoluit, frangit, expellit. Aggravata hominis mēbra alleviat, Hæc ille.

De oleo ex baccis iuniperi destillando, primum per ascensum, deinde per descensum vs ex amicis accepi.

R. Sextarium vel modium plenum baccis iuniperi, contusas biduo macera in aqua fontana: deinde pone baccas illas vnà cum aqua in qua maceratae sunt in cucurbitam aut vesicam, vt vocant, ex cupro, quam replebis ita vt vacua remaneat mensura duorum aut triū digitorum. Tum igne subiecto medio-cri destillabis per omnia tanquam aquā arden

ardentem, hoc est per fistulam siue cannā quæ transeat per vas aqua frigida plenū.

Redditur autem aqua copiosa, ita vt vas recipiens vnum non sufficiat.

Tandem oleum sequitur, quod permitrendum est in aquā defluere, cui innabit: separabis autem vase, in quo est, angusti colli inuerso, ita vt aqua permittatur effluere, donec modicū adhuc supersit, quod deinde oleo in aliud vas transfuso separabitur. Reddit autem baccharum sextarius, vt in Alsaria vocant, olei circiter quatuor uncias. Alij vt oleum ab aqua separent, imponunt in calicem vitreum cui pes sit ademptus arte per filum ferreum candens, aut casu, ita vt exiguum in imo foramen relinquatur. transit enim aqua, & cū ad oleum peruentum est obturatur foramen, & effunditur oleum in vas vbi seruari debet. Sunt qui simpliciter destillantes, materiam in destillatorio sepe moueant, ne aduratur. Et similiter aiūt aromata trita, vt caryophyllos, cinnamomum, rectè destillari. Aliqui, vt audio, in retorto destillāt, non vitreo, sed ex cupro, stanno interius obducto, quod inferatur in cannā ex cupro oblongā, vt pro aqua ardente sit.

Alius eiusdem apparatus per descen-

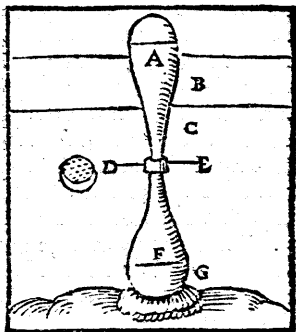
sum, ab amico quodam qui ipse parauit, tanquam res secreta nobis communicatus. Baccas iuniperi bene maturas & ficas per autumnum, vel sub autumnum, inter duos, vt in fastis assignantur, sacros diuę Virgini dies colligito ante meridię octaua vel nona hora, in magna copia, quę circiter duos saccos impleat, tempore sereno. Deinde bene contusas in cilicio, quo pistorum vtuntur, pones non nimis multas vna vice, & sub prelo exprimes, atque sic per diem & noctem reliques sub prelo, vt succus aquosus interim destillet. Hunc per se repones in vase aliquo, vt utaris eo tum ad remedia quadā intra corpus, tum extra ad purgandas partes, (cum aliquo vnguēto & aqua vitę,) præsertim arthriticas. Facile autem conseruatur, neq; facile corrumpitur hic succus, & suauis & efficax est. Aliqui hunc humorē aquosum non sub prelo eximunt, sed in communi fornace (Balneo Ma.) separant. Reliquam materiam bene ficcata tritamq; pone in cucurbita quatuor mensurarum capace, non prorsus tamen implebis. In ea luto sapientię, ne quid expiret occlusa, putrificabis materiā per dies circiter vigintiocto in fimo equino: aut si hyems sit in Germania, iuxta fornacem

cem. Ad putrificationē quidem in fimo equino scrobem fieri oportet duos pedes altā, & fimū ac calcem alternis imponi: asperges autem aquam calidam quotidie aut altero quoque die. Tandē cum satis putrificata & mediocriter liquida apparebit materia, destillabis. Vas recipiens eiusdem ferē magnitudinis esto, & imponatur circulo stramineo. Vtrūque autem vitreū, & filo cādente ferreo sectū esse debet. Ea inter se cōmittes mediante lamina ex metallo, potissimum argento, frequentibus foraminibus, quæ nō sint maiora quā si acu cōmuni pertusa essent. Huius laminę circūferentia supra infrāque eminere seu limum habere debet, ut vasa in limbos illos immittantur. Primū igitur vas superius in quo materia est, cū lamina cōmittes & luto firmabis: & foramen quoque fundi circunquaque luto explebis: deinde partem illam vasis per foramen medię fornacis demittes tātum, ut inferius quoque vas. i. recipiens, inter limbū laminę inferiorem inferi ac luto muniri possit. Lutū subactū esse debet cū aqua falsa & tomento: hoc aliqui lutū sapientiæ vocant. Fornacis ratio hæc est. In medio construi fundum debet cū foramine, ut diximus. Supra hoc fundum

circa cucurbitā arena ponitur, ferè vsque ad tertiam cucurbitæ partem: supra arenam verò pruna, plus quam tertia parte cucurbitæ, nec opus est remoueri cinerem, reliqua pars cucurbitæ, quarta fortassis, aut paulò minus quàm tertia, vacua & libera emineat. Quod si metueris, ne fortè cucurbita superior non satis vim ignis ferre possit, luto eam lorocabis, ea saltem parte, qua pruna circumponetur, sed si ignis paulatim, nec subito augeatur, non opus erit hac incrustatione. Fundum in medio fornace ex lateribus constructur, qui ferramentis oblongis imponentur. quā autem foramen orbiculare relinqui debet, lateres in orbem excisos esse oportet. Sic instructa fornace destilla, & effluet primū liquor aquosus, in quo vt primū olei gutta apparuerit, vas recipiens mutabis: & primum illum liquorem per se seruabis. Hoc sane oleum per descensum in vase vitreo extractum, minus adustionis vitio affici posse mihi videtur. Haftenus etsi satis clarè rem mihi, vt dictauit amicus, descripsisse videor: adiiciam tamen figuram aliquam, vr quàm clarissimè possum, rem ob oculos ponam.

A. cucur

- A. cucurbita continens grana.
 B. pruna.
 C. arena.
 D. lamina foraminulenta.
 E. fundus super quo arena iacet.
 F. cucurbita excipiens.
 G. circulus stramineus cui recipiens im-
 ponitur.

Oleum ex pineis nucleis ad erugan-
 dam mulierum cutem destillatio-
 ne per descensum fit, vt oleum é ligno iu-
 niperi, Syluius.

*De oleis ex gummis, lachrymis seu
liquoribus densatis, &
resinis.*

Oleum de myrrha. Vide supra inter aquas odoratas Furnerij, ubi vnam descripsimus quæ fit cum myrrha parte vna, & rosarum succi parte dimidia, longè odoratissima.

Liquores natura densati & quæ gummi vocantur, calidi & sicci temperamenti, vt præparentur ad destillationem, contrita in vase diligenter obstructo (poterit & vinum, ni fallor, modicè aspergi) loco frigido & humido infodienda sunt profundè ad hominis staturam, sine vlla materiæ calidæ additione, & satis longo tempore relinquenda: citius tamen resoluetur, si vitellos ouorum ad duritiem coctos addideris. Sic resoluta gummi oleum reddunt turbidum, quod in retorto (vt vocant) destillatum clarius fiet ac purius. Nam omnia gummi, & caphura quoque cum pinguem liquorem album contineant, qui per destillationem eis detrahitur, facile ignis iniuriam & adustionis vitium sentiunt: vt licet in vasis admodum humilibus destillentur, liquor tamen emanat sæculentus, crassius, adustus

ftus, & odoris ingrati cuius vſus ne extra quidem corpus placeret, nedum intra: vribus quoque non iſdem. Sic reſolutam materiam colabis per pannum laneum aut ex pilis contextum, vt quicquid ineſt terreſtræ, arenæ & quiſquiliarum ſeparetur. Deinde quod colatum eſt denuò quot volueris diebus in loco mediocriter calido relinque, poſtremò deſtilla. Sunt autem olea huiuſmodi maximè ſubtilia & efficacia: cū ipſa natura prius præcipuas ſtirpium facultates, illarum quæ gummi aut lachrymas fundunt, in eis quaſi collegerit. Hæc ferè Ryſſius libro primo de deſtillatione. Idem Ryſſius in eiſdem operis tractatu de oleis nullā peculiarem ex gummi extrahendi olei rationem præſcribit; ſed ad librum primum remittit. Sigillatim autem deſcribit vires oleorum ex Ammoniaco, Belzoo, Camphora, Caryophyllis, Euphorbio, Galbano, Ladano, Myrrha, Opoponace, Sarcocolla, Sagapeno, Styrace liquido & calamita. In ſolo de Maſtiche oleo, tritam maſtichen cum vetere vino reſolui & digeri iubet, deinde deſtillari. Et gummi Iuniperi ſimiliter in vino reſolui ac macerari, propter ſubſtantię eius ſiccitatem: poſtea deſtillari.

Oleum belzoi. Libram belzoi aut amplius crassiusculè contrusam aqua ardenterigabis:& in retorto, supposito recipiente destillabis in cineribus, lento igne primùm, deinde magno. Oleum hoc odorem egregium & suauissimum spirat. Qui effluerit aqueus liquor seorsim seruari debet, Furnerius.

Oleum de styrace, ex eodem. Styracem calamitæ succulentum & pinguem crassiusculè rudes, & aqua vitæ optima irrigabis, tū destillabis in retorto vt præcedens oleum, & aquam seorsim repones. Hoc oleum mira odoris fragrantia excellit. Oleum camphoræ: Vide supra in Aqua camphoræ, inter aquas simplices destillatas.

*De oleo terebinthinae siue
larigna resina.*

Resinae terebinthi aut laricis libras quatuor pone in capaci retorto siue cucurbita vitrea, & destillando elice oleum ita vt cucurbita aut retorta arene imponatur: primò autem cum aqua exhibir oleum tenue & clarum, secūdò aurei coloris, vltimò fuscum & crassum. horum vnum quodque per se auferto & reponito

ponito, Valerius Cordus.

Plura de oleo terebinthinæ eiúsque apparatu & viribus Ryffius scribit, quæ nos breuitatis causa omittimus.

Hoc imprimis cauendum, ne dum destillatur, ebulliat, vt in melle quoque. facile enim turgent & inflantur liquores isti calefacti: quamobrem ignis primò perquam leuis fieri debet, ac paulatim augeri: & alembicum, vt artis est, refrigerari. Sunt qui lateres crassiusculè tritos addant, aut filices albos, aut arenam lotam resiccatamq̃ue, aut hederæ folia & modicum vitri crassiusculè contusi, huiusmodi quædam etiam melli destillando adduntur,) vt ebullitionem istam prohibeant.

Ego laterum filicúmue frustula minima oleo vetere, aut aliquo medicato perfusa adderem, vt in oleo Benedicto: vt eadem opera & ebullitio impediretur, & virtus olei augeretur. Mecum ferè facit sequēs descriptio, quam in libro quodam manu scripto reperi. R. Arenam puram, vel filices albos paruos, claros, & pone super ignem in vase donec cādescant, deinde extingue eos in terebinthina, vt bene imbibant, & arenam illam extinctam destilla in alembico.

Oleum

Oleum terebinthinæ aliqui ad lithiasin commendant. Item illa, Terebinthinum oleum è terebinthinæ libra, laterum antiquorum (vel, vt Albucasis, recentium, quia plus olei combibant,) vncia, & mastiches & styracis, vtriusque vncia. Latere igniti extinguuntur oleo: extincti trique cæteris commiscuntur in alembico vitreo. Tres liquores effluunt, quorū tertius est optimus, Iac. Hollerius inter olea anodyna ad dolores frigidos.

¶ Aliter ex libro manu scripto. In cucurbita semiplena terebinthinæ, pone vitri triti manipulum, & spongiarum duas quantitatis digitorum (deest numerus;) & pone secundum artem alchymistarum tam circa ignem, quàm circa cucurbitas (videtur legendum, & pone secund. artic. alch. ignem circa cucurbitam.) & fiat ignis per xxiiij. horas. Perfecta prima de stillatione, iterum destillato, renouando vitrum, cucurbitam & spongiarum.

Ad cicatrices delendas, vel potius remittendas & emolliendas, terebinthinum oleum summè proficit, his demptis quas varioli reliquere. Nam qui ad variorum quoque stigmata hoc oleum commendant, decipiuntur, Braſſauolus.

Oleum

Oleum ex tartaro sublimatum.

T Artarum (contritum) pone in vase (cucurbita vitrea luto induta, aut fictili) & imposito alembico vitreo destilla. Effluet autem primò aqua, deinde oleum , quod seorsum excipies igne paulatim aucto donec fluere desinat. Codex Germanicus manu scriptus. Empirici quidam spiritum siue quintam essentiam tartari aduersus apostemata interna, & morbum regium commendant.

Olea de corticibus.

O Leum cinannamomi fit vt supra ex Cardano docuimus. quomodo olea extrahuntur ex lignis & similibus, vt caryophyllis, depictis etiam instrumentis, Vel vt ex Ryffio scripsimus de oleis ex omni genere aromati extrahedis. Cinnamomū circiter dies octo in aqua ardente sexies destillata macerari: tum destillari potest, vt ex amico audiui. ¶ Huc adscribam aquæ etiam, vt vocant, cinnamomi parādæ rationē: nam in huius etiā destillatione oleum tādē sequitur , quanquā paucum & propter adustionis vitiū intra corpus inutile: aqua verò nobilissima vtilissimāq; est cuius descriptionem nuperri

nuperrimè amicus quidè ad me trāsmi-
sit huiusmodi. Fornax & instrumenta o-
mninò eiusmodi esse oportet, qualia pro
aqua ardente habétur, canna pervas aqua
frigida plenum transeunte, (quæ, nisi fal-
lor, melior erit, si bene longa sit, népe ad
lōgitudinē quinque pedū Rom. quātam
se vidisse aut etiam longiorē in huius a-
quæ destillatione alius quidā nobis retu-
lit: sed fortè minus longa opus est, cū nō
magna aquæ copiz destillatur.) Posset e-
tiam destillari in cucurbitavitrea luto in-
crustata, vt aqua fortis, eo modo fortas-
sis melior futura. Cinnamomi optimi tri-
ti, non cribati librā, pone in fundo vasis
destillatorij cautè, ne pulvis dissipetur
aut lateribus adhæreat, & mox sesquimè
furā aquæ recentis affundes, & operculo
imposito, & vase recipiēte subiecto, ignē
ex carbonibus paruum facies. Quæ pri-
ma effluit aqua crassiuscula est, ferè in-
star olei. Curandum autem diligenter vt
cū primū color se mutauerit, vas reci-
piens quoque mutetur. Fluit autem aqua
secūda albidior: tum rursus mutatur, alio
quoque vase excipiēda, & sic deinceps do-
nec fæces emanent. Quartæ mutationis
aqua clarissima est: quæ cum flauescere
cœperit, illico auferendum est operculū
eum

cū canna, quòd res iam perfectà sit, & omnis cinnamomi virtus extracta. Hoc totū tribus aut quatuor horis fieri potest. Sed oportet huic destillationi duos homines adesse, quorum alter diligēter obseruet liquorum mutationem, & ignem curet ne maior sit iustonēue liquor effluens nimis acceleret. Alter curabit vt vas aquæ frigidaē per quòd aliquota pars cānaē trāsit, rectē habeat, & ne canna nimirū incalēscat, quare subinde mutata aqua frigidiorē è vase aliquo proximo infundet, & lintea madida ex aqua frigida cannaē circumponet, & operculo similiter, si nimis caleat. Plurimum enim istarū partium refrigeratio refert, vt & copiosior liquor & melior fluat. Hanc aquā cinnamomi ipse vidi gustauique, per gratam & suauem odore ac sapore. Erat autem liquor acris quem vidi, lacteo ferè turbido calore: cui rursū aliquot olei guttē innatabant, quæ insuauiores erant quàm aqua & adustionē olebant. Idem ferè Cardanus scribit in genere, de liquoribus ex odoratis lignosis, vr caryophyllis, &c.

Vires hic liquor egregie reficit: reliquas eius facultates Ryffius describit sed ex ipsa cinnamomi natura cuius constare possunt.

Eodem

Eodē modo paratur etiā oleum de cortice nucis moschatae quē macis vocant, ipsum quoque à Riffio descriptum.

Oleum mirificè odoratum, quo chirothecæ & alia quædā inunguntur, ex Furnerio. Mense Maio accipies corticum arboris almon (sic legi inquit Furnerius in libro à quo transcripsit, dubitat autem vltimumne potius an limonem citri genus intelligi oporteat) secundorum partes tres, & eiusdē arboris florum partes pinguiore, [les espis de la fleur qui sont grasses,] æquale pōdus. Exiccato in umbra. Præfertur autem hæc arbor si locis non aquosis nascatur. His addes tertiam partem baccarum iuniperi recentium, & destillabis per descēsum, paruo igne primum, deinde magis magisque augendo donec oleum omne descenderit in receptorium vas quod vitreum & luto obseptū esse debet. Postea insolabis, orificio valis aperto aliquandiu, aut membrana foraminibus aliquot pertusa, clauso, donec adustionis odor exhalet. Sunt qui gratiæ odoris augendæ causa adiiciunt belzoum, spicā nardi, agallochū, scobem cypressi, styracem, ambrā, moschum & pariter omnia destillant, secundo etiā repetita destillatione.

De

*De oleis quæ extrahuntur
ex lignis.*

OLea de lignis omnia per descensum
ut vocat, destillantur. De oleo quidẽ
ex ligno iuniperi parando, supra docui-
mus ex Vlstadio, vbi de oleorum destil-
latione per descensum in genere tracta-
uimus. Qui plura cupit, præsertim quod
ad vires, requirat ex libro Germanico
Ryffij: qui eodem plane modo etiam de
Guaiaco oleum elici scribit: nec non ex
Rosmarini ligno. Ascribam hic quod
in libro quodam Germanico reperi. Li-
gnum iuniperi pro oleo inde parando,
scindi debet initio Maij, vel autumnij,
quod viride seu recens sit, cortice ruben-
te. Decorticatum diligenter siccabis in-
furno statim ab extractis panibus, dein-
de securi dissectũ in ollam impones cui
fundum sit foraminulentum, & in ollam
subiectam apte inferatur. Ollam supe-
riorem replebis segmẽtis e ligno iunipe-
ri, & etiã populi illius quam tremula vo-
cant, cum parte lapidum alborum e qui-
bus calx paratur, deinde cum operculum
diligẽter luto muniueris, inferes inferiori,
& ignem circumquaq; excitabis. Hoc
oleum etiã solo iuniperi ligno paratum

ferè extra corpus tantùm adhibetur: nam valde vehemens est, & adustionem admodum resipit. Inquinat tamè cutim vt non facile abluatur. Ego vim eius aduersus scabiem & impetiginesegregià esse noui. Idem aduersus pestilentem morbū Brassa uolus commendat. Frigidas causas remouet, & reprimittypum quartanæ. Inunctum ab umbilico vsque ad muliebria & renes, matricem confirmat, & eius humiditatem deficcat, & ad conceptionem præparat, & ogerius.

Oleum quod destillatur de lignis iuniperi siccissimis, duorū vasorum fictiliū orificiis interesse oppositis: aut etiam per alembicum vitreum, si retineatur ore, mirabiliter tollit dolorem dentium ex frigido catarrho natum: & similiter prodest contra omnes alios dolores ex frigidis humoribus prouenientes, vt dolores neruorū, articulorum, spasmus, paralytici, & similes, Matthæolus. Oleum iuniperi (inquit Mesues) emendat cutis infectiones, serpigine, cancrum, vlcera maligna, qualia quæ in tibiis & cruribus quorundam, malum mortuum recentiores vocant. Segmentis iuniperi tenuibus vas vitratum oris angusti, reple laminam ferri tenuem foraminibus multis in cribri triticeo

triticei modum pertusam, ori toti applica-
 ta, luta eandem cum ore tum dicti vasis,
 tum alterius minoris etiam vitrati oleū
 excepturi: quod terræ vbi infoderis, igne
 luculento maius alterū iuniperi frustula
 capiens, circunda horis duabus: sic oleū
 in vas minus destillabit, Hæc Mesues in-
 terprete Syluius. Ibidē Syluius in com-
 mētariis, Hac arte (inquit) oleū fit ex pi-
 neis nucleis ad erugendam mulierum
 cutē, ex ligno Guaiaci, & potētius ex li-
 gno sancto ad morbi Hispanici dolores
 ac vlcera (quibus & oleū iuniperi, & ge-
 nistæ & fraxini, & similia prodest) & li-
 gnis aliis, præsertim pinguibus ac succu-
 lentis, vt fructibus, baccis & seminibus.

Vas autē maius esse possit metallicum,
 aut si vitreum est vel siliceum, probè to-
 tū luto sapientum muniatur: figulinum
 autem: quia rarum est oleo foras exha-
 lāti viam daret, ob id vitratum sit intus.
 Infernum autem vas ac receptorium vi-
 treum esse potest, ambitu non lutatum
 modò sit paulo crassius. Potest & metal-
 licū, potest denique terreum esse modo
 sit vitratum: alioqui oleum tenuissi-
 mum hâc illâc per vasis poros diffueret,
 multò minus, fouea intra terram pa-
 rietes terra figulari paratos habente

(quod Me. imperabat) recipi tutò id oleū possit. Adde quòd neque minus vas terre infodere est necesse, si velut area aliqua possis carbones & ligna sustinere: quibus vas maius est circundandum, Hec Sylui.

Oleum fraxiniū splenicos iuuat, præter id potest quæ oleum iuniperi, & eodē fit modo, Mesues. Vbi rursum Syluius. Id oleum hypochōdrio sinistro illitum, & potum, splenis obstructions potenter liberat, duritiāq; emollit ac digerit. Hoc oleum (inquit Rogerius) arthritidē frigidā reprimat, excoriatis cicatricem inducit: morpheam albam soluit, & denigrat eam.

Ioan. Manardus in Epistolis 16.4. consilens valetitudini cardinalis Campegij articularij. Laudo (inquit) & modum & usum spumæ decocti ligni sancti seu Indici ad loca dolētia. Efficacius tamē esse puto, oleum ex eodē ligno modo quem chymistæ per descensoriū vocāt, destillatū, inuētis videlicet ex eo locis dolētibus & tumidis. Soleo etiam ex ramētis igni erudi, in nobiliq; aliquo vino decoctis, addito antiquo oleo, linimētum parare, quod dolentibus locis vtiliter illinitur.

R Lignum tesseratim concisum, hoc imple nouū vas fictile, quod operculo

culo testaceo punctim pertuso obture-
 rur, id diligenter lutatum excipiat alte-
 ra testa vacua in terra defossa ad os vsque
 superiori desuper incumbente luto con-
 glutinata, per operculum flammarum vi
 circumcirca æstuante, in vacuum quatuor
 aut quinque horarum spacio defluet o-
 leum. Vbi deferbuerit, aperi & offendes
 oleum aquæ innatans: quo si papulas, ex-
 ulcerationes, tubera compagum & ner-
 uorum dolores inunxeris, iuuamentum
 non modicum præstabis. Aqua etiam illa
 bibitur mane & sero, per se vel cum sy-
 rupo sequente; &c. Andreas Matthæolus
 in libro de morbo Italico.

Potest etia vt ex amico audiui, destil-
 lari guaiacæ modo quo aqua fortis:
 optime quidē in fictili vase vitrato quod
 igni resistat, qualia Haganoæ præfer-
 tum faciunt. Hoc oleum prodest articu-
 lorum vitis ex Italico morbo, si cū opti-
 ma aqua ardente inungatur.

¶ Oleum ex ligno Guaiaco, & poten-
 tius ex ligno sancto, ad morbi Hispanici
 dolores ac vlcera prodest, Syluius. Empi-
 ricus quidam aliquando mihi retulit, nō
 abiiciendum esse hoc lignum quāuis bis
 aut ter decoctum, nam sic quoque adhuc
 oleum optimum ex eo destillari.

Accipe ligna sicca haderæ, & grana & gūmi si poteris habere. Frustatim concissa ponatur in vas terreum perforatum in fundo duob. vel tribus locis: & tūc supponatur alia olla. Ponantur in terra: & coniungatur fundum superioris cum orificio inferioris, cum argilla vel pasta, & olla superior tota emineat super terrā. Demū excitato igne circūquaque destillabit oleū nigrum in vas inferius. Hoc oleū præ omnibus oleis sanat arthritidē ex causa frigida, Rogerius.

Olei capnistī hoc est infumati apparatus, quoniam per descensum fit, similiter ut de lignis oleum, hoc loco adscriptū ex Aetij lib. primo, ubi de oleis agit: unde Nicolaus Alexandrinus etiam mutatus est in tractatu de oleis. Vnguium aromaticorum nigrescentium (melanon. Euchsus Nicolai interpretes legit megálon id est magnorum,) thuris masculi, styracis optimi, bdellij puri, costi, singulorū drachmas quinque, (sing. vacias duas semis, Nicolaus, quod magis placet.) Olei dulcis optimi sextarios quinque; (sextarios duos semis, Nicolaus.) Hipni quod satis est, Costo in crassiusculas partes dissecto, atq; itidē styrace & bdellio simul commixta in vas fictile (nouum Nicol

Nicol.) sine ansulis conijcies, cuius orificium hipno obturabis, exteriusque aspalathi furculis aut quapiam re odorata, aptè circummunibis, ne quid è fictili excidat. Inde vas aliud fictile sine ansulis quæruto, collo procero: quod orificium habeat alterius vas aromata continentis orificio aptè conueniens, in quod conijcies olei dulcis sextarios quinque. Postea effosso solo fictile oleum continens vsque ad collum obrues, ne futuro igne excandescat: inde alterū aromatum vas in caput resupinabis, & ita vtriusque orificia coaptabis: vt exquisitissime cohaereant. Deinde vas totum luto circumlinies, vndecūque qua parte orificia conglutinantur, mox circa fictile subiectis carbonibus ignem ventilando accendes. Quo accenso finito aromata tabesceri, vt sensim ignita per fictilis osculum in subiectum oleum euaporent. Cuius rei causa capniston, id est infumatū vocatur. Postridie oleū amoueto, & in vitreo vase reponito. Vtuntur hoc mulieres, quibus menses detinentur, inum ventrē ac lumbos eo inungentes. Conuenit etiam his quæ à puerperio malè (nimis parum) purgantur, similiter illitum. Præterea vtile est ad thoracem refrigerat-

tum, medeturq; renesimo, si exceptum lana (calida, ut addit Nicol.) cōplicata imo ventri, & lumbis apponatur. Idē videtur capnelæum dictum: sed Kiranidū author naphtham interpretatur, lib. 4. in Eche-
neidis mentione.

Vidi & ex papyro in cuculli formam conuoluto, accensoq; supra discum stanneum, summa eius extremitate per forficem retenta olei nigricantis guttas aliquor defluere, quæ ad oculorum maculas siue albugines laudantur.

De balsamo vero, & antibalsamis, id est arte compositis oleis, quæ veri loco usurpantur: tum intra, tum extra corpus.

Balsamum vox est in omnibus propè linguis v̄sitata, Syriaca proculdubio, nam in sola Syria & vno duntaxat horto olim nascebat. Panag. Hebraicam vocem Exechielis. 27 David Kimhi post nonnullos interpretatur locū proprium Iudææ: alij apharsamon, id est balsamū. Iudæi recentiores pafsamon, scribunt. Græci balsamon, Pausanias pafsamon. Nicæder blasamon propter carnē. Opo-
balsamon liquor est: carpobalsamon
semea

femen, quod & casamum aliqui vocant, & ipso liquore odoratus prædicant: xylobalsanon, rami seu ligna. Cogitavi ego aliquando balsamum ab excellentia dictum esse, quod preciosissimum nobilissimumque inter aromata esset, nam baal dominum & magistrum significat Hebræis, sam verò aroma. Balsanon, aromaticus flos. Varinus. Et sane decet, ut res ipsa Syriæ propria est, ita nominis eius ætimologia ex eadem lingua peti. For- san & beluin, (alij beniuin, alij belzoum scribunt,) suauissimi odoris liquor eandem sui nominis originem habet. Non autem sam solum Hebræis, sed & bossem aroma significat, vnde Germani moschū videri possunt appellasse [bissem.]

Balsamum nostra ætate quidam interrisse existimant, aureo colore succus ille erat, vulnera sanabat, & rugas tollebat, & mortuorum faciem a corruptione vindicabat, lapidemque renū cominuebat: delebat oculorum maculas venenis resistēs, maxime aconito, & rigorib⁹ febriū ipsarum, atque in his omnibus vires balsami excelebant. Nunc verò ex Hispaniola genus aliud balsami defertur, colore rubro ad nigrum tendente, ponderosum, oleas exustum quiddam: & illico ca-

put ferit, linguam etiā acrius sed ferius
 ut piper: vulnera & ipsum recētia celerri-
 me si quid aliud sanat, & rugas tollit. Cre-
 diderim, si non certē ad omnia, ad pluri-
 ma saltē id olei genus esse efficax, atq; ac-
 cedere balsamū verū. Arbos. quæ oleum
 istud parit, Goacomax vocatur, Punica
 forma & magnitudine ferme similis: sed
 tamē folio paulō maiore, tenuioreq; cor-
 tice quāsi arido, ligno quod ardet ut tæ-
 da: fructu ut vuarum racemi, rarioribus
 tamen & paulō maioribus acinis, vinoſi
 coloris, qui cum furculis aquæ diu inco-
 cti, id olei genus reddunt, Cardanus.

Sunt ē mercatoribus qui adserūt hor-
 tos balsami interiisse, ex quo tempore
 Zelymus Turca, præcessor Solymani oc-
 cupavit Chayrum, quum Turcæ cultori-
 bus hortorū iugulatis, non statim subro-
 gassent alios, anno à nato. Christo. 1519.
 Porro repositum aiunt non contemnen-
 dæ magnitudinis balsamū multis milli-
 bus ducatorum conferendum apud cele-
 berrimum virum seculi nostri Lucillum
 alterum D. Antonium Fuggerum, Ioan.
 Agricola in commentariis in Galenum
 de locis affectis 4.9.

Antibalsama. Balsami veri notas ali-
 quot Dioscorides præscribit. In medi-
 camento

cametorum quæ inuicem substitui possunt catalogo, qui cum Galeni operibus & in fine etiâ librorum Aeginetæ habetur, legitimus. Pro balsami liquore stillatitia myrrha, hoc est myrrha liquida quæ stacte dicitur, ibidem habetur. Pro opobalsamo liquor myrti, sed rectius legendum videtur, liquor myrrhæ. Auicenna lib. 2. cap. de oleo. Loco balsami (inquit) ponitur myrrha liquida: aut æquale pondus olei addij, seu aldadi, vel dadi, vt Bellunenſis tranſtulit, Rasis in calce Antidotarij separati, in oleo Benedicto siue de lateribus. Valet (inquit) sicut oleum balsami: sed est subtilius, & calidius & maioris virilitatis in affectibus frigidis. Monachi in Mesuen. Et paulò post, In tractatu quid pro quo qui imprimitur in libris filij Mesuæ, legitur.

Pro balsamo terebinthina destillata vel oleum laurinum, vel gummi hederæ ponitur. Cæterum quid sit dadi non facile dixerim, describitur autem ab Auicenna capi. 213. Bellunenſis quid sit nec illic, nec in Glossis interpretatur. Granum est (inquit Auicenna) simile hordeo, longius, strictius, solidius, amarum, frigidum est, ad caliditatem declinans, & sic cum in secundo. Adstringit ventrem

veno

venenis resistit, doloribus ani & hæmorrhoidibus prodest. Durities resoluit, &c. Ego cisthum siue ladanum esse cōiicio. nam id quoque frigidum est, ita modicè vt tepidam qualiditatem habeat, secūdū Galenum: astringit, aluum sistit: item siccatur in secundo gradu, calidius autem est quod in calidioribus locis nascitur: idēque mollit mediocriter & dissoluit & cōcoquit. Iam in antiballomeatis Græcis legimus propolim loco tragopogoni, id est ladani poni, & Auicenna in resolutione (inquit) duritierum, ponuntur duæ terriæ ponderis ipsius de kur, id est propoli, & medieta s ponderis ipsius de abhel. Dioscorides anodynīs medicamēis misceri ait ladanum. Auicenna ani doloribus & hæmorrhoidibus prodesse. Iam quod Auicenna habet dadi hordeo simile esse, sed longius, stricti⁹, &c. plene suspicor corruptū esse, ex Dioscoride, qui ladon (id est fruticem ladani) cistho similem facit, longioribus tantum nigrioribusque foliis. Postremo ipsa nomina ladon & dadi non male colludunt.

¶ Oleū ex floribus rosmarini factū (eo modo, vt ex floribus verbasci fit,) vicē balsami gerit, & gutta eius in aquam immissa similiter subsidit, Arnoldus de
Villa

Villa-nova. Balsami veri inter cæteras notas hæc quoque ponūt. Lac ab eo coagulari: ego cum experiri vellem an idem fieret à balsamo artificiali ex terebinthina & gummis callidis composito, non coagulari, sed neq; scīdi ab ipso animaduerti. Vulgus apud nos oleum de spica destillatum simpliciter balsamum nominat, propter excellentem nimirū odoris suauitatem. Sunt qui & alia quædam odorifera balsami nomine appellant, aut etiam viribus proxime accedere putent, vt Ryffius oleū de caryophyllis. In antiballomenis Græcis legitur pro xylobalsamo substitui posse radices albarū violarū. Antiballomena verò cū Mes. operi, olim impressa, sic habent. Pro xylobalsamo, lignū hederæ vel leuco radix. Pro calpobalsamo, fructus hederæ vel xylobalsamum æquali pondere. Eadem & pro ipso balsamo gummi hederæ. Sed forsan in omnibus istis errauit interpres, cum nullus scriptor hedram vllō modo cum balsamo compararit, itaq; cogitauī vel interpretem qui ex Arabico transtulit lapsū esse, vel potius ipsos Arabes cisson, id est hederam & cisthum confundēdo, labanum enim cisthi succus est, quē Aui-cenna pro balsamo substituit.

In Antibalomenis Galeno adscriptis, hæc etiam reperio. Pro liquore balsami, liquor carpasi: & pro liquore carpasi, liquor myrti: & pro liquore salicis, liquor hederæ nigræ quæ Arabes, quibusdā omisis aut mutatis in sua transtulerunt, ut coniicio.

¶ Est & calsia quædam balsamodes ab odore dicta. Sisymbrium genus sylvestris menthæ, aquaticum & plerunque rubens, recentiores multi balsamitam vocitant. Alia est balsamina ut Ligures Padani vocant. Hetrusci Hierosolymitanum pomum, foliis vitis albæ, flore cucumeris, fructu utrinque turbinato cucumeris pusilli similitudine, &c. Pomum maturitate dissilit, inanitasque contracto patet, semina intus aliquot lenticulæ figura continens, ruberrima, ex quibus oleū exprimitur ad vulnera præcipuum. Aliqui pomū oleo prius imbutū aliquot dies insolāt, deinde vel fimo vel terra tantisper obruunt dum prorsus intabuerit. Sic balsami vires glutinadis vulneribus adsciscere pollicentur, inde tractum balsamine vocabulum, Ruelius ex Hermolao. Brassauolus hoc oleū de cochiis vocat: & herbam, quæ fructus illos in theca echinata gerit, cochiā aut momordicā.

Oleum

Oleum (inquit) variis modis paratur, & per infusionem & sub terra per multos annos defossum, & per cocturā: fitq; ex echino, foliis scorsum & seminibus: Quod sub terra cōdit, hæmorrhoidū doloribus succurrit. In genere, id oleū oēs dolores sedat. Qui plures & planē mirabiles effectus huius olei & herbæ scire desiderat, legat Mattheoli Senensis in Dioscoridem cōmentarios lib. 4. ca. 184. tot quidem & tantos: ut si veri sint, balsamum ipsum præ eis contemni possit.

Balsamelcon, id est oleū balsami, plantæ cubitalis, aut bicubitalis, rutæ agræstis similis: cortice cuius partem orientem spectante sacrificato & vulnerato lachrymæ pingues destillāt, ipsius scilicet balsami pinguedo. Alij plantæ huius surculos vere incutē in pila terunt, in aqua coquūt, torculari exprimūt, oleūq; balsami vocant. Sunt qui surculos tritos in oleo veteri dies quadraginta insolant, in vase duplici coquant, exprimunt, surculos novos tritos immittant, secundo & tertio colant & recondunt. Mesues interprete Syluio, Vbi Syluius etiā in scoliis. Oleo vetere (inquit) die vno maceretur xylobalsamum & carpobalsamum recentissima. post arte chrymistarum oleum extrahatur,

trahatur, fuerit non ignobile, vel xyl-
lo balsamū recens in oleo veteri diebus
quadraginta insoletur, vase duplici co-
quatur, vires huius olei ab omnibus tam
laudati à mesue, raceri mirum est. Calsa-
cit enim, humectat, tenuat, digerit, ter-
get, glutinat. Glutinadi hæc facultas ve-
teribus indicta, facit ipsum hodie pretio-
sum. Opobalsamum rarissimum, & ob
id pretiosissimū. Quapropter Petrus de
Albano, Gulielmus Placentinus, Barto-
lomæus, Mōtagnana, oleum balsami cō-
posuerūt, viribus vero balsamo nihil ces-
surum. Alij folia, & semen & lignum hu-
ius plantæ oleo insolant dies quadragin-
ta, exprimunt, & seruant: sed viribus o-
pobalsamo id multò est inferius, Hæc
Sylvius.

Aegyptij factitiū opobalsami genus
faciunt ex cortice recenti odoratissimo,
amygdalino oleo subferuefacientes, sin-
gularis odoris cum recēs miscetur, Ale-
xander Benedictus.

Excitat subito comitialiter humi pro-
stratos, oleum quod balsaminum vulgus
vocat, naribus subditum olfaciendum,
Idem. Videtur autem oleum de spica de-
stillatum intelligere: id enim multi ho-
die balsamum vocitant.

De balsamis arte compositis.

BAlsamis omnib. quod ad facultatem
 Battinet, commune propositum esse
 videtur vt vulnera & vlcera glutinēt, id-
 que breui tempore, & mala eorum sym-
 ptomata auertant: vt calfaciant, ficeant,
 & partibus sint tenuibus: hinc est quod
 omnia resinam terebinthinam habent,
 quædam & alias resinas: vt pineā, masti-
 chen: hinc & gummi adduntur, thus, ele-
 mi, gummi hederæ, bdellium, sarcocol-
 la, mumia, &c. Aliis odoris gratia adiun-
 guntur etiam aromata diuersa: vnde &
 polycrestotera fiūt, & ad varios intra cor-
 pus quoque affectus idonea: vt in his ma-
 gis etiam, quibus insuper plantæ diuersæ
 earumue partes adiiciūtur. Destillantur
 pleraque, paucis exceptis, quæ extra cor-
 pus tantum vt ad vulnera adhibētur. De-
 stillantur autem in cinerib. maximè o-
 mnia primū lento igne, vt quod clarius,
 tenuius aut aquosius est eliciatur, dein-
 de paulatim aucto, vt oleum quod rufi
 coloris est, excipiat, deinde etiam ma-
 iori, vt oleum rubeat: & tandem ad nigrū
 colorē vergat. Qui in medio effluxerit li-
 quor, magis probat ad vsus intra corpus:
 postremus calidior, vehemētiior & ingra-
 y tior est

tior est aptior forinsecus adhibeatur ut
 ubi maiore vi opus est: ut primus, ubi exi-
 gua. Primus liquor à terebinthina præci-
 pue reddi videtur, cui⁹ gratia ne ebulliat
 laterū aut silicū frustula misceri possunt,
 & c. ut supra de terebinthina destillāda di-
 ximus. Omnia intra corpus sumpta pro-
 pter terebinthinam & gummi, ructus ci-
 tant, nonnunquā molestos, & magis qui-
 dē medio & postremo liquore sumptis.
 Urinam omnia suo odore imbuunt. De-
 bent omnia intra corpus sumi cum ali-
 quo liquore, vino præcipue mixta, ita ut
 ad cochlearium liquoris, gutta olei vna
 aut duæ ad summum addantur. Fæces in
 fundo relictæ inutiles sunt, nisi quod co-
 lophonie loco usurpari poterunt. Destil-
 lantem nuper vidi empiricū nescio quod
 balsami genus in patella cum cineribus
 supra lateres imposita, ut supra descripsi
 in mentione destillationis per cineres.
 cucurbita vitrea tā altē in cineres im-
 posita, ut non supra materiam in ea conten-
 tam ascēderet. Repleta erat ad mediū ca-
 pax fortē si tota repleta fuisset quatuor
 librarum. Occupabat eum hic labor per
 quatuor aut quinque dies noctesq; nō in-
 termissō igne. Separabat autē tantū duos
 liquores, primum album, qui copiosior
 erat

erat: deinde ruffum, qui tertia parte paucior reddebatur. Lutum quo cucurbita, alembicu & recipiens allinuntur, ne qua perfpirent, cum rimas agit, mox iterum allinendū est: itaq; nocte etiam vigilandum, ne ignis intermittatur. Possunt etiā liquores omnes non mutato recipiente in vas vnū excipi, & postea separari, nā posterior priori innatat, tāquam leuior. Hoc oleo ille utebatur ad plurimos morbos, guttam vnā quotidie propinādo, & per dies aliquot (vt quatuordecim) interdum continuando, sic ad febres chronicas prodesse dicebat. plerūque aromatum aliquid, vt zinziberis, & sacchari miscebat cum vino & olei gutta, vt minus manifestum esset agro se olei tantum guttam bibere: aliquando nihil misceri volebat cum vino aliud præter huius olei guttam, præsertim ad emendandum anhelitus foetentis vitium. Aliquando ex aqua dabat, aliās offula panis instillabat. aliquando phlegmaticis & crassis hominib. cum condimento sinapi & piperis, iude sudare iubens: sæpe verò fieri dicebat vt plurimum pituita inde euomerent. Commendabat ad eadem omnia, in quibus tharsace vsus est: & contra venena etiam magis. item ad omnia

vulnera, & tumores quosuis præterquam hydropicos: ad spasmus, ad dentes purgandos, ad confirmandas gingiuas, aduersus comitiales, & venena. Linteo inde madido inuolutum serpentem interimi aiebat. Alterū liquorē, qui rubet, leprosis etiā remedio esse, si nondū in eis obtinuisset malū, necdū anhelosi essent. Vterq; liquor in gustu acrimoniā habebat, resinosi odoris, & fumosi quodā modo, magis verò posterior. Semunciā diuitibus septem vel octo drachmis vendebat. Oleū Gulielmi de Saliceto Placentini, quod in quinto suæ practicæ, cap. de oleis balsami vice supplere ait. Carpopalsami, mirrhæ, nucis Indæ, singulorum semuncia. Hyperici drachmæ duæ. Omnia crassiusculè contrita relinquantur in vnciis quatuor olei veteris vsque ad menses sex: & destillentur. Aliud nobilius quod loco balsami ponitur eiusdem.

Olei sesquilibra, myrrhæ, xylobalsami, opopanacis, bdellij aloës, carpopalsami, ammoniaci, serapini, nucis Indæ, hyperici, macis, gūmi Arabici, thuris, tragacanthæ, sin. vncia. Lateris triti, quæ nunquam aqua retitgerit, igniti, & in oleo cōmuni extincti vnciæ tres. Terebinthinæ mūdæ & claræ vnciæ septē. Trita singula & simul

& simul subacta in mortario, destillentur ut aqua rosacea. Prodest hic liquor aduersus calculum, admixtus medicinis contra eundem. Durities & cicatrices complanat. Et ponitur vbiuis loco balsami.

Aliud eiusdem nobilius. Myrrhe, carpobalsami, nucis Indicæ, singul. semuncia, hyperici drachma (alias drachmæ duæ.) Trita crassiusculè misceantur cum quinque vnciis olei, & sescuncia terebinthinæ. In fine addantur grana quinque mochi, & tria ambræ, & vncia olei de lateribus. Et destillentur ut supra. Eadem quæ balsamum præstat, & ubique ei substitui potest. Hoc & Nicola. Stokkerus excellens in Germania medicus utebatur, sed sine terebinthina, si rectè eius descriptionem amicus ad me misit. Relinquebat autem in infusione diebus decem ante quam exprimeret, expressio demum moschum & ambram addebat cum oleo de lateribus, nec destillabat ut puto. Descriptio superior habet in Luminari maiore, ut & sequens Montagnanæ. Balsamum compositum Bartolomæi Montagnanæ ex Antidotarij eius capite primo quod est de vnguentis. Terebinthinæ libra, Thuris albi vnciæ quatuor, baccharum lauri tantundem. Gum-

mī elemī vnciæ sex. Mastiches, galāga
 caryophyllōrum, cinnamomi zedoarię,
 nucis mofehatæ, cubebæ, ligni aloës
 benetrīti ſin. vncia. Omnia ſimul deſtil-
 lentur, primò lento igne, & primò de-
 fluet aqua baſſami dicta. Tum aucto
 igne aliam aquam ſeparatim colliges.
 Et ſic fac tercio. Tunc emanabit bal-
 ſamum in omni probatione. Erit au-
 tem tanto fortius, quanto ſæpius deſtil-
 latum fuerit.

Baſſamum Petri Aponenſis in addi-
 tione eius in librum Meſue, in ſermone
 de vnctionibus (ad effectus cordis.)
 Myrrhæ electæ, aloës hepaticę, ſpicæ nar-
 di, ſanguinis draconis, thuris, mumix, o-
 papanacis, bdellij, carpobaſſami, ammo-
 niaci, ſerapini, croci, maſtiches, gummi
 Arabici, ſtyracis liquidi, ſing. vnciæ duę.
 Ladani electi ſive caſtorei vnciæ duę ſe-
 mis. Moſchi drachma ſemis. Terebinthi-
 næ ad pondus ſingularum rerum. Tere-
 terenda, & omnia mixta cum terebinthi-
 na per alembicum ingenioſe deſtillabis.
 eſt enim hæc ars ſicut de aqua roſarum.
 Hæc Petrus, vt Monachi qui in Meſuen-
 ſcripſerūt, ex manu ſcriptis codicib. ſe de-
 ſcripſiſſe profitentur, multò emendatius
 quàm in excuſis codici. & Luminari maio-

rehabebatur. Mentionem inunctionis spinæ (inquit Aponensis) apud veteres nullam reperimus, forte non quod illi rem adeò vtilem & laudabilem ignota-uerint, sed quod occultare voluerint: Est enim egregium hoc auxilium præseruās subiectum vitæ. Nam principiū ossium & neruorum est nucha, & oritur à cerebro, &c. Itaque hac inuncta confortabis substantiam velatiuam, (nimirum tunicas cerebri,) & substantiam spiritualem, & neruos, & ossa vniuersa, subueniens etiam paralyfi & omnibus neruorum affectibus, item saltui & tremori cordis, & lassitudini manifestæ: & est medicamen omnium medicamentorum in celeri cordis confortatione. (Post hæc descriptione adiecta, subdit. (Hoc oleū balsamo vicinum est: & secundum hanc viam subtilissimi sophistarū adulterant balsamum: est enim inter cæteros modos hic nobilissimus. Hoc oleo si vnguantur cadauera, non putrescunt. Cum volueris confortare corpora extenuata, miscebis aquam rosarum, & vnges super basim mansionibus, & à nucha vsque ad renis. Si eo modicè reperficio ante horam paroxysmorum, inungatur spina relinquendo super ea uestigium eius cū pecia,

repelles rigores erraticarum febrium, & quarumlibet simplicium febrium. Sed quartanis & erraticis subuenit à principio periodi (locus hic cū sequentibus quibusdam videtur corruptus in excusis codicib.) in syncope quā extrema perūcta spina: vt eius organum voce loquatur, sub lingua infirmi ex eo parum appones, postea in aurib. & naribus si necessitas vrget. Ex eodē dabis cū postulat necessitas, in suffocatione matricis, & morbo caduco, & aliis plurimis passionibus. Datur pondere tr. (lego, grani) vnus cum vino odorifero. Sic animum & naturam confortat, & multis affectibus medetur. Præcipue verò prodest melancholicis, tristibus, & quorū vires & mēbra languent, ac si cōtusi & per vim debilitati essent. Pro hecticis, admiscebis oleum rosatum aut mastichinum, & vnges spinam eorum apud balneum & sine balneo, Hactenus Aponensis. Idem hanc compositionem loco veri opobalsami miscere suadet Theriacę, Mithridatio, Diacurcumę, Aureę Alexandrinę. Hoc oleo, inquit Epiphanius Empiricus, tanquam matre omnium remediorum ad omnes neruorum passiones vtitur, nucham, dorsum & iuncturas bis die illinēdo. experimētis enim constat

constat, præcipue in materia frigida. Idē in balneo Mariæ destillari iubet hoc oleum, quod non probo.

Est & alia Gulielmi Placentini compositio, quam reperio in Luminari maiori in Diacurcuma seu Diacrocu, huiusmodi. R. Terebinthinæ lib. 2. olei communis lib. 3. olei laurini vnc. 16. cinnamomi vnc. 3. euphorbij, caryophyllorū baccarum lauri, gummi hedere, serapini, galbani aromatici, oppopanacis, ana vnciam, thuris mastiches ana vncias duas: Terantur terenda, & destillentur.

Hæc & alia quædam balsama digerfa describit etiam Ryffius in suo de destillatione libro. Aqua viuificans & seniuuentutem concilians, ex libro Lulli de aquis. Terebinthinæ libra. Mellis selibra. Aquæ vitæ terquatæue destillatæ vnciæ tres. Ligni aloës benetriti, sandali muscatelli, singul. drachmæ tres. Gummi Arabici vncia, (forte drachma.) Nucis moschatæ, ambræ, vtriusque drachmæ duæ. Omnia trita destilla igne lento, donec habeas primam aquam claram. Et cum secunda inceperit manare, quæ erit similis carboni ignito, ignem auge continuo, & separatim serua. Tum rursus aucto igne, tertiam collige, quæ nigra est:

y s & densa

& densa instar mellis, donec liquor omnis effluerit. Ex his aquis vltima calidior est, quàm prima & secunda. Prima vocatur mater balsami, secunda oleum balsami, tertia balsamum artificiale.

Prima in potu datur cum vino tepido.

Secunda & tertia profunt ad remouendum mala quę nouiter corrodunt carnes humani corporis. Prima cum vino tepido albo pota, purgat stomachum ab omni malo humore: & aquam prohibet, ne perueniat ad cor aut partes principales, vt frequenter experientia constat. Linteolum tenue madefactum hac aqua cum paruo digito in nares intrusum, cum æger ingreditur lectum, & intus relictum, curat à rheumate. Mane & vesperi pota anhelitum foetèrem quacunque ex causa curat. Dentes inde abluti roborantur & dealbantur: & dolore liberantur: siue is ex humore, siue ex sanguine putrefacto proueniat. Quicquid ei impositum fuerit integrum & incorruptum conseruatur linteum ea madidum & vulneribus (inde prius ablutis,) aut fistulæ & aliis impositum (malignis vlceribus.) Quartana resistit si spina dorsi per aliquot dies cum ea perfricetur. Scabies inde lota sanatur. Linteum ex ea madidum ad hæmorrhoides

Rhoides vtiliter imponitur, lana xylina modicè in hanc aquam intincta, contra quamvis surditatem vtiliter immittitur. Intincta curat faciei ruborem, paralyfin linguæ, & omnes frigidos affectus.

Secunda & tertia aqua valent contra noli me tangere: contra regium morbum, collicque & gutturis affectus. Item contra fistulam, & malum morbum, præcipue si recens fuerit: lauando enim & fouendo, & linteum inde madidum superponendo frequenter curatur. Iuuant etiã si quis collisus lapidibus vel fustibus, vel baculo fuerit. Nullum venenum eis appropinquare potest, & contacta inde aëranea moritur. Inunguntur vtilissimè ad omnem paralyfim. Omnes corporis partes lauando confirmant. Sciendum est autem quòd prima aqua ex his tribus quasi generalis cõtinet omnes virtutes. Ad corrodendũ verò secunda & tertia præferentur, magisq; hæc quã illa. In summa, medentur omniibus morbis qui ex sanguine aut phlegmate putrefacto proueniunt.

Apud eundem Lullum aqua mirabilis sic fit. Caryoph. nucis moschatæ, zinzib. xedoariæ, galangæ, piperis vtriusque, granorum iuniperi, corticum citri, saluæ, basilici, rosmarini, maioranæ, menthæ

mente rotundę, baccarum lauri, pulegij, gentianę, calaminthę, florum sambuci, rosarū, ammeos, spicę nardi, ligni aloę, cubebarū † (hic videtur aliquid deesse) tam syluestris quàm domestici, cardamomi, cinnamomi, calami aromatici, stichados, chamędryos, chamępiryos, melissę, mastiches, olibani, aloę hepaticę, seminis & florū anethi, sem. artemisię, singul. vncia. His addes ficus siccas, vuas pallas vitramarinas, nucleos dactylorum, amygdalarū dulcium pinguiū, singulorum vnciam. Mellis albi veteris selibrā. Deinde saccharum duplum ad omnia prædicta. Hęc omnia immites in aquam vitę quinquies aut sexies per alēbicum vitreum destillatam, quę pondere triplici species omnes superet. Relicta per biduum destillabis lento igne. Aqua prima clarissima est & pretiosa. Secunda colore differt, alio vase excipienda: est autem alba, vtilis ad dealbandum facies mulierum, quibus omnes maculas subito tollit, si vel triduū semel inde lauentur: & odoriferas redddit & claras. Hęc aqua balsami seu mater balsami, vocatur: debet autem cum aqua vitę eiusdem ponderis, & in alembico destillari per balneum igne lento. Et effluet
primò

primò aqua odorifera & mirabilis, quam recipies per se: deinde alteram coloris crocei, postremò tertiam sanguinei.

Virtutes primæ & secundæ aquæ sunt hæc. Si altera ipsarum fundatur in vulnus recens non opus est alio remedio: sed intra diem naturalē cum dimidio ad summum sanabitur, modo non sit mortale. Omne vlcus malignum, vetustum, putridum, cancerosum, fistula, lupus, noli me tangere, eisque similia, alterutra de istis aquis lauentur, & curabuntur intra paucos dies. Gutta duntaxat instillata carbunculum intra tres horas extinguit.

Si oculus laboret lippitudine, vel tela vel vngula, vel carnosò aliquo tumore innato, tertio quoque die guttam de istis aquis instilles: & intra nouem dies sanabitur, nisi omninò destructus fuerit. Gutta de eis cum paucò generoso vino pota calculum in renibus aut vesica, aut in virga obstructum, vel intra duas horas frangit, & dolore liberat. Carne mortua inde abluta, breui curatur locus.

Si mulier ex vtero laboret, parum de eis ex iure aliquo bibat. Si dolor sit ex percussione vel casu sine vlcere, foueatur locus exigua earum portione, & recedet dolor intra tres horas. Simili auxilio

neruus

neruus contractus, induratus aut aliter male affectus, restituitur. Reliquas earum facultates medicus eruditus per se aestimabit. ¶ Tertia & sanguinea aqua, quæ sancta & benedicta cognominatur, adeo excellit viribus, ut si quis de ea quindecim diebus medio cochelari utatur, curetur à lepra, phthisi, asthma, hydropo, paralyfi, ischiade, syncope, morbo caduco, gutta arthritica, hæctica, stranguria: aliisque multis morbis, idque intra duos menses. Senibus iuuentutem recuperat, hominem moribundum desperatumque à medicis, restituit, si vnica eius gutta in os instillata deglutiatur, ita ut ad cor perueniat. Quod si quis per annum (quotidie) quantitatem grani frumenti huius liquoris biberit cum cochelari aque florum borraginis destillate instar rosaceæ, anno exacto carnibus, sanguine & toto corpore, tum forma, tum viribus, quasi renouatus videbitur. Aliud balsamum artificiale, ex eodem lib. Lulli de aquis.

Terebinthinæ sesquilibra, galbani vnciæ duæ, aloës cicotrinæ, mastiches, caryophyllorum, galangæ, cinnamomi, nucis mosch. cubearum, singulorum vnciæ gummi hedera semuncia. Omnia bene trita misce & destilla per alembicum

vitre

vitreum, igne lento primum, & collige
seorsum aquam primam: deinde aucto
igne ruffam:& postea magis aucto, oleū
rubens, donec nihil amplius destillet, re-
cipiente ter murato. Habet hoc oleum
omnes facultates veri balsami, ardet e-
nim in aqua, & lac statim congelat: nam
si in pinta (mensura) lactis ponatur gut-
ta vna tepida, statim coagulabitur. Pri-
mus liquor vocatur aqua balsami, secun-
dus oleum balsami, tertius balsamum ar-
tificiale. Vtilis est primus liquor contra
fluxiones aurium, si duæ aut tres guttæ
mane & vesperi immittantur. Oculis in-
stillatus lipitudinem emendat, & lachry-
mas consumit. Superfluos in quavis par-
te corporis humores mirifice restringit.
Dolorem dentium tollit, si lauentur in-
de, & vermes, si qui insunt, interficit.

Tertius liquor impatiens est veneni,
araneis & serpentibus infestus. Duæ vel
tres guttæ in morsum venenosum instil-
latæ, statim sanāt. Si hoc liquore circuli
descripseris in quo includas animal vene-
nosum, immorietur id potius quā exeat.
In summa, eadem cum theriaca facit, sed
efficacius omnia. Omne genus aposte-
matum infusus, intra nouem dies sanat.
Et similiter fistulæ vt cunque malignæ, &
noli

noli me tāgere. Affectus omnes ex phlegmate & frigido humore natos, curat, linteo in eum intincto supra locum dolentem imposito. Exterminat paralyfin & omnem tremorem membrorum, nervos mirum in modum confirmat. Calidior est primo & secundo. Si quis guttam eius in manum ponat, statim penetrat sine dolore. Denique alia multa efficit, & omnem affectum ex frigida causa obortum, sanat, si recte vsurpetur. Aqua memoriā confirmans. Florum roris marini, borraginis, chamæmeli, violarū, rosarum, singulorum vncia. Stichadis, foliorum lauri, samfuchi, saluiz, singulorū vnciaz duæ. Omnia minuatim concisa in optimo vino macerabis & destillabis per alembicū. Deinde liquori destillato miscebis terebinthinæ libram, olibani vncias octo, mastiches, bdelij, anacardorū, sing. vnciam. singula trita admiscebis, & iteratō destillabis. Deinde rursus addes. Nucis moschatae, macis, galgangæ, cubebarum cardamomi, singulorum vnciam. agallochi, ambræ, moschi, singulorum vncias duas (si recte habet codex manuscriptus:) trita mixtaq; per quinque dies relinquito, ac tertio destillato, aucto igne donec oleum manare desinat.

Aquas

Aquas vitæ quasdam balsamis adnume-
randas, reperies in cœlo philosophorum
Vlstadij, capitibus 44. & 52.

Balsamum authoris incerti. Terebin-
thinæ selibra, thuris vnciæ duæ, ligni a-
loës, croci, ytriusque vncia. Mastiches, ca-
ryophyllorum, macis, galâge, cinnamo-
mi, zeduarîæ, cubearum, nucis moscha-
tæ, singulorum semuncia, gūmi hederæ
vel elemi vnciæ sex: regularum extincta-
rum in oleo, vt decet, quas aqua nō reti-
gerit, vnciæ tres. Terēda tere, primò fluet
aqua, secundò oleum balsami, tertio bal-
samum artificiale.

Balsamum artificiale (inquit Mattheo-
lus Senensis) in Cōmentariis in Dioscori-
dē, quod ad morbos quāplurimos mi-
rè efficax reperi, sæpe cōposui hūc in mo-
dū. R. resinæ larignæ, la chrymæ abie-
ris puræ & liquidæ (alioqui oleum abie-
ris vocant.) Germani [bulhartz] ytriusq;
libram mannæ thuris, ladani, ytriusque
vnc. octo. spicæ drachmā, mastiches, ga-
langæ, caryophi l. casîæ odoratæ, zedo-
ariæ, nucis mosch. cubearum, agallochi-
ana vnc. tres. gummi elemi. vnc. sex. alo-
es hepaticæ, castorei, nucleorum dacty-
lorum, styracis calamitæ, myrrhæ, bel-
zoi, ana vnciam. Tere terenda, & mixta
z liquo

liquoribus destilla artificiosè. Manebit autè primò aqua clara subtilissima, quæ mirum in modū ardet, aqua balsami dicta. Tum sequetur oleum flauum, subtile, quod vocant oleum balsami, postremò balsamum artificiale, rubens. Prima aqua, vt expertus sum, ventriculos frigidos mirificè iuuat, & phlegma cōsumit. Liqueor secūdus excellenter medetur vuneribus, fistulis, doloribus neruorum & articulorum. Tertius non ad prædicta solum vtilis est, sed insuper alia complura, quæ breuitatis causa relinquo. Aliud. R. Terebinthinae libras duas Galbani, gummi hederæ ana libra. s. rosarum, bedegar, rorisma. viridium vnc. 4. R. Gummina & tere grosso modo, infunde in aqua rosa. post recipe terebinthinā & funde simul, & sperge desuper aquam rosac. post adde flores, & coque omnia simul: & cū aqua ferè fuerit consumpta, ponantur in alēbico, & aquam primò destillantem proiice, tum sequetur oleum.

Aliud mater balsami dictum. R. Terebinthine, li. j. olei laurini vnc. 6. galbani, gummi elemi, ana vnc. 6. gummi hederæ vnc. 2. olibani vnc. 2. Ligni aloës drac. i. masticeis, myrrhæ, aloës, ladani, castorei, resinae (resinæ) pini ana drac. 2. gummi olibani

uarum arborum lib.1. Garyoph. galan-
ge, cymini, cinnamomi, nucis molchatæ,
zedoariæ, cubebarum ana drach.3. Tor-
mētillæ, dictamni albi, ana drach.6. Mix-
ta omnia destillētur per alēbicū vitreū.

Aliud, Dornstetteri excellentis apud
Germanos medici. R. xylobalsami vn-
ciā. Opopanacis, resinæ pini, bdellij, gal-
bani, ammoniaci mastiches, sarcocolæ,
gūmi elemi, olibani, myrrhæ, benzoi, sin-
gulorū semunciā. Olei benedicti, lauri-
ni, ladani puri singulorum fescunciam.
Carpobalsami, opobalsami (vel loco ei⁹
balsami ex discreptione Gulielmi Placē-
tini,) vtriusque semunciam. Sanguinis
draconis drachmas duas. Castorei, spicæ
nardi, galangæ, cubebarū, cinnamomi.
cardamomi, granorum paradisi, corticū
citri, singu. drachmā. Olei terebinthinæ
ad pondus omnium. Macerata simul per
dies aliquot, destillentur in Balneo Ma-
riæ (ego in cineribus malim.)

*De balsamis quæ extra corpus vsur-
pantur.*

SVperiora omnia tum intra tum extra
corpus vsurpantur, ea verò quæ se-
quuntur, extra tantum, aut præcipuè.

Balsamum breuiter sic fit. Terebinthine libra, mastiches, ceræ nouæ, vtriufque vncia, croci drachmæ duæ. Mixta destillantur.

Balsamum siue oleum benedictum ad vulnera paralyfin, &c. Olei terebinthinæ libra. Olei laurini vnciæ duæ. Galbani, gummi, elemi, vtriufque drachmæ sex. Gummi hederæ, thuris, mastiches, ligni aloës, olibani, singulorū drach. duæ, Aloës, myrrhæ, ladani, castorei, sin. drac. tres. Omnia terantur & infundantur in terebintina & oleo ad tres dies. Postea recipe galāgæ, cinnamomi, nucis mosc. zedoariæ cubebæ, de sing. semunciā. Dictamni, consolidæ minoris, vtriufque drachmas tres. Contrita hæc pone in aqua vitæ vnciis quatuor ad tres dies. Misce omnia & destilla in cinere cōtinuando semper ignē die noctūq; donec compleatur, & muta vas recipiens secundum mutationē coloris eius quod destillatur.

Balsamum ad cicatrices, &c. Si ratione percussione (inquit Lullus circa finē libri secundi de quinta essentia) manserit signum magnum in facie vel aliis partibus corporis, hoc remedio illud signum remouere poteris, non omnino, sed vt multo minus appareat. Mastiches.

ches vnciæ quatuor. Corticis malorum granatorum dulcium, gummi, cyperi, carpobalsami, singulorum vnciæ duæ. Croci vncia. Terebinthinæ libræ duæ. Olei oliuarum antiquissimi vnciæ quatuor. Tere terenda & cribra, & misce cū terebinthina & carpobalsamo & vnà eū oleo destilla igne lento. Destillatum liquorem pones in fimo vel vinaceis diebus quatuor, deinde vteris, ceu vero balsamo, cuius notas omnes præstat, & pro eo vendi potest.

Aqua mirabilis vel oleum ad strumas gutturis, vnde homines gutturosi dicuntur. Olei laurini vnciæ sex. Olibani, mastiches, gummi Arabici, terebinthinæ claræ, singulorum vnciæ tres. Misce in mortario & destilla in alēbico, deinde aquæ extractæ addes cinerem (de la cendre, Galicè: nisi legendum sit de la cedre, vt cedriam intelligamus.) Tum rursus destillato, & secundum istum liquorem instar balsami serua. Sæpius die broncho celis inunctus, paulatim eas imminuit.

Balsamum artificiale, non destillandum, sed coquendum tantum, ex libello Gallico Andræ Furnerij. Olibani, galbani, olei de papauere albo, olei de amygdalis amaris, terebinthinæ claræ, singu-

lorum vncia Viridis æris in puluerē redacti vnciæ tres, (vn quarteron, Gallicè. sed nimia hæc quātitas videtur.) Olei oliuarum libræ duæ. Oleum in patella plūbata super igne calfacies, & cū bulire cœperit, galbanum frustulatim immittito, & ad lentum ignem leniter subinde moueto: deinde mastichen & olibanum addito, & moue donec paulatim liquentur. Deinde picem terebinthinam (sed picis mentionem supra omisit,) igne lento ita ne ebulliant. Tum aufer ab igne, & reliqua duo olea adice, & mouendo cōmisce, & iterum modicè ad ignem pone. Tandem viride æris immitte, permisce, & cola per pannum nouum in vas alterū plumbatum. Cū verò vti volueris oleo dicto, videndum est prius ne quis neruus aut vena propemodū dissecta sit. Tum vlcere diligenter purgato, modicum huius olei in vasculo aut cochleari ꝑneo calfacies, & tā calidum quā eger tollerare poterit, immittes, ea copia qua vulnus totum satis madefiat. Deinde lanam succidam nigram à genitalibus veruacis impones: aut è cānabi linteum ter aut quater complicatum, & ad horas quatuor illigatū relinques. Quòd si tum dolor non cessauerit, iterum infundes vt supra dictum

Etum est, & semper curabis ut purum sit vlcus, sic paucis diebus mirabiliter sanescet.

Sunt qui terebinthinam & gūmi quædam in cucurbita vitrea commisceant, eamque luto clausam in arena positam modicè bullire sinant: deinde aliquandiu relinquant donec fæces in fundo subsistant, indurenturq; tum colant.

Balsamo à quibusdam cōparatur etiā oleum de hyperico, quod quia non destillatur infrà describam.

Aqua educens ossa, & ne putredo vulneribus accidat, præseruans. Terebinthinæ puræ & albæ sed illotæ, zopissæ, mellis, singulorum libra. Resinæ pineæ albæ selibra, Destillentur.

Aqua Epiphaniij ad fistulas composita cum terebinthina, gummis quibusdam & aromatibus &c. suprâ à nobis posita est, secunda ordine inter aquas compositas ad externos quosdam vlcerosos affectus, & rursus alia similis ordine tertia.

*De oleis ex animalium partibus,
vel excrementis.*

EX ossibus & medullis potest sublimando trahi oleum, Syluius.

z +

Oleum

Oleum ex vitellis ouorum, alembico destillari potest, vt oleum philosophorū Mesuæ, Syluius. Vide supra vbi de oleorum destillatione per descensum in genere tractauimus ex Vlstadio.

Oleum de stercore humano, vide supra in Aqua stercoreis humani, De sanguinis humani liquore, vide supra in Quinta essentia.

De mellis destillatione, supra scripsimus inter aquas quæ destillantur in Rosariis, &c. Est autē huius qui postremus fuit liquor crassiusculus, vt oleū, puto, nominari possit.

Olea destillata etiam inter se misceri possunt, vt in hoc Epiphanijs Empirici remedio, ad lētigines & omnem scabritiē & maculas faciei commendato. Lactis virginei sesquuncia. Aquæ rosaceæ cum paucis sulphure vncia. Oleorum de tartaro, de frumento, de vitellis, singulorum semuncia, caphuræ scrupulus. Quamuis hæc olea non soleant per destillationem fieri, oleum tamen de frumento & de vitellis, meliora fiunt destillata.

De oleis ex metallicis, lateribus, gagate, succino.

A Quæ & olea chymistarū industria singulari secreta, maximarum sunt virium

virium, & essentię tam tenuis, vt olei cuiusdam gutta fortuito illapsa in lectum, stragula eius multiplica & culcitræ momento penetrarit, asserēsque fundum lecti sternētes vsserit, Syluius. Videtur autem hæc penetrandi vis ad olea ex metallis extracta præcipuè pertinere, quibus magis etiam vrendi vis inest.

Aceti destillati præcipuè vsum esse vi deo pro extrahendis oleis de metallis, vt antimonio, plumbo, cerussa. Alij aliis liquoribus acris & calidissimis ad id vtuntur, vt lixiuio acris, aqua ardente, vrina destillata, aqua forti.

Lullus canone quinto libri primi de quinta essentia, cum docuisset extrahere quatuor elementa à plantis, subdit. Et sic quoque facies cum metallis, prius cum nostro menstruo illa resolvere facies sub fumo per hebdomadem, oportet autem menstruum esse acutum cum vegetabilibus aliquibus quæ infra in Questionario dicemus. Postquam verò metalla fuerint dissoluta, pone ad destillandum in igne primi gradus, & exhibit menstruum, & manebit calx metalli fundo. Post hoc verò reitera supra facies metalli, de nouo menstruo ad pondera metalli, & pone ad putrefaciendum per mensem cum dimi-

dio, & post hoc destilla sicut fecisti de vegetabilibus, sed qualibet vice addas novum mēstruum super fāces. Alias diuersas philosophorum opiniones in extractions elementorum à mineralibus in lib. tertio explicabimus, Hæc ille.

Oleis metallicis oībus cōmune esse puto, quod cæteris oleis grauiora sint, vt Carda. insinuat, & alius quidam guttas olei de vitriolo ponderosas esse scribit.

Oleum destillatum ex auri pigmento aut mysi (scilicet vitriolo Ro.) arteriis & cordis regioni illitum, hominē veneno infectum, etiam acutissimo, & tactu dūtaxat occidere, seruare posse existimo, Cardanus. Et mox, At postquam in hos sermones incidimus, haud ab re esse puto illud querere quonam pacto oleum parari possit, quod illitū arteriis cogat venenum extēdi vomitu, aut purgatione, vel sudore, vel vrina. Certū est metallicum esse oportere, quod validissimum esse debet. Vidi ego quandoq; tale, & solo pondere quod esset metallicū, haud dubiè cōiectaui. Oportet & ex veneni natura illud esse, nam immodica caliditate, vt dictum est, delet prius conceptam malam vim, & similitudine auocat exteri⁹ quod nocet, & contrarietate pellit. Oportet &
discu

discutientem, illic non paruam esse vim,
& rursus aduersus venena ipsa contrarie
tatē quandam, quæ duo laxeris succo cō
ueniūt. Igitur quæ propellere venenū de
bēt, oportet metallica esse venena, nō tñ
acerbissima, & calidissima, & discutiētia
& venenis quodāmodo contraria. Ho
rum igitur materia his constare potest,
myſi & auri pigmento, & laxeris succo,
& gentiana, & pinguedine serpentii ve
nenosorū, & aconito. Quod si cuipiā ter
ræ ex his (prædictis viribus, vt sunt discu
tere, venenis resistere &c.) plura insunt,
detractum oleum vi ignis omnium erit
præstantissimum. Et paulo post. Ceterū
oleum quod sola arteriarū illitione vene
num extrudat: non hoc sensu præstantis
simum dixerim, vt non etiā præter id des
in potu, theriacham, aut lac, aut aliud ex
cellens remedium, quin etiā melius pro
ficeret, illud bene ausim dicere, illitionē
arteriarum, & admota exterius, esse his
quæ bibuntur præstantiora ac validiora,
hoc vino dūtaxat excepto quòd venenū
adhuc in ventriculo maneat. Nam his
(venenis recenter sumptis, vt nondum
ē ventriculo egressa sint) quæ vomitum
validum prouocant præstantissima sunt,
vt lac, lixiuium, oleum, aqua nucis vo
micæ

micæ. Igitur in morſibus venenatis, in aculeorum iſtibus, in vnguētis venenofis, in potu veneni quod iam ad præcordia penetrauerit, exterius adhibita auxilia validiora ſunt, &c. Hæc ex Cardano pluribus deſcripſi, vt inde etiã magis ratio cõſtaret mirabilis illius de ſcorpionibus, &c. olei, quod quia abſque deſtillatione fit, inferius ſeparatim deſcribam.

Antimonij oleum vtiliſſimum eſt ad omnia vlcera maligna, vt ipſe feliciter experior. Purgatur autem antimonium prius, multoties fuſum & liquatũ igne.

Longè ab hoc differt oleũ de antimonio chymiſtarum, quo argentum illi colore aureo inſignire conantur. Mattheolus in Dioſcoridem.

Oleum de antimonio quomodo fiat, ad vlcera & fiſtulas, ſcripſi ſuperius ex Viſtadio, in tractatione de quinta eſſen. Sed empirici quidam etiam ad diuerſas intra corpus affectiones oleum ex antimonio parant, quod miris & magnis laudibus extollunt. Parant autem hunc ferè in modum, vt audio. Antimonij ſelibra, tartari calcinati albi tantundem, ſimul tundantur & in tigillo (crucibulo) aurifabri ſuper prunis ſimul liquentur, ſeu ſoluãtur: liquata effundantur in teſtã aliquam

liquam, vbi agitentur miscendo: & cū in
massam induruerint, iterum tundantur,
& colētur per colum (id est sacculum e-
ius figuræ quæ est sacci pro vino Hippo-
cratico vt vocant) in loco humido (cali-
do & humido) vt in cella vinaria, colo
suspensio, sic enim paulatim extrillabit o-
leum, quod à nonnullis propter colorem
sanguineū Rubedo antimonij vocatur,
& similiter ab aurifabris quibusdam cō-
ficitur ad nescio quam tincturam. Ad re-
media verò humani corporis cum quin-
ta essentia vini vel aqua ardente præpa-
rari debet, ita vt duplum ferè eius affun-
datur ad prædictā antimonij rubedinē: &
in cucurbita diligenter agitentur, mi-
sceantur, ac ita destillentur in cineribus
ter vel quater, donec spiritus omnē ma-
lum odorem amittat. Semper autem mi-
scenda agitandæq; sunt fæces cum aquā
destillatam super eas refundis, aut cum
quintā essentiam recentem superinfun-
dis, neq; enim satis certus sum vtro mo-
do fieri debeat. Sunt qui ab initio statim
acerum rubrum acerrimum (destillatū)
cum antimonio & tartaro calcinato si-
mul liquandis misceant. Sed hæc omnia
scribo non tanquam certa, verum vt obi-
ter ante annos aliquot ab empirico quo-
dam

dā excepta annotaui. Scio chymistas & aurifabros quosdam oleum vel quintam essentiā antimonij tanquā thesaurū perfectissimum quærere. Hi primū lixiuiū acre cōpositū ex viua calce & cinere clauellato per filtrum destillant: & in hoc lixiuiο per horas quinq; antimonium subtiliter tritū coquunt: & rursus refrigeratum hoc lixiuium per filtrum destillant, & quod de antimonio simul transierit, nēpe puluerē coloris lutei reseruant. De inde acetū acerrimum rubrum destillatum infundunt supra antimonium in cucurbita positum, ita vt digitis tribus aut quatuor emineat: in loco calido per dies aliquot ponūt, & quotidie decies aut vigies agitādo permiscēt, deinde acetū in aliud vas vitreum leniter defundunt, ita vt nihil perturbetur. Hoc quinquies aut sexties repetunt, (nouum semper acetū super antimonium in cucurbita relictū fundendo,) demum acetum omne cōiungunt, & destillant per alembicum lento igne, donec oleum fluere incipiat. Est autem hoc oleum, siue quinta essentiā antimonij, colore sanguineo. Hoc Mercuriū tingunt, & incomparabilem thesaurum esse aiunt, summum chymie misterium: vt ex libro quodam Germanico manu scrip

scripto transtulimus. Oleum ex antimonio elicitur rubrum, acutūq; valdè sulphur olet, & vim eius (antimoni) retinet: ob substantiæ crassitudinem ad pauca vtile, Cardanus.

Calx integra oleo communi restinguatur, alembico vitreo destilletur, manabit oleum ossi corrupto idoneum, Syluius. Calcis viue frustum integrū infundatur in oleo communi, donec calx in puluerem reducatur, tum destilletur in alembico vitreo, & emanabit oleum calcinum, quod primus descripsit Leonardus de Prædapalea Patavinus. Ioan. Iacobus de Manliis.

De cerussa oleum, vide supra vbi de quinta essentia egimus ex Vlstadio.

Oleum ex gagate sacratum dæmoniacis, epilepticis, paralyticis, spasmicis, tetanicis, arthriticis ab vtero suffocatis saluberrimum conceptūque adiuuat. Fit ex gagatis lapidibus, quomodo oleum iuniperi (per descensum,) vel sublimatione (vt oleum de lateribus,) Mesues interprete Iacobo Syluio: cuius ex scholiis verba hæc subiicimus. Cum bitumē gagatę multò vilius sit, & viribus aut iisdem aut validioribus, tentari posset ex ipso oleū quod largius fuerit, præsertim
si re

si recēs est bitumen, cū ipsum sit terræ
velut adēps, & olei vice vratur accolis lo-
cus Asphaltitæ & locorum aliorum bitu-
minosorum. Deinde an epilepsiam iuua-
re possit dubitat, cum odore illo bitumi-
nis tetro epilepsiam magis prodat. Mihi
verò verissimile videtur iuuari ab eo epi-
lepsiam attenuando, digerendo, siccādo
quas vires cum & antea nō ignauas ob-
tineat tum multò, magis liquor eius de-
stillatus hæc præstat. Neque verò ideo nō
iuuat hunc morbum: quoniam eundem
odoris eius bituminosi suffitu prodi ve-
rissimile sit, vt myrrhæ, galbani, & cor-
num, vngularū pelliūmq; capræ & hir-
ci suffitu. Nā & cornua & vngulas diuer-
forum animalium, aduersus hoc malum
medici vsurpant, scobæ eorum intra cor-
pus data: neque enim eadem ratio est si-
quid suffiatur, & si sumatur simpliciter.
Sed his de rebus non tam ex rationibus
& coniecturis, quàm experimentis doce-
re debebant medici. Ipse suffitum contri-
ti succini (quod ipsum quoq; bituminis
generi adscribitur) præsertim albi, narib.
epileptici admoueri vidi, prunis in co-
chleari impositum, & mox sedari paro-
xysmum q̃ & odore suo tantū poma, vt
vocāt, cū moscho vel ambra cōposita præ-
stant

stant. Quòd verò de dæmoniacis scribit
Mesue (inquit Syluius) superstitiosum
est, à Christianóque homine alienum.

Sulfur & gagates igni liquantur vt li-
quores omnes idem.

Oleum philosophorũ (quod etiã oleũ
sapientiz, & perfecti magisterij, & bene
dictum, & diuinum, & sanctum quidam
vocarunt,) veterum omnium cõsensu ef-
fectibus secretis non paucis est efficacis-
simum. Nam calfacit, siccat, essentię te-
nuitate in altum penetrat, digerit, mate-
riam omnem excrementosam cõsumit.

Ob id epilepsiæ, paralyfi, vertigini,
obliuioni, & lienis, renum, vesicę, vteri,
neruorum, articulorum omnino, & reli-
quarum partium neruosarum doloribus
frigidis maiorem in modum cõfert. Est
autẽ quoddam naturale siue minerale,
& aliud marinum, quod ex insulis ac sco-
pulis fluit, (naphtha dictum:) in quo ge-
nere præfertur subalbum, medię boni-
tatis subrubrum est: subnigrum verò &
crassum, pessimum. Ceterum arte sic fit.
Lateres ex terra rubente multum anti-
quatos in frustra comminutos carboni-
bus non fumantibus accède, donec igni-
ri rubeant: tum concha, oleo roris mari-
ni (alchil) vel antiquo claro plena extin-

A gue

gue, & quoad eius fieri potest oleo im-
 bue, sicca per se in casulis, (caczobis, Mo-
 nachi in Mesuen: apud quos etiam caczo-
 la mox pro cucurbita legitur,) Pòst mi-
 nutissimè tere, & vasi per sublimationē
 destillandū trade, luto chymistarum ca-
 pitello committe, carbonibus in fornace
 accensis coque, donec oleū destillet in
 phialā vitreā naso imo capitelli agglu-
 tinatam (argilla & pilo, Bulcasis,) quod
 exactè obstructū reconde & serua, quan-
 tō enim antiquius, tantō valentius fue-
 rit, Mesue interprete Syluio, cuius hic
 etiā ex Scholiis verba subscripsi. Oleum
 (inquit) de lateribus tam tenue est vt
 momento latissimè spargatur: si manu
 infundatur, eā cito penetret. Oleo balsa-
 mi est multō tenuius, calidius, & in affe-
 ctibus frigidis efficacius, vrinam mouet,
 lapidē frangit: vermes enecat, auriū tin-
 nitiui à flatu crasso, paralyfi, spasmo cyni-
 co, ischiadi, gonagræ, podagræ, & cetera-
 rum iuncturarū doloribus prodest potū
 aut inunctū: sed praua eius portio aquæ
 affectui aptè mista bibatur. Hoc oleum
 à Rasi etiā in Antidotario, & Bulcasi in
 libro qui seruitor inscribitur, parat: vbi
 Bulcasis lateres novos qui aquā nondum
 senserint, præfert, quia oleum melius im-
 bibunt.

bibunt:& eos in frustra vnciar vnius diuidit, ac in vase vitreo aut vitrato, probeq; lutato ita componit, vt eius pars tertia maneat vacua. Ignē primò leuiorem fieri oportet: sed qui fundū vasis attingat, paulatim augeri. Primò exhibit aqua, deinde oleū rubēs, Bulcasis) per se colligendum. Sic terebinthinā, guaiacum, & alia multa destillamus. Oleū etiā chamæmelinū, & nardinū quoq;, benedictū dicitur Mesuē: sed hoc (de lateribus) præstātissimū est, & quibusdā petrelæum vocatur, Hæc Syluius. Foetidum est hoc oleū, sed summè penetratiuum. Io. Iac. de Māliis.

Vide quædam supra, vbi de destillatione oleorum per descensum in genere egimus ex Vlstadio. Bulcasis frustra singula vnciar (drachmæ, Rasīs) magnitudine ignita, in oleum antiquissimum immergere iubet, & extincta ab oleo extrahere: & simul omnia crassiusculè trita, in vnum aut plura vasa destillatoria, quæ ventres nominat, ponere, vt duæ vasis partes vel amplius impleantur. Iubet etiam cauere ne ignis appropinquet huic oleo (dum destillatur) facilimè enim accendi, & egrè extinguī. Deinde iterum noua frustra laterum, præparata vt prius destillari, donec satis olei colle-

ctum fit, quod in vase stricti orificij diligentissime obstructū cū cera (& terra) seruari iubet facillime enim exhalare propter subtilitatem suę substantiæ. Hoc oleo (inquit) vtere in egritudinib. frigidis, vt epilepsia, apoplexia, grauitate auditus, & arthride frigida: reliquos eius effectus explicauī in lib. de oleis, est enim res secreta philosophorum. Parandi modum Rasis eundem omninò describit.

¶ Oleum quod balsaminū vulgus vocat (ē spica,) excitat subito comitialiter humi prostratos, naribus subditum olfaciendū, aut quod ex lateritio lapide eximūt, à saxo nomen habet, Alexander Benedictus. ¶ Hoc oleum fit etiam aliis quibusdā admixtis, vt in lib. quodam manu scripto reperi, cui⁹ hic verba adiiciā. Lateres rubeos vetustissimos, aut recentes quidem sed ab aqua intactos in frustula confringes, eaq; ignita extingue in oleo oliuarū, vel quod melius est in laurino. Mox rursus cādefacies, & extingues vt prius, donec nigrescant. Deinde frusta hæc impones in alēbicū vnā cū oleo in quo extinxisti, si quid eius reliquum est: sin minus: recens affunde ad mensuram digiti. Postea addes castorei, & spice nardi, vel eius loco rutę: vtriusq; partem vnā

ynam:costi partes duas. Trita hæc misce cum lateribus in cucurbita : quam in fumo equino diebus circiter viginti defodies. Tãdem destillabis, aucto paulatim igne. Primus liquor bonus est, secundus melior, sed optimus terci⁹ colore rubeo. Hoc oleum prodest aduersus omnes frigidos affectus vt balsamũ, quo quidem subtilius est, & calidius, vtiliusq; in morbis frigidis. Perforat enim manum cito, & spatio lato expãditur. Vesicę lapidem & frigidos affectus eiusdem curat. Vrinam prouocat. Aurium noxis frigidis medetur, & vermes earum interimit.

Vtilissimum est paralyticis, & cynico spasmo inunctum aut potũ: item ischiadi, & dolori iuncturarum & dorsi. Emplastrum cum hoc oleo & sale Ammoniaco paratum, splenis apostemata & durities breui tempore dissoluit. Ad epilepsiam valet & narium obstructionem naribus iniectum. Calefacit cerebrum, memoriam cõfirmat, dolorem dentium sedat. Iniectum vtero menses prouocat. Embryon viuũ aut mortuum educit. Ora venarum aperit, & sanguinem coagulatum dissoluit. Pulmonem purgat ab humoribus crassis. Guttę eius aliquot cum syropo rosarum potę, anhelos

iuvant, aquam ad oculos descendentem, id est suffusione, mirè cōsumit. Si piscatores inūxerint iaderetia, pisces innumeros illicient. Ferrum eo madidum & igni admotum, statim ardebit. Vermes occidit vbicunque fuerint. In testā oui vel alio vase calēfactum, loco dolenti vtiliter guttatim infunditur donec dolor remittat. Venenis frigidis resistit, vt i-ctui scorpionis & opio & hyoschyamo per os sumptis. Calculos vesicæ pellit, corrice petroselini aut fœniculi admixto, (decoctis nimirum corticibus radicū in aqua, & modica huius decocti parte cum vna aut altera gutta in potu sumpta.) Sed hæc omnia fermè Rasis in Antidotario simplici oleo Benedicto, hoc est destillato ē folis lateribus & oleo, attribuit. Præfertur, inquit Rasis, quod valde rubeum est, fortis odoris, subtilis substantiæ.

Oleum de plumbe: Vide supra vbi Valerij verba de quinta essentia recitauimus.

Succinum artificiosa coquendi ratione vertitur in oleū sui coloris, Ge. Agricola. Fieri nimirum ē succino oleum potest eodē modo quo ē gagate, de quo supra scripsimus. Videntur enim naturæ non

non dissimilis esse. Germani communi nomine vocant [aggstein:] nigri tantum differentiam addentes gagati. Cardanus camphoram quoque congenerem esse putat, hoc argumento quod succini suffusus lintheolo madido exceptus, camphorę odorem in eo postea reddat, quod tamē mihi experiēti non ita visum est.

Sulfur illitum & potū, scabies, lepras, & Cardanicum morbum tollit, sed vehe-
mentiore vi oleum eius, quod quomodo fiat in libris de morbo nostro docuimus, Cardan. Sed libros eius de morbo Catholico suo nōdum aditos puto.

Sal oleum in se continet, si bitumini immisceatur. Vade Arrian⁹ refert, apud Ichthyophagos, in Indica historia, ex sale oleum illos excipere. Indicium quoq; quod oliuę littoribus gaudeāt: nam sal-
sum solum etiam nō leuiter pingue est. Sed, ut dixi, oleum omnia sic continent, quod vi ignis detrahi potest. At multum non potest cōtinere, nisi bitumen admixtum habeat, Cardanus.

Ad oleum de sulphure faciendum, eligendū est purum & ignem non expertū. (præcipuē viuū, & cinerei coloris,) Hoc oleum Romę pluribus modis fit, per sublimationem & per descensionem, &c.

Valet autem ad multa & præcipuè ad fistulas, & ad curāda oris vlcera, quæ gangrenas appellant, in quibus curādis maximè excellit. Madefacta enim pêne aut alicuius festucae extremitate, ipsa vicera semel aut bis tantum contracta, continuo mortificata sanātur, Monachi in Mesuē.

Vitreum vas (vt scribit Matthæolus Senē. in libro de morbo Catholico) tintibunali non absimile, illutum figulari luto, à terra vnus cubiti mensura, æneo vel ferreo filo suspendes, sub quo metretam vitream maioris circumferentiæ, in cuius medio inuersus fuerit cyathus statues. Porro cyathi fundus ferream bracteam digitorum quatuor latitudinis ex igne candentem sustineat, ex qua sulfur accédatur. Hoc dum comburitur, recentius superaddatur. Inde fiet vr ex fumo ascendente suspensum vas breui temporis interuallo guttatim in inferiorem paropsidem destillet oleum, quod diligenter collectū vitrea conseruabis ampula.

Sulfur ignem non expertum, vel flauissimum, inter vrendum fumum crassum remittit, excipiendum campana vitrea aut silicea. In qua ex vapore crasso oleum concretum destillat in vas plannum capax, in cuius medio sulfur vasculo condi

lo cōditum vritur. Aliis trito sulfuri per aquam vitę incensam ignea consumitur substantia: post reliquum destillatur vt oleum philosophorum. Alij sulfuris flauui, terebinthinæ, vtriusque vncias tres, olei rosati libram vnā, coquunt igne lento, cum vini odori vnciis duab. ad vini consumptionē, (vt in Luminari maiori legitur,) Syluius. ¶ In duabus olei de semine lini partibus, partem vnā sulfuris viui immitte, simul optimē tere, & relinque sub fimo per duos dies in vase bene obturato, eritque clarum & pulchrum. Sed omnia hæc olea videntur in hoc solum parari vt extra corpus adhibeātur, ego empiricos quosdā hodie esse audio qui etiam intra corpus oleū quoddam de sulfure propinēt, aduersus comitiales præcipue: & forsan id cuius ignea substantia, vt Syluius meminit per aquā vitę accensam prius consumpta est: deinde per sublimationem destillatum, tutius ceteris intra corpus exhiberi posset.

Vitrioli oleum à chymistis pariter & medicis expetitur, & tanquam res secretissima occultatur. Ego descripiōes aliquas ponā quas ab amicis accepi, vel in libris manu scriptis inueni, & post ceteras efficacissimum quendam & mihi co-

gnitum huius olei modum declarabo, quo Empiricus quidā apud nos ad omne ferme genus morborum curandū utebatur, & in multis quidem feliciter, &c.

Vitriolum in calcem rediges, vt notasti: deinde aquā ardētem affundes, ita vt modicē excedat. Tum aquā ardētem per destillationē in phiala, aut retorto, aut cucurbita (in latus inclinata) separato. Ea detracta paulatim spiritus vitrioli vtero, ignem magis atq; magis augendo, donec spiritus omnes transierint. Hunc liquorem destillatum impone iterū in vas aliquod ex tribus prædictis, & in caccabo aqua pleno destilla, donec quicquid inest aquosum secernatur, id quod omni industria efficere conaberis, vt omnino aquositas tota separetur, siue per alembicum (rostratum,) siue caccum, cuius interior margo limbū habeat cauum instar alembici (i. rostrati.) Da operam vt aqua in caccabo leniter bulliat, (si modo bullire debet. Germanica vox [sieden] æquiuoca videtur:) vt aquositas sola ascendat, & oleum semper in fundo cucurbitæ maneat ad hoc efficiendum, vt minimum bi duo tibi opus est. Deinde relictum in cucurbita oleū in cucurbitā aut aliud vas ex prædictis luto loricatum immitte & destil

destillabis, obseruabisq; nū aqua aliqua ante spiritus transeat. Nam si quicquam aquosum adhuc permixtū fuerit, necesse est vt postea in Sole aut loco calido ponas cū alembico cæco, vt aquositas eleuata in limbo alēbici remaneat. Hoc si aliquoties repetas, hāc insolationem dico, oleum ~~semper~~ suauius & melius euadet.

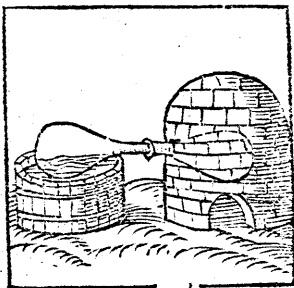
Quinetiam olei destillationem secundo aut tertio repetere poteris, sic enim magis magisq; rectificatur oleū. Huius olei duas trēsve guttas aduersus omne genus morborū p̄pinare poteris per se, aut cū aquis ad singulos affectus idonei. Hoc oleū ipse gustauī suauē, gratum, & efficax est, colore (si memini) albicans.

Alius modus. Vitrioli Romani libras quatuor desicca in vase fictili ad rubedinem vsque, deinde contritum pone in cucurbita vitrea diligēter luto inducta, (vt fit pro aqua forti:) & leni primum igne paulatim gradus ignis augendo destilla, donec fumi albi incipiāt exire de rostro cucurbitę, tunc pones vas receptorium magnum luto munitum: & ignem excitabis cum lignis per duodecim horas semper continuando: & exhibunt (tandem) guttę rubę & ponderosę. Cū verò receptoriū incipiet esse clarum

clarum, res perfecta est: quare defines, vt
 vasa refrigerentur. Postea pones in alem
 bico paruo ad separandum phlegma, &
 reseruabis reliquū, insolabisque per dies
 nouem. Cū volueris vti, da cum bo-
 no vino albo, vel Maluasia, sex vel septē
 guttas, ita vt tribus aut quatuor horis
 postea nihil edatur, conuenit etiam ante
 somnum, si nihil superbibatur. Vtilis
 est hic liquor dolēti stomacho, leprosis,
 calculosis, vrinę retentioni, febrientibus
 & in peste cū aqua acetosæ, tepidius, ad-
 iecta semidrachma de speciebus diamar-
 gariton frigidi si reperiri possunt.

Alius apparatus olei de vitriolo cōtra
 morbos innumeros. Vitrioli Romani
 quantum volueris pone in cucurbita ad
 rubificandum, cum igne qui adhibetur
 aque forti per horas vigintiquatuor, quā
 diu aqua sine spiritibus procedit, & am-
 plius si nō erit rubificatum, semper eun-
 dem ignem seruando. Cū iam rubifi-
 catum fuerit, aufer capellum (alembicū)
 & recipientem, & serua aquam ad secre-
 ta dicenda. Postea contere vitriolum,
 & in cucurbita pone cum quinque par-
 tibus quintę essentię vini, vt vitrio-
 lum imbibatur. Debet autem cucurbi-
 ta in furno tranſuersa imponi, cui alte-
 ram

ram(recepturā oleum)forinfecus oppo-
nes,cuius fundū impositū fit in vase aque
frigide. Tum ignē furno excitabis. non
minus vehementē, quā pro aqua forti
fit. Sic effluet primū aqua vitæ,& demū
aucto igne oleū vitrioli sequetur. Dein-
de aquam vitę ab oleo separabis capello
imposito cucurbitę cōtinenti vtrunq; &
recipiēte foris appposito, cū igne aque for-
tis. Sed vt res clarior fiat figurā qualem-
cunq; deliniauimus fornacis in qua oleū
destillari debet. trāsuerso cucurbitę firu,
igne circunquaq; excitato, vt oleū ema-

nans refrigeriū præterquā in recipiente
non inueniat. Vires huius olei innume-
rę sunt quarū aliquas hic recēsebimus, vt
reliquas medicuseruditus per se cōiciat.
Illis.

Illis qui morbum aliquē calidum aut frigidum magis tamen frigidū sentiunt, dabis quatuor guttas ē vino bono vel aqua ardenti ieiunis summo diluculo, & nequid cibi ante quatuor horas sumant interdices. Aduersus febrim continuam da octo guttas cum semuncia aquæ rosatæ, diluculo, vt dictum est, & similiter etiam contra alios morbos cum liquoribus destillatis aut decoctionib⁹ idoneis. Quod ad dosin, robustis hominibus octo guttas dare poteris, mediocribus quinque, debilibus quatuor &c. In hoc oleo si solueris marchasitam aureā, tinget Lunam ad omnes gradus.

Alius modus pro eodem, vt melius & purius fiat. Vitrioli Romani quantum voles pone in cucurbita fictili ex terra crucibulorum, intus vitreata: & in furno, vt supra dictum est, cum igne aquæ fortis destilla: & effluet aqua alba vitrioli, deinde cessante illa, augebis ignem, & sequetur aqua viridis, quæ cum defierit, ignem fortissimum supra infraque excitabis, & emanabit oleum rubrum.

Vas recipies mutabis pro liquorū mutationibus: vel tres illos liquores vase vno excipies, & aquas postea ab oleo separabis destillando, & remanabit in cucurbita

curbita oleum. Fit autem hæc separatio cucurbita erecta (cum capello & recipiente:) prima verò olei destillatio, cucurbita iacente transuersa, vt dictum est.

Si modicum lanæ xylinæ intingas in aqua vitrioli Romani, & cū ea tāgasqueuis mala oris, facilè sanabis, Ex libro amici cuiusdam manu scripto. Videtur autem hīc aqua intelligi quæ prior fuit, extra corpus tantum vsurpanda, non ipsum oleum vitrioli, quod pretiosius & purius, & aduersus intrinsecos morbos propinandum seruatur.

De viribus olei vitrioli, ex eodem codice manu scripto. Vinum Maluaticum cum modico olei vitrioli bibe, continuando per quinque vel octo dies, obstructionibus liberat, sanguinem purgat, calculum pellit. Malam scabiem curat, si bibatur cum aqua fumarizæ & myrobalanis conditis. Renouat hominem cum aqua endiuizæ. Capitis quosuis dolores sanat cum aqua samfuschii, aut buglossi, aut melissæ: item vertiginē, si modo cōtinuetur. Cum aqua agrestæ omne genus morborū curat, purgato prius corpore. Restaurat memoriā cum aqua aperi aut sceniculi. Somnū cōciliat cū semine lactuæ aut papaueris. Melencholicis

licis prodest cū aqua buglossi aut borra-
 ginis. Rabidos (insanos) curat cū aqua
 nymphaeæ, cōtinuādo: itē apostemata ca-
 lida, & lethargū cum aqua rutæ agrestis.
 Purgat corpus cū aqua vitæ, paralyfin sa-
 nat cum aqua mētastri vel saluię & hyf-
 sopi: spasmū cū aqua saluię, tremulos cū
 aqua basilici: & diuersos morbos inter-
 nos cū aqua trifolij: omnē debilitatē ocu-
 lorum cū aqua fœniculi, rheuma à capi-
 te lilij, catarrhū cū aqua adianti & hyfso-
 pi, & tussim: similiter morbum laterale
 cum aqua plantaginis: pleuresin cū aqua
 capillorū Veneris, stomachi debilitatem
 cum aqua menthæ. Cū aqua cydoniorum
 vomitū restringit: qđ si æger fuerit hu-
 midū tēperamēti, detur cū aqua plantagi-
 nis vel bursę pastoris, cum paucō diarho-
 don. Flaxū ventris curat cū aqua planta-
 ginis, colicam cum aqua rutæ. Cum aqua
 absinthij morsibus venenatis resistit. Sa-
 nat omnia apostemata, & hydropē, cōti-
 nuādo. Membris resolutis prodest, si in-
 fricetur cum felle bouis. Cum tamarin-
 dis lienī medetur, cū aqua raphani & tri-
 buli marini, calculos pellit, & renum ob-
 structiōes aperit. Febres omnes sanat cū
 aqua agresti, & quasdam species lepræ,
 continuando. Hoc verum est aurum po-
 tabile

tabile, & vera chelidonia, & amplius, pondere non cedit auro, & eisdem totidemque facultates habet quas aurum portabile. Modicum eius cum pauca aqua rosacea potum, sermonē amissum restituit, sanguinem ē naribus fluentem cum rosis sistit.

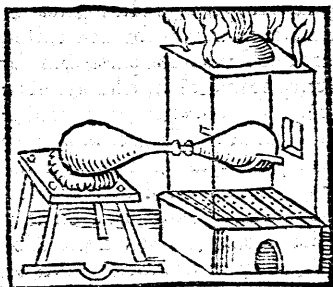
Alius modus olei de vitriolo, quo senex quidā empiricus in Heluetia utebatur, duas aut tres guttas cum theriaca miscendo, & sudorem ab hoc potu imperando in lecto per horas quatuor aut quinque, ita ut ne digītus quidē interim exeret, quo remedio multos ab eo difficiles morbos curatos scio, &c. Eo mortuo oleū vidi quod colore albicāte aut fusco mihi videbatur, fortē propter argēti frustula quæ immixta erāt. Gustus erat acerrimus, supra omne acetum fortissimum: ita ut gutta vna linguam instar cauterij subito feriret, non læderet tamen: sed neque fauces deglutita lædebat, sapore aliqui non ingrato, odore ferē nullo, vel nō nihil recipiente adustionem. Paratur autem hunc in modum. Vitrioli libras tres aut quatuor, aut quātum libuerit, in amplum vas fictile vitreatū quod foris undiqueque luto munitum sit diligenter, & rursus fictatum, impone, & super foco

B accen

accensis prunis imposito vase, fumum omnem (à quo tãquam venenoso tibi cauebis) euaporari & exhalare diligenter curabis, agitãdo interim cum baculo & quid inferius est sursum semper mouendo: curãdo pariter ne ebulliendo redundet: & sic perges donec bullire desinat, & vapor fumusq; omnis cõsumptus videatur quàm maxime. Tum prunas vitriolo desuper in ipso vase impones satis multas, atque ita relinques, donec vitriolum planè in calcè redigatur, nec humiditatis aut vaporis quicquã in eo supersit, & iam rubrum aut flauescentè colorè contraxerit, nec ullus vapor aut spiritus amplius ab eo ascendere videatur. Nisi enim quàm aridissimũ fuerit vitriolũ, oleum non satis efficax extraheretur, sed albicante quodã phlegmate permixtũ. Cum igitur satis in calcè redactũ fuerit, ignè amouebis, & vas paulatim refrigeratum: leniter eximes ne fortè frangatur. Inde vitriolum eximes vt poteris, cultro adaptò, vel aliter, quanquã non difficulter à vase vitreato discedit. Exemptum vitriolum minutatim confringes, & frustula impones in cucurbitam terream, quẽ parata sit à figulo ex optima terra, & optimè cocta, tam valida vt tribus diebus &

noctibus cōtinuis ignem vehemētem in fornace substinere possit. Nā si frāgeretur, oleum, & operam perderes: licet minima tantū rima aut fissura ei accideret. Itaque vt facilius igni resistat, loricanda est luto, eoq; duplici aut triplici, hoc est post primum siccatum alterum inducendum lutum, aut etiam tertium. Fornacis figura huiusmodi fermē erit.

Hæc fornax cōstruenda est quadrilatera, & in summo camināda seu concameranda modicè, in medio summę fornacis faciendum est foramen, seu infurnibulū, ea amplitudine vt singulis horis vel quoties opus fuerit, carbones per id in fornacem cōmodè immittātur, cū oblōgo ba-

tillo ferreo, per quem carbones leuiter delabantur circa, & infra cucurbitam, ne fortè cucurbita laedatur. In quatuor angulis etiam superius relinquenda sunt foramina, siue ventilia, vt vulgus vocat, in singulis singula: & totidem epistomia ex luto paranda. Carbonibus iam impositis & igne ardente, foramē fornacis imposita scutella ferrea, aut ipso batillo, claudendū est, foramina angulorū relinquenda sunt aperta, vt aditus pateat aëri. Cucurbita in medio fornacis collocari debet super ferro, quod parietibus fornacis vtrinque insertū sit, in huius ferri medio cōcauo imponetur cucurbita. Os verò cucurbitæ extra fornacē modicè prominere debet, per foramen quod statim luto oppleri & claudi debet, vt nullus illac aëri aditus relinquatur. Deinde cum recipientis vasis (quod vitreum & bene magnum requiritur, fortè ne distentum spiritibus rumpatur, vel vt longius à fornace ab sit) ore, cucurbitæ os cōmitti debet, vt alterum alteri inferatur, hāc commissurā luto optimo cum albumine oui & linteis circundabis diligentissime, ne spiritus vsquam exhalēt. Hoc lutum sicari permittendum est, antequam rem aggrediaris. Præterea, debent adhuc duo
fora

foramina in duobus fornacis lateribus oppositis fieri, (non in illo per quod cucurbita prominet, nec illi opposito latere, sed reliquis duobus.) Hæc etiam suis epistomiis claudenda sunt, vt calor intus contineatur. Horum foraminum vsus est, vt carbonēs per summam fornacem demissi, ferramento per hæc foramina immisso ritè digerantur ac disponantur infra, supra, & circa cucurbitam, vt illa omnino in medio ignis sit. Per eadem foramina curabitur ne craticulæ pauimentum carbonibus aut cinere nimium obstruatur, & excludatur aditus aëris, mouendo cum ferramēto. Quo factō, mox iterum epistomiis suis claudenda sunt foramina. Ab ima etiam parte fornacis hostiolum relinquendum est, medio criter amplum, vt aër infernè adeat ne suffocetur ignis. Paulò supra hoc hostiolum bacilli ferrei transuersi ordine ponendi sunt, quibus induci oportet ex luto pauimentum, pollicis crassitudine; plurimis, & frequentibus foraminibus peruuium, vt accessus aëri, foraminum ea capacitas erit, quæ pollicis in ambitu. Diligentissime verò curandum vt ignis satis magnus per tres dies noctesque, vt est, continuetur, nec vlla intermissio fiat,

nam sic quoque oleum, & opera perderentur. Sic rebus omnibus instructis & fornace, & cucurbita siccatis, incipies destillationem, validum cum carbonibus ignem continuando, vt dictum est. Tandem in fine tridui exacti, recipiens vas incipit clarum & album fieri igne adhuc in vigore suo ardente: atque hoc signum est perfectionis. Itaque ignem extingui patieris, & fornace refrigerata, deme vas recipiens, & in manibus huc illuc volutando inclinandoque omnes in eo guttas concretas collige, & oleum siue liquorem sic collectum effunde in vasculum ex optimo vitro Veneto confectum: periculum enim foret, ne vulgare vitrum ab eo exederetur, cōsumit enim & corrodit instar aquæ fortis. Hunc liquorem Empiricus ille, celandi nimirum causa, oleum philosophorum, lapidē philosophorum & leprā nominabat, dissolui in eo argentum dicebat si purum & tenue vel in laminam redactū iniiceretur, & similiter numos argenteos, ego tamen post mortem eius integra in eo argenti frustra reperi. Cucurbitam terream aliquando ei dissiluisse audio, quare curandum est, vt habeat ex terra optima, accersenda for-

tè Haganoa, aut Colonia agrippina, aut Aquilgrano, illic enim optima & validissima omnium testacea vasa fieri aiunt. Afferebat præterea hunc liquorem in vase, quo continetur, crescere. Conficiendi modum ab aurifabro quodam primum acceperat.

De chalcâthi, id est vitrioli, & specierum eius adustione siue tostione, eadem ferè Bulcasis scribit libro tertio de medicaminū præparatione, quæ nos supra in præparatione eius ad oleum vitrioli parandum. Sed in quem usum ita torreatur Bulcasis nō meminit. Preparatur autem siue torretur eodem modo zimar quoq; apud eundem. Ipse quidem inter dyersos olei de vitriolo modos illam præfero, quæ iam proximè descripsi. Est enim eo modo destillatus liquor acerrimus omnium, & simul acidissimus, vt acrum metallicum dici possit, quātum mihi videtur, quā obrem à quibusdā summo perè commendatur ad extinguendam sitim per æstatē, vna eius gutta in haustum vini admixta, sicut in Germanico quodam libro manu scripto reperi, vbi & hoc, additur: Vitriolum in cucurbita transversa luto munita destillatur per flammam ignis, fuit autem vix tertio die,

& primum aqua.

Alius modus ex eodem libro. Vitriolum perfunde aqua forti, quæ pinguedinem eius extrahet, à qua si aquam fortem destillando separes, oleum remanebit. Sed forsan hic modus non fatis tutus est, vt intra corpus sumatur liquor olei ita paratus: extra corpus verò & ad oris mala rectè adhibebitur.

Olei aut quintæ essentia vitrioli mentionem alicubi apud Lullum in opere de quinta essentia legisse memini. Quæ ratione verò parari debeat in nullo hætenus publicato libro; adeo omnes hanc rem veluti secretissimam celarunt. Nam descriptio quam ex Nicolai Masse libro de morbo Neapolitano, subiiciam, intra corpus sumi non potest.

Exusto chalcanto, id est vitriolo, aut misy, id est vitreolo Romano, vi ignis per vitrea vasa oleū detrahitur acutissimum & calidissimū, quo si quis iam fauciatas verrucas tagat, abscedet ille. Idem gustatum ferit linguā haud secus quam candens ferrum. Est tamen illius vsus ad ficcanda vlcera interiora deplorata, vbi non multum sordida fuerint, vt in quibusdam contingit phthoe laborantibus absque dolore, facit ad præscindendos

cancros & corrupta mēbra; ligno oliuæ illito ex eo, Cardanus. Eiusdem coniecturam supra scripsimus, quod oleum ex myſi vel arſenico foris inunctum à venenis liberare videatur.

¶ Spiritus ſiue quinta eſſentia vitrioli laudatur à quibuſdam empiricis aduerſus comitiales morbū & apoplexiam.

¶ Atramentum ſutorium ſoluit alium, cum ipſum in melle & aqua muſſa drachmæ pondere potū, tum in vino, maxime oleum inde cōfectum, Ge. Agricola lib. tertio de natura foſſilium.

¶ Vitrioli oleum non ſolum homines, ſed & arbores interficit: ideo in ſeceſſu parandum, vbi nullus habitet. Albucasi & alij modum conficiendi oſtendunt. Braſſauolus. (Ego non ipſum oleum, ſed ſumum vitrioli dū igne torretur & præparatur ad deſtillationem adeo noxium eſſe dixerim.) Et ruruſ; Ex chalcātho. i. vitriolo oleum fit adeo vrens vt pro igne potenciali vtamur, eſt enim cauſtica natura, & cū pauco dolore incidit mēbra, ſi ex oleo cultro inuncto tangatur. Dum oleum paratur, ſumum cauere oportet, quoniam nō ſolum hominem interficit, ſed & vicinas arbores exiccari cogit. Cuius experimentum nouit Franciſcus de

Monte, fractorum ossium & dissecatorum reparator egregius: cui omnes arbores viridarii, per vitrioli fumum perièredum eius oleum pararet.

Oleum de vitriolo mirabile est, sine dolore cauterizádo, & fit hoc modo. Vitrioli Romani siue Cyprini vnciæ triginta, salis nitri, aluminis rochæ vtriusque vnciæ quatuor. Omnia trita, calcinentur igne secundum artem. Postea pone hoc calcinatum in boccia curua lutata ad ignem fornacis alchymistarum, & per ignem auctum habebis in recipiente oleum; quod est cauterium mirabile, & sine pari in quacunque operatione, & maxime in scrophilis, & verrucis magnis eleuandis. Sed recipiens fit magnum, si vis facere prædictum oleum, Nicolaus Massa in lib. de morbo Neapolitano, & Thomas Philologus, qui vitrioli drach. xx. accipit, aluminis verò & salis ana. xxiiij.

Aqua ex metallis diuernis, (ex libro quodam Germanico) ad lepram, maculas, & oculorum caliginem. Limaturæ argenti, capri, chalybis, auriana, quantum habere poteris, die primo pones in vrina calida pueri aut puellæ virginis: post tridie verò in medullam panis calidi

calidi, tertio in albumen oui, quarto in lac mulieris puellam lactantis, quinto in vinum rubrum. Deinde hæc omnia impone in destillatorium & paruo igne destilla, & serua. Incomparabilis enim eius facultas est. Prodest aduersus lepram & omnes in facie maculas, & nitorem iuuenilem faciei conciliat, facit & visus claritatem. Hæc aliter leges in Additionibus in Breviarium Arnoldi de Villa noua x. x8.

De aqua forti & similibus.

AQuæ forti similem quandam, ex vitriolo, sale nitri & alumine destillatâ paulò ante descripsimus, aduersus magnas verrucas, &c. Sed & communis aqua fortis, & simplex oleum de vitriolo gutta immissa in verrucam prius resectam, tollunt eam, cuius rei in me ipse experientiam feci in verruca sessili in extremo digito, cui nouacula resectæ guttam aquæ fortis immisi: inde tamen non statim, seu post aliquot septimanas Verruca discessit.

¶ Aqua fortis vel separandi metalla, sic fit. Halinitri pars vna, liquidi aluminis (quod rochæ vocât) partes tres, arenæ me
dia

dia, siccata diligēter & purgata igne destillantur vitreis vasis. Colligitur autem seorsim quod prius effluit, cum crocea demum videtur vasis facies, auctis ignibus alia succedit, quæ priore excipitur plerunque: & tamen si aqua fontis excipias, adhuc adeò acris est, ut nihilominus argentum dissoluat, & ipsum ab auro separet. Separatur autem sic. Aquæ extractæ partem modicam accipe: cui argenti purissimi pondus oboli, id est duodecim granorum impone, ac impositam cineribus tam diu permitte donec dissoluatur argentum. Hæc purgamenta calcinati similia in imū vasis demittes, quibus sublatis quod reliquum est aquæ purioris, toti aquæ à qua iam detraxeras, addes, quæ simili exemplo & ipsa purgamenta illis similia in imū demittes, quibus sublatis aquam totam purissimam, ac magis habebis ad argentum, ac cetera metalla præter aurum (aurum quoque aqua forti à chymistis dissolui puto, sed alterius generis) dissoluendum efficacem. Cum verò facile euanescat, vase vitreo diligenter occlusa tenetur. Vires autem æstimanti quantas habeat equæ excepta, ut dixi, aqua putei, etiam sine igne horis

horis viginti quatuor, argentū in aquam
 redigat, modico autē cinerum calore in
 duabus aut tribus horis, non est qui mi-
 rā vim vaporibus illis extremis, ac aquæ
 in quam vertuntur, imò incredibile non
 tribuat. Eiusdem generis est aqua quæ fit
 salibus, ammoniaco nitroque: tum chal-
 cantho & alumine liquido æquis parti-
 bus, addita illis demum æruginis parte
 quarta, hæc eadē arte facta, nec ipsis par-
 cit lapidibus. Si tamen aliquid ostracitæ
 lapidis, smiridis vocati, quo gēmas ex-
 poliunt, addideris, copiosiorē aquam
 & meliorem habebis, quia nō vritur. His
 igitur experimento acceptis, videamus
 cur aqua hæc adeò potens euadat, nan-
 que manifestum edocet experimentum,
 ficciorem partem vt ignis attenuatam,
 vim igneam ac rodentem accipere. Sed
 cur non ardet aqua separationis, vt ar-
 dens? Quia ardēs calidior est ac tenuior,
 & minus sicca: ideo ardere potest, non ta-
 men erodere. Illa verò erodere potest, nō
 ardere, parūque calefacere. Simili igitur
 ratione quod ē chalcanto oleum
 vi ignis excipitur, cū siccissimam par-
 tem in humorem vertat, acutissimum
 est, atque linguam vt ignis ferit, Carda-
 nus.

nus. Non est autē quod aliquis putet hūc liquorem ad aurifabros solum & chymistas pertinere. Nam ad remedia humani corporis quoque prodest. Verrucis prius sectis instillatur, vt supra dixi. Sunt qui exiguum ligellum extremitate in ipsum intincta, dentis cavitati inmittāt, quem sensu doloris priuare & mortificare voluerint. Audiui & oculorum suffusionem in quibusdam huius liquoris vi curatam. Per eundem argentum viuum figitur & præcipitatur, vt iam diximus: & oleum ex chalcanto extrahitur, vt diximus. R. Aquæ fortis semunciam. Rosaceæ sescunciam misce. Hoc liquorem ad id goſſypio alligato summitati radij bis die contingantur vlcera guttaris, palati, gingivarum & labiorum. Thom. Philologus.

¶ Diuerſos quosdam aquæ fortis modos leges inferius, vbi de mercurio sublimato scribemus.

¶ Aqua ardens, vt candela etiam in aqua ardeat. In amphora superius lata & inferius stricta pones sextarium vini vetustissimi, cui addes vncias duas vtriusque sulphuris, hoc est viui & mortui, tantundem aluminis, & salis crassi tantundem

rundem. Decoquantur simul donec pars tertia consumatur. Hoc liquore illita candela vel cereus ardebit in aqua, non minus quàm in aëre. Quod si eo pilum vel pannum aspergas, apposita flamma ardebit manifeste sine detrimento. Ex li. manu scripto. Verisimile est autem destillatum, vi ignis ex hac materia liquorem ad eundem effectum longè efficaciorum futurum.

Aqua ad dealbandos dentes, qua utebatur Isabella de Arragonia, ducissa Mediolani. Salis purgati & cōtusi libra, aluminis glacialis vncia, destillentur in alembico. Huius aquæ vnciam misce cum vncia plantaginis: & intincta lana xylina dentes perfrica, eruntq; nitidissimi, Furnerius.

Alia similis, ex eodem. Salis ammoniaci, salis gemme, vtriusque vnciæ tres. Aluminis saccharini seseūcia. Salis communis vncia. Trita destillentur in alembico vitreo. Extracto inde liquore dentes cum petra fricentur: deinde abluatur os modico vino albo. Vide supra in fine aquarum cosmeticarum eandem descriptionem, sed absque sale cōmuni: cuius vsus etiam sine destillatione ostenditur. Aqua angelica mire facultatis ad lippi

tudinem, cancrum, & ysthionem ignis. Vnciæ tres calcis viuæ, & selibra aquæ pluuiæ, simul in vitreo aut stanneo aliquo vase per tres dies quiescât. Tû miscendo agita, & iterum per viginti & tres horas aut amplius residere permitte, in vase bene operto. Postea per linteum leniter cola, donec clarescat. Deinde admiscebis drachmas decem salis ammoniaci quàm poteris reperire albissimi, & minutissimè triti, & longa agitatione cum aqua prædicta liquati.

Deinde cum residerit, superstantem aquam claram colabis aliquoties, aut per filtrum destillabis. Hæc aqua curat pânem vel maculam (la toile Gallice, id est telam) oculorum, tribus guttis ter quotidie instillatis, continuando donec sanetur oculus, lacrymas quoque oculorum & rubedinem ac lippitudinem tollit: item cancrum, & adustionem si rectè applicetur. Omnes panni tum serici tum lanei maculas aufert, si ea modicè tepida eluantur. Furnerius.

Vrina humana destillata ad resolendum aurum chymistæ vtuntur: typographi ad atramentum librarium.

Aquas diuersas, vehementer siccantes, acres, erodentes, ad pustulas morbi

Catholi

Catholici absque vnctione sanandas: lege apud Nic. Massam libro 6. capit. 2. de morbo Catholico.

Aqua ardens quædã cum auripigmento, &c. destillata, describitur à Rogerio chirurgo.

De liquoribus gemmarum.

C Ardanus libro secundo de subtilitate, inquirens aquam quæ per cathetèrem immisissã, calculos vesicæ frangere possit, suspicatur ex ticolitho, aut lapidibus cancerorum talem excipi posse, &c. vt supra recitauimus, in tractatione de viribus liquorum destillatorum in genere. Ego vt coniecturam coniecturæ addam, siue hos siue alios lapides aut vitrum cum succo parietariæ destillarem.

Spiritum siue quintam essentiam berylli, chymistæ quidam magnificant aduersus renum aut vesicæ calculum.

*De solidis quibusdam vt argento
vino præcipitato, & eodem
& arsenico sublimatis.*

C

Adiice

A Diiciemus hic solida quædam medicamenta, quæ & ipsa in vitreis vasis ad ignē sublimantur aut excoquantur, & si ferè præter institutum cum de secretis tantum, id est separatis à substantia crassiori liquoribus in hoc libro agere propositum sit. Quoniã tamen & pauca sunt hæc remedia, & sublimantur (hoc est, similibus vt prædicti liquores instrumentis parantur,) & hætenus ferè secreta, hoc est à paucis nota & vñtata, & mirè efficacia, non omittenda duxi.

Argentum (viuum) præcipitatum sic fit, vt scribit Cardanus libro quinto de Subtilitate. Alumen, chalcāthum, æquis partibus sumito, quibus adde salis dimidio plus altero corū, destilla hoc totum cum vitreis vasis. Huius aquæ (id est aquæ fortis vulgò dictæ) pondo vnum, argenti autē viui tria in vas vitreum pone, inde destilla: & auctis ignibus persevera: consue, donec fumus & vas rubeascent, nec aquæ quicquam superfit. Dein fructo vase collige argentum viuum, quod coire iam videbis instar lapidis hoc tenuissimè terito in porphyritide tabula, & denuò ex quoque ac destilla donec sicceretur in vase vitreo. Rursus fructo vase, materiam quæ superest collige, ac de

ac denuò tere in tabula eandem subtilissime. Post ipsum in aëneo vase reponere, suppositoque igne valido, cum aëneo baculo misce ac agita per spatium duarum horarum, donec splendorē ferme ac rubedinem minus acquirat, tuncq; exceptum ferua vitreis vasis. Hoc inter omnia quæ citra dolorem carnes erodunt, & siccant putrescentia vlcera, si rite factum fuerit, est præstantissimum: nec ulli alij vsui est quod sciam, Hæc ille.

¶ Dissoluuntur aceto forti, præsertim destillato, vel succo limonum, margaritæ, & c. præcipitatum, & sublimatum, & cinnabrium, & in argentum viuum redeunt, Sylius.

Modus conficiendi pulueris rubri, id est argenti viui calcinati siue præcipitati, ex Mariano Chirurgo. Aquæ fortis ynciæ sex, argenti viui vaciæ quatuor: misceantur simul in cucurbita vitrea bene lutata, & imposito capello, cuius rostrum extremum in vas recipiens intinuetur, igne moderato (paulatim augendo) destillentur. Cæterum aqua fortis, quæ aurum ab argento separat, sic fit. Salis nitri, aluminis rochæ, vitrioli Romani, singulorum libræ duæ, misceantur in mortario, molèdo cum pistillo tandiu

C. 2. donec

donec bene misceantur. Deinde puluis crassiusculus in cucurbita illutata ponatur, & orificiis omnibus obstructis destilletur. Signum autem bonitatis eius est, si humus in quam parū eius ceciderit, statim ebulliat. Huius pulueris rubri virtus est mirabilis. Recipe lixiuij ē tōstrina vncias tres, præcipitati fescunciam, mellis rosati vncias duas, misce diligenter. Hoc remedio proculdubio desiccabis & absterges vlcus sordidum & putridum (unde carnis generatio sequetur) vbi alia absterfua, vt de succo apij, de succo synoglossi, frustra expertus fueris.

Nicolaus Massa in lib. de morbo Catholico, Mercurium præcipitatū puluerē angelicum vocat, propter mirabilem & quasi diuinam eius in morbo Catholico operationem, quā ipse nō raro expertus sit, hæc medicina (inquit) exiccat, cum miti quadam & sine dolore corrosione carnis mollis & superflue, remouendo simul malam qualitatem occultam vlcerum, & maximè morbi Neapolitani, digerit quamcunque saniem & purgat, & corrosionem & gangrenas prohibet, dissoluit saniem crassam, duram & crudam post apertionē gummarum. Et huic remedio nullum in hoc morbo comparari potest

potest. Nam si eo uti pergas, usque ad perfectum, cutis generationem ducit, ut ego sepe expertus sum, & est nobilis in virgæ ulceribus malignis. Fit autem hoc modo. Argenti vivi libra in cucurbita parua vitrea ponitur, & affunditur tantundem aquæ fortis, deinde cucurbitam in olla pones, & cineres in spatio inter cucurbitam & parietem ollæ, ut conseruetur olla, ne ex immediato contactu ignis rumpatur. Tum ignis subiiciatur, lentus primum, & paulatim augeatur modo quodam medio, & sic cum forti igne dimittatur donec tota aqua consumpta sit, quod cognoscitur cum nihil amplius à cucurbita euaporat. Sic habebis Mercurium calcinatum rubrum.

Hunc tere, & si cum eo aliqua portio argenti vivi remanserit, pone dictum puluerem in vase æreo puro ad ignem: & sic miscendo relinque donec tota argenti vivi pars sit consumpta. Hoc pulvere vteris ad omnia dicta, & maxime ad ulcera virgæ & aliorum locorum, ubi putredo & sanies mala prohibet consolidationem & in fistulis dissolue ipsum cum vino, & iniice per æneam fistulam, quoniam mirabiliter operatur. Porro aqua separationis auri ab argento sic fit.

Vitrioli Romani libr. duar; aluminis rocha vnciaz sedecim; salis nieri libra: ponantur in cucurbita curua (retorto) lutata, vel in recta cum capello suo & recipiente. Destilla vt alchymista.

Hæc aqua mirabilis est ad renouendas verrucas in quacunque parte, & maxime in ano & vulua: cauterizat etiam viscera maligna exedentia vbicunque, etiam in gutture: & prohibet vlcera ne serpant vbi sunt, vt puta virge & vulua.

Quod si nimis sit vehemens, cum aqua rosacea diluetur. Et ego sæpe sanavi vlcera mala gutturis tangendo bis in die cum aqua dicta, dimidio aquæ rosatæ admixto: & est de secretis nostris; vide plura apud eundem libri sexti ca. 2.

Cæterum puluerem istum angelicum habui à sene quodam alchymista, & componebam eum antequam Ioan. de Vigo quicquam de eo prodidisset, Hucusque Massa: & partim Tho. Philologus ab eo matuatus.

De apparatu & vtilitate pulueris huius rubri, lege Ioannem de Vigo libro 5. Additionum: vbi iubet vt vas recipiens triplo maius sit quàm cucurbita, folio 38. b. Et quod album repertum cum isto puluere, sit argētum sublimatū à rubro: sicut

sicut est quid croceum est. Item in Copiosa eius, folio 163.2.

¶ Pulvis ē Mercurio (inquit Matthæolus Senensis in libro de curandi morbi Italici ratione) cōstat hoc pacto. R. aqua qua aurum ab argēto diuiditur lib. quatuor argēti viui sesquilibra. Hæc vase vitreo, ore angusto, collo obtorto, vndique argilla præmunito, quod ab altero recipiatur, imponatur cōpages inde vasorum luto figulino sedulo obturetur. ad hæc subdatur ignis ex carbonibus cōflatus vt semper ingraueſcat, eousq; quò tota defluxerit aqua. Post hæc phialam frangas, in cuius fundo reſidentē placentulam rubram, leniter extrahēs quod album inheſerit proiicias: rubrum verò in puluerem redigas. Verūenim vero quoniam ex puluere isto plurimæ possent contingere noxæ sumētib. ipsum, nisi prius ritè præpararet, cōmodum visum est præparendi eius modū hic subiicere, R. vncias duas prædicti pulueris, & maceretur per noctem in aqua plantaginis & acero sꝑ, vtriusq; vnciis duab. inde summo mane aquas exhauriēs, & nouas superinfundens, ad ignē in vase æneo siue testaceo colloces, feruētes ferrea vel lignea spatula nō cesses agitare, quousq; in puluerem.

non difficulter omnia redigatur, ex quo poteris cum libuerit in morbum Catholicū tam pituitosum, quā melancholicum, catapotium tale componere. R. ele-
ctuarij Cōciliatoris (cōstat hoc ex variis remediis cordialibus vt vocant, & aromatibus, gemmis, margaritis, auro, argento, camphora, ambra, moscho: & describitur ab eo Differentia 169.) scrupulum semis, margaritarum, hyacinthorū, singulorum grana quinq; , pulueris præcipitati grana quinque, pulueris diamusci, diamargariton, ytriusque scrupulum semis. Fiant cataporia quinque, (deaurētur. Thom. Philologus, qui & terræ sigillatæ & boli Armeniæ ana grana iij. addit) quæ hora ante diluculum sumatur. inde lecto se cōtineat eger horas quinq;. Breui, mihi crede, Morbi catholici dolores hoc catapotio elidentur. Pituita etiā & atra bilis vomitu, nec nō alui deiectione euanesceat. Ad hæc sunt plurima morborum genera quæ curauimus tali puluere, nam non solum saniem carnemque putridam dolet aspersus, verū etiam non difficulter vlcera ad cicatricem deducit. pestilentiam etiā pauxillo theriacæ addito, succoquē tuncis herbæ, quam cardum benedictum vocant, siue electuario

de gen

de gemmis, ante eius confirmationem, mirum in modum fugat. Multos etiam lymphaticos, melancholicosue (quos à cacodæmonibus incurfari vulgò credebāt) eodē curauimus. Quid pluribus immoror? Quartana confectos, saccharo buglossato, siue theriacha, Mithridatoue additis, facta digestionē aliqua, hora ante accessionem, quinque vel septem granorum pondere, pro ætate & vi corporis affecti, hoc puluere liberauimus.

Quinetiam valet colicæ & iliorum doloribus adhibitus, nam quosdam stercus per os eicientes sanauimus, Pauli Aeginetæ monumentis innixi, qui ait medicos quosdam argentum viuum extinctū dedisse in oleo. Fascino idē aduersatur: pluribus ad hæc virtutibus est insignis, quas cum plus otij nactus fuero, sigillatim tibi (ad collocutorem suum inquit) connumerabo: fortasse tunc iucundissimum fuerit etiam explicare, quonam pacto puluerem cum auro viuoque argento, siue aqua superius explanata possis conficere, Hæc ille. Ego non ita pridem audiui medicū aut chymistam quendam apud Athēnos Mercurium præcipitatū cum auro præparare, auriq; pretio vendere, cui ea facultas sit vt absque

morſu erodat. Vide ea quæ circa ſinem
eorum que hic proximè ſubiiciuntur
referemus.

¶ Quomodo fiat præcipitatum, quod
eſt remedium contra omnes morbos ex
humorum putredine naſcentes, ex libro
quodam manu ſcripto.

Ex partib. æqualibus vitrioli Rom. &
ſalis nitri, fac aquam cum capello & re-
cipiente, in quo pones ſextam ponderis
de Mercurio crudo, hoc eſt, ſi virioli &
ſalis nitri tres librę fuerint, pone ſex un-
cias Mercurij. Poſtea permitte vt aqua
cum ſuis ſpiritibus deſcēdat in recipien-
tem. Deinde omnia quæ ſunt in reci-
piente euacua in cucurbitam mundam
& lutatam: ſuper qua pone capellū cum
recipiente, & iterum fac deſtillare, &
cum aqua erit in recipiente, iterum po-
ne in cucurbita in qua remanſit Mer-
curius. Hoc repetes vſque ad Mercu-
rij rubificationem.

Deinde rabefactum Mercurium ab-
luē aquis cordialibus, vt borraginis &
meliffæ, & huiusmodi. Prius tamen ab-
luēs multoties in aqua fontis vel putei
deſtillata. Mercurium ſic præparatum
dabis agrotis intra corpus, hoc modo.

Si corpus fuerit robuſtiſſimum, da de-
cem

com granammediocri octo: debili, quinque. si puerile; diligenter considerabis quid facto sitopus. Sed omnino miscebis cum cum theriaca, sic dabis ei qui veneno infectus fuerit, hydrope, peste vel alia infirmitate correpto. Si homo sanus semel quot annis aut tertio quoque anno, prout opus videbitur, hoc præcipitato vtatur, cū debita humorum digestionem, id est preparatione purgationis, morbos plurimos præueniet. Nota quod loco Mercurij potes vti amalgama facto ex sex partibus argenti viui, & ex vna parte auri, & sic facies maiora mirabilia. (Hoc amalgama nimirum similiter vt Mercurius solus cum aqua forti rubificari debet: & si Matthæolus Senésis, vt paulò anterecitauimus, ex tali mixtura puluerem illum Mercurialem etiam sine aqua forti fieri posse scribat.) Et aduerte quod potes curare vulnera cū primo vel secundo præcipitato, quo vtère sic. Pone de ipso circa vulnera & intro. Et hoc est magnum secretum: Et scias quod in quatuor destillationibus hoc perficies: quo facto pone in cucurbita munda in igne, vt spiritus (nimirum hydrargyri sublimati cū præcipitato permixti) quantum fieri potest recedant, deinde fac vt supra.

¶ De sublimatione argenti viui, leges
 Bulcasia libro tertio, Operis quod Serui-
 torem nominat. De vsu verò eius in cau-
 teriis & ad morbum catholicum, Nico. Mas-
 sam libro sexto ca. ij. & eiusdem libri ca-
 pite quarto quomodo ad cauteria adhi-
 beatur, tum alia, tum vt nullo vel pau-
 co cum dolore fiat cauterium. Vtuntur
 eo hodie quidam ad scabiem malignam
 & impetigines, &c. tū in hominibus tū
 in equis. Argentum viuum (inquit Car-
 danus) sublimatur hoc modo. Argētum
 viuum & sutorium attramentum in mor-
 tarium pari pondere coniice, & aceto al-
 bo acerrimo eo vsque misce, donec argē-
 tum viuū videri desierit: inde vitreo va-
 se luto oblito excoque donec concre-
 scat. Si quid subterfugerit ne coeat, ite-
 rum in mortario addito aceto terito, &
 denuò excoquito. Argento viuo sic exco-
 cto ad fucum vtuntur, dealbat enim &
 splendorem addit mulierum vultib. Sed
 dentes elidit, & foetore gignit oris. Car-
 terum ad argenti vsum & aurifabrorum
 artem in non paucis conducit. De sub-
 limatione Mercuri, marchasitæ, magne-
 siæ & rutia, vide Gebrum Summæ per-
 fectionis primum quartum & quadrage-
 simum quintum, & deinceps, Item de sul-
 furis

furis & arsenici sublimatiõe caput quadragesimũ tertium. Sublimatum, præcipitatum & cinabrium, aceto forti, præsertim destillato, dissoluuntur, & in argentum viuum redeunt, Syluius.

Arsenici sublimati Auicenna meminit. Arsenicum siue auripigmetum, (inquit Albertus Magnus in libro de metallis) est de genere lapidum, citrinum & rubrum, quem lapidem vnũ de spiritibus vocat chymici. natura ei sulfuris in calefaciendo & desiccando. Igne calcinatum nigrescit, & statim sublimatione efficitur albidissimũ. Ter quaterue sublimatum tantam adurendi vim acquirit, vt æs perforet, & exurat vehementer omnia metalla præter aurum. Aëri appositum transmittat ipsum in album colorem: quamobrem vtuntur eo falsarij, vt æs simile argento reddant: in qua re plurimum potest.

Medicamenta quæ ad cancerum exulceratum adhibentur, valentis admodum facultatis esse debent. Inter cætera autẽ præstantissimum ac tutissimum auxilium in hoc affectu Guidonis à Cauliaco prædicatur, arsenicum sublimatum, cuius egregias dotes suprà iam crebrò commemorauimus, & in sequentibus adhuc
cese

celebrabimus. Hoc (inquit Theodoricus) cancerum, lupum, esthionemam (hoc est sphacelum, seu syderationem) noli me tangere, fistulam, & omnes tales pessimos morbos, prima die occidit & extirpat. Cæterum magna locorum circumstantium, interim dum admouetur, cura semper habenda est, ne scilicet ea ipsa inflammatione, atque humorum cōfluxu, occupentur. Quod incommodum facile deuitabis, si partes illas vicinas & carcinoma cingentes, bolo Armenia, & id genus aliis illeueris. Sed & modo legitimo seu iusta quantitate (quam coniectura tantum artificiali rationalis definit medicus) adhibendum est arsenicum ipsum sublimatum, & c. Io. Tagautius instituit. chirurg. 3. 19. Zinzifar, id est Cinnabrium quomodo fiat per sublimationem, vide apud Bulcasin, & Cardanum libro 5. de Subtilitate.

Auripigmenti calcinatio, vt colorem rubrum trahat apud Io. de Vigo in Antidotario, folio 163.

Tartarum, id est fex arida vini, quomodo acuat, vt miras ad remedia quedam facultates habeat, (per destillationem aquæ ardentis,) docet Lullus lib. 2. de quinta essentia.

Lapidem

Lapidem cyaneum, id est lazuli, empiricus quidam mihi retulit ita se preparare, vt & efficacius & tutius atram bilem educeret à melancholicis hominibus & infanis. Et primò, si rectè memini, dicebat oportere illum calcinari, deinde sublimari: aut prius aquam vitæ optimam super eo in cucurbita posito destillari, deinde sublimari, & aqua vitæ sexies destillata rigari, siccarique.

Sal vt purior vel cibis vel remediis ad datur: aqua permixtus destillatur per filtrum, & rursus ad aquæ consumptionem decoquitur. Idem purgatus in crucibulo aurifabrorum magno igne liquatur & funditur. Sic liquatus miscetur cum sale alcali, (aut eius loco felle vitri albo [nam & nigrum habetur] quod aliqui sagimè vitri vocant, alij zoza, vt audio,) & sale gemmæ. His tritis vtuntur pro chryso-colla, aut etiam chrysocollæ partem admiscunt. Sed mixtura hæc nimium acrimoniam habet, & aliquid auri consumit: quare ad rudiora tantum opera eam adhibent: ad subtiliora verò borace solo vtuntur. Sunt qui boracem, salè cōmunem fusi, & salè alcali miscēt, partibus æqualibus, & in secretis habent pro borace. Sed hæc extra rem medicam sunt.

Fuligo

Fuligo ex pice & butyro quomodo colligatur, leges apud Dioscoridem & Bulcasin.

De aliis quibusdam non alchymicis, hoc est non destillatis aut sublimatis remediis, sed per alios diversos modos ingeniose preparatis.

QUæ hæcenus descripta nobis sunt remedia, omnia liquorū nomine comprehenduntur, quod nihil terrenum sibi admixtum habeant, sed vel aqueæ, vel aëreæ, vel igneæ sunt naturæ, siue aquæ, siue olea, siue tertium quoddam genus liquorum. Omnia vatis quibusdam alchymicis, & vi caloris parantur. Sed quoniā scopus illorum (nempe ut quod in vnoquoque remedio optimum & præcipuū est, id à terrena, crassiore & impuriore materia abstractum, purum liquidumq; habeatur,) latius patere, & ad alias quoque nonnullas medicamentorum præparationes, apparatus, aut compositiones extendi videtur: visum est Corollarij instar, hic quædam adiungere, quæ non

non omnino trita, nec passim obuia for-
rent. Nemo autem plenam aut exactam
& in genere componendi rationem à no-
bis hic expectare debet: quum pauca tan-
tum, & quę obiter occurrerint, atque hæc
omnia tanquam parerga simus traditu-
ri. Si qui verò plura & plenius de diuer-
sis parandi præparandique remedia ge-
neribus & modis desiderat, is Iacobi Syl-
uij & aliorum hac de re libros adeat.
Olea odorata & pretiosa pleraque in va-
seduplici coqui video.

De oleis diuersis.

Oleum odorem ac vires plantæ re-
ferens, in his que oleum abunde
continent facile exprimitur: aut fructi-
bus eorum in aqua incoctis colligitur.
At in quibus oleum non habundat, tri-
bus modis odorē ac vires oleo exprime-
re solemus. Vulgatiore illo atque an-
tiquiore Dioscoridis, in purum oleū flo-
res quatriddo infundebatur, exponeban-
turque in Sole, inde expresso oleo dilige-
ntissime, tantundem florum recentium ad-
debatur, ac rursus sub torrente Sole ex-
ponebatur, totiesque id facere licebat,
donec odorem oleum combiberet, ad-

D

deban

debantur & spissamenta pro vnguentis, ut ex melle tum aliis odoratis. Secundus modus expressione constat, in quibusdam absque artis auxilio, ut in myro balano, & in aliis quæ sicca sunt, & sponte odorata, ut myristica nuce læui in vino macerata, & torculari expressa. Sic ex aromatibus oleum licet subtrahere. At quæ odorata sunt, sed olei carent substantia, ut flores, hoc exemplo reddunt. Flores super amygdalas conspergito ac sub ipsis, alternâque dispone florum & amygdalarum folia, compressâq; tandiu tene donec florû odor euanescat, quibus abiectis, pro eis alios flores suppone eadem ratione, & hoc toties repete (nam nō vna est ratio in omnibus) donec amygdalæ maximum contraxerint odorem, inde illas torculari subiicito. Oportet autem prius cortice nudare eas, & paululum torrere. Hoc modo plus contrahit virium oleum, & minus corruptioni obnoxium fit, quod succi (aquei) nihil in eo relinquatur.

Tertius modus destillatione fit, (de quo supra dictum,) Cardanus.

Oleis plerisque ad ignem coquendis, vini nōnihil additur quo minus adustionem oleant, & ad eius consumptionem

coquantur. Sed flores & quæ tenuis substantiæ sunt, præstat non coqui in oleo, aut saltem non bullire in eo, &c. Plus autem vini addendum est, si multæ sint species quæ oleo miscentur, & diutius coquendæ: ita ut aliquando sub duplum fit vinum ad oleum. Quædam in vino prius macerantur, deinde succus expressus additur oleo, & simul incoquitur, vel per se, vel cum parte terebinthinæ: ut in oleo de hyperico fit.

Infusum fit ex vnciis duabus florum infusino dies quinque insolatis in libra olei, quod deinde lento igne coquitur.

¶ Oleum ex amygdalis dulcibus, caryophyllis integris additis per octo dies insoletur, mirè odoratum fiet. Cæterum exprimendi de amygdalis olei diversos modos apud Mesuen leges, & in scholiis Syluij in eundem, qui ad alios etiam plerosque fructus & semina à quibus oleum exprimitur, accommodari poterunt.

¶ Oleo ex amygdalis amaris utimur loco olei de nucleis persicorum: sed hæc quàm illud exiccat magis, Brasianohus.

¶ Oleum ego parare soleo ex seminibus & filiquis ruberibus caplici, siue car-

damomi Arabici: aut filiquis eius solis, in oleum iniectis, quod pro oleo de piperibus, aut etiam de euphorbio substitui potest, si minore copia iniiciatur: piper enim longè vehementius est. Apud nos (piper rubrum vocant, vulgò aliqui non rectè filiquastrum) paucae filiquae maturescunt, proptar frigus autumnii præproperum. Sed immaturæ etiam filiquæ in hypocauftis aliquot diebus suspensæ ficcataeque, ad oleum rectè addentur. Satis enim acrimoniam habent. Quam in tota planta nullam esse vsquam, cum & radicis fibræ minimæ & sine sapore sint, & folia caulisque incipida: in filiquis vero tam excellentē, res digna admiratione est. Sunt qui propter vehementē eius calorem venenis ferè adnumerent: vt Cardanus, quod ego non laudo. Neque igne aliquis venenatum dixerit, quantumcunque vrat: cum nullam præterea qualitatem venenosam habeat. Capsici quidem huius tum seminibus, tum filiquis etiam ipse sine noxa vsus sum in iusculis, sed per exigua quantitate.

E ceraforum nucleis oleū, faciem abstergit, maculas & lentigines aufert: utile etiam arthritidi, & calculo renū & vesicae. Fit autē vrax amygdalis dulcibus,

Furnerius.

Oleum de fœno sic fit. Accédatur fœnum, & extingatur: & pòst ponatur super carbones: & cū refolvitur in fumū superpone laminam ferream: & adhærebit quædam vinctuositas, que dicitur oleum de fœno. Hoc oleum per plumam illinatur impetigini & serpigini, Rogerius.

Oleum de frumento inter duas laminas ferreas mediocriter ignitas, (vel vt Rasis habet, inter marmor & laminam ferream crassam) fit, sed multo melius, vt audio per destillationem, commendatur ad asperitatem cutis & impetigines, Furnerius & alij. Sunt qui etiam ad fistulas, & cutis fissuras seu rimas prodesse prædicent, Matthæolus. Vide supra, inter olea destillata.

Oleum de baccis hederæ, similiter vt. è baccis lauri extractum, iuuat contra arthritidem ex frigida causa, vel obstructione: & membra torpida ac paralytica restaurat, Rogerius.

Oleum de hyperico, mirabile. Summitatum hyperici uncie tres infundantur triduo in vino odorifero quantum sufficit, pòst coque in vase duplici bene obstructo, fortiter exprime. Hypericum nouum similiter macera, coque, ex

prime, adde terebinthinæ vncias tres, olei antiqui vncias sex. croci scrupulum. Coque ad vini consumptionem. Hoc oleum (inquit) Syluius incerti est authoris. Galenus tamen vinum austerum, in quo folia androsæmi vel ascyri (quæ species sunt hyperici) cocta sint, vulnera etiam grandia glutinare scribit, & hypericum calidum ficcum tenuium partium ischiadicis vtiliter bibi quibusdam. Ex quibus & reliquorum hic mistorum viribus collige id oleum roborare, digerere, & tenuare. Ex substantiis enim contrariis componitur, Syluius in Mesue. Eandem descriptionem ponit Brassauolus in examine simplicium capite 519. Sunt (inquit) qui in vitreatum vas flores simpliciter ponant, ut per se vi Solis oleum educatur, alij sub terra condunt, alij infundendo parant, siue ex solis floribus, siue pluribus admixtis, (ut iam verbis Syluij docuimus.) Sic paratum in vitreato aut vitreo vase seruant. Sed hæc à Mesue & recentioribus clarè exponuntur. Hæc Brassauolus. Sunt qui lumbricos addant & per mensem vel amplius in cella vinaria relinquant, in olla luto aut pasta obstructa, deinde paulatim in eadem circiter decem horas coquant, per saccum collent.

collant & exprimunt. Est autē optimum quod primò colatur. Color olei ferè puniceus, sapor subacris. Vfus ad vulnera, puncturas, & quasuis offensiones, & natos inde tumores. Quidam & malignis crurum vlceribus adhibent.

Alia cōpositio olei de hyperico, quod vulnus quoduis, magnum aut paruum, intra vigintiquatuor horas curat, ex libro quodam Gallicè impresso sine authore. Hyperici manipulum. Olei communis libras duas. Axungia colata purgata libram. Terebinthina Veneta trientem. Croci drachmam,

Omnia subtiliter incidēs, & mixta in magna phiala vitrea, quam cera & aliter optimè obstruxeris, fimo immerges ad pedes duos aut amplius: in loco quem Solis radij mane & vesp̄ri maxime feriāt, Anno demum euoluto exime phialam, in qua reperies oleum balsamo simile. Eo vti oportet quàm tollerari potest calidissimum.

Oleum fit etiam è iuniperi baccis per expressionem, vt aliis ex feminibus Brassauo.

Oleum è baccis lauri & iuniperi vino maceratis extenditur mola, coxariis & frigidis articulorum vitiis ac doloribus

vtile, Iac. Hollerius.

Oleum laurinum. Baccæ lauri virides tritæ decoquantur in oleo & colentur. Aliter: Baccas lauri maturas tere cum foliis, decoque & cola. Aliter: Baccæ tritæ infundantur in vino, & macerate per triduum, exprimantur in torculari. Vel recentes, & maturæ contritæ ponantur in sacculo, & oleum extrahatur.

Vtile est contra colicam, iliacam, & ischiadem, Rogerius.

Oleū e nuce myrepfica incude & candenti ferro pressa extringitur, Iacobus Hollerius.

Olea ad mitigādos dolores ex herbis quibusdam cōquassatis & oleo incoctis fiunt, vt e calendula, roremarino, maiorana & aliis, Iac. Hollerius.

Oleū ex nucibus myristicis siue mofchatis, diuide eas in parua frusta, & triduo in cretico vino infusas siccato in vmbra per biduum, inde in sartagine calefacto moderate, inspergesque interim rosaceam aquam, atque sub torculari exprimito, Cardanus.

Audio aliquos non macerare in vino, sed ipsas per se nuces cōtusas calfactasq; exprimere. Ipse nuper hoc modo parauit optimum, a Gallo quodam edoctus.

Nucam

Nucum moschatarum vncias ferè quinque per noctem in vino crassiusculè tritas posui in vase vitreo, ita vt vinū mensura digiti emineret. Postridie hanc materiā in sacculo linteo inclusi, extremitate ligata ne possent excidere, deinde filis passim obductis cōstrinxi, ne possent simul in vnū aceruari, sed in patella prius calfacienda est materia, non nimium, sed quantum adhuc tolerare digitus potest, atque ita in sacculum transfusa mox obliganda, exprimendāque est torculari ligneo paruo, cū exiguo lacu ligneo fistulam habente quē deorsum vergat, imposito sacculo, &c. Exprimitur autem ferè octaua pars ponderis nucum, ita vt vncia nucum drachmam olei reddat, si modo nuges succulētē saris fuerint. Licebit etiam denuò eandem materiam calefactam, vt prius exprimere; sed perparum & minus bonum secūda vice oleum exprimetur. Præstat igitur materiā istam relinquere, & in sacculo siccare: qui cū opus fuerit ventriculo aut eius ori applicetur. Hoc oleum statim expressum soli diusculum est, & quasi per grumos separatum, qui omnes è vino diligenter colligendi sunt, & vino ab eis colato per lixteum in vnam massam redigendi, digiris

comprimendo ipsam lanam in quam expressa est materia, ut vinum omne diligentissimè separetur. Substantia quidem & color ceræ similis apparet.

Lentis aut pili magnitudine ori ventriculi inunctum, mire eum corroborat.

Audio quosdā inunctione eius ad Venerem excitandam uti. Deglutitum calefacit mediocriter ventriculum, & anhelitum commendat.

¶ Audio præterea quosdam nuces confusas aliquandiu coquere, (nescio in vino an aqua,) & quod supernatat pingue colligere. Memini etiā aliquando videre ferreum instrumentum forcipis effigie, cuius ferramenta duo extrema hemisphæriis constabāt cauis, ita ut compressa nucem moschatam caperēt, vel paulo minus, ut cōpressionis occasio esset. Hemisphæriū alterū circiter quatuor aut quinque exiguis foraminibus pertusum erat, ut oleū posset effluere, ferramenti moderate ignitis compressis. Inueni & hanc descriptionem in libro quodam manuscripto. R. nucis moschatæ libras duas. Vini Maluatici vnc. tres, quibus nuces moschatæ (crassiusculæ nimirum tritæ) rorentur. Addatur olei cōmunis electi selibra. Mitta omnia calidè in torculari exprimantur.

cur

eur. Sed noster modus, quē ipse expertus
supra descripsi, præ cæteris mihi placet.

Rosaceum oleum parandi plures sunt
modi. Fit autē vel cum oleo & rosis ma-
turis vel vtrisque immaturis, vel maturo
altero, altero immaturo, & sic quatuor
sunt differentię. Sunt qui pro oleo com-
muni amygdalinum accipiant. Rasis in
Antidotario separato, ponit tres modos.
Primum R. olei communis loti libram,
cui impones quartam partem rosarum
viridium in vase vitreato (vitreo potius)
quod Soli expones per tres (imò quadra-
ginta, vt Aegi. habet) dies. Deinde cola
& in vitro repone. Hic modus cæteris
præstat. Secundum Rosaceum oleum &
rosas vt supra, & vas suspende in puteum,
ita vt tangatur ab aqua, & post duos men-
ses exime, cola, ac reserua. Tertium.

Oleum & rosas vt supra, pone in vase
vitreo intus melle illito, quod obstru-
ctum dimittes in profundo terrę, vbi
non tangatur ab aqua nec alia humidita-
te, per duos menses. Hoc oleum odora-
tius fit superioribus. Hęc Rasis ex Aegi-
neta vt apparet. Iubet autem Aegineta
lib. septimi capi. vicesimo: ad sextarium
olei omphacini, addivncias tres rosarum
rubrarum detractis. vnguibus per ho-

ras vigintiquatuor aëri expositarum, deinde oleum diebus quadraginta sub dio insolitum reponi non in paucissimo, sed affere. ¶ Meise capite 411. quatuor modos describit. Primum ut rosæ rubæ recentes in oleo insolentur per dies septem: deinde in vase duplici coquantur per horas tres: deinde (expressis rosarum foliis) alix imponantur, & insolentur & coquantur, ut supra. Quod cum tertio factum fuerit, adde oleo aquam infusionis rosarum (quam inquit, præscriptimus in capite de syrups), sicut quartam olei, (scilicet partem, ut habent Monachi. Syluius vertit, quantum est oleum, quod minus placet.) Ita per dies quadraginta insolatum, cola, & iterum diu insola. Secundum, oleo loto admiscendo succum rosarum, & aquam infusionis earum, & folia contusa: tum insolando & permutando ut supra, &c. Tertium ut, cum amygdalis dulcibus purgatis exactissime tritis in pila, folia rosarum iterum terantur, inde fac offas, easque in aëre calido horis vigintiquatuor serua. Deinde iterum tere & subige in mortario quam exactissime: affusa pauca infusionis rosarum calente.

Eandem torculari exprime oleum, va-
fi

fi vitreo impositum opercula, & insola.
 Quartam vt cum sesamo excorticato fiat eodem modo qualiter cum amygdalis. Sed rosis immaturis aptiora sunt amygdala, maturis, sesama. Hæc Mesue, apud quem Syluius, Prima (inquit) compositio ex quatuor iam dictis, in multis est in usu: Pariésibus autem compositio Nicolai, in ipsius Antidotario dicenda. Et rursus, Oleum rosatum audio fieri odoratissimum, putrefactis mense vno rosis sub fimo in vase bene operculato. Eadē ratione ex mastiche vulgari, & rosis incarnatis & moschatis, & similibus fieri posse confido odoratissimum sine vilius olei, mistione.

¶ Rosas, ablinthium, vel aliud odoratū coque in aqua cum quarta parte olei, donec aqua tota absumatur, & oleum habeat vires illas. Sic ex tempore paraueris oleū ex quaque re. Cardan⁹ ex Symeone.

¶ Sunt qui rosis cotulis, & in aqua simplici decoctis, Spumā pinguem innatare dicat, quæ colari vel penna colligi possit.

¶ Alius quidam mihi retulit, folia rosarum recentia in aqua ad spissitudinem fere mellis coqui oportere, deinde cochleari comprimi vt oleum vel spuma in id ingrediatur, miscebitur autē simul etiam aquæ

aquæ aliquid, proinde in vitrea ampula collectus liquor Soli exponitur, & oleum supernatans separatur.

Oleum de floribus sambuci, complanatur & abstergit cutim, nervos corroborat, & doloribus eorum succurrit, Fernelius.

Oleum de spica podagricis utilissimum, quod medicus quidam mihi nuper communicavit. Floribus spicæ nardi in umbra torrefactis, vas vitreum imple, & superfunde oleum oliuarum, ita ut digiti mensura excedat. Insolatum tri duo, sex aut septem ebullitionibus ad prunas in caccabo bullire fac, & cola fortiter exprimendo: tum alios flores siccatos superinfunde, insola diebus sedecim vel amplius. Sic habebis (inquit ille) oleum anodynum auro dignum, ut frequenti experientia cognovi. Linteola in eo madefacta dolori appone, fallit rarissimè etiam humore peccante non considerato. Vide plura in Antidotario Arnoldi de Villan.

Oleum è floribus verbasçi fit, insolatis in vase vitreo (ut etiam è floribus rosæ marini:) ad podagricos, & alios dolores præsertim calidos laudatissimum.

Oleum violatum fit quomodo rosæ
tum

tum, sed ex oleo viridi vel amygdalino vel sesamino, Mesue. Paulo Aeginetæ fit hoc oleum ex violis purpureis, vel croceis, vel leucois, insolat autem exacte operculato vase, ut transpiret, tantum dies decem, violis interea ter mutatis, additque demum violas ficas.

De oleo tartari.

Oleum tartari Petri Argillatæ, ad faciem tergendā & erugandam. Tartarum dolij lateribus adherēs, album potius quàm rubrum puluerisatum, aceto maceretur, post inuoluatur panno lineo deinde stuppis aqua humectatis, ponatur sub cineribus, deinde tribus diebus scutellæ imponatur decliui, destillabit humor quidam subrufus.

Nicolai oleum tartari lateribus doliorum adhærentis. Tartarum id ex vino generoso tritum, linteolo intolutum, aceto albo forti bene madefac: sub cineribus calidis coque (vre) dum nigrescat: iterum tere, in vase inclinato serua dies octo loco frigido, donec in oleum resoluiatur. Id si non fit, exprime & serua. Eodem modo facit Mesues oleum ouorum, Satius est calcinatum tartarum manicæ Hippocræ, ut vocant, impositum, & loco

loco frigido locatū finire, donec in vas subiectum fluxerit oleū, Syluius. Alium quendam modum inuenio apud Furnerium in libro Gallico de decoratiōe, vbi tartarum vstum & calcinatum quantum duabus manibus capi potest, in linteo strictē ligatum vri & calcinari iubet in camino vitri, calcis, aut laterum: deinde in bona copia aquæ infundi cum alumine ad magnitudinem nucis, & multum agitari: deinde cum quieuerit horis viginti quatuor, colatā hanc aquā (eo quod in linteo remanet, abiecto) in patella coques: donec nihil quā alba quādā crusta remaneat, & c. videtur hic locus mutilus, quam (in sacculo suspensam) prope terram, intra triduum videbis cōuersam in liquorem: qui aliquoties colandus est, donec clarus euadat.

¶ Sunt qui tartarum calcinandum in olla noua ponant in figuli fornace, & vasis demum omnibus coctis eximant. Sed melius, & purius calcinari puto in cineribus feruidis seu pruna, vt poma assari solent, obruendo etiam prunis. Satis autem vstum fuerit, quum album iam apparebit, nec amplius nigrum. sic vstum in sacculo suspendant in acutum desinente, suprema parte a baculi filium.

fissura, à quo pendet intercepta & compressa, supposita phiala virrea cum infundibulo. ¶ Alius modus. Tartari & salis nitri partes æquales tritas in olla ampla adure: tum ferro ignito teres, & pones in sacco in cella vinaria, vt destillentur.

¶ Alius. Tartari & nitri partes æquales tunde, misce & accende vt nitrum consumatur. Tartarum quod remansit, in vesica positum suspendes in aqua calida, & resoluetur statim in oleum.

Alius. Tartarum bene ablutum à fecibus, & optimè desiccatum, calcinabis donec albescat. Tum tritum cribratumq; cum aqua pluuiali destillata calida solves, solutum destillabis per filtrum, deinde coagulabis, coagulatum rursus calcinabis vt amplius albescat. Ita demum in sacco, qualis est Hippocratis manica, suspendes loco humido: lotū aliquid, pro operculo imponēdo, ne quid impuri incidat: & ollam vitreā supponendo. ¶ Sunt qui in alembico vitreo destillant (in cineribus nimirum) unde aqua primum fluit: deinde aucto paulatim igne oleum. ¶ Vfus. Valet ad omnē scabiem & impetigines: cutim albam, clarā & iuuenilem reddit. Vidi qui ad manantia capitis vlcera vterentur: ad quæ

E   vtil

utilius: puto id quo cum nitrum pariter exustum est. Cuprum quoque & argentum dealbat, & delet maculas in pannis lineis. Additur & coloribus, ut splendiores reddat, ni fallor: ut scriptorio coloribus filici ligni, & alijs.

Oleum de tartaro parare docet etiam Rogerius. 4. 9. Hoc (inquit) pānos & maculas de causa melācholica post partum remanentes abstergit, & faciē repurgat.

De oleis ex vitellis ouorum, lumbicis, scorpionibus.

Oleum ouorum, ex Rasi. Ouorū vitellos pone in caldario ferreo super prunas donec comburātur, & oleū quod manat, serua in vitro. Vtile est dolori animi passioni, & dolori aurium & dentium. Hoc oleum (inquit Mesues) experientia plurima probatū est cutim expurgare, impetiginem, serpiginem, & alia cutis vitia persanare, capillos regnere, vlcera maligna & fistulosa curare. Vitelli ouorum elixando duratorum triginta aut circiter manibus friati, in sartagine terrea plumbata fricantur igne mediocri, mouēdo cochleari ligneo aut terreo, donec rubescant, & oleum ab his

his resoluitur, quod pressi cochleari largius remittent.

Vel idem vitelli elixando indurati, mola frangantur, deinde in offas tundantur, & torculari exprimantur quale in oleo amygdalino explicuimus, & oleum destillabit. Vel ipsi vitelli in cucurbitam positi cum alembico destillentur ignis vi, ut de oleo philosophorum dicitur. Hæc Mesues. Vbi Syluius in Scholiis, Cutis sceditatem mirè auert, ac cicatrices, præcipue in ambustis relictas, ferè autem grauiter olet, minus tamen postremum sublimando destillarum. Pilos auget Serapioni in antidotario.

¶ Oleum ouorum Nicolai. Vitellos ouorum elixorum frige igni lento prunarum in patella ferrea, semper mouendo rude ferrea, donec probe assentur, calidissimo lincoo forti, oleo amygd. dul. madefacto exprime. Sed Satius est (inquit Syluius) vitellos erudos fringere, cochleari assidue mouere, donec anari, & cochleari pressi, vase inclinato reddant oleum quod phiala conditum etiam diu integrum seruatur. Ex viginti vitellis extrahes horis duabus uncias quatuor aut circiter. ¶ Mathæolus in Dioscoridem scribens hoc oleū commendat ad a-

spertatem cutis, ad impetigines, ad fissuras labiorum, manuum, pedum & ani: item ad dolores vlcera, articulorum & omnium locorum neruorum: denique ad dolores & vlcera auriu. Præterea utile est (inquit) locis adustis igne, & in membranis cerebri partes contusas à sanis mirabiliter separat: quod non sine magno honore meo & utilitate ægroru sæpe expertus sum in chirurgia. ¶ In vulnere super pericraneo infundito oleu ouorum, quod faciet ad sedationem dolorum, vt docet Abhomeron Abinzoar, quod nos quoque experti sumus & bene successit, Marianus Sanctus. ¶ Oleum ad puerorum vlcera, Ouorum lutea elixa sedecim, myrrhæ vnciam, ellebori nigri grana quatuor, in patella ferrea coniuncta leui pruna commiscentur ferrea ligula, tum lutea comprimito, & oleum eximito, donec despumescere incipiat: in vas vitreum oleu coniicito, & ad vsus seruato, bis die vlcera illinito, & crustæ sponte cadent, Alexander Benedictus lib. tricesimo qui experimentorum est.

¶ Ego hoc oleum duobus modis fieri vidi: primò, vitello in sartagine frigèdo donec rubescant, & oleum remittant: secundo, multò diutius coquendò, donec
nig

nigri appareant, & planè iam omni humiditate exhausti, tandem enim subito oleum reddunt: quod statim amota ab igne sartagine & vitellis cochleari compressis, separatur: hoc aliqui efficacius putant ad loca igne vsta: videtur sanè magis ficcare. ¶ Hoc oleum subtiles cicatrices facit, serpiginem & impetiginem soluit, Rogerius. sed Brassauolus scribit pharmacopolas falso huic oleo cicatrices delendi vim tribuere, vt oua à fatuis detrahant. Plura de viribus eius leges in Antidotario Arnoldi, Aliqui frixos sic vitellos in linteo includunt, & sub prelo exprimunt.

¶ Oleum de lumbricis siue intestinis terræ, laudatur ad mittigandos dolores; præsertim neruorū & articulorum quouis etiam morbo Catholico ortos. Fit autem lumbricis repurgatis ab excrementis terreis, siue digitis leniter exprimenda excrementa illa, siue potius finendo eos viuentes in aliquo vase, vbi focum sit, repete: deinde cum modico vino coctis in oleo & colatis: aut antequam coquantur insolatis. Sunt qui eos in aqua coquant, & innatantem pinguedinem colligant.

¶ Aliqui cannis eduli maioribus & fir-

minoribus medullam eximunt, & lumbricos anuso oleo imponunt, sic obstructas in furas per horam circiter dimidiam relinquunt. deinde oleum auferunt & feruant.

Oleum ex scorpionibus (inquit Mesues) lapidem renum & vesicæ frangit & expellit, lumbis, pubi, perinæo illitum, aut per meatum vrinarium iniectum. Fit ex scorpionibus viginti vel paulo pluribus, aut paucioribus in olei amygdal. amararum libris duabus insolatis mense vno in vase vitreo probe obstructo. Vel aristolochiæ rotundæ, gentianæ, cyperî, corticum radi. capparis, singalorum vncia. in olei amygdal. amararum sextario diebus viginti insolentur in vase vitreo operculato. deinde scorpiones à decem ad quindecim oleo iniice: obtura, insola iterum mense vno. Egressus è balneo aut in sellu calculosus, illo vngatur in tribus dictis partibus, & in meatum vrinarium iniiciatur portio eius exigua horis singulis. Est mirabile. Quidam priore alij posteriore ceu efficaciore vti malunt, Hæc Mesues. Syluius vero in Scholijs, Paratur etiam nunc (inquit) oleo antiquo additis simplicibus medicamentis contra venena laudatis: firq;

fræque olem mirandarum virium cōtra
 venena omnia & pestilentia. Scio homi-
 nem hoc solo munitum quantūvis sanā
 pestilentiam nihili facere, sed eū te ser-
 uos suos ynā secum viſentes pestilentia
 affectos, incolumes seruari: & sola vn-
 ctione quosdā à seuiſſimis venenis potis
 liberatos. Prius ob scorpiones frigidum
 est; posterius ob aromata calidū & effica-
 cius, non ob horum calorem & essentia
 tenuitatem (quib. aperit, incidit, tenuat,
 terget, perrumpit,) sed etiam totius sub-
 stantia scorpionū proprietate, & (vt lo-
 quuntur) forma specifica, qua vtrunque
 calculū renum & vesicæ frangit illitum
 tantum lūbis, si in renibus est: si verò in
 vesica, pubi, perinæ, & injecta etiā tum
 pauca in meatum vrinariū, Hucusque
 Syluius: In Secretis Varignana: legi-
 mus, oleo de scorpionibus inunctos quos-
 dam à quotidiana febre mox liberatos.
 Oleum de scorpionibus, cuius mira-
 bilis effectus est contra venena præcipuè
 serpentium & aliorum animalium, &
 peculiariter cōtra napellum, scriptum à
 Matthæolo Senensi lib. 6. commentario
 nū eius in Dioscoridem Italicè æditorū,
 vnde nos in Latinum sermonem cōverti-
 mus. **Hoc oleū** (inquit) inunctum pul-

fatilibus venis, vbi maximè apparent, vt
temporum, manuum & pedum, & in lo-
co cordis, ita vt tertia quaque hora vn-
ctio repetatur, securè liberat ab omni-
bus venenis intra corpus sumptis, qui-
bus corrodingi vis non inest: & similiter
à morfibz viperarum, aspidum, & cu-
iusuis alterius animalis venenosi. Huius
compositio talis est, quam quidem euul-
go, vt totus orbis liberalem animi mei
candorem agnoscat. Initio Marj acci-
pe oleum commune centum annorum,
aut certe antiquissimū omnium quod re-
periri potest, libras tres. Hyperici re-
centis (cum herba & floribus) manipu-
los tres. Oleum pone in cucurbitam vi-
treā duplò capaciorem quàm pro eius
mensura, & hypericum modicè contu-
sum superiice. Deinde vas obstructum,
in subtilissimam arenam parte dimidia
immittes, vbi toto die calefiat. Sole per
dies decem aut duodecim. Postea po-
nes in Balneo Mariæ horis viginti qua-
tuor. Tum exprimes oleum ab herba:
& addes, hyperici, chamædryos, calamin-
thæ, cardui sancti, singulorum manipu-
lum, modicè contusorum: ac rursus po-
nes in Balneum per tres dies. Deinde
excolabis & exprimes, & adiectis tribus
manu

manipulis florum hyperici, qui à cauliculis bene purgati sunt, & bene contusi, iterum per tres dies in balneo Mariæ pone, & exprime vt prius. Idem hoc repetes ter aut quater, donec oleum colorem sanguinis instar rubentem traxerit.

Postea accipe cymarū hyperici semina, siue vascula generis hordei similia, in quibus semina latent, ea copia quæ tres manipulos abunde aquet. hæc contunde, aspergendo aliquantulum vini albi, & infunde in oleum prædictum. Deinde in sole sepelies in arena per octo dies, & mox in balneū per dies tres. Cola & exprime vt prius. Et hoc ter aut quater nouas hyperici cymas infundendo repetes, donec omnino sanguinis obscuri color in eo relinquatur. Post hæc accipe scordium recens, calamintham, centaurium minus, carduum sanctum, verbenam, dictamnium Creticū, singulorum manipulum semis. Contusa immitte in oleum: & pone in balneum per biduum. Cola & exprime vt prius. Deinde accipe zedoariam, radicis dictāni albi, gentianæ, tormentillæ, aristolochiæ rotundæ singulorū drachmas tres: scordij recentis manipulum. Cōtusa infunde, & tribus diebus in Balneo relinque, cola, exprime.

Ac iterum iniice oleo, styracis calamita-
 te, belzoi vel laserpitij, vtriusque dra-
 chmas sex. baecarum iuniperi drachmas
 quatuor, nigellæ drachmas tres. casia
 odorata drachmas nouem. santalorum
 alborum drach. quatuor. schoenoanthi,
 cyperi, vtriusque scsquidrachmam. Con-
 trita infunde, & pone in Balneum per
 tres dies. cola, exprime. Postea trecen-
 tos scorpiones viuos, in diebus canicu-
 laribus collectos, in cucurbita vitrea su-
 per cinere calido pone, & quum videris
 eos præ calore sudare, & humorem emit-
 tere, infunde supra eos totum oleum su-
 pradictum calidum (non tamen ita fer-
 uidum vt vas ab eo rumpi possit,) & subi-
 to obstrue os vasis, & pone in Balneo per
 triduum. Deinde cola, exprime, & abij-
 ce scorpiones iam coctos. Et in oleum
 iniice rhabbari electissimi, myrrhæ
 communis, aloës hepaticæ, singulorum
 drachmas tres. spicæ nardi drachmas
 duas. croci drachmam. theriacæ electæ,
 Mithridatij perfecti, vtriusque semun-
 cizm. Trita infunde & pone in balneo
 per triduum: nec amplius deinde cola-
 bis, sed repones, & balsami instar serua-
 bis. Est enim summæ admirationis re-
 medium contra venena supra dicta, &
 maxi

maximè contra napellum, quo infecti fuerunt duo illi Corfici latrones, quorum historià recitauimus lib.4. in mentione Aconiti, ad quem locum lectorem remitto, Hæc Matthæolus.

¶ Cardanus putat oleum quod foris aduersus venena illinatur pulsibus & cordis regioni, metallicum esse oportere, vt ex auripigmento aut mysi detractum, vt de supra ab initio tractationis de oleis destillatis metallicis. De oleo ex serpentibus seu viperis nigris, item de oleo ex ranis, lege Mesuen, &c. Oleum de castoreo componitur cum multis aliis aromatib. & gummis calidis, &c. vt Syluius in Mesuè describit, potest & simplex componi, & pro solida castorei parte pinguitudo adhærēs addi, vel potius vtrunque, vt ipse consulo. Sulfur in œnostagmate (aquam ardentem intelligo) feruescit, dum enatet lentor quidam (oleum appellant) quem concha excipere oportet, aliquoties commutanda aqua, dum satis olei collectū sit, quo demersum corpore hydrargyron foras elici voluerunt, statim illito à balneis, Iac. Hollierius. Vide supra inter olea destillata.

De fomen

*De fomentis & suffi-
ribus.*

Fomenta nominantur, pyriamata
Græcis, quæcunq; corpori foris appli-
cantur calida, vel ad mitigandū dolorē,
vel ad materiam euocandam tum aliās
tum ad discutiendos tumores: hoc fortē
sicca fomēta magis præstant, illud humi-
da. Est quādo sicca & humida alternare
velim, vt in podagricis & arthriticis do-
loribus, & aliis, vbi periculum est ne re-
nuiori materia extracta crassior relin-
quatur indureturq; magis. Videntur au-
tem humida fomenta materiam præpa-
rare siccis, attenuare, molire, digerere,
euaporare, quādi fortē nihil horum pro
materiæ diuersitate. Arida verō siccare &
euocare & calefacere magis. Humida
sunt, vel liquida. Vt aqua simplex aut sal-
sa, oleum lac per se, vel cum melle: herbæ
& flores in aqua aut vino alioue liquore
coctæ, & in linteo aut sacculo superposi-
ti, aut in vesicam immissæ, aut spongia
inde madida, aut linteum, aut lana, aut
filtrū. Vesicæ vel vtricoli calida vel oleo
pleni. Possunt & cataplasmata hîc ad-
numerari quæ calida adhibentur, nem-
pe herbæ decoctæ, & contusæ, super lin-
teo

teo appositæ. Sicca sunt, vt milium, sal,
harena, furfur, auena, calefacta illa in
caccabo, & agitata, in linteū vel sacculū
induntur. Celsus alicubi salis calidi suc-
cum commendat: & sale humido fouere
alibi vtilissimū esse ait. Oportet autē, vt
ipse interpretatur, sacculum cum sale in
aquā calidā immittere, & loco affecto ca-
lidū imponere, immittēdo subinde spa-
tulam ferreā ignitā in sacculū, dū super
loco dolēte positus est, & aquā leuiter a-
spergēdo, itaque spatulas duas in prōptu
habere oportet, vt dum altera spatula in
sacculum immittitur, altera igniatur: in
terano ceruicis morbo (inquit Celsus)
opus est fomēto humido & calido. Itaq;
pleriq; calida multa ceruices subinde
perfundunt. Id in presentia leuat, sed op-
portuniores nervos frigori reddit, quod
vtiq; vitadū est. Vtilius igitur est cerato
liquido primū ceruices perūgere: de-
inde admouere vesicas bubulas, vel vtri-
culos oleo calido repletos, vel ex farina
calidum cataplasma, vel piper rotūdum
cum fico cōtusum: Vtilissimū tamen est
humido sale fouere. Apud eundē mirabi-
le fomentū ad dentem legimus. Menta-
strum in peluim ponitur, & aqua affun-
ditur vt modicē emineat: deinde filices
canden

candentes immittuntur, æger ore hians
vaporem excipit. Ego nuper à dentiū do-
lore diuturno liberatam audiui mulier-
culam, quæ vaporē filices nigri (quo vici
sternuntur) vino perfusi hians exceperat.

Idem Celsus nares vlceras foueri iu-
bet solius aque vaporē e vase oris angu-
sti. Hic vapor etiā ad hæmorrhoides ca-
lidas dolentesq; adhibetur. Mulier quæ-
dam cū diu laborasset ex paronychia vel
maligno vlcere erodēte in digitis pedis,
iam ossiculis quibusdā exemptis & mul-
tis remedijs frustra tēatis, fomentū ad-
hibuit musco iuglādis decocto in vino
ita vt locū affectū in vaporē illo aliquan-
diu teneret: deinde musci partē calida su-
per illigaret, & mox curata est. Est & ti-
tio exustus pāniculo (madēti) inuolutus,
loco calidi fōmētī apud Celsum. Nos ca-
ri aut cumini semē contritum in sacculo
aqua ardēte calida madefacto, colicorū
vmbilico frequēte succellu imposuimus.
Ex eadē ardēte & accensa in loco balnei
seu sudaterio angusto vndiq; clauso, aer
calefcit, in quo nerui, articuli, & aliæ par-
tes refrigeratę vtiliter fouentur, & si fie-
ri potest, & sudant. Ad sudorem mouen-
dum & locū balnei calefaciendū vaporē
aeris calidę; vulgus in sudatoria sua cac-

cabos

calbos magis aqua feruente plenos imponit, vnâ cū paleis (quæ calorem diu cōseruât) & aliquâdo herbis odoratis. Alij ollam feruētē extra balneū habent, cū aqua & impositis herbis aut medicamentis alijs, inde vapor per canalem balneū ingreditur ab inferiore parte, hoc alijs alijs instrumentis & vasis efficiunt, vt veteres in Italia suas zetas calfaciebāt. Balneo iam calefacto pruna in ollam indiposset, & sicca medicamēta inspergi quorum suffitus desideraretur, cū alijs tum præcipue ad muliebrem vsum ad diuersa vteri vitia, suffitus per canalem admissio.

Hippocrates ad hoc peculiare quoddam vas describit. Caput interim exerant, quibus id imbecillius est, aut de quibus timetur ne in syncopen aut nimiam fistim incidant, &c. Aliqui in balneis lateres ignitos, aut ferri scoriā, aut lapides perfundunt aqua aut vino, simplici medicatōne. Sudor in lecto prouocatur, lateribus ignitis involutis in linthea humida, & appositis: aut lagenis stanneis aqua calida plenis, aut sacculis in quibus herba decoctæ adhuc feruentes imponentur, & melius quidem latere etiam feruente immisso. Leniter simul & reprimūt & molliūt, lana succida ex aceto, vel

vino

vinò, cui oleum adiectum est, contritæ palmulæ, surfures in salsa aqua vel aceto decocti. Simul reprimunt & refrigerant, vinum, acetum: & ex horum aliquo magis, madēs vel panis vel farina, vel spongia, vel cinis, vel lana succida, vel etiam linteolum, Celsus. Aliqui cinerem feruentem vel prunas potius in vase ligneo ponunt, ad dimidium replentes reliquū eius implent quibus visum fuerit herbis, vt absynthio, mentha, ad confortandum ventriculum, vel per se, vel modico vino aspersis: deinde superilligato linteo imponunt parti affectæ: præsertim vbi calefacere, ticcare, discutere, & validius extrahere opus est. Cōuenit partibus refrigeratis, & arthriticis cum artemisia tantum vel etiā chamæmelo: & vt eri vitilis cum matricaria. Poterit autem hoc fomentum fieri cum duobus vasīs alternatim applicandis. Celsus alicubi lanam sulfuratam, hoc est surfaris fumo imbutam partibus affectis circumdari iubet.

Huc referri possunt, quæcunque recetiores, Fuchsius & alij, de fomētis, epithematis, embrochis, sacculis, & infessionibus scribunt. Græcis *æoneîn* significat desuper irrigare & superfundere, siue id fouendi gratia fiat, nimirum cum calore: siue

refiue alia de causa. Galenus ad scirrhus tollendos suffitum pyritidis lapidis aut molaris aceto perfusi commendat.

Suffitus varios ad morbum Gallicum qui omnes fiunt cum cinabrio quod fit ex argento viuo, aliqui etiam cum auri pigmento & marchasita, &c. reperies apud Nicolaum Massam, & alios quosdam qui huius morbi curationem tradiderunt. Tussilaginis folia sicca suffita, ita vt fumus aperto ore hauriatur, aridam tussim & orthopnceam iuuant, & abscessus in pectore rumpunt. Idem & radix suffita præstat, Dioscorides.

De succis quibusdam.

Succi herbarum quarundam expressi coquantur ad ignem, vel in Sole deficcantur, vt Bulcasus docet singulatim de succo ex hamfig, plantagine, lactuca, semperuiuo, portulaca rostro porcino, scariola, fœniculo, apio volubili, lapathio & aliis.

Mirabilis modus extrahendi succum ex elleboro nigro, quo quidē tanquam mysterio vtuntur, cuius utilitatem ipse etiā expertus celare nolui, ne quid egre-

F gium

gium videat inuidisse posteritati. Hunc modum quis primus inuenerit nescio, ego ab intimis quibusdam amicis accepti. Elleborum nigrum intelligo illum quem vulgò omnes in Germania sic vocant cōsugilini similem, plerique in hortis alunt sed præstat montanus ex Heluetia nostra petendus. Licebit autem eundem modum experiri in colocynthide, esula, laureola, &c. Ellebori nigri radices puræ & lotæ bulliant leuissimè in aqua infusæ prius in ea per noctem aut amplius, concisse minutatim. Curabis autè vt & in hac & cæteris decoctionibus, spumam omnem innatantem, tanquam venenatum, diligenter abstergas, hanc aquam seruabis, & rursus aliam affundes tepidam, & modicè aliquandiu feruesfacies mutando aquā roties, donec nihil aut perparum amplius amaritudinis radices retineant: quod fiet vbi septies aut nouies mutaris aquam. Interea verò dum mutas aquas priores semper destilla per filtrum, & tandem omnes pariter decoque lento igne, vel prunis potius, ita ne bulliant, semper tamen prope bullitionem sint, vsque ad spissitudinem mellis in olla terrea vitreata, aut ærea stannata, vase tecto, aut parum aperto.

Cum

Cum verò pauca iam aqua superest, circa finē cōctionis, rude leniter subinde agitabis, ne succus aduratur, & eodem tempore pro libra radicū ellebori, mastiches trite duas drachmas adicies, nec desines agitare, vel cōtinuò: vel per breuissima interualla, donec omnino succus iam factis densatus videatur, id quod subito forte continget: & quò minus aduratur materia, quo propior fini & densationi est succus eo minori igne vrgebis, nec te pigeat temporis, habebis enim præstissimum & exquisitum remediū ad diuersos morbos præcipuè melancholicos, Colore eius dicto ruffo obscuro, sapore amarissimo, cū acrimonia penetrante, qualis assari & caryophyllorum est, sed efficaciore, imò caustico vt gustanti videretur: re vera tamen causticus non est, nimirum propter tenuitatem partium: vt ipse experiri volui. Datur ciceris magnitudine hora vna: post cœnam, in omnib. morbis quibus elleborus niger conuenit, & vbi aluum citari vtile est. Catapotium vnum qua dixi magnitudine, quater plerunq; aluum defficere aiunt. Sed audio quosdam cum plussculum sumpserint, magnitudine forsitan fabæ, per aluum vomitumque sapius inanos & valde debilitatos esse.

Quod ego vt cauere, in consilium eruditio quodā medico adhibito, non ipsum elleborum solum, sed cum aliis diuersis medicamentis, vt mox ostendam, infusum decoctumque, ad succum redigere volui. Radices virides an aridae sumantur, parum referre video. Debet autē vt minimum libra radicum accipi. Lullus & alij (Cardanus) meminerunt quintae essentiae ellebori, qua ego hunc succum nihilo ferē inferiorem esse puto. Hoc equidem admiratione dignum est, quomodo succus tandiu decoctus, nō modo nihilo inferior fiat, sed etiam multis modis efficacior. Videtur enim, vt ex coniectura dicam, pars vna huius succi decuplo & amplius validior quā elleborus ipse esset, nec tamen nocentior, sed vis sine noxa augetur. Et quanquam ipse medicamentis pluribus additis vim eius remittere volui, simplicem tamen istum iam descriptum modum, vbi nihil præter exiguam mastichen postremo adiiicitur, magis laudari in difficilioribus morbis, vbi remediis etiam extremis opus est: & pro maniacis aliisque insanis aut deliris, qui cum ad nulla medicamenta sumenda cogi possint, tam parua dosi, vt vnius cicoris, facilius decipiuntur.

mr. Quinetiam extra corpus ad mor-
sus venenatos, & nervos læsos, præstan-
tissimam vim eius esse crediderim. A-
pud authores nullum hoc modo para-
rum reperio succum, aliquid cum eo si-
militudinis habet succus de acacia & de
berberi apud Bulcasin. Colatura enim tā
tum decoquitur non expressa, item gal-
bani succus & liquiritiæ, sed aqua in illis
non mutatur. Reliqui verò succi omnes
per expressionē fiunt, & coquuntur donec
coagulētur, vt chelidonij, papaueris, ab-
synthij, solani, vuæ acerbæ, memithæ, eu-
patorii, hæpocisthidis, corticū radicum
mandragoræ. Idem Bulcasis alijs etiam
quibusdam succis expressis, qui per se ad
ignem coquantur, addere iubet parum
gummi, vt partes eorum melius cohære-
ant, vt succo absynthij & gass, id est eu-
patorii; item centaurij, & gentianæ (qui
ex decocto collato fit.) Verum mastiche
ellebori succo, non hac tantum gratia,
sed etiam vim eius venenosam & stoma-
cho contrariam emendandi, admisce-
tur. Iam in cæteris quibusdam remedijs;
vbi medicamēti alicuius vim in liquore,
aliquo deponendam augere libet, non li-
quorem, sed medicamentum mutamus:
priori scilicet colato nouū semper me-

dicamentum in eundem liquorem infundentes, ut in decoctionibus nonnullis & oleis, hic verò (in succo ellebori) cōtra facimus: iisdem enim ellebori seruatis radicibus liquore subinde mutamus. Causam dixerim, quoniam ellebori radix, si qua alia, validissimas habet vires, non in superficie tantum, sed in tota substantia vehemēter ac tenaciter impressas, quamobrem diutissime etiam omnium seruari potest, ipse quidem post decennium usus sum adhuc vigente. Et vulgares quidam empirici vinum in qua eius portio per noctem maduerit, postridie colatum bibi iubent ad alnum mouendam, radices iterum ficcari: nihilò enim aut parum infirmiores fieri: etsi sæpius ad eundem usum repetantur reticcenturque. Sed de ipso elleboro, & quæ de eo experiētia nostræ sint, alius fortè aliquando dabitur scribendi locus. ¶ Catapotia ex elleboro nigro, vel succo eius potius septimo quoque die sumēda in curatione morbi Gallici melancholici, ut Matthæolus Senēsis cōsultat. Radicum nigri veratri recētis drachmæ tres, clauici, anisi, piperis, singulorum drachma: florum buglosi semidrachma, moschi grana sex, epithymi scrupuli duo, cō-

tundantur hæc omnia leniter, inde diem noctemque ex vini Cretici lib. quinque (erratum librarij videtur: nimia enim hæc mensura est) macerata, potenter exprimantur. Huius expressiois drachmas tres, pulueris pilularum fumarie, cochlearum, aurearum, singulorum drachmas semis, simul subigas, inde permittas exiccare. Porro siccas & iterum in pulverem redactas: ex eodem vino Cretico macerabis, ut supra, & hoc quater, Catapotia autem singillatim sumenda sunt drachmæ pondere.

Succus ellebori noster compositus. Radicum ellebori nigri recentium incisarum libras duas, liquiritiæ rasæ & conquassatæ pistillo libram, macera per noctem in aqua fatis copiosa.

Postridie lento igne coque ad sesquihoram, aut duas horas, defunde colando, & affunde aliam aquam tepidam: (quæ in vase iuxta ignem in hunc usum seruetur.) Hoc septies vel amplius repete. Tum abiectis radicibus aquam uniuersam colatam, aut filtro destillatam, paulatim coque, & ubi pauca adhuc superfuerit, affunde hoc decoctum: Betonicæ manipuli septem, agrimonie manipulos duos: anisi uncias tres, macera in aqua,

& decoque ad consumptionem tertiae partis: exprime, cola bis aut ter, tandem adde Agarici electi minutatim concisi vncias quinque: iridis vncias duas semis: cinamomi drachmas sex. zinziberis semunciam, quoque ad dimidias, exprime, & cola vt supra. Deinde affundito hoc decoctum, ellebori decocto bullienti modicè: & simul ad spissitudinem mellis coquatur. Paulo ante finem, adde pulueris mastiches drachmas quatuor, scammonij drachmas duas: hæc simul dissoluta in paucò decocta ellebori, vt fiant mellis consistentia, non multò ante finem decoctionis affundes (cum succus iam mediocriter densatus fuerit, aut densari cœperit,) agitabisque donec consumeretur succus. Experieris autem subinde guttam succi instillando in orbem stanneum: & cum ita densus fuerit, vt ferè non amplius defluat orbe inclinato vel erecto, perfectus erit succus. Sed per horam aut amplius ante finem subinde ad lentum ignem agitabis, ne aduratur. Ex hoc decocto vncias succi ferè vndecim habui: vix quartam partem puto habiturus si elleborum solum decoxissim. Hoc succo iam aliquoties vsus sum: nam & epilepti.

epileptico iuueni feciliter dedi, qui multo iam tempore, Deo gratia, bene habet, multis tamen etiam aliis remediis, venæ sectione, sudoribus adhibitis, &c. Et alter quidam per triennium ascaridibus infestatus, multis remediis frustra tentatis, hoc succo semel sumpto, & per dies aliquot postea cornu ceruino vsto, restitutus est. Catapotia ciceris magnitudine à duobus ad quinque exhiberi possunt à cœna: hoc est à scrupulo dimidio circiter ad scrupulum vnū. Sed hæc progressu temporis experiri melius licebit. Hoc monuerim medicos parum exercitatos, ne temere eo vtantur, sed diligenti consideratione adhibita, est enim vehemens remedium. Videtur & feбри quartanæ non amplius crudæ, & aliis diuersis morbis magnis aut diuturnis conuenire, & præcipue scabiei ex bile atra. Quartanario cuidam nuper quinque catapotia cicerum magnitudine dedi, vnde ille magnam percepit angustiam, & vomitu tantum purgatus est, nihil deiecit, neque leuatus est morbo. Causam in hominis intemperentiam reicio. Ipse catapotiiis duobus cicerum instar à cœna sumptis, postridie non parum angustię circa

Stomachum sensu, aliquoties deieci, non vomui. Tutius dabitur iis qui satis carnosi vel obesi sunt, ventriculo humido, & stomacho non exquisiti sensus.

*Iterum de succo ellebori nigri: deque
extrahendis viribus ex medica-
mentis purgantibus: &
aliis quibusdam ut ab
amico quodam
accepi.*

EXcogitata est hæc extractio pro delicatis & nauseabundis, & illis qui magnam soluentis pharmaci dosim non ferentes, minimo pondere solvantur.

Extractio ellebori nigri. Radicum ellebori nigri veri recentium libræ quatuor, lauantur cito, deinde minutatim incisis superinfunde colaturam huiusmodi succi buglosæ, borraginis, utriusq; libræ duæ, deparentur & collentur diligentissime ut auri claritatem acquirant, & reponantur ad tempus. Tum recipe
radicum

radicum fœniculi, cichorii, asparagi petroselinii singulorum vncias quatuor. iaiubarum, sebesten, vtriusque vncias duas. Seminum melonum, cucumerum, cucurbitæ, citruli: singulorum vnciam: decoque secundum artem in aquæ pluuiæ libris sedecim. Colaturæ infunde quatuor prædictas libras succorum, sine ebullire paululum ad ignem: postea incisi & contriti ellebori radices iniice: & coque leniter paulatim vsquequo radices emineant. Deinde exprime rursus per filterum, cola, colaturam coque vsque ad mellis spissitudinem lento igne, adhibita continuè cura ne aduratur. Postea depone, & vtere, faciendo periculum in dosi à scrupulo medio vsque ad integrum aut ultra.

Datur autem ad mouendam aluum, madefacto azymo inuolutum, vna aut altera olei anni gutta mistum,

Extractio rhabarbari. Rhabarbari electi fragmentorū libram minutim incide, & crassiusculè tere, & affunde succi depurati borraginis & buglossi, vtriusq; libras duas, relinque per horas 24. Postea coque ad lentum ignem, donec extet & emineat rhabar. Exprime deinde fortiter

&

& expressam decoctionē per laneum colatorium transmittē, & exprime, vt substantia in colatorio maneat. Colaturam coque ad mellis cōsistentiam, adiecta sacchari optimi vncia. Quidam in Balneo Mariæ ad spissitudinem coquunt, ne aduratur quod præstat, quemadmodum & in duplici vase. Purgando ad deglutendum cum gutta olei cinnamomi & anisi mixtum, & azimo inuolutum, faciendo in dosi periculum à scrupulo vsque ad duos. Quidam, quoniam rhabarbarum per se non valde purgat, acuunt totam extractionem cū modico dacrydij optimi, quod nihil obest.

Extractio pilularum.

REc. quancūque volueris pilularum massam, diligentissimē & ex optimis medicamentis cōpositā, contractā in minutas partes macera per dies octo in aque pluuiæ, succi borraginis, succi feniculi æqualibus partibus. s. q. Deinde coque in vitreo duplici vase per integrū diem, deinde exprime per laneum pannū mūdissimum, qui nullos pilos remittat, & iterum in balneo & duplici vase ad iustam spissitudinem diligenter coquito, & forma pilulas minutas, quarum dabis
scru

scrupulos duos, aut circiter. Hoc modo extracta materia purissima est, admodū tenera, & facile in manu liquefcit. Similiter possunt etiam reliquorum medicaminū purgantium vires extrahi. Sed animaduertendum, vt semper admisceantur in decoctione leniētes & librici succi, quales prædicti sunt, & melius multo fuerit, si omnia in duplici vase coquātur.

Descriptio electuarij extracti purgantis, quo eximius quidā medicus Norimbergæ utebatur. Colocynthidis drachmas tredecim, veratri nigri, senæ Alexandrinæ, vtriusque semunciam, agarici albisimi vnciam, rhabarbari electi semunciam, aut si minus præstans fuerit rhabarbarum vnciam, diacrydij drachm. quatuordecim, turbith (si rectè lego) stichados Arabi. vtriusque vncias duas semis. Cinnamomi drachmias duas, rosarum rubearum, ligni aloës, mastiches, myrrhæ rubæ, asari, spicæ nardi, styracis liquidi singulorum scrupulos quinque. Omnia infunde & digere vel putrefac, vt loquuntur per dies decem, aut quatuordecim in aqua vitæ ter destillata calida. Succus inde expressus vniatur cum tribus vnciis aloës præparatz. Cæterum aloën hoc modo præparabat. Aloës

libr.

libra, plus minus in pelam, caecabura
 vel olism immittitur, addendo aceti ro-
 facei, & aquæ rosatæ quantum sufficit,
 ita tamen vt aceti rosarum plus sit quàm
 aquæ rosarum. Bulliant simul lento igne
 duabus vel tribus ebullitionibus: dein
 colato fortiter exprimendo. Colatum
 iterum bulliat lento igne ad consisten-
 tiam aloës cum spatula agitando conti-
 nue. Vbi refrixerit, seruetur ad vsum.
 Species supra commemorate primum
 tenuiter incidantur, deinde tritæ, infu-
 sæ in aqua vitæ, quantum sufficit relin-
 quantur in infusione calida in Balneo Ma-
 riæ vel arena, diebus xiiij. frequenter in-
 terea agitando quotidie, deinde fortiter
 exprimuntur per pannum lineum gros-
 sum, deinde ponuntur in alembico, &
 cum igne extrahitur humiditas aquea,
 vsque ad consistentiam diacydonion di-
 cti medicamenti. Quod si adhuc superfit
 aliqua humiditas, ponatur super carbo-
 nes ardentes in vase aliquo quantum
 sufficit.

De succo iridis & rapi &c.

IRis nostra in hydropè efficacior mihi
 videtur quàm Florentina: in qua sen-
 tentia:

rentia etiam amicus quidam noster est, medicus perquam eruditus qui nuper experimenta hæc sua de iridis radicis & rapifueco ad me misit. Recipe, Ouum gallinæ, & effuso liquore albo, succum iridis infunde, & misce cum vitello diligenter: & cum modicum ad cineres calceceris, pro haustu matutino exhibe, qui per seculum supramodum aquam intercutaneam euacuabit.

Hoc etiam (inquit) inter secreta habeo pro hydropicis qui sudare nequeunt. Succum e rapo rotundo in pila cōtuso & expresso, conditum saccharo vel cinnamomo. vt aliud quippiam quàm rapum gustanti referat, mane exhibebis ægro bene operto, & sudabit.

Portulacæ, sedi, cotyledonis, & aliorum similiter glutinosorum succus, prælentore nimio per se non potest exprimi. Cum omphacio probetrita herba exprimitur. Alij tritas igni lento calfaciunt, alij tritas loco frigido, vt cella vinaria, vimineo vasi impositas in catinum subiectum destillare permittunt, Syluius, apud quem plura leges de parandis & seruandis succis, in libro de præparatione simplicium.

Ex ligno sancto & alio quocunque la
chry

chrymam extrahimus quę preciosior est ipſo ligno, hoc modo. Secatur lignum in fruſta digiti craſſitudine, quę igni exponuntur: inde colligitur quicquid ineſt lachrymę in ligno, Cardanus.

¶ Lac ex eſula & chelidonio colligitur ſummis ramulis inciſis & ſuper vas aliquot inclinatis, exprimendo (emulgendō) ramulos ſingulatim. Sic collectum liquorem in Sole ſiccabis. Succus verò colligitur herbis tritis & expreſſis, Bulcaſis..

¶ Gummi purgantia & alia, ſi quis reuſet catapotiorum forma deglutire, infunde in aquam bullientē, diſſoluantur, cola: & infunde oleum amygd. dulcium & da in potu cum Rob.

¶ Pone in aqua vel vino medicamentum aliquod purgās forte, deinde in eodem liquore macera pruna ſicca, caricæ, vuas paſſas, donec turgeant, tū ablue vino. Hi fruſtus intra corpus ſumpti mirabiliter ſine moleſtia aluum ſoluunt, Arnoldus in libro de vino.

Paſſularum vncias quatuor coque cū aqua violarum per mediam horam, cola per cribrum: deinde inſperge drachmas duas ſcammonij, exiccentur. Inde triginta cū volueris, aut quadraginta dabis,

nec

nec plures, cum panatella, Epiphanius Empiricus.

Aliqui anferem pinguem medicamentis, felibus paruis bonæ habitudinis, minutatim concisis, farciūt, cū sale & paulatim in veru affantes, destillantem inde liquorem colligant, vt membra arthritica mungant, Ioā. Goëurotus. Empiricū quendam nuper audiui murib. minutatim incisis farctum anferem affauiſſe, & collectum inde liquorem ad inunctionem gibberis in dorſo dediſſe.

De decoctis.

DEcocta vocamus liquores, aquam, vinum, aut acetum: in quibus medicamenta aliqua ad ignem coquuntur: deinde colantur, &c. de quibus breuitatis studio in præſentia nihil dicemus, niſi quod admonebimus cōciſa aut trita per aliquod tempus macerari prius debere, quæ decoquenda ſunt, in vaſe diligenter clauſo. Ex viridibus quidē plantis gravior fit decoctio quā aridis: quam obrem arida cōruſa macerataq; diutius quam recentia colari & exprimi poſſunt, deinde per ſe, vel cum melle aut ſaccharo decoqui, &c.

Decoctio in aceto cōtra peſtem. Che-

C

lido

lidonij maioris manipulos duos cum herba & radicibus coques in aceti optimi libris quatuor semis, super prunas, in olla vitreata cum operculo cuius ore luto sint munita, per sesqui horam, ad tertie partis consumptionem. Deinde collatum acetum in phiala vitrea repones. Huius tria cochlearia plena dabis correpto peste, & si reuomuerit, iterum da, & sudorem præcipe, Innominatus in libro Germanico manu scripto. Alij cum chelidonio tantundem rutæ sumunt, & parant vt supra & peste deprehensio cochlearium dant bibendum cum modico theriacæ, cuius auxilij salutarem experientiam tum ipse habeo, tum ab alijs plurimum cõmendari audiui. Et nuper in libro quodam Gallicè scripto empirici cuiusdam idem fermè remedium legi: & superioribus annis cum pestis hic præluderet, amicus quidam similem descriptionem ad nos misit. Plerique chelidonium in aceto coqui volunt, sed alij alia addunt: quidam vt dixi, rutam tantum: alij etiam saluiam nobilem, roris marinum, iridis folia nõ radicem, zedoiriam, & in olla bene operculata coquant: inde paucas guttas ad præseruandum dant: correpto autem cochleare cum
the

theriaca, & iubent sudare. Aliqui eadem ferè in vino macerant in phiala bene obstructa, agitant aliquoties, deinde destillant, dant ad præseruandum, vel correpto, vt supra: & eo sumpto non sudare, sed ambulare iubent quàm fieri potest longissimè, & si opus sit, duci à duobus hominibus.

Aliter. R. Absynthij, rutæ, turionum rubi ana partem vnā. chelidonij partes tres. Decoque in aceto albo q. s. in olla lutata, ad cōsumptionem tertiæ partis, detur quàm primam homo infectus fuerit, post sudet.

Aliter. R. Radicum chelidonij libram sulfuris, croci, tormentillæ, vnciam, theriacæ vac. duas, pimpinellæ, gentianæ, ana sescunciam, pilosellæ cum radicibus rutæ vtriusque manipulum, saluix pugillum. Coque in olla noua bene lutata, cum ij. mensuris aceti albi, ad consumptionem tertiæ partis. In hoc decocto dissolue electuarium de ouo (vel theriacum) ad quantitatem fabæ, detur patienti vt scis.

G. 2. Devi

De vinis factitiis & medicatis.

Postremo hîc quedâ de vinis factitiis docebimus, non omnibus tamen ex professo, quod prolixû foret. Qui plura vinorum, genera factitia, eorûque compositiones & vires desiderat, Dioscoridè adeat, & Aetium libro ultimo, & Arnoldi Villanouani librum de vinis.

¶ Vina medicata diuersis modis fiunt. Primo, decoquendo medicamenta cum musto, plerunque ad tertie partis cõsumptionem, despumando interim, & colando postea. Sunt qui vinum per se decoquunt, alij donec tertia pars cõsumatur; alij multò minus: deinde in sacculo medicamenta in eo suspendût crassiusculè contrusa. Et amara quidem medicamenta præcipuè in vino decocto (sic enim dulcescit) immitti debent in sacculo, vel vnâ coqui, vel vtrûque. Sic fiunt vina cû absinthio, cum zedoaria, cû mûla, item cum borragine & melissâ apud Arnoldum. Aliqui mustum recens aliquantulû decoquunt, & refrigeratum infundunt super herbis in vase. Secundo herbas ipsas vel medicamenta arida ponendo in musto antequam ferueat, vt per eius fer-

nozem in vase, medicamenti vis ei commisceatur: sic plerique vinum de absynthio apud nos parant, & per hyemem in vase relinquunt, semper implendo iterum vasa, si quid inde hauserint: veris initio herbas eximunt, alij per æstatem quoque relinquunt, sed tamen facile corrumpitur, mucet, acelsit, præsertim vase non pleno. Quidam epistomijs vasorum intus laminam ex ferro stannato multis foraminibus per viam opponunt, ne medicamenti impositis obstrui possit. Licet & quavis anni parte absynthium aliasue herbas, in vino verere in vascula ponere præsertim in cellis frigidioribus: aut in amplo vase vitreo bene obstructo. qd si caryophyllata radix arida addatur, diutius conseruabitur vinum. Aliqui simpliciter medicamentum cuius vim in vinum transire voluerint, cum vino coquant, quouis anni tempore: sed vina cocta pleraque exhalant prorsus & subacida fiunt. ergo magis probarim. medicamenta contrita in vino vnà cum melle despumato aut saccharo aliquot horis macerari: deinde aliquoties per manicam Hippocratis collari. Sic ex iridis radice vinum hydropicis vtile aliquando parari, anhelis ex inula, &c. Poterit &

cum succis herbarum depuratis misceri percolariq; vinum: vel ex iis quæ in sacculo arida trita in eo suspensa fuerint per aliquot dies, exprimi succus, & percolatus admisceri: & in sacculum recentia addi, &c. Nam si ita sæpius exprimatur materia, & addatur recens, efficacius erit vinum, & vasculū subinde implebimus in locum exhausti, quod si aliter faceres, vinum subinde infirminus fieret.

Vina medicata (vt diximus) fieri possunt, medicamentis in sacculo, aut simpliciter in musto impositis, vt simul ferueant, relinquendo: aut in vino ad ignem bulliendo. Sed prior modus præfertur, quod per eum non resoluitur vis medicamentorum, nec alteretur aut infirmetur. Debet autem foramen vasis seu vegetis scutella parua tegi, vt feruor modice exhalare possit, nec odor tamen nimium euaporet. Si tamen in vino ad ignem coquere visum fuerit, fiat ignis lentissimus & cōtinuatus sine fumo, vase operto ne exhalet, & ad certum tēpus decoquatur (maiori minoriue igne, prout cuiusque rei substantia requirit, Arnoldus in libro de vino,) præstaret quæ coquere libuerit, in duplici vase vel in balneo Mariæ coqui.

Aromati

Aromatica vina factitia per tres aut quatuor dies clara feruari possunt, postea turbantur. Vinorum e medicamentis simplicibus diuersis confectiones docet Plinius. 14. 16.

¶ Vinum de absinthio quomodo fiat, iam supra dixi. Sunt qui cum solo absinthio parent: alij alias diuersas herbas, presertim calidas, admiscunt: vt hyssopum, rutam, saluiam, carduum benedictum, pulegium, costum hortensem, phyllitidem, flores sambuci, cortices fraxini. Ego interdum in phiala vitrea ex tempore paro, absinthij comis aridis superinfusus pari mensura vino Cretico, & aqua ardente ter destillata, hoc diu feruari potest, exigua eius mensura vino multo addita, totum in absinthij qualitate imbuat. Stomacho frigido prodest, flatus discutit, colicam phlegmaticam & ex flatibus natam sanat, scabiem curat, illitum. Arnoldus in libro de vinis. Melior modus conficiendi est, inquit, quod contundatur absinthium viride vel sic cum, & coletur vinum calidum aut frigidum super ipsam aliquoties, donec saporem & vim eius recipiat, & saccharo vel melle condiatur. Præstat autem hic modus, conficiendi hoc vinum, quoniam

vis omnis absynthij in superficie est, quæ hoc modo optimè extrahitur. Deinde prolixus est in recensendis eius viribus, poterit simul etiam addi galanga & anisum, aut siquid aliud videbitur.

¶ Artemisites vinū fit vt absinthites. Vinū de alkekengi seu halicaccabi grauis eodē modo fit, super ijs contritis vinum colādo pro dosi vna accipies à quinque ad decem, educit materiam calculosam à renibus & vesica manifeste, & urinam retentam ducit, (vide Arnoldum in libro de vino) cuius & ipse nuper periculum feci, colato simul aniso, radice carliæ, persicorum nucleis, & lapillis cancrorum, vnde vrina iā diu retenta intra horam secuta est. Sunt qui (integra) halicaccabi grana in multum ponant vase paruo, vt simul bulliāt, & ad vsū seruant.

Vinum ex betonica ad stomachi dolores prodest, Alex. Benedictus.

- Vinum buglossatum, è radicibus buglossi in vino maceratis, mire commendatur ab Arnol'do contra atriobillarios affectus, cū historia mulieris cuiusdam eius potu curatæ, quæ per iracundiam sæpe fatua reddebatur.

- Vinum buglossatum, in quo radices buglossi bene loræ extiterint per diem

ac no

acnoctem: vel syrupus eius, affert latitiam, & melancholicis prodest.

Vfu eius(vini) curati sunt quidam ab amentia & permixtione & alienatione rationis, Arnoldus de conseruanda iuuentute, cap. 3.

¶ Aliud vinum compositum cum radicibus & floribus buglosi, cum fena aut absque ea, leges apud Arnoldū in libro de vino, hac inscriptione: Vinum mirabile pro melancholicis, cardiacis, &c.

Vinum borraginatum fit, si in musto nouo ponantur borraginis flores, vsque ad perfectam depurationem, vel si in vino nouo diaborraginatum aut conserua dissoluatur, & reseruetur ad vsum, Arnoldus in libro de conseru. iuuentute.

Vini compositio contra humores adustos, & pro colericis & maniacis, confert latitiam. R. radicum buglosi mundatarum libram. Rosarum rub. florum violarū, borraginis & buglosi, ana. lib. semis. been albi, & rubri vtriusque vnciam. Conquassata pone in sacculo, & sacculum in vase continente tres farcinas boni vini(musti puto) recēs expressi albi & clari quam reperiri potest maxime. - Huius vini pars dimidia cum dictis speciebus bulliar, & altera dimidia

G 5 per

per se bene despumando. Deinde cola illud ubi species sunt, in vas: imple de altero, donec recesserit feruor, & satis clarum fiat. Debet autem eius usus esse assiduus, Arnoldus de confer. sanat.

Vinum inulatum. Inulæ radices refectatim incisas in olla fictili noua vitreata coques in musti sextariis duobus aut amplius, donec partes aliquot consumantur. Deinde musti optimi dulcis sextarios viginti quatuor aut amplius, in caccabo decoques donec dulcescat: postea inulæ radices vnà cum musto in quo deferbuerunt, affundes, & cū adhuc aliquantulum simul bullierint, depones ac seruabis.

¶ Aliter. In musto dulci despumato & ad tertiæ partis consumptionē decocto, cū iam ferè satis coctum fuerit inulæ radices iniicies, (pro cōgiis viginti quinq; vel circiter, vncias nouem:) & cū modicè adhuc bullierit mustum, depositum & refrigeratum serua: & inulæ radices (easdem scilicet, colando separatas) in sacculo intra vas suspēde. Debent autem radices colligi mēse Octobri crescente Luna, aut incunte æstate, & siccare in Sole, Hæc ex manu scripto quodam libro Germanico transtuli. Vide Dio-

scori

feoridem, qui hoc vinum Nectarite nuncupat.

Vinum arceuthites. Pro musti congiis viginti aut circiter, iuniperi baccarum dimidium quadrantem (quadrantem vocamus modij Heluetici, sed is quoq; variat, quartam partem) accipe: Fundum vasis primò consternes tenuibus segmentis è fraxini ligno dolato, ne baccae epistomij aditum obstruere possint, deinde dimidiam partē baccarū superinsternes: tertio reliqua segmenta, quarto reliquas baccas, una cum manipulo artemisiae, & linguae ceruinæ vulgò dictæ dimidio: postremò vas replebis optimo & dulcissimo, ut simul ferueat. Huius vini vsus, ut cōtra venena & multos morbos hominē preseruet, debet autē bibi haustus eius vnus aut alter ab initio prandij; & vnus post cœnā ante somnum, innotinatus.

Nostri vinum cōficiunt per æstatem, nigra cerasa acida, quæ vifula vocant, integrā imponendo in vas, quartā partem relinquendo vacuam, superfuso vetere vino albo, quod breui rubeum colorem trahit, citius quidem, si pediculi omninò adempti fuerint: tardius, si ita resecti ut pars adhuc hæreat, sed ita diutius feruant colorē. Solēt autem cū aliquid inde hausc

hauserint. mox iterū vas implere. Cor & stomachū roborat, sitim mitigat, refrigerat, siccat, astringit. Alij non integra, sed trita imponūt, aut in sacculo suspendunt, ynde odoratiū vinum fit, nucleorū ratione, minusq; astringit, & magis ducit vrinam. Potest & quouis anni tempore ex aridis fieri, Aliqui succum ex his cerasis per se in vase ponunt, & cum deferbuerit, obstruunt, ac pro vino vtuntur: vel per se, vel modicum eius copioso vino nascentes. Idem succus coquando densatur: & cerasa ipsa saccharo condiuntur.

Vinum ē prunis syluestribus iisdem modis fit per autumnum, vbi iam satis mollia & bene matura fuerint.

Vinum raspatitium (nostri vocant) [rappis] id est linguam quadam acuta stypticitate mordens, prouocat appetitum villos stomachi astringendo. Medetur corpori ob calorem dissoluto, potissimum ætate, cholericis, & sanguineis vtile. fit autem sic. Ponantur aliquæ vuæ acerbæ cum maturis in torculari vt simul exprimantur. Vel quod melius est, referuentur vuæ & conterantur vnā cum raspacijs suis, & immittātur vasi cum musto. contrahet autem mustum illud à suc-

co ra

co raspaciorum (scāporum, Galli grapes vocant, nostri [rappen,] vnde vino nomen) illorum. & vinaceorum in vuis, que sunt acetosa, ponticitatem quandam & astrictiōem, Arnoldus de villa noua. Nostri aliter parant. racemis integris bene maturis dolia implent, & vinum vetus superinfundunt, & quotiescunq; vinum inde hauserint, rursus implēt. Sunt qui alternis racemos, & folia saluiae imponant. Stomachum recreat, sitim remittit. Dysentericam potionē quandā Nic. Myrepsus in D. litera ca. 85. parari iubet cū rhaspe bono aut marathrato aut elisphacato puro vino. Fuchsius pro rhaspe forte, inquit, legendum rhoites vel rhodites. Apud eundem antidotus quingentesima fit cum vino bono rubeo aut raspe: & similiter vltima antidotus. Ego vinum raspaticiū intelligo, quod plerūq; semper cum saluia fit, &c. & rubeum semper.

Sunt qui raspaticio vino etiam aromata addant: qualia sunt: R. galangæ uncias quinque. cinnamomi, caryophyllorum. ana drach. duas zedoariæ semunciam: coriandri uncias tres. fiat puluis crassiusculus. Vinum passulatum. quod mellitum vocat Arnoldus, fit cassulis in vino
(vel

(vel musto) decoctis donec dulcescat quod mox in vase conditur; & passulę cōrulsę in idem coniciuntur, sublidant autem illę in faeces.

Sed idem Arnoldus aliud quoque describit egregium, quod passulatum vocat, passulis cum cinnamomo decoctis in multo non multo: quod deinde reliquo musto in vase condito affunditur.

De vinis aromaticis.

A Romatica vina fieri solent dupliciter, vel aromatibus tantum in sacculo suspensis, in vase quod in cella vinaria relinquitur: vel melle etiā addito, ut ex tempore tantum fiat quantum desideramus, & speciebus cōtritissimis simul per colatorium vel manicā Hippocratis laneam, ut vocant, aliquoties colatis, hoc vinum mulsum, vel mellitum vocari potest, vulgò ciaretum & nectar nominat, & melicratum improprie, cū vino albo. Quod si pro melle saccharum addant, cum vino rubro, Hippocraticum vocant. Fient autem in pharmacopolis vina hæc aromatica plerunque ea proportione, ut ad aromatum siue specierum drach. septem mellis vnciæ tresdecim addantur, & vini albi

albi odoriferi libræ quatuor. Vel ad drachmas sex specierum, sacchari purissimi selibra, vini rubri libræ quatuor, aut minus. alij multò plus sacchari admiscunt, ut specierum quoque. Aliquādo croci semidrachma vel multò minus additur, tingēdi causa, præcipuè multis. Antequā verò coletur vinum, per horas aliquot, viginti quatuor ad summum, loco calido vel in hypocausto relinqui debet cum speciebus infusum.

Vinum hippocraticum factitij generis est, facili ratione. Gallus maximè transalpinis gratissimum. Cinnamomū, saccharum, & carpesium terūtur in fiscum, ex eo vinū linqatur, ut transeundo qualitates eas combibat. Datur hoc epulis principalibus cum escharite pane bellariorum vice, qui mos, sed in alio vino, peculiaris Atheniensibus fuisse legitur.

Hermolaus Barbarus Corollarij libræ quinto capite de vua cœnanthe.

Aliud. Corticum cinnamomi interiorum drachm. sex. zinziberis albi integri semunciam, nucum moschatarū electarum drach. duas. Caryophyllorum, granorum paradisi, utrorūq; drach. cardamomi, piperis, calami arom. coriandri præp. singulorū scrupulum, misce & tere crass.

crassiusculè. Vini libras octo, mellis despumati vncias viginti sex, misce omnia, & cola secundum artem. Sunt qui vina hæc aromatica cum lacte amygdalarum clarificent.

Aliud, ad cardiacos, descriptum Alexandro Benedicto lib. de com. R. vini austeri odorati sextarium. sacchari albi semibrā. cinnamomi, zinziberis ana semunciam, galangæ drachmam.

Aliud eiusdem ad imbecillitatem stomachi. R. Cinnamomi semunciam. zinziberis albi drachmas duas. Caryophyllorum. piperis longi, glandis moschatae ana obolos quatuor. Bene tusa cum albi sacchari semibra, in meri albi congio commisceto, ac percolabis, summum enim dissolutis stomacho remedium est.

Aliud. R. cinnamomi vnciā. zinziberis semunciam. galangæ drach. duas. caryophyllorum drachmam. granorū paradisi drachmas duas. sacchari albi vncias octo. vini optimi q. s.

Aliud Cinnamomi secunciam. zinziberis semunc. caryophyllorum drachm. duas. granorum paradisi, galangæ, vtriusque drachmā. Sacchari sesquilibram. Vini rubri mensuras duas, (id est libras quatuor) misce, fiat Hippocraticum.

Aliud

Aliud. Interioris cinnamomi vncia,
 zinziber. ꝑl. semuncia. granorum parad.
 drachmæ tres, caryophyl. moschocaryi.
 vtriusque drachm. duæ, macis, galangæ,
 vtriusque sesquidrach. piperis logi drach
 ma, spice nardi, folij, vtriusq; semidrach-
 ma, fiat pulvis. Huius singulas vncias
 singulis vmi mensuris addes, cum libra
 sacchari, & tornesolo, (sic dicto genere
 lanæ purpureo) ad colorandum q. l.

Aliud quod ad thoracis & pulmonis
 vitia accommodatum videtur.

Recip. cinnamomi optimi à crasso cor-
 tice abraſi vnciam, caryophyllorum ses-
 quidrachmam, anisi, foeniculi, vtriusque
 drachnam, glycyrrhizæ drachmas. tres,
 macis, cardamomi, ireos, ana drachmam
 semis. Sacchari albiſſimi vncias tres.

Singula diligenter trita infundantur
 cum ſequentibus. Recipe Vini malua-
 tici vncias nouem, aquæ borraginis li-
 bram. roſaceæ, ſeſcunciam. aquæ meliſ-
 ſæ, vncias tres. Per tres horas iuxta for-
 nacem relicta, tandem ſæpius per ſaccū
 filtri colato. fiat Hippocraticum vinum
 clarum.

Hippocraticum laxatiuum. Vinum
 quod quartanam, quotidianam, & ter-
 tianam notham concoquit, & præparat

H humo

humores, & eosdem mox per aluum educit. Recipe esulæ libram, epithymi drachmas sex, polypodij, cinnamomi, passularum, ana drachmas quatuor, mastichæ, zinziberis, zedoariæ, caryophyllo. singulorum vnciam. Sacchari quantum sufficit, Arnoldus.

Nectar apud Arnoldum. Pro sextario vini accipe zinziberis electi excoriati, caryophylla. cinnamomi excoriati, ana drachmas duas; granorum paradisi drachmam. Fiat cum optimo vino, vel Græco, quod melius est, & loco mellis ponatur saccharum cum grano moschi, & est nobilissimum. Sirupus vel iuleb de vino ad conservandam valetudinem & iuventutem fit, in tribus libris boni vini ponendo duas libras sacchari, fiat syrupus, cuius usus est cum aqua. Gerit autem vicem cibi & potus, & recreat naturam, Arnoldus in libro de conservanda iuventute.

Vinum saccharatum decoctum, senibus, frigidis & debilibus convenit, & quibus humor nativus & calor naturalis imminuuntur, nutrit enim, & sanguinem generat, & replet partes principales spiritibus. R. Vini optimi de Vernacia, vel Græci, aut similis libras tres, sacchari albi

albi Cafferini libram. Coquantur ad lentum ignem more syrupi, feruæ & utere cum duabus partibus aquæ, vel aliter vt vfus postulabit. Hoc vinum (fiue potius ex vino syrupum) Rabi Moyses in libro de victus ratione fenum & conualescentium approbat.

De vinis multis aromaticis.

DE faccharatis vinis aromaticis iam supra dictum est, & simul in genere de multis quoque siue mellitis aromaticis. Licet autem & in superioribus compositionibus omnibus loco facchari mel ponere, & pro rubro vino album, in sequentibus vero contra. Sic ex Hippocratico vino claretum siue clarum feceris, & ex claro Hippocraticum. Sunt qui coloris vini differentiam non faciant. Mel quidem semper cum modica aqua prius decoqui, & despumari debet diligenter. Sunt qui illis etiam vinis quæ cum multo faccharo fiunt, modicum mellis addant, ad maiorem dulcedinem: alij multum. Vide aromatites vinum in Dioscoride, Alchandicum est vinum decoctum cum aromatibus, & zuccaro aut melle. apud quosdam Italicos dicitur Clarea,

H 2 cuius

cuius descriptio habetur in libro simplicium Ebenens.

Species clareti. Zinziberis, galangæ: vtriufque vnciam, cinnamomi vncias duas, caryophyllorum drachmas duas, granorum paradisi, piperis longi, vtriufque drachmam. Mellis sesquilibram. Sacchari libras duas. Vini albi mēsuras quatuor, (libras sedecim.) Alij cum solo melle parant, & aliquid spicæ, & nūcis moschatæ addunt, & cum albumine oui clarificant.

Claretū quod Philippus Vlstadius in Cœlo philosophorum describit, cap. 57. Rec. Vini albi optimi libras quatuor, sacchari albi duri vncias quatuor, cinnamomi vnciam, coriandri præpar. drachmas tres, caryophyllorum drachm. duas, granorum paradisi, zinziberis albi ana sesquidrachm. piperis longi scrupul. duos. zedoariæ drachmam semis. Omnia trita subtilissime & colata, reseruentur in vase stanneo.

Vinum senescentium, hyemali tempore vtile melancholicis, & plegmaticis: renes & totum corpus calefacit, tumorem hæmorrhoidum tollit, concoctionem iuuat, bonum colorem facit, lumen clarificat, ingenium acuit, can-

tem

riem retardat; & eadem præstat quæ hie-
ra picra, nisi quod amaritudine caret,
& ventrem non soluit. Recipe Spicæ,
cinnamomi, carpobalsami, xylobalsa-
mi, zinziberis, galagæ, calami aromati-
ci, asari, myrtillorum, ana drachinā, ma-
stiches drachmas duas, liquiritiæ, passu-
larum, singulorū semunciam, sacchari pro
arbitrio. Fieri potest per decoctionem,
vel sine ea instar clareti, ponendo species
in sacculo largo, & sacculum in colato-
rio, & toties colando: donec vis specie-
rum tota in vinum transierit, quod per
gustum cognoscetur, Arnoldus in libro
de vino.

Aliud. Recipe zinziberis drachmas
duas, cinnamomi semunciam, caryo-
phyllorum drachmam. Vini albi men-
suras tres. Mellis vnciam, sacchari al-
bi selibram. Fiat claretum secundum
artem.

Aliud laxatiuum. R. Galangæ drach-
mas sex, cinnamomi vnciam, turbith, &
sulæ, cataporiæ, hermodactylorum, ana
drachmam semis. Tere, fiat claretum
cum melle & saccharo.

Aliud. R. zinziber. vncias duas, cinna-
momi quatuor, caryophyllorū duas, ga-
langæ tantundem, granorum paradisi

vinam. Singula subtiliter trita cribrata-
que misceantur. Deinde croci orienta-
lis unciam bene tritam seorsim seruabis.
Claretum facturus, mellis libras duas ad
ignem in fictili nouo seruafacies, & quū
bullire cœperit, aufer ab igne, & parua
mora interposita despumato.

Deinde mensuras duas (circiter octo
libras vini) accipies, quod eo melius erit
quò dulcius & clarius fuerit, & ad misce-
bis ei de speciebus prædictis uncias duas,
& croci drachmam aut amplius, deinde
per sacculū collabis, cuius pars superior
(ferè ad duas tertias totius lōgitudinis)
linea fit, inferior lanea per vna tertiam
totius sacci aut paulo plus. Cū vinum
satis colatum fuerit, fæces infundere po-
teris in hydromeli siue apomeli vt vi-
gò paratur, vt quod reliquum viniū est,
in id deponat. Hoc vino si mulier vi de-
beat, vt delicatus aliquis, pro melle sac-
charum pones. Ex Germanico libro ma-
nuscripto.

Aliud tempore pestilentia præferuas.
Recipe vini optimi mensuram, angelicę
semunciam, Boli Armeniæ drachmam,
nucis moschata drachmas duas, galāgā,
piperis longi, coriandri, ana drachmam
semis, zinziberis sesquidrachmā, cinna-

momi drachmas sex, sacchari sex libram.

Ex libro quodam manu scripto Latine compositiones aliquot nectaris siue clareti, quum maiorem eius copiam in barili aut vase ligneo, seruandam in cella vinaria desideramus.

Lotum, vt videtur, certæ mensuræ vini apud Belgas quæ duas cōtinet pintas nomē.

Claretum vel nectar bonū sic facies. Cinnamomi libram, galangæ, zinziberis. carda. granorum para. caryoph. cubeba. macis singulorū vnciā. Piperis longi, & nigri si volueris, vtriusq; semunciam. Spicē nardi, nucis mosc. schœnoanthi, sin. drac. tres. Croci drach. Terantur omnia minutissime, & misceātur. Sic habes species pro medietate oneris vnius equi, id est pro barili vno, (libris fortē centū viginti octo.) Nectar autem sic facies. Pone vinū totū in vasis, deinde species pone in aliquo pāno lineo satis amplo: & in barili, in quo nectar facere volueris, pannum intromitte cū speciebus,

ita quòd latera panni super emineat aliquantulum supra os barilis. Postea in aliquo vase pone quatuor libras mellis & fortiter cum vino misce, ita ut totum satis clarum sit. Tum vinum super species colando infunde, & postremo Vinum cum melle. Demum clauso barili species in eo relinque cum panno per bidentum. Tandem aufer fortiter comprimendo: & habebis nectar optimum.

Si vero pro principe aut prædite aliquo parare volueris: adde supradictis ligni aloës optimi, folij, utriusque semunciam, moschi drachmam semis, & loco mellis pone saccharum minutissimè tritum in mortario: deinde solutum in vino.

Aliud nectar optimum, cum eisdem speciebus, sed ponderibus diuersis.

Recipe Cinnamomi uncias duodecim semis. Zinziberis, galangæ, granorum paradisi, caryophyllorum, cubebæ, n. acis, cardamomi, ana drachmas duas, piperis longi scrupulum, spicæ nardi, schœnognathi, nucis moschatæ, ana scrupulum semis, croci ad pondus (denarii) Turonensis, vel paulo plus. Hæc omnia minutissimè trita misce, & habebis species abundè pro loto nectaris ciuitatis, Burgensis.

Dein

Deinde accipe libram mellis cum pin-
ta aquæ fontanæ decoctivique ad con-
sumptionem aquæ: & refrigerandam se-
pone. Tunc accipe circiter lotum boni
vini, & sacco cum prædictis speciebus in
vas immisso, vinum percolando, infun-
dito paulatim, vel etiam cum vini par-
te prius mixtum paulatim infundendo,
ita vt succus non comprimatur. Quod
si preciosius facere voles, saccharum pro
melle pones in vino dissolutū, similiter
pondere libræ aut amplius. Percolabis
autem ter vel quater, vt fortius & melius
evadat vinum. Adde etiam prædictis
agallochi optimi, folij, ana grana duo, &
& moschi aliquantulū, q̄ Aliter suspen-
de species in sacculo in vino mixto cum
melle vel saccharo, & post duos aut
tres dies extrahe be e compri-
mendo, sed superior mo-
dus melior, & pul-
chrior est.

*Ad faciendum nechar, modi tres, quo-
rum duo priores. Gratia Dei
vocantur, tertius manus
Dei, ex codice ma-
nu scripto.*

R. Cinnamomi drachmas nouē. zinziberis drachmas quatuor, nucis moschatae, piperis longiana drachmas tres, galangae, granorum paradisi, macis vel folij, cubebarū ana drachmas duas, caryophyllorum drachmam, spice nardi scrupulum integrū, croci dimidium, sacchari librā, vel mellis pintam quod bullierit in pauca aqua ad consumptionem aquae, bene despumati. Misce in sesquilotum vini. Aliqui addunt cardamomi & carui, ana drachmas duas. Et hoc est melius claretum.

Ad idem. **R**. Aristolochiae rotundae, cinnamomi, vtriusque vnciam, zinziberis semunciam, galangae, granorū paradisi. caryophyllorū, cubebarum, macis, nucis moschatae, ana drachmas duas, piperis longi drachmas tres, spice nardi scrupulū, croci dimidiū, sacchari libram, vini lotum. Quod si pro diuinitate fuerit, adde agallochi optimi grana duo, & moschi dimidium granum. Vel, secundum alios. **R**. Cinnamomi electi vncias duas, zinziberis vnam, granorum paradisi, piperis longi, vtriusq; semunciam, nucis moschatae, caryoph. macis, ana drach. duas, cubebarū cardamomi, ana drachmam. spice nardi, schceneanthi, calami aromatici,

ana

ana scrupulū. Trita cōmisce cum tribus libris mellis, & loto vini, vt dictum est.

Potus qui dicitur Manus Dei. R. Cinnamonomi fescūciā, zinziberis drach. tres, cardamomi drach. duas, folij, galange, ana semidrachmam, piperis longi vel nigri drachmas quatuor. Si fiat pro diuitibus, adde caryoph. nucis moschatae, maccis, granorum paradisi, ana drach. duas, Mellis despumati pintā. Vini boni lotū burgenſe. Et si potes, loco mellis pone sacchari librā. Si rectē paretur hic potus utilis erit aduersus multos affectus præcipuè frigidos, & in senibus, ac illis qui imbecilliores sunt ad Venerem.

Conueniet phlegmaticis, & melancholicis mirificè, vt meritò Manus Dei vocetur. Tristitiam soluit, lætitiā confert. Splenis & hepatis obstruções aperit. Hydropem curat: & lapidem de renibus potenter educit, si addatur param saxifragæ & lapidis lyncis.

Species pro vino zedoartico. R. Zedoaria, cinnamomi, vtriusque semunciam, galangæ drachm. duas, misce fiat pulvis.

Ad vinum quod à scapis denominatur [zā einem rappis.] R. zedoariæ semunciam

munciam, coriandri vncias tres, galangæ vncias quinque, cinnamomi, caryophyllor. ana drachmas duas, fiat puluis crassiusculus.

Aliter, pro zedoartico vino species, quæ sufficiunt pro mēſura vini quæ omnia vulgò Argentinæ vocatur.

Cinnamomi vncias tres, caryophyllorum nucis moschata, granorum paradisi, cardamomi, ana semunciam, zedoarię drachm. sex. cubebarum, piperis longi ana drachmas duas. Contunde crassiuscule, misce pro sacculo.

Ad idem. Cinnamomi vnci. duas, zinziberis semunciam, caryophyll. piperis longi. cardamomi, cubebarū, zedoarię, ana drachm. vnam, galangæ, granorum paradisi, ana drachmam semis. Trita crassiuscule misce pro sacculo.

*De vinis aromaticis cum aqua
ardente.*

A Quam ardentem facile cum aliorum medicamentorum tum aromaticum odorem & vinum omnem imbibere si paucis horis trita in ea maduerint, & exiguum eius deinde vino simplici affundatur, & posse hoc modo varia odore & sapore vina ex tempore parari, supra scripimus

psimus ex Arnol'do in aqua ardentis simplicis descriptione.

Apparatus vini quod Hippocraticum vulgò vocât. In aqua ardentis ter quatuorve aut amplius destillatæ uncias duas cinamomi iniicito, & gingiberis dimidiâ granorû paradisi, piperis, ana sesquidrachmam caryoph. drac. nucē moschatam dimidiam. Trita omnia in vas bene clausum per quatuor dies indito, & bis aut ter quotidie agitato: demû colato & reseruato, potest autē longo tēpore seruari, huius mediocri cochleare plenum immitte in generosi vini rubei mēsurâ: & sacchari librâ addes. Si tamē vinû dulce sit, saccharo opus non est, Furnerius.

Maluatici modus. R. galangæ optimæ caryoph. zinziberis, macis, ana drachm. Hæc omnia crassiuscule trita in vase ligneo bene operculato infusa in aqua ardente relinques horis viginti quatuor. Deinde in linteo suspēdes à filo in vas capax summe, vt vocant, aut dimidiæ summe vini clari per tres dies. Et habebis vinum tam bonû & forte quàm ipsum naturû Maluaticum aut Traminiû est. Liber manu scriptus Germanicus.

Vinum sapore Rætici, in vase vitreo vel fictili vitreato, linteolum aromaticis.

bus iam dicendis plenum suspende, & reple aqua ardēte, diligenter obstrue: & relinque, saltem per horas duodecim. Cum vti volueris, linteolum exprime in magnum aliquod poculum vitreum, cui intundendum est vinum, ita vt latera poculi aromatica illa aqua ardēte conspergātur: aut liquor in rundum expressus, inclinato poculo latera vndiq; madefaciat, deinde vinum infunde quod habebit saporē Rhæti. Aromata hæc sunt. Cinnamonomi, zinziberis, caryophyllorum, de singulis semidrachma. crassiuscule trita misceantur, linteolo illiganda.

Eodē modo fit sapor moschati vel muscatelli vini, accipe nucem moschatam cum paucis macis, trita misce vt supra.

Caryophyllatum. Caryophyllorum semidrachmam cum paucis cinnamomo tere, & in linteolo liga, vt supra.

Assatici sapor, Saccharum candi in linteolo liga vt supra. Aut mel diligēter depumatum cum aqua ardente misce in vasculo bene obstructo: & cum vti volueris, linteolum hoc liquore intinctum in poculum exprime.

Hæc omnia ex libro quodam Germanico manu scripto mutuati sumus.

De

De alijs quibusdam vinis aromaticis præsertim qua fiunt saccullo in vase suspensio.

Vinum caryophyllatum fit caryophyllis in sacculo suspensis in vase cum musto. Multum desiccat, dissolvit, consumit, attrahit, iuvat asthma antiquum, & tussim, in senibus cum humorum corruptione: utile etiam in epilepsia & syncope, concoquendi & retinendi vim confirmat, anhelitum reddit odoriferum. Multum autem de siccitate eius remittunt saccharum & glycyrrhiza, Arnoldus in libro de vino.

Eodem modo qualibet aromata (& remedia) tum frigida tum sicca in sacculo suspendi possunt, & vino vel musto immitti, quod eorum vi & qualitate imbui volumus, Ibidem.

Aromaticum vinum fit ad iuventutis conservationem, si in sacculo lineo immittantur species non trite, sed particularim scilicet, ita quod substantia specierum sit in sacculo vaga, & ponatur in vino ore vasis diligenter obstructo, Arnoldus de conservanda iuventute.

Alius aromatici vini modus, ad confir-

ma

matiorem temperamenti, & iuuentutis. Cubebarum, caryoph. nucis mosch. paf-
fularum, de singulis drachmę tres, in sac-
culo balliant in boni vini libris tribus
vsque ad tertie partis consumptionem,
adde saccharum, & inde mane ac vesperi
propina uncias singulas, plus minus. Vel
fiat sicut claretum, Arnoldus ibidem.

Vinum crocatum lætitiā affert, &
aufert melancholiam, Arnoldus de con-
seruanda iuuentute ca. 3. Eius verò com-
ponendi modū docet eiusdē libri tracta-
tu secundo, his verbis. Pone modicū cro-
ci bene ficcum in sacculo amplo de pan-
no ligni subtilissimi rari, & sacculus po-
natur in collatorio de itaminea vel pan-
no lineo, & superfundatur vinum (vel e-
riam oleum pro oleo crocato) ad modū
lixiiiij. & repetatur donec placeat color
& sapor. Possunt & alię species admisce-
ri pro arbitrio.

*De vinis artificiosis quę saporem
peregrinorum referunt, propter
aromata, & species in saccula
intra vas suspensas.*

Varia aromatica vina quomodo fi-
ant, & peregrinorū quorundam sa-
por

por fictitius cum aqua ardente & aromati-
tib. superius ostensum est: hic addemu^s
quomodo peregrina quædam vina homi-
nes industrij absq; aqua ardente imiten-
tur: non vt imposturas inde addiscant ho-
mines auari, sed vt medici ægrotis præ-
ferant delicatioribus, simul & gratifica-
ri interdum & prodesse possint. Decer-
psimus autem quæ sequuntur omnia, ex
Germanico libro manu scripto.

Græcum vinum sic fit. Zinziberis,
Galangæ, vtriusque seilibram. granorum
paradisi, caryophyllorum, ana vnc. tres.
in sacculo suspende in dolio vini medio-
cri, [in ein fuder.]

Vinū maluaticū. R. Moschi, agallochi
vtriusq; drach. Cinnamomi, cardamomi
(si recte lego) caryophyllorum, ana dra.
duas. sacchari candi semunciam.

Vinum de Romania.

R Ecipe, succi glycyrrhizæ cinnamo-
mi, vtriusque drachmas duas. anisi
drachmam. macis drachmā semis, sac-
chari drachmas tres.

Vinum muschatellum. R. polypodij,
liquiritiæ, anisi, singulorum drach. duas.
nucis moschatae drach. tres calami ar.
drachmam.

I. Masca

Muscateibum rubrum sic facies. Flo-
rum sambuci vncia quatuor. cinnamo-
mi semuncia, bulliant in musto rubeo.
Muscateilli odorem facere putantur
quæcunque moschum referunt odore
suo, & quæ à moscho denominantur, vt
nux moschata, & cortex eius qui macis
vocatur. item flores sambuci præcipuè,
& coriandrum.

Multi & selaream herbam in vino su-
spendunt, nimirum folia cum floribus:
cuius odor vehemens & nō ingratus est.
aliqui tamen insalubrem esse, & caput
grauare putant. Sed compositiones hu-
iusmodi infinite fieri possunt: & satis est
homini industrio, & simplicium medica-
mentorū aromatum, & condimento-
rū naturæ gnaro, paucas aliquot velati
formas præscriptas habere, quas ipse mul-
tis modis pro occasione & variis circun-
stantiis variabit. Nos Deo immor-

tali gratias agentes, à quo o-
mnis remediorum succes-

sus pendet, huic li-
bro in præsentia
finem impo-
nimus.

TINIS

INDEX EORVM

*quæ in Thesaur. Philatri nota
indigna tractantur, litera
r. remedium signi-
ficat.*

A Bsynthij aqua	vini 152
26.46.137	Adustiones refrige-
Absynthij, vinum	rat 58.83.174.422
195	& 436
Quomodo fiat 468	Aethertenuior igne
& deinceps.	affectibus mede-
Abscessus rumpit	tur 143 & 344
129.202.214.	Affectus animi im-
Aceri vsus 361	mutat 131
Aquæ compositz	Affectus calidi 157.
cum aceto destil-	158
latæ 221	Affectus interaneos
Acetum candidum	curat 214
reddere 281	Albugines oculorū
Acetum cōuertere	Abolere 89.
in aquam 280	Alembicum quid
Acerū destillatū 31	91.
Adustio oleorum	Alekekengi vinum
quomodo emen-	472.
detur 294.	Allegorice interpre-
Adustione nocet	tationes authorū
quinta essentia	148

INDEX

Alfinæ aqua 48	cludit 131
Alterare 209	Animum confortat
Aludel, alutel, alu- thel 99	344
Alumen 133	Animalium partes
Alumen purgat.	quomodo destil-
236	landæ 44
Aluum soluentia	Ex animaliu parti-
236.273.393.451.	bus vel excremē
459	tis olea 359
Aluum adstringit	Anisi oleū 330.302
Alumen 306.	Aquarum destillata
332	rū ex animalibus
Amarum liquorem	earū inuepartib⁹,
reddere 137	aut excrementis
Ambustis locis me-	ratio 87
detur alumen	& deinceps.
284	Anseris pinguedo
Amygdalarum o-	465
leum 419	Anthrax 184
Anatū sanguis 83	Antibalsama 330
Angelica aqua 399	De antibalomenis
Annelitum cœtente	334
emendancia 139.	Antimonij oleum
191.202.339.346	364
Anhelorū 373.469	Antimonij quinta
Anima secundum	essentia 173.366
Stoicos 144.	& deinceps.
Animi deliquia ex-	Antimonij rubedo
	364
	ani

I N D E X

Ani dolorum r. 332.	Aquæ cōpositæ vel
434.435	ex remediis p se
Apobamma 134	vel ex aqua fon-
Apophlegmatif-	tana destillandis
mos curat 207	208
Apoplexiam curare	Aqua ex foliis ex-
132.175. 198.230.	tracta ead. p.
372.393	Aquæ destillatæ quo
Apostematū r. 174	modo seruandæ
204.371.304.351	108
Apostematum capi	Aquarū simpliciu,
tis laterū, seu co	in balneo Mariæ
starum r. 232	destillatarum ra-
Apparatus magnā	tio 46. & deinceps
vim habet 11.12	Aquæ recentes præ-
Apetitum excitā-	ferendæ 159
tia 157.203	Aquarū cathalogus
Appetitum confir-	præcipuarum 84.
mantia r. 64	85.86
Aquæ falsæ destilla	De aquis destillatis
tio, vt dulcescat	cōpositis 200. &
34	deinceps.
Aqua dulcis cōmu-	Diuisio earum, ibi-
nis vt salubris red	dem.
datur 51	Aquæ cōpositæ, ad
Aquæ turbidæ quo-	varios affectus, i
modo purgētur	tra corpus 226
35	Aqua ex foliis 208
Aqua, vide liquor.	Aqua effloribus 209
	I 3 Aqua

INDEX

Aqua fortis, vide fortis aqua	Aquæ arden. mixtio 133
Aqua mortua 126	Aquæ vitæ quæ re- media misceatur citra destillatio- nem 194
Aqua philosophica 41	Aquæ ard. vsus cū a- liis medic. extra corpus. 198
Aqua ardēs & aqua vitæ eiusdem li- quoris duo sunt nomina, de quo scribitur 42. 34. 26. 138. 122. vnde fiat, 120. 121.	Aquæ vitæ cōpo. di- uersæ 158 & des- posita 193
Aquæ ardent. vsus qui descripserūt 129	Aqua mirabilis quæ contrariū efficit cū aqua vitæ 156
De aqua ardente e- iusque viribus & vsu multiplici. 120. & deinceps per totum aquæ vitæ vires ex a- qua vitæ omniū metallorum vir- tutem in se com- prehendit 127	Aquæ virtutum & a- liæ quedam com- positæ, & cum vi- no destillatæ 209
Aquæ ardentis vsus in bello 34	Aranea si comeda- tur ne noceat 203
Aqua ard. pro senta culo sumitur 196	Araneam interimit 347
	Arbores interficit. 394
	Per arenas dest. 280
	Argentum dissolue- re 396
	Argen

I N D E X

Argentū dealba. 44
 argēti viui subl. 412
 Argētū viuū ab ar-
 gēto vero separat 1
 Argētū (viuū) præci-
 pitatū quomodo
 fiat. 402. aliter. 403
 vide Mercurius.
 Aqua cosmet. ex ar-
 gento viuo 257
 arida quomodo ma-
 cerentur 135
 Arida quando. &
 quomodo destillā-
 da 139. & deinceps.
 Aromatum macera-
 tio 135
 Aromatū vim con-
 feruare 213
 Ex aromatib⁹ oleū
 quomodo extra-
 hatur 288
 Arsenicum, vide au-
 ripig.
 artemisiites vin. 423
 Arthritid. r. 190. 324
 326. 350. 367. 420.
 448. 465.
 Articulorum vitis
 prodest artemisi-
 tes 325.
 Ascaridibus infesta-
 ris prodest 457
 Asthmatis r. 219. 350
 Astrantia 135
 Atramentum suto-
 rium 393
 Atra bilis varios af-
 fectus tollit 472.
 vide bilis atra.
 Auditui prodest 132.
 190
 Audir⁹ grauitas 372
 Auena destillata 283
 Auenæ stramen 113
 Aues allicere 151
 Aureæ aquæ 209
 Auriginem depellit
 214
 Auripigmenti oleū
 366
 Auripigmenti sub-
 limatio. 413
 Aurū dolores 434.
 435.
 Aurū fluxus r. 361
 Aurium noxæ me-
 detur 373

INDEX.

- Auriū tinnitus** 61.
 370.
Auriam vermes in-
terimit 173.
Auri multiplex v-
fus 240.
Auri spiritus II.
Aurum dissoluere
 238. 400.
Aurū potabile. 147.
 145. 155. 159. 234.
Aurum quomodo
purgatur 237.
B
Balneum Marię 21.
 attenuate ad . p1.
Balnei Marię for-
nacis descrip. 37.
Balnei Marię laus.
 100.
Tractatio in gene-
re 35.
 quomodo calefi. 40
Balsamū qualis vox
 328.
Balsama qui liquo-
res dicātur 330. &
 de in.
Balsamū leon 335.
Balsami destillatio
 335. 337.
Balsama arte com-
posita ead. pag.
De balsamo vero &
antibalsamis 328.
Balsama quę extra
corpus vsurpātur,
 355.
Balsamum ad cica-
trices 356.
Balsamū Dornstet-
teri 355.
Bartolomęi 341.
 Lullij . 350. petri
 aponen. 42.
Balsamū verum in-
terijt 329.
Balsa. veri nota 333.
Belzoi oleum 314.
Deben oleum 303.
Benedicta 176.
Benedictum balsa-
mum 356.
Benedictum oleum
 quomodo fiat 393.
Berchile quid 104.
Betonica 201.
Berylli spiritus 175.
 Beto

INDEX

- Betonica vinū 472.
 Bilem corruptam
 purgat 204.
 Bilis adustione tol-
 lit 162.
 Bilis atræ r. 203. 204
 Vide Atrabilis
 Bilis atræ r. 18.
 164. 203.
 Bilis amara, eadem
 Boracis vis contra
 Calculum vesicæ
 31.
 Bubo 184.
 Buglossatū vinum
 472.

C

- Cadauera conser-
 uantia r. 131. 343.
 Cæcum alēbicū 93.
 Calc. 204. 207. 220.
 226. 341. 349. 370.
 373. 374. 380. 383.
 384. 401. 420. 438.
 572.
 Calculus vesicæ, vi-
 de in vesica.
 Calefaciētia r. 204.
 222. 336. 369.

- Caloris præter na-
 turam r. 79. 126.
 Calorem nativum
 confortat 131.
 Caliginis oculorū
 r. 284.
 Calx oleo restincta
 367.
 Camphoræ aqua
 51. 52.
 Camphoræ oleum
 51.
 Camphorā dissol-
 uere 130.
 Cācri r. 89. 157. 229.
 246. 298. 322. 249.
 Cancrorum lapides
 30.
 Candela vt etiam
 in aqua ardeat. 339.
 Caniciem quid ex-
 cludit 13.
 Canis rabidi mor-
 fus r. 89. 133.
 Cannabis folia 283.
 Cantharidum aqua
 83.
 Capilli, vide crines.
 Capillos auge. 284.

INDEX

- regnare 227. 434
 longos facere 270
 Capillorum colore
 mutare 255.
 Ad capillos & alios
 pilos tingēdos a-
 qua, 269. & dein-
 ceps.
 Capillos virides fa-
 cit 271
 Capillorum deflu-
 uij r. 284
 Capnisti oleum 8.
 325
 ē capisci filiquis
 oleum 420
 Aqua ex lacte capri
 no 88.
 Caponū aqua 224.
 225
 Capitellum quid 18.
 91
 Capitis dolorū re-
 med. 131. 158. 190.
 209. 213. 22. 383
 Capitis infirmitatis
 r. 209. 230
 Capitis scabiei re-
 227. 245. vide vlce-
 ra carbones quates
 esse debeant 20
 Carbunculi r. 349.
 vide anthrax.
 Cardiacis quid pro-
 dest 190
 Carnes decoquere
 129. 130. 202.
 Carnium destilla-
 tio 44. 45
 Carnis quinta essen-
 tia 168
 Carnis mortuæ re-
 media 349
 Carnem quid pro-
 ducit 284
 à corruptione quid
 conseruat 213
 Cassiolella 251
 Cataplasmata 285
 Catulæ aqua 87
 Centaurij. minoris
 aqua 203.
 Cepæ aqua 49
 Cera vasa vitrea il-
 linere 110
 Cerasorū aqua 50.
 & visulorum 51
 Cerasorum nucle-
 is

INDEX

- Oleum 420
 Cerebri affectuum
     r. 130
 Cerebrum calfaciē
     tia 197. 373. r. Cō
     firmantia 211. 214
     222
 Cerebri imminuti
     remedium 203
 Cerebri mēbranas
     contusas sa-
     nat cerussa, vide
     plumbum.
 Chelidonia 148. 155
     vires innumeras
     possidet 159
 De chelidonię essen-
     tiis extrahendis
     159 & deincep. &
     163
 Chelidonię diuer-
     forum liquorum
     vires 162 & deincep.
     164. 165
 Chelidonię lac col-
     ligere 464
 Chiragrę r. 190
 Cholicorū r. 203.
     227
 Chrysocolla 31
 Chymistica quid r.
 Cibaria omnia a
     corruptiōe quid
     conseruat 213
 Cicendalę 6
 Ciconię aqua 87
 Per cineres destilla-
     tio 275 & deincep.
 Cinnamomi mace-
     ratio 135 oleum
     317
 Aqua, & destillandi
     modus ibi. & 319
 Cicatricū. 356. 408
     435. 436
 Cicatricē inducit.
     324
 Cicatrices delens r.
 Cui aīsimulas 189
 Circulatio, eiusque
     vſus & præstan-
     tia 161. 162. 194.
     195
 Claua 90
 Clauis philosopho-
     rum 156
 Cœlo stellas infige-
     re 26
 Coit

INDEX

- Coitū qd auget 131
Colicorū r. 186. 187.
334. 409. 424. 446.
471
Colli affectum r.
344
Collisionis lapidis
vel baculi in cor-
pore r. 346. 347
Colorem bonum fa-
cientia 203. 205.
227. 257 vide in fa.
Columbinum ster-
cus 30
Comitialis r. quem
& epilepsiam, &
caducum & ma-
lū morbū appel-
lant 48. 51. 62. 82.
129. 190. 131. 141.
230. 207. 221. 227
229. 240. 336. 340
344. 347. 350. 367
368. 372. 373. 393.
Cōceptum promo-
uentia 322. 267.
Confortantia 52.
Concoquens r. 331.
332.
Concoctionem pro-
mouentia 203. 209.
222
Constantinopolita-
na aqua vitæ 216
Contractorum r. 87
217
Cordis affectum r.
215. 343.
Corroborantia 69.
131. 163. 238. 249.
298
Cordis substantiā qd
illuminat & con-
fortat 239 & syn-
ceram reddit 240
à corde aquā de-
pellens r. 346
Cordis premoris r.
82. 232
Corpus totum ro-
borat r. 170. 347
renouantia, 350
extenuatum con-
fortantia 343 &
corticibus olea
317.
Cosmetica non im-
probantur 255
Cosme

INDEX

- Cosmetica** aque ea
 rūque differētię.
 ibid.& deind.vf-
 que ad 276
Crines, vide capil-
 li & pili.
Crines auro simi-
 les, vt fiant 269
Ex croco oleum
 295
Crustas sanat. 132
CrySTALLINUS gl. 115
Cucurbita quid 90.
 91
Cucurbitę quomo-
 do luto munian-
 tur 109
Cucurbitę balnei
 pāno induūt rro
 cupridealbatio 434
Cutim abstergens
 r. 211.434.436
Cutis infectiōnum
 r. 322 macularū
 267 fissurarū 421.
 435
Cutim albam red-
 dens r.256 albā &
 subti.257.259.263
 mollem 133
Cyanei preparat.
 415.
D
Dadi quid 331
Dæmoniacos quid
 iuuat 367
De decoctis 465
Decoctiones in ace-
 to ead. p1.& 467
Dentes dealbantes
 aquę 191.255.399
Dentes purga. 271.
 340
Dentibus vtile r.
 346
Dentiū dolores mi-
 tigatia 57.131.132
 202.203
Pro dentiū dolori-
 bus r. 207. 270.
 214.322.351.373.
 398.424.445
Dētes infirmos, cor-
 ruptos, & concā-
 uos curans & cla-
 rificās remed. 207
Den

INDEX

- Dentium putredinem
 tollit ead. pag.
 Dentium vermes e-
 radicare 270
 Destillandos liquo-
 res qui descripse-
 runt 14.15.16.17
 Destillatio quid 18
 Destillatio, vide li-
 quor.
 Destillatio eiusque
 differentie in ge-
 nere 18
 Destillatio, optima
 mixtio 194
 Destillatio quedam
 inest meteoris &
 animatibus à na-
 tura 18.19
 Destillatio quo or-
 dine ascendentium
 liquorum, quorum
 alij aliis respon-
 dent elementis, &
 quomodo fiat 19
 20
 Destillatione omnē
 materia cōtrita,
 super fœces suas
 refusa repeti, con-
 sulrum 29
 Destillationis repe-
 titæ vis augetur
 prefertim in cras-
 sioribus 29
 Destillatio quot
 modis fiat 19.20
 Destillatio per ignē
 grauior reddit 22
 Destillatio per ascē-
 sum quid 18
 Destillandi modus
 per descēsum 272
 & deinceps.
 Destillatio quæ à pu-
 tredine fit medi-
 cis fugienda 12
 Destillata vapore a-
 quæ calentis qua-
 lia 279
 Destillatio aridorū
 in liquore aliquo
 infusorum 134. &
 deinceps.
 Destillatio ex tem-
 pore 280
 Destilla. ē succis 29
 Destillatio ē vulgari
 odor.

INDEX.

- odor & sapor reme
 diorū perditur 42.
 Destillatorū liquo-
 rū vsus multiplex
 tum in re medica,
 tum aliās 33.
 Diabetes r. 190.
 Dianthos 178
 Digerentia 336. 369.
 422.
 Digestio 110.
 Digestiōis tēpus 116
 Dioptræ descri. 107
 Diploma Galeni. 36
 Dolores mitigās r.
 424.
 Dormientia mēbra
 excitans r. 305
 Discrassiā quid al-
 terat 208
 Dysenteriam, quid
 excitat 101.
 E
 Ebriū reddere 283
 Elementa cuncta in
 quintā essentia per-
 mutare 161. 162.
 Elemētaris materia
 quō cōuertatur in
 nō elementarē 171.
 Elixir vitæ 165. 240
 Elleborus 143. cum
 elleboro aqua 233
 Ellebori catapotiu
 454.
 Ellebori nigri suc-
 cus 449. 455. 458
 Empyreuma quom-
 modo sepetur 118.
 Epilepticorū r. Vi-
 de in Comitali.
 Esthiomeni r. 414.
 Esule lac. quomodo
 colligatur 464
 Euphrasiæ aqua
 244
 Excremētosa ma-
 teriā cōsumēs r. 369
 Exhilarare, Vide in
 Hilaritate
 Experientia requi-
 ritur cū iudicio 13
 Exvirtuare & excor-
 porare quid 12
 Exulceratio. re. 325
 F
 Faciē ornātes aquæ
 vide Cosmetica.
 Ad

INDEX.

- Ad faciei formā .r. re. 122. 266. 269.
260. 261. 262. 268. 270.
Faciei colorem bonum facientia, vide in colore.
Ad faciei colorem nitore & colorem r. 255. 215. 217.
Faciei candore conciliantia r. 83. 87. 129. 203. 211. 259. 260. 266. 267.
Ad faciei colorem roseum 258. 268.
Faciem purgantia 214. 434.
Ad faciei lentiginos maculas re. 258. 360. 83. 132. 203. 255. 258. 259. 262. 263. 264. 265. 266. 348. 360.
Molestias pannos 268. 262.
Scabritiem 255. 58.
Faciei nitorem conciliant r. 253. 257. 260. 261. 395.
Faciem clarificant
- re. 122. 266. 269. 270.
Faciem à sole præferuant 255.
Ad faciei rug. r. 431.
Squammas 257.
Faciem odoriferam reddens r. 348.
Fascini r. 405.
Febris r. 58. 80. 88. 132. 157. 190. 203. 204. 217. 222. 229. 230. 232. 306. 322. 319. 344. 347. 380. 382. 384. 417. 439. 457.
Fermentatio III.
Ferreæ vasa probantur 103.
Ficorum r. 170.
Per filtrum destillatio 19. 119. & dein. 120.
Fim⁹ equin⁹ 22. 153.
Fimi equini usus 44. 159.
Fistularum r. 78. 89. 237. 298. 347. 349. 352. 354. 376. 405.

I N D E X.

Flatus discutientia	71.72.73.74. siquid re.64.471.	per ignē validum.
Ex floribus oleum.	destil.debet.104 & 295	deinceps.
Florū quinta essen- tia quomodo ex- trahatur.166	Fortis aqua.33.395 Fortis aquæ species nonnullę, earūque cōpositio.356.357 & separationis A- qua vocatur.	
Ad flores vteri r. 132		
Fœcundas mulieres reddens r.132		
E fœno oleum.421	Folia quæ odore ca- rent, quomodo de- stillentur 39	
Fœniculi aqua. 244		
De fomentis.444		
Quomodo adhibe- ri debeant 445 & deinc. de fornaci- bus 104 & deinceps.	Fraga quomodo de- stillentur 52 Fragrantia requiri- tur summa in quin- ta essentia 144	
Fornax balnei M.37	E fraxini cortice li- quor.54	
Acediæ.40		
Fornaces ad olea ex- trahenda 289.290	Fraxinū oleum 324 ad frigidos affect ⁹ r.217.256.352	
ad oleum iuniperi 309 ad destillan- dum per cineres	Ex fructib ⁹ oleū 301 Frumenti oleū 303. 421	
275.276.277		
Ad vitrioli oleum.	Furfurum r.215	
387 alia. 381 ad ro- fas destillandas 70	G	
	Gagatis oleum.367.	
	K 369	

INDEX

362.372	Guaiacū oleo abundat 287
Gallicana Aqua 258	
Gallici morbi r. 217	Gummi præparatio ad destillationem 312
323.357	
In Gallico morbo purgatio 200	Ex gummis oleum ead. pag.
Gāgrenæ r. 376.404	Gūmi ex Aqua 208
Gebæ Arabs quid de destillatione sentiat. 23	Gummi purgantia quomodo exhibeantur 464
Gemmarum liquores. 401	Gutta rosacea 129.
Ad genitalia nimis calefacta r. 158	109.202.204
Gentiana 196	Gutta r. 214.217.
Gentianæ Aqua. 137	229.245
Giberis inunctio. 465	Gutturis affectus. 347
	H
Gingivas confir- mans rem. 340	Hæmorrhoidū re. 236.335.347
Gingivas curans 203	Halicaccabi acinorū aqua ss vinum
Ad glandulas reme. 259	472 hæticorum re. 170.144.350
Glutinosus 336	Hederæ baccarum oleum 421
Goacomax. 330	Ex hederæ lignis oleum 322
Gonagræ r. 370	Helxines aqua ss
Graudis nocens 132	Hen

I N D E X.

Hericus piger quid 40	na corruptione præſervantia 261
Hepar, vide Iecur.	163. 269. 186. 188
Hepati vtiliter 131	Hominē ſemi mor-
Ad hepatis obſtru-	tuum recreant re-
ctiones 158 164-	163
223	Humani excremen-
Herbarum virtutes	ti Aqua 89 oleum
extrahere 129	360
Herbarum quinta	Ad humores malos
eſſentia 166	214. 232
Ex herbis oleum	Humores ſuper-
294	ſuos reſtringens.
Herbæ & flores quā	remedi. 351
do colligi debeāt	Humores pellens r.
23	330
Hermetis vas 95.	Hydropis r. 89. 203.
151	215. 222. 228. 232.
Hieracij minoris a-	305. 350. 384. 441.
qua 56.	469
Milaritatem inducē	Hydropis hypofac-
tia 329. 131. 170.	ca 190
202. 215. 217. 238.	Hydrotofatum 7
473	Hyperici oleum
Hircinus ſanguis	421 & dein-
30 83	ceps.
Hirundinum Aqua	In hypocaustis ger-
221	manorum deſtil-
Hominem ab om-	latio 114
	K 2 Hyf

I-N-D-E-X.

- Hyssopi aqua. 57
 I
 Iasimum. 419
 Iecor. r. 81. 190. 176.
 214 232. 141
 Vide Hepar.
 Ignē attenuare. 21
 Ignis ad destillan-
 dū ex qua materia
 fit, refert. 20
 Ignis qualis esse de
 beat ad rosaria. 281
 212
 Ignis sacri r. 228
 Ignis calorem inno-
 xium reddere. 157
 Ilei reme. 190. 202
 Imperiginū re 174.
 303. 322. 421. ad in-
 flāmatōē. 69. 81.
 Ingenium acuunt
 r. 129. 211. 212
 Infanorum reme.
 384. 452
 Ad intestinorum flu-
 xum. 69. vitia 214.
 Intybi aqua. 58
 Inulæ vinum. 68
 Ioānis Eraceſci sen-
 tentia de quinta es-
 sentia. 147
 Ioannes de Rupe
 scissa quando cla-
 ruerit. 16
 Iracundiam remit-
 tens remed. 215
 Iris. 136
 Ireos puluis. 247
 Iridis radicum A-
 qua. 205
 succus. 462
 Iridis vinum. 469
 Ischiadis r. 310. 370
 Iuncturarum affe-
 ctus 130
 Iuniperi baccæ. 137
 earundem Aqua.
 205 oleum. 302.
 423
 Iuniperi gummi de-
 sti. 313
 Iuniperi è lignis o-
 leum. 321. destilla-
 tum per ascensum
 & descensum, 306
 & dein. 290. ex iu-
 niperi vernice o-
 leum. 300

I N D E X.

Iuuentutem quæ cō	396
ciliant conseruant	Lassitudinis r. 132
ac restaurant r. 129	Ad laterum dolores
141. 143. 163. 165.	158. 384
172. 178	Laterum ignitorū
L	vsus 316
Lac destillatum 29	Lauendulæ florum
Ad boracem 31	oleum 300
Lactis Aquæ vsus	Lauendulæ aqua. 59
88	247
Lac coagulare 351	Ex lauri baccis oleū
Lac virgineum 174	302. 423
Ad lachrymas ocu-	Laxare 209
lorum cohiben-	Lazuli, vide cyane⁹
das 52. 129. 202.	ad lentigines faciei
244. 245	129. 420
Lachrymas extrahe	Vide etiam in fa-
re lignis 463. 464	cie.
Ex lachrymis oleū	Leporis pellis 30
312	Ad lepram ceu S. La
Ad lætitiā r. vide	zari morbum r. 54.
in Hilaritate.	131. 165. 170. 188. 203
Lapis philosophi-	240. 350. 375. 380.
cus 165	394
Lapis, vide Vesicæ.	Lepram auerten-
Lapides confringēs	tia 215. 218
Aqua 29	Letargi r 384
& deinceps.	Lichenum in facie
Lapides dissoluere.	re. 259. 240

I N D E X.

Lien vide splen.	bus, qui que dissimilem vim retineant 26. 27
Lienis rem. 130. 158.	
384.	
Ad lienis dolorem inflammationem	Liquorem ab omni re eiusdem facultatis effici posse
369. 232	
Obstructionem	27
222	Liquorum inuentio & oleorum r. & deinceps.
Ex lignis olea 289.	
321	
Limonum succus	Lullus quando clauerit 16
31 destillatus per filtrum 120	Lumbricos necantia r. 131. 202. 212. 370. 373
Linguae vsum restituens re. 50. 169.	
202	Lumbricorum oleum 473
Lippitudinis r. 274	Lumborum doloris reme 130
399	Lupis abscessus re. 132. 158. 245. 271. 349. 414
Liquor, vide Aqua & destillatio.	
Liquores destillati quid differant à suis simplicibus	Lutare quid 108
25 an retineant vires pristinas 26	Luti præparatio 109
Vires eorum in genere 24	Lutum sapientie 101.
Liquores qui similes suis simplicibus	Lymphaticorum remedi. 409

Mac

INDEX.

M.	diti eligendi 11
Maceratio 111	Melancholicorum
Macerationis tem-	remedi. 129 .162.
pus 136.137	344.383 409.451.
Macularum re. 420	473
Vide in facie.	Mel cum destilla-
Macrum reddens r.	tur ne redundet
212	283
Ex maialis sangui-	Melis sanguis 83
ne aqua 231	Melissa 202 vinum
Maniacorum r. 129.	eius 468
190.452	Membra alleuians
Margaritas soluere	remedi. 306 cor-
282	roborans 229
Mater balsami 176	Exiliarans 230
354	Læsa curans 130
Mater remediorum	Vt membra absque
193 194	dolore incidan-
Matricē confirmās	tur 393
remedi. 322	Memoriam quæ au-
Matricis suffocatio	gent confirmant
344	vel restaurant re.
Obstructio 222	129.202. 215. 352.
Medicamentis qui-	3-3.383
busdam compofi	Menses promouen-
tis, cur eulogia	ria re. 52 132. 211.
addantur prolix2	202.230. 327. 373
12.13.	& fiftentia reme-
Medici boni & eru	157

INDEX.

Mercurius, vide argen-	soluere 283
gentum viuum	Separare 395
Mercurius vegeta-	Metallica vasa cun-
bilis 152. 156	cta improbantur
Mercurius intra cor	101. 182.
pus quomodo de-	Mixtio quę lentę fit
tur 410	probat 195
Mercurij puluis, fi-	A morbo vel infir-
ue Mercurius præ-	mitate liberan-
cipitatus aut ru-	tia r. 184
beus 405. 406.	Ad morbos siue cor-
407. 409. 410	ruptiones omnes
Metalla singula in	162. 178. 379. 382.
omni metallo 172	383. 202
Ex metallis diuersis	Ad morbos omnes
Aqua 394	ex putredine na-
Metallorum destil-	scentes reme. 410
latio 21	Moribundos resti-
Metallicum oleum	tuere vel iuuare
quomodo fiat 261	163. 350
362	Morpheæ r. 133. 170
Ex metallis olea	Ad morsus veneno-
360	sos remedia 204
Metallica olea gra-	Moschatæ nucis o-
uiora 362	leum 424
Metallorum quinta	De moschatæ nucis
essentia 162. 173	cortice (macis vo-
Metalla in lapidem	cant) oleum.
conuertere 165 re	320

I N D E X.

Mures necans rem. Ad neruorum affe-
ctus. 130. 344

Musa cornuta 96 Ad neruorum reso-

Muscas quæ interi- lutionem 231

munt r. 129. 203 Ad neruos contra-

Emirepsica nuce o- ctos 350

leum 4: 4 Neruorum dolen-

Myrrhæ oleum 153 tium r. 322. 354. 368

Myrrha loco balsa- Ad noli me tangere
mi ponitur 331 r. 271. 347. 349. 352

N

Nares vlceratas fo- Nubes magnas fa-
uere 375 cere 157

Ad narium obstru- Nucum iugladium
ctiones 373 Aqua 60

Narium foetori re. Ex nucibus moschi
214 oleum quomodo
Nasus quid 18. 92 fiat 292

Natura incorrupti-
bilis inest quintæ
essentiæ 152

O

Naturam ad augmẽ Obluionis r. 369
tandam remedi. Ostructionum re-
1. 2. 222 131. 383

Naturam cõfortans Ad oculiorem affe-
remedi. 344 ctus re. 214. 217.

Neruos confirmans. 243. 241. 270. 384

remedi. 202. 214 Ad oculorum affe-
227. 430. 39. 352 ctus omnes 241

K s Ocu

INDEX

- Oculos corroborā. 374. 398
 re. 69. 164 Ad oculos vlcero-
 Ad oculorum cali- fos re. 284
 ginem 394 Odor suauissimus
 Oculos rubentes & omnium quinta
 caligantes emen essentia ex aqua
 dans re. 129. 190. ardente 151
 202. 203. ruben- Odor quomodo cō
 tes 242. 244 cilietur destillan-
 Oculorum dolen- dis 24. 44. 45
 tium remedi. 83. Odoratum liquorē
 158. 228. 305. 349. reddere 137
 400 De odoratis aquis
 Ad oculorum flu- 246 & deinceps.
 xus 131 Odorifera Aqua
 Oculorum inflam- 249 & deinceps.
 mationem r. 69 Odorata aquæ An-
 Ad oculorum lippi- dree Furnerij 251
 tudines re. 242. & deinceps.
 244 Odorata Aqua ex
 Oculis tumidis & tempore 247
 lippis re 284 De oleis diuersis
 Ad oculorum macu- 417
 las rem. 52. 53. 131. Vide etiam balsa-
 242. 244. 245. ma.
 280. 328. 394 Oleorum differen-
 Ad oculorum suffu- tia 284
 siones seu catara Oleū omnibus reb-
 ctas r. 242. 280. mixtis inest 285
 Om

I N D E X.

Omniſibus lignis	Orchis aqua 62
287	Ad orthopnæam r.
De oleis deſtillatis	449
in genere 284 &	Ad oris vitia 214
deinceps.	383.392
Olei in Balneo Ma	Oris putredinem ex
rię deſtillatio 42	trahens r. 207
Oleum de nonnul-	Offa educens r. 359
lis arboribus quo	Oua fracta coqui
modo fiat 293.	poſſe in aqua vi-
294	tx 132
Oleum ab Aqua	Oua ſoluere 282
quomodo ſepare	Ouorum teſtas fa-
tur 307	cere per aëra vola-
Oleum odoratum	re 157
320	Ouorum oleū quo-
Oleum è metallis	modo fiat 434.
extractorum vis	435. 292 & deinceps.
360.361	
Oleum benedictum	Ouorum quinta eſ-
285	ſentia 168
Oleum ſanctum.	Ozænis r. 214
169	
Olea deſtillata miſ-	P
centur 360	
Oleum quomodo	Palpebrarum tumo-
exprimatur 418	ris r. 244. 245
Opobalfamum 336	Palpebras inuerſas
Factitium 337	quid emēdat 273
	Pau

I N D E X.

Panni maculas au-	Ad pectoris affe-
fert 400.434	ctus 230
Pannus ardēs ne cō	Pectoris caliditatē
buratur 157.399	reprimens r. 207
Parabola 115	Pectoris humores
Paralyticis lauādis	depellens r. 64
aqua 199	Pectoris siccitatem
Paralyfis re. 50.127.	emendans r. 208
168. 170. 191. 198.	Pectoris vulnera ex
211. 214. 227. 230.	causā calida conso
231. 256. 270. 298.	lidans r. 208
305. 322. 347. 350.	Pectori dolenti re-
352. 356. 367. 373.	med. 212
399. 370. 384. 421	Pectori nocet plum
Parietaria 30	bum 100
Paronychia 446	Pectori obstruct. r.
Paroxy smi rem. 51.	109
56. 207. 343.	Pectori salubre r.
368	203
Ad passiones frigi	Pectus mollificans
das remedia 128.	r. 222
190. 194	Penetrans r. 369
Passulæ quomodo	Pellicanus 91. 151
præparādæ ad pur	Perficorum aqua 63
gandum 464	Pestis r. 54. 60. 83.
Patauij monumen-	178. 185. 186. 198.
tum 3	204. 215. 232. 322.
Pectoris abscessus	380. 408. 411. 439.
rumpens r. 446	466

I N D E X.

Petralis Aqua 226	médaria r. 131. 203.
Petroselin Aqua 64	Philosophica Aqua 217
Picæ Aqua 87	Philosophorum o-
Pili, vide Capili & Crines	leum 369
Pilos dealbans re-	Phlegma fals. 129
med. 270	162
Pilos prolixos fa-	Phlegmaticos hu,
ciens 270	mores consumēs
Pilos prohibens re-	209
nasci 87	Phlegma sepa. 118
Pilos remouens	Phlegma curans
222	132. 164. 293. 354
Pilularum extra-	Phreneticis r. 203.
ctio 460	221
Ex Pimpinellæ se-	Phthysicorum rem.
minibus oleum 306	204 350
Ex Pineis nucleis	Plagarum r. 170. 244
oleum 311	Plantaginis Aqua 65
Pinguem faciens r.	Plante quo tempore
212	colligendæ 166
Pisces alliciens con-	Pleuresis 384
fectio 374	Plinij locus exami-
Pisces à putredine	natus 236
seruantia 128. 202.	Plumbi oleum 374
213	Plumbi qualitas no-
Pituitam capitis e-	cet 100
	Plumbi quinta essen-
	tia 174
	Plum

INDEX.

Plumbum Philoso-	164.212
- phorum 174	Punctiones quid fa-
Podagræ r. 190. 370	nat 202
430	Purgatia r. 384. 469
Porcellanæ quomo	Purgantia destilla-
do soluantur 32	ta probantur 233
Porriginis r. 215	Purgantia quomo-
Vide Furfur 215	do per liquorem
Portulacæ, sedi & a-	exhibeantur 464
liarum succum	De purgâribus me-
extrahere 463	dicamentis com-
De præparatione ad	positis 232
destillationē 100	Purgantis electua-
& diuerso eius no-	rij extracti descri-
mine.	ptio 461
Ut præuenias mor-	Pus expurgâs rem.
bos 411	292
Etisana intempesti-	Pustulas sanantia
uē exhibita mor	53.215
ris causa 10	Putrificatio 111
Ad Pudendorum	Putrificatio in fi-
abscessus Aqua	mo equino 113
199	Putrificatione indi-
Puerperis vtile r. 223	gent crassa, densa,
Pulegij Aqua, cum	sicca, cruda 117
saluiæ 204	Pyretrum 138
Pulmonem purgâs	Pyretri radices a-
remed. 373	qua. 207
Pulmonis r. 81. 162	Putrificationis va-
	ria

I N D E X.

ria genera 113

numeratio 205

Q

Raphani sylvestris
aqua 206

Quinta essentia
quid 141

Raporum aqua 67
Rapi succus 463

Quintæ essentiæ ef-
fecta 142 & dein-
ceps. Virtus 145. 146

Receptorium quid
18. 92. 97.

De quintæ essentiæ
remedijs 141 & de-
inceps 173 simplex
142 composita 142

Rectificatio per re-
petitam destilla-
tionem 118. 122

Quinta essentia che-
lidonia 155 mellis
eadem parafrigida
156. 157

Rectificatio aquæ
in Balneo Mariæ
destillatæ 117

Quintæ essentiæ
scriptores 141. 142
146. 147

Rectificatio liquo-
rum destillatorum.
117

Regij morbi 1. 317
347. Vide Auri-
go, icterus.

R

Ad renum dolores
202. 369 obstru-

Radicum essentia
quinta 166

ctionem 384 vl-
cera 227

Radices liccæ mace-
ratæ aquam red-
dunt eiusdem fa-
cultat. 205

Calculos vide in
Calculo.

Reptilia interime-
re 129

Radicu quæ in vi-
no destillantur e-

Resinæ destillat.
280

Rha

INDEX.

Rhabbarbari extra- ctio 459	gerit balsami 332
ad rheuma 346.384	Ruberta 305
Roborās remediū 298.442	Ad Ruborem faciei 347
Roris aqua 140.141	Rupturam corpo- ris quid sanat 306
collectio, destilla- tio, & rectificatio, præstātia ibidem	Rutaceum oleum 300
Rori per se vis que- dam medicādi in- est ibidem.	é Rutæ seminibus oleum 304
Rosarū destillatio 273 aqua 68.201	S Salis oleum 375. Pre- paratio 415 vsus 45.117.168.170
quot modis appa- retur 70.71	Saluix aqua 77
Rosis vnica destilla- tio sufficit 29	Saluix, aqua & pu- le. 204
Rosarum siccarum aqua 138	De Sābuci floribus oleum 430
Rosarū aqua cōpo- sita cum aliis 243	Sanguinem concre- tum ob casum aut ictum soluere 82
De Rosariis 280 & deinceps.	83.158.373
Rosaceum eiūsque præparatio. 427	Sanguinem sistere. 75.69.70.231.306
rosmarini è florib ⁹ oleū 298 quomo- do fiat 298 vicem	Sanguinem e nari- bus sistens reme- dium 385
	Sanguinem purgā- tia

I N D E X.

ria remedia 158	130. 132. 202. 204
262. 190. 204. 205	205. 215. 217. 305
217. 227. 232. 239	322. 346. 375. 383
Sanguinem nutriēs	433. 457. 471
remedium 131. 164	Ad Scabiem capi-
Sanguine humano	tis 271
vti cum remedijs,	Scabiosæ aqua 78
non cōsultum 169	Ad scabritiem 360
Ex sanguine huma	Scillæ destilla. 274
no aquæ quatuor	Scopus operis 12 &
169	deinceps.
Sanguis humanus	Scorpionū cinis 30
142. 155 sublima-	Ex Scorpiōibus o-
tus 170	leum, 438 & dein-
Sanguinis humani	ceps.
quita essentia 168	Per Scorias destilla.
Sanguis humanus	279
alegoricè 171	Contra Scrophulas
Ad Saniē vlcerum	202. 259
284	Sedi minoris aqua
Saniem quid dige-	79
rit 404	Ex feminibus que-
Sanitatem corporis	dam olea, ex Rai-
conseruans reme-	mundo. 301. 304
dium 190. 202	Seminum macera-
Sapiētix oleum 369	tio 135
Saponis aqua quo-	Senectam differens
modo fiat 121	remēdium 141. 165
Ad Scabiem reme.	170. 187. 188

L Sepa

INDEX.

Separationis aqua,	odores 298
Vide Fortis aqua.	Ex spica olei modi
Sermonē restituens	tres 296.298
remedium 365	Spiritus confortans
Serpētes interimēs	remedium 209
remedium 339	Spiritus figere 165
Serpentina 127	Splenitorum r. 324
Serpiginis remediū	Ad splenis apost. 373
421.434.437	humores separā-
Siccans remedi. 369	dos 204 obstru-
Sigillum Hermetis	ctionem 190 vi-
109	tia 214
Sitim sedantia 240	Per Spongiā aquæ
391	ardentis destilla-
Solani aqua 80	tio 125
Solificari 145	Spōse solis oleū 304
In Sole destillat. 115	Sputum attenuans
153	re. 208
Solis calorem miti-	Stercus per os eiiciē
gare 157	tes r. 409
Sōniferæ aquæ 226	Stomacho nocet
Somnum facilē præ	plumbum 100
stātia. 222 230.383	Stomachū inaniens
Spasmi rem. 132.322	remed. 204
340.367.370.373	Stomachi r. 131.158.
384	159.209. 212. 342.
Specula caua 116	380.384.471. 472
Spice oleū 300.430	Stomachum cōfor-
superat omnes	tans r. 69.158.190
	197

I N D E X

197. 240 purgans synanches r. 129
 222. 228. 231. 346 Syncopæ r. 350
 Stranguriæ r. 350 T
 Strumas abokens r. Talpæ aqua 245
 357 Tartari oleum 431
 De Styrace oleū 314 & deinc.
 Sublimare 95 Ex Tartaro oleum
 Sublimatio quomo sublimatum 317
 do fiat 402 Tecolithus 30
 De Sublimatis qui Tenesmi r. 328. 132
 busdā solidis 401 Tenuantia 366. 422
 Succini oleum 374 Terebinthinæ oleū
 De Succis quibusdā 314
 449 & deinceps. Neebulliat 315
 Succus Herbarum Tergens r. 336
 quomodo destil- terre a vasa bona 110
 letur 119 Tetanicis r. 367
 Sudorem prohibēs Thoracis r. 196
 re. 67. 157 promo. Thoracis intēperiē
 uens 446. 447. 463 frigidam emen-
 Suffit⁹ 447 & dein. dantia 208. 209
 Sulfur 134. 375 Thoracis vulnera
 Sulfuris oleum 375 ex frigida causā cō
 quomodo fiat ea. p. solidat 208
 vt clarescat 377 Tiliæ florū aqua 82
 Superfluitates defic Tineam capitis cu-
 cans remed 239 rantia 130. 191. 217
 Ad Surditatem 191. Ad Tremorē mem-
 347 brorum 352. 384

INDEX.

Tribuli, id est trifolij odor 249.	torū ad destillationem descriptio 90
Tuberculorum r. 256. 259. 325.	& deinceps vsque ad 97.
Tumorum r. 132. 232. 259. 423.	Vasorum ad destillandum aquam vitæ diuersa forma 122. 123.
Turbulentas aquas purgare 423.	Vasorum optimorum ordo 102. 103.
Tussilaginis folia 449.	Vasorum orificia aperiens & purgans remedium 131.
Tussis rem. 217. 230. 384. 449.	
Tyri caro 143.	V.
	Venarum ora aperiens 373.
Vasa quomodo claudantur & muniantur, tum luto, tum aliter, 108. 109.	Venas cordis temperans 162.
Vasis (ad extrahendam quintam essentiam ex plantis) descriptio 167. vide in Fornacibus.	veneno. r. 52. 83. 129. 139. 162. 164. 170. 186. 190. 196. 215. 228. 232. 234. 300. 305. 332. 340. 351. 363. 374. 384. 393. 411. 438. 440.
Vasis (ad destillationem per descensum) descriptio 272.	Venerem excitans r. 426.
De Vasorum materia ad destillandum 100.	Ad Ventriculi vitia, remedi. 224.
Vasorum & instrumentum Ventriculum confirmans.	

INDEX.

- firmans & calefa- 55. 82. 89. 132. 175.
ciens r. 424. 162. 202. 219. 299
- Ventriculum con- In Vinaceis destil-
firmantia. 131. 133. lare 153.
217. 451. Vini destillatio 282
- Ad Ventriculos fri- quo ordine fiat 28
- gidos 354. Vini destillati perfe
- Pro Ventris dolori- Eté iudiciū ad qñ
- bis 204. 212. tam essentia. 150
- Ventris fluxū sisten è Vino turbido aut
- tia 209. 231. 332. corrupto. an effi-
384. cax sit aqua vitæ
- Verbasci florum o- 121. 153.
- leum 439. vinū aromaticū 256.
- Vermes interimen- Vino diuersos sapo-
- tia 131. 203. vide res, & odores red-
- in lumbricis. dere 133. 134.
- Vermes expellentia Vina medicata quo-
132. 133. modo fiāt in ge-
- Vertiginis remediū nere 468 & dein.
190. 369. 383. Vinum medicatū
- Verrucas abolentia diu. vt seruet 468
137. 259. 392. 395. Vinū additur. oleo.
406. 418.
- Ad Vesicas choleri- Vinū. ne corrumpa-
- cas. 174. tur 133. 137 ne cō-
- Ad vesicæ vlcera 227. turbetur. 33.
- Vesicæ lapidē con- Vinorum vitia emē.
- stringētia. 29. 49. dans. r. 213.
- L. 3, Vin.

INDEX

- Vinū corruptū, pen- aqua ardens 121
dulum, acetosum, Vitrum 30
putrefactū resti- Vitrea vasa optima-
tuitur 129. 133. 202 101
Violatū oleum 430 De vitreoli adustio
Vires restituūt 168. ne 391. 392
169. 224. 319 Vitrioli qnta essen-
Vires quorūdā in- tia 175. 392
superficie, aliorū Vitrioli oleum, 377
tota substan. diffu vsq; ad 386
sé 27. 28 Vires eius 381. 382
Virgæ vlcerū r. 158. Viuificās aqua Lul-
405 lij 345
Virtusvniuscuiusq; Ad vlcera gutturis.
rei latet in quinta palati, gingiuarū
essentia 144 398
Virtutum aque 187 Ad Vlcera siccanda
209 & dein. vsque 392. 403
ad 216 Ad Vlcera renū &
Visum acuētia, cla- vesicæ 227
rificātia, cōfirmā- Vlcera ne serpant r.
tia, conseruantia. 406
204. 211. 240. 242. Ad Vlcerosum sen-
244. 245. 269. 274. sum 132
395. Vlcerū r. 60. 85. 130.
Vitam producentia 131. 170. 214. 322.
142. 188. 204 323. 346. 349. 358.
Ad Vitrariorū en 364. 376. 423. 433.
caustarum vsum, 434

Ad

INDEX.

- Ad Vlcera pudēdo mouens r. 225
 rum r. 131 capitis Vterū expurgans r.
 433 puerorum 436 204
 putria 136 Ad Vuam humore
 Ad vlcerū dolores flaccidam 129
 456 Vulneribus curan-
 Vomicae nucis a- dis vel glutinan-
 qua 138. 139 dis r. 60. 133. 170.
 Vomitus arcentia 191. 203. 204. 214.
 69. 384 253. 305. 330. 334.
 Vomitu prouocan- 340. 346. 349. 354.
 tia. 139. 186 356. 411. 422. 423.
 Vrina humana de- 436
 ftit. 89. 283. 400 Vi Vulnera exiccē-
 Vrinā q̄ mouēt aut tur. 174
 retentā ducūt 67. Ad Vulnera abluē-
 192. 202. 214. 240, da 230
 370. 373. 380 Vulux r. 158. 203
 Vteri r. 217 447 ad
 vteri dolores 82. Z
 349. 369
 Flores 132 suffoca- Zedoarię vinū 462
 tionem. 367
 Vteri fluxionē pro FINIS.

LVGDVNI,

Excudebat Vidua
Balthazaris,
Arnolleti.